

مرکز تحقیقات اسلامی

اصفهان

گامی

الحق
علیه
صلاوة
وسلام

www.

www.

www.

www.

Ghaemiyeh

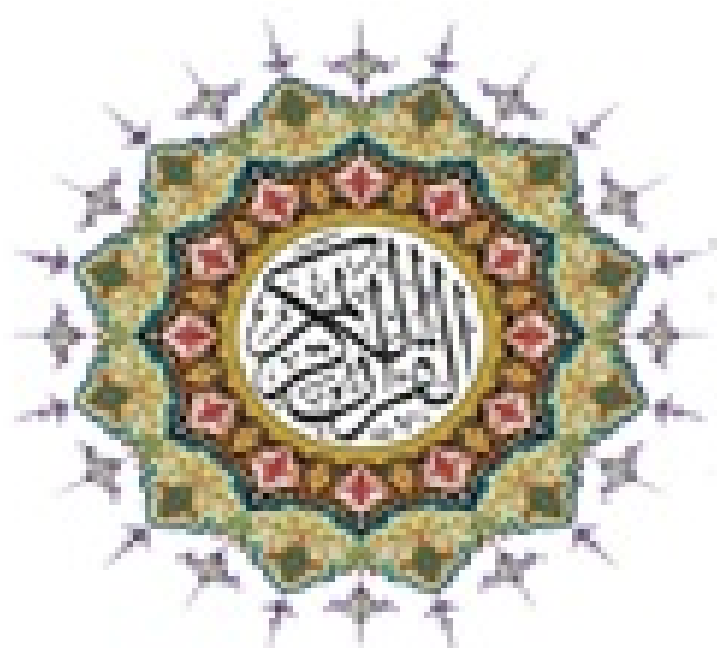
.com

.org

.net

.ir

علم مفاهیم شناسی در قرآن

جلد ۱۴

رسول ملکیان اصفهانی

بِسْمِ اللَّهِ الرَّحْمَنِ الرَّحِيمِ

علم مفاهيم شناسي در قرآن سري جديد جلد 14

نويسنده:

رسول ملكيان اصفهاني

ناشر چاپي:

مرکز تحقیقات رایانه ای قائمیه اصفهان

ناشر دیجیتالی:

مرکز تحقیقات رایانه ای قائمیه اصفهان

فهرست

۵	فهرست
۲۷	علم مفاهیم شناسی در قرآن سری جدید جلد ۱۴
۲۷	مشخصات کتاب
۲۷	۱- انتخاب
۲۷	۱- آثار انتخاب بهترین سخن
۲۷	۲- آثار انتخاب گمراهی
۲۷	۳- آزادی انتخاب
۲۹	۴- آزادی انتخاب مسکن
۲۹	۵- انتخاب بهترین سخن
۳۱	۶- انتخاب بهترین عقیده
۳۱	۷- انتخاب خیر
۳۱	۸- انتخاب سعادت
۳۱	۹- انتخاب شر
۳۳	۱۰- انتخاب شقاوت
۳۳	۱۱- انتخاب عنوان سوره
۳۳	۱۲- انتخاب گمراهی
۳۳	۱۳- انتخاب هدایت
۳۵	۱۴- اهمیت انتخاب رهبران
۳۵	۱۵- حق انتخاب
۳۷	۱۶- روش انتخاب دین
۳۷	۱۷- زمینه انتخاب صحیح
۳۷	۱۸- شرایط انتخاب مسکن
۳۷	۱۹- فرعون و انتخاب دین
۳۸	۲۰- ملاک انتخاب

- ۳۸ ۲۱- ملاک انتخاب دوست
- ۳۸ ۲۲- ملاک انتخاب دین
- ۴۰ ۲۳- ملاک انتخاب مربی
- ۴۰ ۲۴- ملاک انتخاب وطن
- ۴۰ ۲۵- ملاک انتخاب همسر
- ۴۲ ۲- انتظار
- ۴۲ ۱- انتظار برهان آشکار
- ۴۲ ۲- انتظار بعثت انبیا
- ۴۳ ۳- انتظار پسندیده
- ۴۳ ۴- انتظار در قیامت
- ۴۳ ۵- انتظار رحمت خدا
- ۴۵ ۶- انتظار شکست اسلام
- ۴۵ ۷- انتظار شکست کافران
- ۴۵ ۸- انتظار عذاب کافران
- ۴۷ ۹- انتظار عذاب مشرکان
- ۴۷ ۱۰- انتظار کتب آسمانی
- ۴۸ ۱۱- انتظار محمد(صلی الله علیه و آله)
- ۴۹ ۱۲- انتظار مرگ محمد(صلی الله علیه و آله)
- ۴۹ ۱۳- انتظار مسلمانان صدراسلام
- ۴۹ ۱۴- انتظار مسلمانان مدینه
- ۵۱ ۱۵- انتظار نابودی اسلام
- ۵۱ ۱۶- انتظار ناپسند
- ۵۱ ۱۷- انتظار نزول قرآن
- ۵۳ ۱۸- انتظار نصرت از خدا
- ۵۳ ۱۹- انتظار نصرت‌های خدا
- ۵۳ ۲۰- انتظار وفای به عهد

- ۲۱- انتظار یهود ----- ۵۳
- ۲۲- اهمیت انتظار فرج ----- ۵۵
- ۲۳- اهمیت انتظار فرج ----- ۵۵
- ۲۴- انتظارات اولیاء الله ----- ۵۵
- ۲۵- انتظارات اهل کتاب ----- ۵۶
- ۲۶- انتظارات برگزیدگان خدا ----- ۵۷
- ۲۷- انتظارات بنی اسرائیل ----- ۵۷
- ۲۸- انتظارات بیجا ----- ۵۷
- ۲۹- انتظارات ذاکران ----- ۵۹
- ۳۰- انتظارات شعیب(ع) ----- ۵۹
- ۳۱- انتظارات فرعون ----- ۵۹
- ۳۲- انتظارات فرعونیان ----- ۶۱
- ۳۳- انتظارات قوم ثمود ----- ۶۱
- ۳۴- انتظارات کافران ----- ۶۱
- ۳۵- انتظارات کافران صدراسلام ----- ۶۳
- ۳۶- انتظارات محمد(صلی الله علیه و آله) ----- ۶۳
- ۳۷- انتظارات مسیحیان ----- ۶۳
- ۳۸- انتظارات مشرکان ----- ۶۳
- ۳۹- انتظارات منافقان ----- ۶۵
- ۴۰- انتظارات مؤمنان ----- ۶۵
- ۴۱- انتظارات مؤمنان صدر اسلام ----- ۶۵
- ۴۲- انتظارات هود(ع) ----- ۶۷
- ۴۳- انتظارات یعقوب(ع) ----- ۶۷
- ۴۴- انتظارات یهود ----- ۶۷
- ۳- انتقاد ----- ۶۹
- ۱- انتقاد از بدان ----- ۶۹

- ۲- انتقاد از خود ۶۹
- ۳- انتقاد از فرعون ۶۹
- ۴- انتقاد از موسی(ع) ۷۰
- ۵- انتقاد اهل کتاب ۷۰
- ۶- انتقاد در عقیده ۷۲
- ۷- انتقاد مشرکان مکه ۷۲
- ۸- انتقاد موسی(ع) ۷۳
- ۹- انتقاد ناپسند ۷۴
- ۱۰- انصاف در انتقاد ۷۴
- ۱۱- اهمیت انتقاد ۷۴
- ۱۲- زمینه انتقاد ناپسند ۷۶
- ۴- انتقام ۷۷
- ۱- آثار انتقام ۷۷
- ۲- انتقام ابلیس ۷۷
- ۳- انتقام اخروی خدا ۷۷
- ۴- انتقام از اصحاب ایکه ۷۸
- ۵- انتقام از بنی اسرائیل ۷۸
- ۶- انتقام از حق ستیزان ۷۸
- ۷- انتقام از حق ناپذیران ۸۰
- ۸- انتقام از دشمنان ۸۰
- ۹- انتقام از دشمنان محمد(صلی الله علیه و آله) ۸۰
- ۱۰- انتقام از ظالمان ۸۲
- ۱۱- انتقام از ظلم ۸۴
- ۱۲- انتقام از فرعونیان ۸۴
- ۱۳- انتقام از قوم لوط ۸۶
- ۱۴- انتقام از قوم نوح ۸۶

- ۱۵- انتقام از کافران ----- ۸۷
- ۱۶- انتقام از گمراهگران ----- ۹۰
- ۱۷- انتقام از گناهکاران ----- ۹۰
- ۱۸- انتقام از متجاوزان ----- ۹۰
- ۱۹- انتقام از مجرمان ----- ۹۰
- ۲۰- انتقام از مشرکان ----- ۹۲
- ۲۱- انتقام از مشرکان مکه ----- ۹۲
- ۲۲- انتقام از مکذبان آیات خدا ----- ۹۲
- ۲۳- انتقام از مکذبان انبیا ----- ۹۲
- ۲۴- انتقام پسندیده ----- ۹۴
- ۲۵- انتقام جویی اخروی انسان ها ----- ۹۴
- ۲۶- انتقام جویی در قیامت ----- ۹۴
- ۲۷- انتقام جویی مشرکان پیرو ----- ۹۶
- ۲۸- انتقام جویی منافقان ----- ۹۶
- ۲۹- انتقام خدا ----- ۹۶
- ۳۰- انتقام در حضور مظلوم ----- ۱۰۲
- ۳۱- انتقام دنیوی خدا ----- ۱۰۲
- ۳۲- انتقام مظلومان ----- ۱۰۲
- ۳۳- اهمیت انتقام خدا ----- ۱۰۴
- ۳۴- اهمیت ترک انتقام ----- ۱۰۴
- ۳۵- اهمیت عدالت در انتقام ----- ۱۰۴
- ۳۶- تهدید به انتقام ----- ۱۰۵
- ۳۷- حتمیت انتقام خدا ----- ۱۰۶
- ۳۸- درخواست انتقام از قوم نوح ----- ۱۰۶
- ۳۹- زمان انتقام خدا ----- ۱۰۶
- ۴۰- زمینه افراط در انتقام ----- ۱۰۸

- ۱۰۸ ۴۱- زمینه انتقام جویی
- ۱۰۸ ۴۲- زمینه انتقام خدا
- ۱۰۹ ۴۳- سنت انتقام
- ۱۱۰ ۴۴- صبر در انتقام
- ۱۱۰ ۴۵- ظلم افراط در انتقام
- ۱۱۰ ۴۶- عدالت در انتقام
- ۱۱۰ ۴۷- عدالت در انتقام
- ۱۱۲ ۴۸- عفو از انتقام
- ۱۱۴ ۴۹- عوامل انتقام خدا
- ۱۱۴ ۵۰- غفلت از انتقام خدا
- ۱۱۴ ۵۱- فلسفه تأخیر انتقام خدا
- ۱۱۴ ۵۲- قانونمندی انتقام خدا
- ۱۱۶ ۵۳- کیفیت انتقام خدا
- ۱۱۶ ۵۴- مضمولان انتقام خدا
- ۱۱۶ ۵۵- ممنوعیت انتقام جویی
- ۱۱۶ ۵۶- منشا انتقام خدا
- ۱۱۸ ۵۷- موجبات انتقام خدا
- ۱۱۸ ۵۸- نشانه های انتقام خدا
- ۱۱۸ ۵۹- وقت انتقام از کافران
- ۱۲۰ ۶۰- انتقام جویی اخروی انسان ها
- ۱۲۰ ۶۱- انتقام جویی در قیامت
- ۱۲۰ ۶۲- انتقام جویی مشرکان پیرو
- ۱۲۰ ۶۳- انتقام جویی منافقان
- ۱۲۲ ۶۴- زمینه انتقام جویی
- ۱۲۲ ۶۵- ممنوعیت انتقام جویی
- ۱۲۳ ۵- انجیل

- ۱- انجیل ۱۲۳
- ۲- آثار اعراض از انجیل ۱۲۶
- ۳- آثار ایمان به انجیل ۱۲۷
- ۴- آثار تبعیت از انجیل ۱۲۷
- ۵- آثار تلاوت انجیل ۱۲۷
- ۶- اسلام در انجیل ۱۲۸
- ۷- انجیل از کتب آسمانی ۱۲۹
- ۸- انجیل در اهل کتاب ۱۲۹
- ۹- انجیل در صدر اسلام ۱۳۱
- ۱۰- انجیل و تورات ۱۳۳
- ۱۱- انجیل و قرآن ۱۳۳
- ۱۲- اهداف انجیل ۱۳۳
- ۱۳- اهل کتاب و انجیل ۱۳۵
- ۱۴- اهمیت انجیل ۱۳۷
- ۱۵- اهمیت ایمان به انجیل ۱۳۷
- ۱۶- اهمیت تذکرات انجیل ۱۳۷
- ۱۷- ایمان به انجیل ۱۳۸
- ۱۸- بشارت انجیل ۱۳۹
- ۱۹- بشارت نزول انجیل ۱۳۹
- ۲۰- بشارتهای انجیل ۱۳۹
- ۲۱- بنی اسرائیل و انجیل ۱۴۱
- ۲۲- پیروان انجیل ۱۴۱
- ۲۳- تاریخ انجیل ۱۴۲
- ۲۴- تاریخ نزول انجیل ۱۴۲
- ۲۵- تحریف انجیل ۱۴۲
- ۲۶- تذکرات انجیل ۱۴۵

۱۴۵	۲۷- تشبیهات انجیل
۱۴۶	۲۸- تصدیق انجیل
۱۴۷	۲۹- تعالیم انجیل
۱۵۱	۳۰- تغییر قبله در انجیل
۱۵۳	۳۱- تورات و انجیل
۱۵۴	۳۲- حقانیت انجیل
۱۵۵	۳۳- حکمت در انجیل
۱۵۶	۳۴- حکومت در انجیل
۱۵۷	۳۵- دلایل حقانیت انجیل
۱۵۷	۳۶- صحابه در انجیل
۱۵۷	۳۷- عالمان به انجیل
۱۵۸	۳۸- عصیان از انجیل
۱۵۹	۳۹- علمای اهل کتاب و انجیل
۱۵۹	۴۰- عمل به انجیل
۱۵۹	۴۱- عیسی(ع) و انجیل
۱۶۱	۴۲- فضیلت انجیل
۱۶۱	۴۳- قرآن در انجیل
۱۶۳	۴۴- قرآن و انجیل
۱۶۵	۴۵- قضاوت در انجیل
۱۶۶	۴۶- قوانین انجیل
۱۶۷	۴۷- کتمان بخشی از انجیل
۱۶۷	۴۸- کتمان حقایق انجیل
۱۶۸	۴۹- گواهی انجیل
۱۶۹	۵۰- گواهی عالمان به انجیل
۱۶۹	۵۱- محمد(صلی الله علیه و آله) در انجیل
۱۷۴	۵۲- محمد(صلی الله علیه و آله) و انجیل

۱۷۵	۵۳- مخالفت با انجیل
۱۷۵	۵۴- مردم صدر اسلام و انجیل
۱۷۵	۵۵- مسیحیان و انجیل
۱۷۷	۵۶- مشرکان مکه و پیروان انجیل
۱۷۷	۵۷- مواعظ انجیل
۱۷۸	۵۸- نزول انجیل
۱۷۹	۵۹- نزول انجیل بر عیسی(ع)
۱۷۹	۶۰- نزول تعالیم انجیل
۱۷۹	۶۱- نقش انجیل
۱۸۳	۶۲- وحيانيت انجيل
۱۸۳	۶۳- وعده های خدا در انجیل
۱۸۵	۶۴- ویژگی انجیل
۱۸۵	۶۵- هدایت پیروان انجیل
۱۸۵	۶۶- هدایتگری انجیل
۱۸۷	۶۷- یهود و انجیل
۱۸۹	۶- انجیر
۱۸۹	۱- انجیر
۱۸۹	۲- ارزش انجیر
۱۸۹	۳- اهمیت انجیر
۱۹۰	۴- و التین و الزیتون
۱۹۰	۵- سوگند به انجیر
۱۹۰	۶- فلسفه سوگند به انجیر
۱۹۰	۷- نعمت انجیر
۱۹۱	۷- انحراف
۱۹۱	۱- آثار اجتماعی انحراف جنسی
۱۹۱	۲- آثار انحراف

- ۳- آثار انحراف بنی اسرائیل ۱۹۲
- ۴- آثار انحراف جنسی ۱۹۳
- ۵- آثار انحراف جنسی قوم لوط ۱۹۶
- ۶- آثار انحراف عقیدتی ۱۹۶
- ۷- اجتناب از انحراف ۱۹۶
- ۸- انحراف اجتماعی ۱۹۸
- ۹- انحراف ادیان غیرآسمانی ۱۹۸
- ۱۰- انحراف از ایمان ۱۹۹
- ۱۱- انحراف از دین ۲۰۰
- ۱۲- انحراف از دین حنیف ۲۰۰
- ۱۳- انحراف از صراط مستقیم ۲۰۰
- ۱۴- انحراف از عدالت ۲۰۱
- ۱۵- انحراف اکثریت مسیحیان ۲۰۲
- ۱۶- انحراف اکثریت یهود ۲۰۲
- ۱۷- انحراف بت پرستی ۲۰۲
- ۱۸- انحراف بنی اسرائیل ۲۰۴
- ۱۹- انحراف جنسی قوم لوط ۲۰۴
- ۲۰- انحراف جنسی مردان قوم لوط ۲۰۶
- ۲۱- انحراف در اهل کتاب ۲۰۷
- ۲۲- انحراف در دین ۲۰۸
- ۲۳- انحراف رهبانیت ۲۰۸
- ۲۴- انحراف شرک ۲۰۸
- ۲۵- انحراف عقیدتی مسیحیان ۲۱۰
- ۲۶- انحراف عقیدتی یهود ۲۱۰
- ۲۷- انحراف علمای مسیحیت ۲۱۰
- ۲۸- انحراف علمای یهود ۲۱۰

- ۲۱۲ ----- ۲۹- انحراف فاسقان
- ۲۱۲ ----- ۳۰- انحراف فکری
- ۲۱۲ ----- ۳۱- انحراف کافران
- ۲۱۴ ----- ۳۲- انحراف مسیحیان
- ۲۱۴ ----- ۳۳- انحراف مسیحیت
- ۲۱۵ ----- ۳۴- انحراف مشرکان
- ۲۱۶ ----- ۳۵- انحراف منافقان
- ۲۱۸ ----- ۳۶- انحراف ناقضان معاهده
- ۲۱۸ ----- ۳۷- انحراف یهود
- ۲۱۹ ----- ۳۸- انحراف یهودیت
- ۲۲۰ ----- ۳۹- اهمیت مبارزه با انحراف اجتماعی
- ۲۲۰ ----- ۴۰- اهمیت ممانعت از انحراف جنسی
- ۲۲۰ ----- ۴۱- پیشگیری از انحراف جنسی
- ۲۲۰ ----- ۴۲- تدریجی بودن انحراف
- ۲۲۲ ----- ۴۳- توبه از انحراف
- ۲۲۲ ----- ۴۴- خطر انحراف
- ۲۲۳ ----- ۴۵- خطر انحراف در ادیان
- ۲۲۴ ----- ۴۶- خطر انحراف در شهر نشینی
- ۲۲۴ ----- ۴۷- خطر انحراف زنان مؤمن
- ۲۲۴ ----- ۴۸- خطر انحراف مردان مؤمن
- ۲۲۵ ----- ۴۹- روش اصلاح انحراف
- ۲۲۶ ----- ۵۰- روش پیشگیری از انحراف جنسی
- ۲۲۶ ----- ۵۱- روش مبارزه با انحراف
- ۲۲۶ ----- ۵۲- روش مبارزه با انحراف جنسی
- ۲۲۶ ----- ۵۳- روش ممانعت از انحراف جنسی
- ۲۲۸ ----- ۵۴- روش نجات از انحراف جنسی

- ۵۵- زمینه انحراف ۲۲۸
- ۵۶- زمینه انحراف اجتماعی ۲۳۰
- ۵۷- زمینه انحراف اخلاقی ۲۳۲
- ۵۸- زمینه انحراف از توحید ۲۳۲
- ۵۹- زمینه انحراف امت ها ۲۳۲
- ۶۰- زمینه انحراف جامعه ۲۳۲
- ۶۱- زمینه انحراف جنسی ۲۳۴
- ۶۲- زمینه انحراف خانواده انبیا ۲۳۴
- ۶۳- زمینه انحراف در مسلمانان ۲۳۴
- ۶۴- زمینه انحراف زنان ۲۳۶
- ۶۵- زمینه انحراف عقیدتی ۲۳۶
- ۶۶- زمینه انحراف فکری ۲۳۶
- ۶۷- زمینه انحراف مردان ۲۳۸
- ۶۸- سرزنش انحراف ۲۳۸
- ۶۹- شگفتی انحراف منافقان ۲۳۸
- ۷۰- عجله در انحراف ۲۳۸
- ۷۱- علمای دین و انحراف ۲۴۰
- ۷۲- عوامل انحراف ۲۴۰
- ۷۳- عوامل انحراف از دین ۲۴۶
- ۷۴- عوامل انحراف از سیره انبیا ۲۴۶
- ۷۵- عوامل انحراف از فطرت ۲۴۶
- ۷۶- عوامل انحراف جامعه ۲۴۸
- ۷۷- عوامل انحراف در گرایشها ۲۴۸
- ۷۸- عوامل انحراف عقیدتی ۲۴۸
- ۷۹- عوامل انحراف عقیده ۲۵۰
- ۸۰- عوامل انحراف مسلمانان ۲۵۰

- ۸۱- عوامل مؤثر در انحراف آیندگان ۲۵۰
- ۸۲- عوامل مؤثر در انحراف فکری ۲۵۰
- ۸۳- فلسفه انحراف همسران محمد(صلی الله علیه و آله) ۲۵۲
- ۸۴- قرآن و انحراف ۲۵۲
- ۸۵- کیفر انحراف ۲۵۲
- ۸۶- کیفر انحراف جنسی ۲۵۳
- ۸۷- گناه انحراف ۲۵۴
- ۸۸- گناه انحراف جنسی ۲۵۴
- ۸۹- مبارزه با انحراف ۲۵۴
- ۹۰- مبارزه با انحراف اجتماعی ۲۵۴
- ۹۱- مبارزه با عوامل انحراف ۲۵۶
- ۹۲- مراتب انحراف ۲۵۶
- ۹۳- مراتب انحراف جنسی ۲۵۶
- ۹۴- منشأ انحراف اجتماعی ۲۵۶
- ۹۵- منشأ انحراف بنی اسرائیل ۲۵۷
- ۹۶- منشأ انحراف رهبران دینی ۲۵۷
- ۹۷- موارد انحراف ۲۵۷
- ۹۸- موارد انحراف جنسی ۲۶۱
- ۹۹- موانع انحراف ۲۶۱
- ۱۰۰- موانع انحراف جنسی ۲۶۳
- ۱۰۱- موانع انحراف دین ۲۶۵
- ۱۰۲- موانع انحراف فکری ۲۶۵
- ۱۰۳- ناپسندی انحراف جنسی ۲۶۵
- ۱۰۴- نشانه های انحراف ۲۶۷
- ۱۰۵- نگرانی از انحراف جنسی قوم لوط ۲۶۷
- ۱۰۶- وضوح انحراف منافقان ۲۶۷

- ۱۰۷- انحراف اجتماعی ۲۶۷
- ۱۰۸- اهمیت مبارزه با انحراف اجتماعی ۲۶۹
- ۱۰۹- زمینه انحراف اجتماعی ۲۶۹
- ۱۱۰- مبارزه با انحراف اجتماعی ۲۶۹
- ۱۱۱- منشأ انحراف اجتماعی ۲۷۱
- ۱۱۲- انحراف جنسی ۲۷۱
- ۱۱۳- آثار اجتماعی انحراف جنسی ۲۷۱
- ۱۱۴- آثار انحراف جنسی ۲۷۳
- ۱۱۵- آثار انحراف جنسی قوم لوط ۲۷۵
- ۱۱۶- انحراف جنسی قوم لوط ۲۷۵
- ۱۱۷- انحراف جنسی مردان قوم لوط ۲۷۸
- ۱۱۸- اهمیت ممانعت از انحراف جنسی ۲۷۹
- ۱۱۹- پیشگیری از انحراف جنسی ۲۷۹
- ۱۲۰- روش پیشگیری از انحراف جنسی ۲۷۹
- ۱۲۱- روش مبارزه با انحراف جنسی ۲۷۹
- ۱۲۲- روش ممانعت از انحراف جنسی ۲۸۱
- ۱۲۳- روش نجات از انحراف جنسی ۲۸۱
- ۱۲۴- زمینه انحراف جنسی ۲۸۱
- ۱۲۵- کیفر انحراف جنسی ۲۸۳
- ۱۲۶- گناه انحراف جنسی ۲۸۳
- ۱۲۷- مراتب انحراف جنسی ۲۸۳
- ۱۲۸- موارد انحراف جنسی ۲۸۳
- ۱۲۹- موانع انحراف جنسی ۲۸۵
- ۱۳۰- ناپسندی انحراف جنسی ۲۸۵
- ۱۳۱- نگرانی از انحراف جنسی قوم لوط ۲۸۷
- ۱۳۲- انحرافات جنسی ۲۸۷

- ۲۸۸ انحطاط -۸
- ۲۸۸ ۱- آثار انحطاط خانواده
- ۲۸۸ ۲- آثار ذکر انحطاط مکذبان معاد
- ۲۸۸ ۳- انحطاط از انسانیت
- ۲۸۹ ۴- انحطاط اکثریت
- ۲۸۹ ۵- انحطاط انسان
- ۲۸۹ ۶- انحطاط تدریجی مکذبان قرآن
- ۲۹۱ ۷- انحطاط تدریجی مکذبان معاد
- ۲۹۱ ۸- انحطاط جامعه
- ۲۹۱ ۹- انحطاط کافران
- ۲۹۳ ۱۰- انحطاط معنوی جامعه
- ۲۹۳ ۱۱- انحطاط یهود
- ۲۹۵ ۱۲- چهل به عوامل انحطاط
- ۲۹۵ ۱۳- حتمیت انحطاط کافران
- ۲۹۵ ۱۴- ذکر انحطاط انسانها
- ۲۹۵ ۱۵- ریشه یابی انحطاط
- ۲۹۷ ۱۶- زمینه انحطاط
- ۲۹۷ ۱۷- زمینه انحطاط اجتماعی
- ۲۹۸ ۱۸- زمینه انحطاط پلیدان
- ۲۹۹ ۱۹- زمینه انحطاط تمدن ها
- ۲۹۹ ۲۰- زمینه انحطاط جامعه
- ۳۰۱ ۲۱- زمینه انحطاط حکومت فرعون
- ۳۰۱ ۲۲- زمینه انحطاط معنوی
- ۳۰۱ ۲۳- عوامل انحطاط
- ۳۱۱ ۲۴- عوامل انحطاط اقتصادی
- ۳۱۱ ۲۵- عوامل انحطاط امت ها

۳۱۱	۲۶- عوامل انحطاط انسان
۳۱۴	۲۷- عوامل انحطاط تمدن ها
۳۱۵	۲۸- عوامل انحطاط جامعه
۳۲۳	۲۹- عوامل انحطاط جامعه اسلامی
۳۲۵	۳۰- عوامل انحطاط جوامع
۳۲۵	۳۱- عوامل انحطاط خانواده
۳۲۵	۳۲- عوامل انحطاط عقیده
۳۲۷	۳۳- عوامل انحطاط فرزند
۳۲۷	۳۴- عوامل انحطاط کافران
۳۲۷	۳۵- عوامل انحطاط منافقان
۳۲۸	۳۶- قانونمندی انحطاط
۳۲۹	۳۷- قانونمندی انحطاط انسان ها
۳۲۹	۳۸- مراتب انحطاط انسان
۳۲۹	۳۹- منشأ انحطاط پلیدان
۳۲۹	۴۰- منشأ انحطاط مکذبان قرآن
۳۳۱	۴۱- منشأ انحطاط مکذبان معاد
۳۳۱	۴۲- یوسف(ع) و عوامل انحطاط
۳۳۱	۴۳- زمینه انحطاط اجتماعی
۳۳۴	۹- اندوه
۳۳۴	۱- اندوه
۳۳۸	۲- آثار اندوه
۳۳۸	۳- آثار اندوه موسی(ع)
۳۴۰	۴- آثار اندوه یعقوب(ع)
۳۴۰	۵- آثار روانی اختفای اندوه
۳۴۰	۶- اجتناب از اندوه بر کافران
۳۴۰	۷- اجتناب از اندوه بر مشرکان

- ۳۴۲ ۸- اندوه ابراهیم(ع)
- ۳۴۲ ۹- اندوه اخروی بی تقویان
- ۳۴۲ ۱۰- اندوه اخروی روسیاهان
- ۳۴۳ ۱۱- اندوه اخروی فاسدان
- ۳۴۴ ۱۲- اندوه اخروی کافران
- ۳۴۴ ۱۳- اندوه اخروی گناهکاران
- ۳۴۴ ۱۴- اندوه اخروی مجرمان
- ۳۴۴ ۱۵- اندوه اخروی مشرکان
- ۳۴۶ ۱۶- اندوه اخروی موحدان
- ۳۴۶ ۱۷- اندوه اخروی مؤمنان
- ۳۴۶ ۱۸- اندوه از خطا
- ۳۴۸ ۱۹- اندوه باغدار متکبر
- ۳۴۸ ۲۰- اندوه بر حق ناپذیری کافران
- ۳۴۸ ۲۱- اندوه بر طغیانگران
- ۳۴۸ ۲۲- اندوه بر کافران
- ۳۵۱ ۲۳- اندوه بر کفر انسان ها
- ۳۵۲ ۲۴- اندوه بر گذشته
- ۳۵۲ ۲۵- اندوه بر گمراهان
- ۳۵۴ ۲۶- اندوه بر گمراهی کافران
- ۳۵۴ ۲۷- اندوه بر گناهکاران
- ۳۵۴ ۲۸- اندوه بر مشرکان
- ۳۵۵ ۲۹- اندوه بر مشکلات مردم
- ۳۵۶ ۳۰- اندوه بر مصایب
- ۳۵۶ ۳۱- اندوه بر هدایت ناپذیری انسان ها
- ۳۵۶ ۳۲- اندوه بر هلاکت کافران
- ۳۵۸ ۳۳- اندوه بنی اسرائیل

- ۳۴- اندوه بنیامین ۳۵۸
- ۳۵- اندوه بهشتیان ۳۵۸
- ۳۶- اندوه بیگانگان ۳۵۸
- ۳۷- اندوه خانواده نوح(ع) ۳۶۰
- ۳۸- اندوه در برزخ ۳۶۰
- ۳۹- اندوه در بهشت ۳۶۰
- ۴۰- اندوه در قیامت ۳۶۲
- ۴۱- اندوه شعیب(ع) ۳۶۵
- ۴۲- اندوه غافلان ۳۶۶
- ۴۳- اندوه فرعون ۳۶۶
- ۴۴- اندوه کافران ۳۶۶
- ۴۵- اندوه لای ۳۶۶
- ۴۶- اندوه لوط(ع) ۳۶۸
- ۴۷- اندوه مادر موسی(ع) ۳۶۸
- ۴۸- اندوه محمد(صلی الله علیه و آله) ۳۶۸
- ۴۹- اندوه مریم(س) ۳۷۶
- ۵۰- اندوه مستکبران ۳۷۸
- ۵۱- اندوه مسلمانان ۳۷۸
- ۵۲- اندوه مشرکان ۳۸۱
- ۵۳- اندوه مشرکان پیرو ۳۸۲
- ۵۴- اندوه معذوران غزوه تبوک ۳۸۲
- ۵۵- اندوه مکذبان آیات خدا ۳۸۲
- ۵۶- اندوه منافقان ۳۸۲
- ۵۷- اندوه موسی(ع) ۳۸۴
- ۵۸- اندوه موسی(ع) در میقات ۳۸۴
- ۵۹- اندوه مؤمنان ۳۸۵

- ۳۸۶ ۶۰- اندوه ناپسند
- ۳۸۸ ۶۱- اندوه نوح(ع)
- ۳۸۸ ۶۲- اندوه و صبر
- ۳۸۸ ۶۳- اندوه یعقوب(ع)
- ۳۹۰ ۶۴- اندوه یونس(ع)
- ۳۹۱ ۶۵- اولیاء الله و اندوه
- ۳۹۲ ۶۶- اهمیت اندوه
- ۳۹۲ ۶۷- بنیامین و اندوه
- ۳۹۲ ۶۸- بهشت و اندوه
- ۳۹۴ ۶۹- پایان اندوه یعقوب(ع)
- ۳۹۴ ۷۰- جایگاه اندوه
- ۳۹۴ ۷۱- حتمیت اندوه اخروی کافران
- ۳۹۴ ۷۲- خدا و اندوه محمد(صلی الله علیه و آله)
- ۳۹۶ ۷۳- دفع اندوه
- ۳۹۶ ۷۴- رفع اندوه ایوب(ع)
- ۳۹۶ ۷۵- رفع اندوه بنی اسرائیل
- ۳۹۸ ۷۶- رفع اندوه بهشتیان
- ۳۹۸ ۷۷- رفع اندوه خانواده نوح(ع)
- ۳۹۹ ۷۸- رفع اندوه در بهشت
- ۴۰۰ ۷۹- رفع اندوه مادر موسی(ع)
- ۴۰۰ ۸۰- رفع اندوه متقین
- ۴۰۱ ۸۱- رفع اندوه موسی(ع)
- ۴۰۲ ۸۲- رفع اندوه مؤمنان
- ۴۰۲ ۸۳- رفع اندوه نوح(ع)
- ۴۰۴ ۸۴- رفع اندوه هارون(ع)
- ۴۰۴ ۸۵- رفع اندوه یونس(ع)

- ۴۰۶- ۸۶- زمینه اندوه
- ۴۰۶- ۸۷- زمینه رفع اندوه
- ۴۰۶- ۸۸- زمینه رفع اندوه نوح(ع)
- ۴۰۶- ۸۹- زمینه مصونیت از اندوه اخروی
- ۴۰۸- ۹۰- سرزنش اندوه
- ۴۰۸- ۹۱- شدت اندوه در قیامت
- ۴۰۸- ۹۲- شدت اندوه کافران
- ۴۱۰- ۹۳- شدت اندوه هنگام مرگ
- ۴۱۰- ۹۴- شدت اندوه یعقوب(ع)
- ۴۱۰- ۹۵- عمومیت اندوه در قیامت
- ۴۱۲- ۹۶- عوامل اندوه
- ۴۱۴- ۹۷- عوامل اندوه آل فرعون
- ۴۱۶- ۹۸- عوامل اندوه ابراهیم(ع)
- ۴۱۶- ۹۹- عوامل اندوه اخروی
- ۴۱۸- ۱۰۰- عوامل اندوه اصحاب کهف
- ۴۱۸- ۱۰۱- عوامل اندوه بنی اسرائیل
- ۴۱۸- ۱۰۲- عوامل اندوه خانواده نوح(ع)
- ۴۲۰- ۱۰۳- عوامل اندوه در قیامت
- ۴۲۰- ۱۰۴- عوامل اندوه متخلفان از جهاد
- ۴۲۰- ۱۰۵- عوامل اندوه محمد(صلی الله علیه و آله)
- ۴۲۶- ۱۰۶- عوامل اندوه مشرکان جاهلیت
- ۴۲۶- ۱۰۷- عوامل اندوه منافقان
- ۴۲۶- ۱۰۸- عوامل اندوه موحدان
- ۴۲۸- ۱۰۹- عوامل اندوه موسی(ع)
- ۴۲۹- ۱۱۰- عوامل اندوه مؤمنان
- ۴۳۰- ۱۱۱- عوامل اندوه مؤمنان صدراسلام

- ۴۳۰ ۱۱۲- عوامل اندوه نوح(ع)
- ۴۳۲ ۱۱۳- عوامل اندوه هارون(ع)
- ۴۳۲ ۱۱۴- عوامل اندوه یعقوب(ع)
- ۴۳۴ ۱۱۵- عوامل رفع اندوه
- ۴۳۶ ۱۱۶- عوامل رفع اندوه بنیامین
- ۴۳۶ ۱۱۷- عوامل رفع اندوه مادر موسی(ع)
- ۴۳۸ ۱۱۸- عوامل رفع اندوه محمد(صلی الله علیه و آله)
- ۴۳۸ ۱۱۹- عوامل رفع اندوه یوسف(ع)
- ۴۳۸ ۱۲۰- عوامل نجات از اندوه
- ۴۴۰ ۱۲۱- مبارزه با اندوه
- ۴۴۰ ۱۲۲- متخلفان از جهاد و اندوه
- ۴۴۰ ۱۲۳- محسنان و اندوه
- ۴۴۱ ۱۲۴- محمد(صلی الله علیه و آله) و اجتناب از اندوه
- ۴۴۲ ۱۲۵- مصونیت از اندوه
- ۴۴۲ ۱۲۶- مصونیت از اندوه اخروی
- ۴۴۲ ۱۲۷- مصونیت از اندوه قیامت
- ۴۴۳ ۱۲۸- منشأ اندوه
- ۴۴۴ ۱۲۹- منشأ رفع اندوه
- ۴۴۴ ۱۳۰- منشأ رفع اندوه محمد(صلی الله علیه و آله)
- ۴۴۴ ۱۳۱- موانع اندوه
- ۴۴۶ ۱۳۲- موانع اندوه بر کافران
- ۴۴۶ ۱۳۳- موانع اندوه بر گمراهان
- ۴۴۷ ۱۳۴- موانع اندوه موحدان
- ۴۴۷ ۱۳۵- موجبات اندوه
- ۴۴۷ ۱۳۶- موجبات اندوه اخروی
- ۴۴۸ ۱۳۷- موجبات نجات از اندوه

۴۴۹ ۱۳۸- مؤمنان و اندوه

۴۴۹ ۱۳۹- نبوت و اندوه بر فراق محبوبان

۴۵۱ ۱۴۰- نجات از اندوه در قیامت

۴۵۱ ۱۴۱- نعمت اندوه

۴۵۱ ۱۴۲- نعمت رفع اندوه

۴۵۲ درباره مرکز

علم مفاهیم شناسی در قرآن سری جدید جلد 14

مشخصات کتاب

نام کتاب: علم مفاهیم شناسی در قرآن جلد 14

تحقیق و تالیف: رسول ملکیان اصفهانی - 1400 ش

ناشر دیجیتال: مرکز تحقیقات رایانه ای قائمیه اصفهان

ص: 1

1- انتخاب

1- آثار انتخاب بهترین سخن

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

16 - زمر - 39 - 18 - 13

13 - تنها ، برگزیدگان و پیروی کنندگان بهترین سخن ، از هدایت الهی برخوردارند .

الذین یستمعون القول فیَتَّبِعُونَ أحسنه أولئک الذین هدیهم الله

2- آثار انتخاب گمراهی

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

17 - جائیه - 45 - 23 - 10

10 - انتخاب آزادانه راه انحراف ، منتهی به گمراهی و کج روی اجتناب ناپذیر

أفریت من اتخذ إلهه هو به و أضله الله علی علم

3- آزادی انتخاب

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

20 - بلد - 90 - 10 - 5

5 - انسان ، موجودی مختار و توانا بر حرکت در راه خیر یا شر و دارای ابزار لازم آن

ألم نجعل له . . . وهدينه النجدين

بیان برخورداری انسان از چشم و زبان - پیش از اشاره به آشناسازی او با راه های خیر و شرّ - به منظور اتمام حجت بر او است که

ص: 1

برای شناخت راه صحیح و انتخاب آن، ابزار لازم در اختیار او نهاده شده است.

4- آزادی انتخاب مسکن

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

14 - عنكبوت - 29 - 56 - 8

8 - زمین ، از آن خدا است و بندگان خدا ، می توانند در هر نقطه مناسبی مسکن بگیرند .

إِنَّ أَرْضِي وَسَعَةٌ فَإِيَّايَ فاعبدون

5- انتخاب بهترین سخن

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

16 - زمر - 39 - 18 - 17، 14، 10، 7

7 - لزوم جست و جو و نقد و بررسی سخنان و گزینش بهترین آنها

الذين يستمعون القول فيتَّبِعُونَ أحسنه

10 - انتخاب بهترین عقیده و برترین سخن در باب تعالیم دینی ، از ویژگی های مؤمنان و خردمندان است .

الذين يستمعون القول فيتَّبِعُونَ أحسنه

برداشت یاد شده از آن جا است که آیه شریفه در توصیف مؤمنان و خردمندان می باشد (که در ذیل آیه از آن یاد شده است).

14 - شنیدن سخنان و برگزیدن بهترین آنها ، تنها راه مطمئن و خردورزانه برای دستیابی به حقایق الهی

الذين يستمعون القول .. أولئك الذين هديهم الله وأولئك هم أولوا الألب

17 - گوش سپردن به سخنان و برگزیدن بهترین آنها ، نشانه عقل سلیم و خرد ناب است .

الذين يستمعون القول فيتَّبِعُونَ أحسنه .. وأولئك هم أولوا الألب

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

16 - زمر - 39 - 20 - 1

1 - عبادت خالصانه خدا ، اجتناب از عبادت طاغوت ، توبه ، پیروی از بهترین سخن و خردورزی ، از اوصاف تقوایندگان

و الذين اجتنبوا الطغوت أن يعبدوها و أنابوا إلى الله .. الذين يستمعون القول .

«الذين اتَّقوا ربَّهم» بیان تفصیلی برای آن دسته از افراد مؤمنی است که در آیات قبل توصیف شده اند؛ یعنی، «الذين اجتنبوا الطاغوت..
الذين يستمعون القول...».

ص: 2

6- انتخاب بهترین عقیده

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

16 - زمر - 39 - 18 - 10، 8

8 - انسان ، دارای توان تحلیل افکار و عقاید گوناگون و تشخیص و انتخاب بهترین آنها

الذین يستمعون القول فيتبعون أحسنه

10 - انتخاب بهترین عقیده و برترین سخن در باب تعالیم دینی ، از ویژگی های مؤمنان و خردمندان است .

الذین يستمعون القول فيتبعون أحسنه

برداشت یاد شده از آن جا است که آیه شریفه در توصیف مؤمنان و خردمندان می باشد (که در ذیل آیه از آن یاد شده است).

7- انتخاب خیر

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

20 - بلد - 90 - 10 - 5

5 - انسان ، موجودی مختار و توانا بر حرکت در راه خیر یا شر و دارای ابزار لازم آن

ألم نجعل له .. و هدینه النجدین

بیان برخورداری انسان از چشم و زبان - پیش از اشاره به آشناسازی او با راه های خیر و شر - به منظور اتمام حجت بر او است که برای شناخت راه صحیح و انتخاب آن، ابزار لازم در اختیار او نهاده شده است.

8- انتخاب سعادت

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

4 - نساء - 4 - 170 - 11

11 - آزادی انسان در انتخاب راه سعادت و شقاوت

فامنوا خيراً لكم و إن تكفروا فان لله ما فی السموت و الارض

9- انتخاب شر

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

20 - بلد - 90 - 10 - 5

5- انسان ، موجودی مختار و توانا بر حرکت در راه خیر یا شر و دارای ابزار لازم آن

ألم نجعل له . . . و هدینه النجدین

بیان برخورداری انسان از چشم و زبان - پیش از اشاره به آشناسازی او با راه های خیر و شرّ - به منظور اتمام حجت بر او است که

ص: 3

برای شناخت راه صحیح و انتخاب آن، ابزار لازم در اختیار او نهاده شده است.

10- انتخاب شقاوت

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

4 - نساء - 4 - 170 - 11

11 - آزادی انسان در انتخاب راه سعادت و شقاوت

فامنوا خيراً لكم وإن تكفروا فإن لله ما فى السموت والارض

11- انتخاب عنوان سوره

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

7 - توبه - 9 - 86 - 1

1 - « سوره » عنوانی انتخاب شده از سوی خداوند و شناخته شده در عصر پیامبر (صلی الله علیه و آله)

و إذا أنزلت سوره

12- انتخاب گمراهی

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

5 - اعراف - 7 - 30 - 9

9 - انسانها بر انتخاب راه هدایت و یا گمراهی توانا هستند.

حق عليهم الضلله إنهم اتخذوا الشيطان أولياء

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

16 - فصلت - 41 - 17 - 12

12 - انسان ، دارای اختیار و آزادی در انتخاب هدایت و گمراهی و تعیین سرنوشت خویش

فاستحبوا العمى... فأخذتهم... بما كانوا يكسبون

13- انتخاب هدایت

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

5 - اعراف - 7 - 30 - 9

ص: 4

9 - انسانها بر انتخاب راه هدایت و یا گمراهی توانا هستند.

حق عليهم الضلله إنهم اتخذوا الشيطان أولياء

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

14 - سجده - 32 - 3 - 14

14 - انتخاب راه هدایت ، منوط به اراده خود انسان است .

لعلهم يهتدون

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

16 - فصلت - 41 - 17 - 12

12 - انسان ، دارای اختیار و آزادی در انتخاب هدایت و گمراهی و تعیین سرنوشت خویش

فاستحبوا العمى... فأخذتهم... بما كانوا يكسبون

14- اهمیت انتخاب رهبران

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

10 - اسراء - 17 - 71 - 8

8- انسان ها در گزینش پیشوایان و پیروی کردن از آنان مسؤولند .

يوم ندعوا كلُّ اناسٍ يا مملهم

15- حق انتخاب

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

5 - انعام - 6 - 104 - 6

6 - آدمی برخوردار از حق انتخاب و گزینش، پس از رویارویی با حق و باطل است.

قد جاءكم بصائر من ربكم فمن أبصر فلنفسه و من عمى فعليها

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

6 - همه موجودات ، ناگزیر از اطاعت خداوند و تنها انسان دارای حق انتخاب آگاهانه

و النجم و الشجر يسجدان . . . و وضع الميزان . ألا تطغوا في الميزان

خداوند، در آیات پیشین «نجم» و «شجر» را تسلیم بی چون و چرای فرمان حق شمرده و هستی را مسخر قوانین دانسته است؛ اما تنها از انسان می خواهد که خود با اختیار و انتخاب سر بر آستان معیارها بساید.

ص: 5

16- روش انتخاب دین

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

16 - زمر - 39 - 18 - 11

11 - لزوم اجتناب از هرگونه تقلید کورکورانه در علوم و معارف الهی و درگزینش آنها

الذین یستمعون القول فیتبعون أحسنه

17- زمینه انتخاب صحیح

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

16 - شوری - 42 - 48 - 7

7 - وظیفه رهبران الهی، آگاهی دادن به مردم و فراهم ساختن زمینه های انتخاب صحیح است؛ نه تصمیم گیری از قبل آنان.

فما أرسلنک علیهم حفیظاً إن علیک إلاّ البلع

18- شرایط انتخاب مسکن

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

14 - عنکبوت - 29 - 56 - 5

5 - مؤمنان، در انتخاب مسکن، باید نقطه ای را انتخاب کنند که ارزش های دینی شان محفوظ باشد.

إنّ أرضی وسعه فایّی-ی فاعبدون

19- فرعون و انتخاب دین

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

6 - اعراف - 7 - 123 - 2

2 - فرعون، مردم را درگزینش دین و آیین، نیازمند رخصت دهی خویش می دانست و آن را حقی برای خود می شمرد.

قال فرعون ءامنتم به قبل أن ءاذن لکم

20- ملاک انتخاب

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

14 - احزاب - 33 - 52 - 7

7- صرف خوشایندی از چیزی، نمی تواند ملاک انتخاب آن باشد.

لايحلّ لك النساء... ولا أن تبدل بهنّ من أزواج ولو أعجبك حسنهنّ

21- ملاک انتخاب دوست

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

3 - نساء - 4 - 69 - 14

14 - صداقت، علم و صلاح، از معیار های انتخاب رفیق

و حسن اولئک رفیقاً

در برداشت فوق، «الشهداء» به معنای عالمان گرفته شده است.

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

10 - كهف - 18 - 28 - 12

12- پای بندی به دعا و عبادت، شرط شایستگی افراد برای همنشینی و مصاحبت است.

و اصبر نفسک مع الذین يدعون ربهم بالغدوة والعشی

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

17 - زخرف - 43 - 67 - 7

7- لزوم رعایت معیار های ارزشی و معنوی در انتخاب دوست

الأخلاء یومئذ بعضهم لبعض عدوّ إلاّ المتّین

22- ملاک انتخاب دین

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

3 - ملاک صحیح انتخاب دین و آیین ، برخورداری از هدایت برتر است ؛ نه چیز دیگر .

قل أولو جنتکم بأهدی

ص: 7

23- ملاک انتخاب مربی

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

10 - اسراء - 17 - 84 - 12

12- علم و آگاهی برتر ، ملاک شایستگی مربیان و معیار گزینش آنان

فرّبکم أعلم

24- ملاک انتخاب وطن

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

16 - زمر - 39 - 10 - 14

14 - وجود شرایط مناسب و مساعد برای دینداری ، تقوای پیشگی و احسان ، از معیار های شایسته و بایسته در انتخاب وطن و محل زندگی

یعباد الذین ءامنوا اتقوا ربّکم . . . و أرض اللّٰه وسعه

25- ملاک انتخاب همسر

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

3 - نساء - 4 - 3 - 4

4- لزوم انتخاب همسرانی که خوشایند و مورد پسند هستند .

فانکحوا ما طاب لکم من النّساء

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

3 - نساء - 4 - 25 - 21

21- پاکدامنی زن ، معیاری در انتخاب وی برای همسری

فانکحوهنّ . . . محصنات غیر مسافحات و لا متّخذات اخدان

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

4 - مائده - 5 - 5 - 17

17 - ایمان به خدا، اعتقاد به وحی و رسالت و عفت و پاکدامنی، از ارزش های والا در انتخاب همسر و تشکیل خانواده

والمحصنت... والمحصنت

ص: 8

2- انتظار

1- انتظار برهان آشکار

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

20 - بینه - 98 - 1 - 9,11

9 - اهل کتاب و مشرکان ، خود را در انتظار رسیدن برهانی مشخص و دارای نشانه ، قلمداد می کردند .

حتی تأییم البینه

حرف «ال» در «البینه»، عهد ذهنی و اشاره به معروف بودن بینه نزد کسانی است که ادعای انتظار آن را دارند.

11 - اهل کتاب در عصر جاهلیت ، بیش از مشرکان خود را در انتظار آمدن « بینه » جلوه می دادند .

من أهل الكتب و المشركين

تقدیم اهل کتاب بر مشرکان - با این که کفر آنها در مرتبه ای ضعیف تر از کفر مشرکان می باشد - ممکن است به این جهت باشد که ادعای «انفکاک ناپذیری از کفر تا مشاهده بینه» نخست از آنان سرزده و چه بسا مشرکان تحت تأثیر آنها، چنین انتظاری از خود نشان می دادند.

2- انتظار بعث انبیا

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

20 - بینه - 98 - 2 - 6

6 - اهل کتاب و مشرکان مکه و مدینه ، خود را منتظر فرستاده ویژه خداوند می دانستند و ترک مرام خویش را به آن مشروط ساخته بودند .

لم یکن . . . منفکین حتی تأییم البینه . رسول من الله

برداشت یاد شده، ناظر به احتمال اراده «منفکین عن الکفر» است که در برداشت های آیه پیشین توضیح داده شد.

ص: 9

3- انتظار پسندیده

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

3 - آل عمران - 3 - 188 - 9

9- انتظار ستایش و تشویق در برابر انجام اعمال نیک ، ناپسند نیست . *

لا تحسبنّ الذّین .. و یحبّون ان یحمدوا بما لم یفعلوا

با توجه به مفهوم جمله «یحبّون ..» (در برابر آنچه انجام نداده اند، خواهان ستایش هستند)، می توان به دست آورد که در صورت انجام کار نیک، توقع ستایش و تشویق ناپسند نباشد.

4- انتظار در قیامت

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

16 - زمر - 39 - 68 - 10

10 - تمامی موجودات آسمان ها و زمین ، پس از به پاخاستن با دومین نفخ صور ، در انتظار سرنوشت خود به سر خواهند برد .

ثمّ نفخ فیهِ أُخری فاذا هم قیام ینظرون

«نظر» (مصدر «ینظرون») هم به معنای انتظار است و هم به معنای نظر متحیرانه و بهت آمیز. برداشت یاد شده مبتنی بر معنای نخست است.

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

20 - مطففین - 83 - 6 - 2

2- مردم در صحنه قیامت ، به حال ایستاده در انتظار فرجام نهایی خویش اند .

یوم یقوم الناس لربّ العلمین

5- انتظار رحمت خدا

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

11 - طه - 20 - 108 - 6

6- عظمت رخداد قیامت و چشم دوختن به رحمت خداوند در آن روز ، صداها را در سینه ها حبس و طنین آن را خواهد گرفت .

یومئذ ... و خشعت الأصوات للرحمن

پایین آوردن صدا در قیامت، برخاسته از خشوع قلب است که نتیجه مشاهدات انسان از صحنه های آن روز می باشد.

ص: 10

6- انتظار شکست اسلام

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

11 - طه - 20 - 135 - 7

7- کافران صدراسلام در انتظار شکست و نابودی اسلام بودند .

قل کلّ متربّص فترّبصوا فستعلمون

7- انتظار شکست کافران

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

15 - صافات - 37 - 175 - 3

3 - پیامبر (صلی الله علیه و آله) ، مأمور به صبر و انتظار در خصوص شکست کافران معاند و عذاب شدن آنان

فتولّ عنهم ... و أبصرهم

توصیه به نظاره کردن بر احوال کافران معاند - پس از توصیه به بی اعتنایی به آنان (فتولّ عنهم . . .) - در حقیقت سفارش به صبر و انتظار است.

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

15 - صافات - 37 - 179 - 3

3 - پیامبراسلام (صلی الله علیه و آله) ، مأمور به صبر و انتظار در خصوص شکست کافران معاند و عذاب شدن آنان

و تولّ عنهم ... و أبصر

توصیه به نظاره کردن بر احوال کافران معاند، پس از سفارش به بی اعتنایی به آنان (و تولّ عنهم) در حقیقت، توصیه به صبر و انتظار است.

8- انتظار عذاب کافران

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

15 - صافات - 37 - 175 - 3

3 - پیامبر (صلی الله علیه و آله) ، مأمور به صبر و انتظار در خصوص شکست کافران معاند و عذاب شدن آنان

فتوّل عنهم . . . و أبصرهم

توصیه به نظاره کردن بر احوال کافران معاند - پس از توصیه به بی اعتنایی به آنان (فتوّل عنهم . . .) - در حقیقت سفارش به صبر و انتظار است.

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

16 - غافر - 40 - 77 - 5

ص: 11

5 - پیامبر (صلی الله علیه و آله) با اضطراب و نگرانی چشم به راه نزول عذاب از جانب خداوند بر مشرکان و کافران بود .

فَإِمَّا نُرِيَنَّكَ بَعْضَ الَّذِي نَعْدُهُمْ أَوْ نَتُوفِّيَنَّكَ فِإِلَيْنَا لِيرْجَعُونَ

آیه شریفه، در مقام دلداری به پیامبر اسلام (صلی الله علیه و آله) است و این، از وجود نوعی نگرانی و ناراحتی در آن حضرت حکایت می کند.

9- انتظار عذاب مشرکان

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

15 - صافات - 37 - 179 - 3

3 - پیامبر اسلام (صلی الله علیه و آله)، مأمور به صبر و انتظار در خصوص شکست کافران معاند و عذاب شدن آنان

و تَوَلَّ عَنْهُمْ ... وَأَبْصِرْ

توصیه به نظاره کردن بر احوال کافران معاند، پس از سفارش به بی اعتنایی به آنان (و تَوَلَّ عَنْهُمْ) در حقیقت، توصیه به صبر و انتظار است.

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

16 - غافر - 40 - 77 - 5

5 - پیامبر (صلی الله علیه و آله) با اضطراب و نگرانی چشم به راه نزول عذاب از جانب خداوند بر مشرکان و کافران بود .

فَإِمَّا نُرِيَنَّكَ بَعْضَ الَّذِي نَعْدُهُمْ أَوْ نَتُوفِّيَنَّكَ فِإِلَيْنَا لِيرْجَعُونَ

آیه شریفه، در مقام دلداری به پیامبر اسلام (صلی الله علیه و آله) است و این، از وجود نوعی نگرانی و ناراحتی در آن حضرت حکایت می کند.

10- انتظار کتب آسمانی

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

20 - بینه - 98 - 2 - 7

7 - اهل کتاب و مشرکان در عصر جاهلیت، خود را در انتظار پیام های مکتوب و پیراسته از باطل قلمداد می کردند که آن را از رسولی الهی دریافت کنند .

حَتَّى تَأْتِيَهُمُ الْبَيِّنَةُ . رَسُولٌ مِنَ اللَّهِ يَتْلُو صُحُفًا مُطَهَّرَةً

11- انتظار محمد (صلی الله علیه و آله)

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

20 - نصر - 110 - 1 - 3

3 - پیامبر (صلی الله علیه و آله) ، مشتاق آزادسازی و فتح مکه و در انتظار نصرت و امداد های الهی

ص: 12

إذا جاء نصر الله و الفتح

مفسران، این سوره را ناظر به فتح مکه می دانند. مژده پیشاپیش آن به رسول اکرم (صلی الله علیه و آله)، نشانگر اشتیاق آن حضرت به تحقق آن است.

12- انتظار مرگ محمد (صلی الله علیه و آله)

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

11 - انبیاء - 21 - 34 - 3,3

3- مشرکان ، در انتظار نابودی شریعت پیامبر (صلی الله علیه و آله) با مرگ وی بودند .

أفأین متّ فهم الخلدون

از لحن آیه استفاده می شود که مشرکان و مخالفان پیامبر اسلام (صلی الله علیه و آله) در انتظار مرگ او و یا در صدد کشتن ایشان بودند؛ چنان که در برخی از سوره های مکی قرآن به این مسأله تصریح شده است (أم یقولون شاعر نتربص به ریب المنون).

3- مشرکان ، در انتظار نابودی شریعت پیامبر (صلی الله علیه و آله) با مرگ وی بودند .

أفأین متّ فهم الخلدون

از لحن آیه استفاده می شود که مشرکان و مخالفان پیامبر اسلام (صلی الله علیه و آله) در انتظار مرگ او و یا در صدد کشتن ایشان بودند؛ چنان که در برخی از سوره های مکی قرآن به این مسأله تصریح شده است (أم یقولون شاعر نتربص به ریب المنون).

13- انتظار مسلمانان صدر اسلام

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

17 - محمد - 47 - 20 - 2

2- مؤمنان عصر نزول ، همواره چشم انتظار رسیدن پیامی جدید ، از جانب خداوند

و یقول الذین ءامنوا لولا نزلت سوره

برداشت بالا- بنابراین نکته است که «سوره»، نظر به سوره ای خاص با محتوایی ویژه نداشته باشد؛ بلکه در مجموع اشتیاق مؤمنان به نزول وحی را افاده کند.

14- انتظار مسلمانان مدینه

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

14 - احزاب - 33 - 23 - 8

8 - برخی از صاحبان عهد با خدا، از مسلمانان مدینه، در انتظار فرا رسیدن فرصتی مناسب برای عمل به عهد خویش بودند.

من المؤمنین رجال صدقوا ما عهدوا الله عليه .. و منهم من ينتظر

ص: 13

15- انتظار نابودی اسلام

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

11 - انبیاء - 21 - 34 - 3

3- مشرکان ، در انتظار نابودی شریعت پیامبر (صلی الله علیه و آله) با مرگ وی بودند .

أفأین متّ فهم الخلدون

از لحن آیه استفاده می شود که مشرکان و مخالفان پیامبر اسلام (صلی الله علیه و آله) در انتظار مرگ او و یا در صدد کشتن ایشان بودند؛ چنان که در برخی از سوره های مکی قرآن به این مسأله تصریح شده است (أم یقولون شاعر نتریص به ریب المنون).

16- انتظار ناپسند

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

3- آل عمران - 3 - 188 - 6

6- انتظار ستایش بدون عملی شایسته ، امری مذموم و ناپسند

لا تحسبنّ الذّین .. و یحبّون ان یحمدوا بما لم یفعلوا

17- انتظار نزول قرآن

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

17 - محمد - 47 - 20 - 1، 2

1- مؤمنان عصر پیامبر (صلی الله علیه و آله) ، در اشتیاق نزول سوره ای که تعیین کننده تکلیف آنان در قبال دشمنان باشد .

و یقول الذّین ءامنوا لولا نزلت سوره

محتوای «فإذا أنزلت سوره محكمه و ذکر فیها القتال» قرینه ای است بر این که سوره مورد انتظار مؤمنان، در زمینه تعیین تکلیف آنان با کافران بوده است.

2- مؤمنان عصر نزول ، همواره چشم انتظار رسیدن پیامی جدید ، از جانب خداوند

و یقول الذّین ءامنوا لولا نزلت سوره

برداشت بالا- بنابراین نکته است که «سوره»، نظر به سوره ای خاص با محتوایی ویژه نداشته باشد؛ بلکه در مجموع اشتیاق مؤمنان به نزول

وحی را افاده کند.

ص: 14

18- انتظار نصرت از خدا

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

17 - محمد - 47 - 7 - 5

5- انتظار نصرت و امداد از خداوند ، بدون هیچ گونه حرکت و تلاش ، انتظاری بی جا است .

إن تنصروا الله ينصركم

19- انتظار نصرتهای خدا

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

20 - نصر - 110 - 1 - 3

3 - پیامبر (صلی الله علیه و آله) ، مشتاق آزادسازی و فتح مکه و در انتظار نصرت و امداد های الهی

إذا جاء نصر الله و الفتح

مفسران، این سوره را ناظر به فتح مکه می دانند. مژده پیشاپیش آن به رسول اکرم(صلی الله علیه و آله)، نشانگر اشتیاق آن حضرت به تحقق آن است.

20- انتظار وفای به عهد

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

14 - احزاب - 33 - 23 - 8,9

8 - برخی از صاحبان عهد با خدا ، از مسلمانان مدینه ، در انتظار فرا رسیدن فرصتی مناسب برای عمل به عهد خویش بودند .

من المؤمنین رجال صدقوا ما عهدوا الله عليه .. و منهم من ينتظر

9 - بعضی از مؤمنان صاحب عهد با خدا ، در انتظار فرا رسیدن موقعیتی مناسب ، برای عمل کردن به آن عهدند .

من المؤمنین رجال صدقوا ما عهدوا الله .. و منهم من ينتظر

21- انتظار یهود

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

6 - یهودیان ، از دیرباز در انتظار پیامبر (صلی الله علیه و آله) و نزول قرآن بودند .

و كانوا من قبل يستفتحون على الذين كفروا

ص: 15

22- اهمیت انتظار فرج

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

7 - یونس - 10 - 20 - 10

10 - از امام رضا (ع) روایت شده که فرمود: « ما احسن الصبر و انتظار الفرج أما سمعت قول الله عز و جل : «... فانظروا إني معكم من المنتظرين» فعليكم بالصبر فانه انما يجيء الفرج على اليأس... »؛

چه نیکوست شکیبایی و انتظار فرج. آیا نشنیده ای سخن خدای عز و جل را [که به پیغمبر خود دستور می دهد بگو] «پس منتظر باشید من نیز همراه شما از منتظرانم»؟ پس بر شما باد شکیبایی؛ زیرا فرج بعد از نومیدی فرامی رسد...».

انتظار فرج

23- اهمیت انتظار فرج

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

7 - یونس - 10 - 20 - 10

10 - از امام رضا (ع) روایت شده که فرمود: « ما احسن الصبر و انتظار الفرج أما سمعت قول الله عز و جل : «... فانظروا إني معكم من المنتظرين» فعليكم بالصبر فانه انما يجيء الفرج على اليأس... »؛

چه نیکوست شکیبایی و انتظار فرج. آیا نشنیده ای سخن خدای عز و جل را [که به پیغمبر خود دستور می دهد بگو] «پس منتظر باشید من نیز همراه شما از منتظرانم»؟ پس بر شما باد شکیبایی؛ زیرا فرج بعد از نومیدی فرامی رسد...».

انتظارات

24- انتظارات اولیاء الله

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

10 - مریم - 19 - 8 - 6

6- اولیای خداوند در اجابت خواسته های خود، همواره چشم انتظار معجزه و امور خارق العاده نیستند.

قال ربّ ائني يكون لي غلم

زکریا با آن که به قدرت مطلق خداوند ایمان داشت، در کیفیت اجابت دعایش به توجیه قانع کننده ای دست نیافت، تا آن جا که حیرت زدگی خود را با جمله «ائني يكون لي غلام» ابراز کرد. این نشان می دهد که او درصدد یافتن توجیهی بود که با اسباب و علل متعارف

سازگار باشد وگرنه همه چیز را با قدرت خداوند امکان پذیر می دانست.

25- انتظارات اهل کتاب

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

ص: 16

2- اهل کتاب (یهود و نصارا) در انتظار بعثت پیامبر (صلی الله علیه و آله) *

ياهل الكتب قد جاءكم رسولنا

کلمه «قد» می تواند بیانگر انتظار حصول فعلی باشد که بر سر آن آمده است. نظیر «قد قامت الصلوه».

26- انتظارات برگزیدگان خدا

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

10 - مریم - 19 - 20 - 8

8- برگزیدگان خداوند در تحقق اراده الهی در امور دنیا ، انتظار معجزه نداشته و مجرای طبیعی آن را جستجو می کردند .

قالت أئی یکون لی غلم ولم یمسنی بشر

حضرت مریم(س) با آن که به قدرت خداوند ایمان داشت، ولی زمانی که بشارت فرزند را شنید، در تصور راه طبیعی آن به نتیجه نرسید و با جمله «آئی یکون لی غلام» از نحوه پیدایش آن پرسید. پیدا است که او اسباب و علل طبیعی را در این امور نیز، از نظر دور نمی داشت.

27- انتظارات بنی اسرائیل

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

6 - اعراف - 7 - 129 - 3

3- رفع بیدادگری فرعون از بنی اسرائیل ، انتظار آنان از بعثت موسی (ع)

قالوا أوذینا من قبل أن تأتینا و من بعد ما جئتنا

28- انتظارات بیجا

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

6 - اعراف - 7 - 88 - 13

13 - شعیب (ع) با اظهار تنفر خود و پیروانش از آیین مردم مدین ، انتظار پذیرش آن آیین را انتظاری شگفت و بی جا دانست .

قال أولو کنا کرهین

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

6 - انفال - 8 - 72 - 8

8 - مهاجران و انصار نباید از مؤمنان غیر مهاجر یاری طلبند و از آنان انتظار حمایت داشته باشند . *

ص: 17

ما لکم من ولیتهم من شیء

برداشت فوق مبتنی بر این است که ضمیر در «ولیتهم» فاعل باشد. بنابراین جمله «ما لکم ...» به این معناست که برای شما نیست که از پشتیبانی آنان برخوردار شوید. یعنی نباید آنان را به نصرت خویش بخوانید و حمایت آنان را طلب کنید.

29- انتظارات ذاکران

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

12 - نور - 24 - 38 - 17

17 - مردمانی که همواره به یاد خدا هستند، از روزی فراتر از انتظار و توقع خویش برخوردارند.

رجال لاتلهیهم تجره... لیجزیهم... و یزیدهم من فضله و اللّٰه یرزق من یشاء بغير

برداشت یاد شده، مبتنی بر این نکته است که لام در «لیجزیهم» و «یزیدهم» برای غایت باشد؛ یعنی، مردان خدا به منظور بهره مندی از پاداش و فضل خداوند به یاد او هستند؛ ولی خداوند بیش از انتظارشان به آنان پاداش می دهد و مصداق اصلی «و اللّٰه یرزق من یشاء»، همین مردان الهی اند.

30- انتظارات شعیب (ع)

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

8 - هود - 11 - 93 - 6

6- شعیب (ع) پس از اتمام حجت بر مردم و لجاجت پیشگی آنان، در انتظار سرنوشت شوم آنان بود.

وارتقبوا انی معکم رقیب

«رقیب» در آیه شریفه به معنای منتظر است.

31- انتظارات فرعون

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

6 - اعراف - 7 - 105 - 7

7- فرعون و بزرگان دربارش در انتظار بینه ای از سوی موسی بر حقانیت ادعای خویش

قد جئتکم ببینه من ربکم

برداشت فوق بر این اساس است که «قد» در «قد جئتکم» برای توقع باشد.

ص: 18

32- انتظارات فرعونیان

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

6 - اعراف - 7 - 105 - 7

7 - فرعون و بزرگان دربارش در انتظار بینه ای از سوی موسی بر حقانیت ادعای خویش

قد جئتکم ببینه من ربکم

برداشت فوق بر این اساس است که «قد» در «قد جئتکم» برای توقع باشد.

33- انتظارات قوم ثمود

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

6 - اعراف - 7 - 73 - 18

18 - قوم ثمود در انتظار دلیل و معجزه ای از جانب خداوند برای اثبات رسالت صالح (ع)

قد جاءتکم بینه من ربکم

برداشت فوق بر این اساس است که «قد» در «قد جاءتکم» برای توقع باشد.

34- انتظارات کافران

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

14 - سجده - 32 - 29 - 2

2 - پیامبر (صلی الله علیه و آله) ، موظف به پاسخگویی به کافران و تبیین نادرستی انتظارات نابه جای آنان بود .

و يقولون متى هذا الفتح . . . قل يوم الفتح لا ینفع الذین کفروا ایمنهم

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

14 - سجده - 32 - 30 - 4,5

4 - همان گونه که کافران برای شکست دین منتظرند ، مؤمنان نیز برای نابودی کفر ، باید منتظر باشند .

و انتظر إثمهم منتظرون

احتمال دارد متعلق انتظار کافران، به قرینه دشمنی آنان با دین، انتظار برای شکست دین خدا باشد.

5- کافران، همواره در کمین شکست و اضمحلال جامعه مؤمنان اند .

إتّهم منتظرون

متعلق انتظار کافران، به قرینه دشمنی آنان با مؤمنان، می تواند انتظار شکست مؤمنان باشد.

ص: 19

35- انتظارات کافران صدراسلام

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

11 - طه - 20 - 135 - 7

7- کافران صدراسلام در انتظار شکست و نابودی اسلام بودند .

قل کلّ متربّص فتربّصوا فستعلمون

36- انتظارات محمد (صلی الله علیه و آله)

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

8 - رعد - 13 - 40 - 7

7- پیامبر (صلی الله علیه و آله) در انتظار سر رسیدن تهدید ها و وعید های ابلاغ شده به منکران رسالت بود .

وإن مّا نرینک بعض الذی نعدهم .. . فإنما علیک البلغ

37- انتظارات مسیحیان

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

4 - مائده - 5 - 19 - 2

2- اهل کتاب (یهود و نصارا) در انتظار بعثت پیامبر (صلی الله علیه و آله) *

ياهل الكتب قد جاءکم رسولنا

کلمه «قد» می تواند بیانگر انتظار حصول فعلی باشد که بر سر آن آمده است. نظیر «قد قامت الصلوه».

38- انتظارات مشرکان

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

11 - انبیاء - 21 - 34 - 3,3

3- مشرکان ، در انتظار نابودی شریعت پیامبر (صلی الله علیه و آله) با مرگ وی بودند .

أفاین متّ فهم الخلدون

از لحن آیه استفاده می شود که مشرکان و مخالفان پیامبر اسلام (صلی الله علیه و آله) در انتظار مرگ او و یا در صدد کشتن ایشان بودند؛ چنان که در برخی از سوره های مکی قرآن به این مسأله تصریح شده است (أم یقولون شاعر نترص به ریب المنون).

3- مشرکان ، در انتظار نابودی شریعت پیامبر (صلی الله علیه و آله) با مرگ وی بودند .

أفاین متّ فهم الخلدون

از لحن آیه استفاده می شود که مشرکان و مخالفان پیامبر اسلام (صلی الله علیه و آله) در انتظار مرگ او و یا در صدد کشتن ایشان بودند؛ چنان که

ص: 20

در برخی از سوره های مکی قرآن به این مسأله تصریح شده است (أم یقولون شاعر نربص به ریب المنون).

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

14 - روم - 30 - 13 - 2

2- مشرکان، در انتظار شفاعت معبودان برگزیده خویش در پیشگاه خداوندند.

و لم یکن لهم من شرکائهم شفعا

نفی کردن شفاعت معبودان مشرکان، حاکی از این نکته است که مشرکان، چنین توقع و انتظاری داشته اند و گرنه نفی آن، چندان معنایی نداشت.

39- انتظارات منافقان

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

18 - حدید - 57 - 14 - 5

5- منافقان، همواره منتظر بروز شکاف و اختلاف در صفوف مؤمنان و شکست و نابودی آنان بودند.

قالوا بلی و لکنکم... تربصتم

«تربص» (مصدر «تربصتم») به معنای انتظار چیزی را کشیدن است. حذف مفعول «تربصتم» بیانگر آن است که منافقان، آرزوی بروز همه گونه گرفتاری را برای مؤمنان و جامعه اسلامی داشتند.

40- انتظارات مؤمنان

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

14 - سجده - 32 - 30 - 4

4- همان گونه که کافران برای شکست دین منتظرند، مؤمنان نیز برای نابودی کفر، باید منتظر باشند.

و انتظر انهم منتظرون

احتمال دارد متعلق انتظار کافران، به قرینه دشمنی آنان با دین، انتظار برای شکست دین خدا باشد.

41- انتظارات مؤمنان صدر اسلام

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

3 - مؤمنان صدر اسلام در انتظار هلاکت منافقان به عذاب الهی یا به دست اهل ایمان بودند .

و نحن نتریص بکم أن یصیبکم اللّٰه بعذاب من عنده أو بأیدینا

ص: 21

4- مؤمنان صدر اسلام در انتظار دستور الهی، برای جنگ با منافقان و از میان برداشتن جریان نفاق

و نحن نتربص بكم . . . بعذاب من عنده أو بأيدينا

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

11 - انبیاء - 21 - 37 - 8

8- مؤمنان صدر اسلام، در انتظار غلبه و پیروزی سریع بر کافران بودند.

سأوريكم آيتي فلا تستعجلون

برداشت یاد شده براساس این است که مقصود از «آیات» هلاکت و عذاب دنیوی کافران، و مخاطب «سأوريكم.. فلا تستعجلون» مسلمانان باشند.

42- انتظارات هود(ع)

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

6 - اعراف - 7 - 71 - 18

18 - هود در انتظار نزول عذاب الهی بر قوم عاد، پس از ابلاغ رسالت های الهی و اصرار آنان بر انکار توحید و رسالت وی

فانتظروا إني معكم من المنتظرين

43- انتظارات يعقوب(ع)

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

8 - يوسف - 12 - 66 - 5

5- يعقوب (ع) از فرزنداناش انتظار نداشت با به خطر انداختن خویش در حفظ بنیامین و باز گرداندن او تلاش کنند.

إلا أن يحاط بكم

احاطه که ظاهراً مصدر «يحاط» است به معنای گرفتن پیرامون چیزی از همه جوانب آن است و در آیه شریفه کنایه از مغلوب شدن و بسته شدن همه راهها و چاره هاست.

44- انتظارات يهود

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

2 - اهل كتاب (يهود و نصارا) در انتظار بعثت پيامبر (صلى الله عليه و آله) *

ياهل الكتب قد جاءكم رسولنا

كلمه «قد» مى تواند بيانگر انتظار حصول فعلى باشد كه بر سر آن آمده است. نظير «قد قامت الصلوه».

ص: 22

3- انتقاد

1- انتقاد از بدان

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

6 - اعراف - 7 - 159 - 7

7 - بیان چهره های خوب هر قوم به همراه انتقاد از چهره های نامطلوب ، از شیوه های قرآن در ترسیم رفتار امت ها و جوامع بشری است .

و من قوم موسی امه یهدون

2- انتقاد از خود

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

10 - کهف - 18 - 76 - 6

6- انتقاد از خود و انصاف در قضاوت نسبت به خویشان و پذیرش مسؤولیت عملکرد خود ، از صفات ارزشمند و شایسته است .

إن سألتک عن شیء بعدھا فلا تصحبنی قد بلغت من لدنی عذراً

موسی (ع) با وجود آن که در مرحله قبل، عذر نسیان را مطرح کرد، ولی در این مرحله، اولاً، مسؤولیت عمل خود را بر عهده گرفت و ثانیاً، در مورد خود، رأیی منصفانه صادر کرد و خضر(ع) را در جدا شدن از او، محق دانست.

3- انتقاد از فرعون

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

6 - اعراف - 7 - 127 - 2

ص: 23

2- فرعون به سبب تعیین نکردن مجازات برای موسی (ع) و قوم او مورد انتقاد اشراف دربار قرار گرفت .

وقال الملائ من قوم فرعون أتذر موسى وقومه

گویا اشراف از اینکه ساحران تهدید به اعدام شدند، ولی سخنی از مجازات موسی و قوم او نرفت، چنین استنباط کردند که فرعون تصمیمی برای مجازات او مردمش ندارد و لذا زبان به انتقاد گشودند و گفتند آیا موسی و قومش را رها می سازی و مجازات نمی کنی.

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

13 - شعراء - 26 - 22 - 1

1- انتقاد صریح موسی (ع) از فرعون به خاطر به بردگی کشاندن بنی اسرائیل

و تلک نعمه .. ان عبّدتّ بنی إسرئیل

جمله «و تلک نعمه ..» استفهامی و به تقدیر «أوتلک...» است. «ان عبّدتّ» می تواند عطف بیان برای اسم اشاره «تلک» و یا منصوب به نزع خافض (لام تعلیل) و به تقدیر «لأن عبّدتّ» باشد. «تعبید» (مصدر «عبّدتّ») به معنای برده و بنده [خود] ساختن است؛ یعنی، آیا این که فرزندان اسرائیل را بنده خود ساخته ای، این نعمتی است که منت آن را بر من می نهی.

4- انتقاد از موسی (ع)

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

6 - اعراف - 7 - 129 - 2

2- موسی (ع) مورد انتقام قوم خویش به سبب استمرار بیدادگری فرعون پس از بعثت وی

قالوا أوذینا من قبل أن تأتینا و من بعد ما جئتنا

5- انتقاد اهل کتاب

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

4 - مائده - 5 - 59 - 11، 9، 2، 1

1 - انتقاد نابجای اهل کتاب و ناخرسندی بی دلیل آنان از مسلمانان

قل یا اهل الکتاب هل تنقمون منا الا ان ءامنا بالله

2 - نکوهش خداوند از اهل کتاب به خاطر انتقاد آنان از ایمان مؤمنان به خدا، قرآن و کتب آسمانی

قل یا اهل الکتب هل تنقمون منا الا ان ءامنا باللّٰه . . و ما أنزل من قبل

9- باور و اعتقاد مسلمانان به فسق اکثریت اهل کتاب ، عامل انتقاد نابجا و ناخرسندی بی دلیل آنان از اهل ایمان

هل تنقمون منا الا ان ءامنا باللّٰه . . و ان اکثرکم فسقون

بدان احتمال که «ان اکثرکم» عطف بر «اللّٰه» باشد، یعنی «امنا بان اکثرکم فسقون».

11- فسق و تبهکاری اهل کتاب ، از عوامل وادار کننده آنان به انتقاد از مسلمانان

ص: 24

قل یا اهل الکتب هل تنقمون منا الا .. و ان اکثرکم فسقون

برداشت فوق بر این میناست که «ان اکثرکم ..» به تقدیر لام، مفعول له برای «هل تنقمون» باشد. در این صورت «ان اکثرکم ...» عطف بر محذوف است. یعنی «انما تنقمون ما ایماننا باللّه ... لکذا و کذا و لان اکثرکم فسقون» و یا عطف گرفته شود بر «ان ءامنا» در صورتی که «ان ءامنا» خود بیانگر علت باشد؛ یعنی: ما تنقمون منا دیننا و صلاتنا الا لایماننا و لان اکثرکم فسقون.

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

4 - مائده - 5 - 60 - 4

4 - تاریخ اهل کتاب آگنده از گناهانی پلیدتر از گناه ایرادشان بر اهل ایمان

قل هل انبئکم بشرّ من ذلک

بنابر اینکه ذلک اشاره باشد به ایراد اهل کتاب به مؤمنان که از جمله «اهل تنقمون» استفاده می شود؛ یعنی ایراد اهل کتاب به مؤمنان زشت و گناه است و از آن بدتر، اعمالی است که برای آنها در این آیه ذکر شده است.

6- انتقاد در عقیده

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

15 - سبأ - 34 - 24 - 13

13 - ارائه و تبلیغ آیین حق با نقد منصفانه و حق طلبانه عقاید دینی دیگر، از شیوه های تبلیغی قرآن

قل ادعوا الذین زعمتم من دون اللّه .. و انا أو ایتاکم لعلی هدی اوفی ضلل می

این که پیامبر (صلی الله علیه و آله) به مشرکان فرمود: یا ما بر حق هستیم و راه هدایت را می پیماییم یا شما - با آن که پیامبر (صلی الله علیه و آله) مسلماً بر حق و هدایت بود - نشانگر انصاف و برخورد حق طلبانه با عقاید دیگران و شیوه ای پسندیده است.

7- انتقاد مشرکان مکه

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

17 - زخرف - 43 - 31 - 2

2 - انتقاد جاهلانه مشرکان مکه به نزول وحی بر محمد (صلی الله علیه و آله) و نه فردی از اشراف

و قالوا لولا نزل هذا القرآن علی رجل من القریتین عظیم

8- انتقاد موسیٰ (ع)

جلد - نام سورہ - سورہ - آیہ - فیش

13 - شعراء - 26 - 22 - 1

ص: 25

1 - انتقاد صریح موسی (ع) از فرعون به خاطر به بردگی کشاندن بنی اسرائیل

و تلک نعمه .. آن عبّدتّ بنی إسرئیل

جمله «و تلک نعمه ..» استفهامی و به تقدیر «أوتلک...» است. «آن عبّدتّ» می تواند عطف بیان برای اسم اشاره «تلک» و یا منصوب به نزع خافض (لام تعلیل) و به تقدیر «لأن عبّدتّ» باشد. «تعبید» (مصدر «عبّدتّ») به معنای برده و بنده [خود] ساختن است؛ یعنی، آیا این که فرزندان اسرائیل را بنده خود ساخته ای، این نعمتی است که منت آن را بر من می نهی.

9- انتقاد ناپسند

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

4 - مائده - 5 - 59 - 1

1 - انتقاد نابجای اهل کتاب و ناخرسندی بی دلیل آنان از مسلمانان

قل یا أهل الکتاب هل تنقمون منا الا ان ءامننا بالله

10- انصاف در انتقاد

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

15 - سبأ - 34 - 24 - 13

13 - ارائه و تبلیغ آیین حق با نقد منصفانه و حق طلبانه عقاید دینی دیگر ، از شیوه های تبلیغی قرآن

قل ادعوا الذین زعمتم من دون اللّٰه .. و إنّنا أوّٰیّاکم لعلى هدّٰی أو فی ضللّٰ مبی

این که پیامبر (صلی الله علیه و آله) به مشرکان فرمود: یا ما بر حق هستیم و راه هدایت را می پیماییم یا شما - با آن که پیامبر (صلی الله علیه و آله) مسلماً بر حق و هدایت بود - نشانگر انصاف و برخورد حق طلبانه با عقاید دیگران و شیوه ای پسندیده است.

11- اهمیت انتقاد

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

17 - حجرات - 49 - 14 - 10

10 - لزوم باز گذاشتن راه اصلاح و تعالی ، در عین نقد اندیشه ها و ادعاها

قل لم تؤمنوا و لکن قولوا أسلمنا و لمّا یدخل الإیمن فی قلوبکم

خداوند، در ابتدا ادعای اعراب را نقد ورد کرده است؛ ولی با بیان جنبه ای دیگر و پذیرش اسلام آنان، راه را بر روی آنان برای رسیدن به ایمان، باز گذاشته است.

ص: 26

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

4 - مائده - 5 - 59 - 11، 9

9- باور و اعتقاد مسلمانان به فسق اکثریت اهل کتاب، عامل انتقاد نابجا و ناخرسندی بی دلیل آنان از اهل ایمان

هل تنقمون منا الا ان ءامنا بالله . . . و ان اکثرکم فسقون

بدان احتمال که «ان اکثرکم» عطف بر «الله» باشد، یعنی «امنا بان اکثرکم فاسقون».

11 - فسق و تبهکاری اهل کتاب، از عوامل وادار کننده آنان به انتقاد از مسلمانان

قل یا هل الکتب هل تنقمون منا الا . . . و ان اکثرکم فسقون

برداشت فوق بر این مبناست که «ان اکثرکم . . .» به تقدیر لام، مفعول له برای «هل تنقمون» باشد. در این صورت «ان اکثرکم . . .» عطف بر محذوف است. یعنی «انما تنقمون ما ایماننا بالله . . . لکذا و کذا و لان اکثرکم فاسقون» و یا عطف گرفته شود بر «ان ءامنا» در صورتی که «ان ءامنا» خود بیانگر علت باشد؛ یعنی: ما تنقمون منا دیننا و صلاتنا الا لایماننا و لان اکثرکم فاسقون.

ص: 27

4- انتقام

1- آثار انتقام

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

16 - فصلت - 41 - 35 - 7

7- برخورد انتقام جویانه و غیر منطقی ، نشانه ناشکیبایی و کمبود ارزش های والا است .

ادفع بالتی هی أحسن . . . و ما یلقیها إلا الذین صبروا و ما یلقیها إلا ذوحظّ

2- انتقام ابلیس

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

5- اعراف - 7 - 16 - 2

2- ابلیس به تلافی گمراه شدن خویش، با کمین کردن در صراط مستقیم، بر گمراه کردن مردم مصمم شد.

فبما أغویتنی لأفعدن لهم صرطک المستقیم

کلمه «باء» در «فبما أغویتنی» سببیه است.

3- انتقام اخروی خدا

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

17 - زخرف - 43 - 42 - 7

7- خداوند ، به انتقام گرفتن از حق ستیزان - چه در دنیا و چه در آخرت - توانا است .

فإنّا علیهم مقتدرون

ص: 28

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

17 - دخان - 44 - 16 - 2

2- انتقام اصلی خداوند از کفر پیشگان ، موکول به روز قیامت

یوم نبطش البطشه الكبرى إنا منتقمون

4- انتقام از اصحاب ایکه

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

9 - حجر - 15 - 79 - 1،2

1- خداوند از قوم لوط و مردم « ایکه » انتقام گرفت .

فانتقمنا منهم

برداشت فوق مبتنی بر این است که ضمیر «منهم» به قوم لوط و «ایکه» برگردد.

2- آلودگی قوم لوط به فحشا و انحراف جنسی (لواط و همجنس بازی) و ظلم و بیدادگری مردم « ایکه » ، موجب انتقام الهی از آنان شد .

إنا أرسلنا إلى قوم مجرمين . إلاء لوط ... و إن كان أصحاب الأيكة لظلمين . فا

5- انتقام از بنی اسرائیل

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

10 - اسراء - 17 - 5 - 1

1- انتقام خداوند از بنی اسرائیل ، به وسیله نیروهایی توانمند و جنگاور ، در پی نخستین فسادانگیزی آنان

فإذا جاء وعد أولهما بعثنا عليكم عبداً لنا أولى بأس شديد

«بأس» در لغت به معنای شدت در جنگ است و «أولى بأس» توانمندی و جنگاوری را معنا می دهد.

6- انتقام از حق ستیزان

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

17 - زخرف - 43 - 42 - 7،1

1 - انتقام الهی، گریبان گیر کافران و حق ستیزان، در حیات و یا پس از رحلت پیامبر (صلی الله علیه و آله)

و من یعش عن ذکر الرحمن .. فإما نذهبنّ ... أو نرینک الذی وعدنهم

7 - خداوند، به انتقام گرفتن از حق ستیزان - چه در دنیا و چه در آخرت - توانا است .

ص: 29

فَاتَا عَلَيْهِمْ مَقْتَدِرُونَ

7- انتقام از حق ناپذیران

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

17 - زخرف - 43 - 42 - 4

2- حضور رهبران الهی در جوامع ، مانع از تحقق انتقام الهی نسبت به کافران و حق گریزان نخواهد بود .

أَوْ نَرِيكَ الذِّي وَعَدْنَهُمْ

4- تأخیر خداوند در انتقام گرفتن از حق گریزان ، مهلتی به ایشان و احترامی به وجود پیامبر (صلی الله علیه و آله)

فَاتَا نَذْهَبِينَ بَكَ .. فَاتَا عَلَيْهِمْ مَقْتَدِرُونَ

از آیه قبل استفاده شد که اگر پیامبر رحلت کند، خداوند از مخالفان حق ستیز او انتقام خواهد گرفت. مفهوم این سخن آن است که حضور پیامبر (صلی الله علیه و آله) مانع تسریع در انتقام است؛ ولی این مانع، قطعی نیست و خداوند می تواند حتی در زمان حضور پیامبر (صلی الله علیه و آله)، مخالفان دین را مجازات کند.

8- انتقام از دشمنان

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

1 - بقره - 2 - 190 - 9

9- لزوم رعایت عدل حتی در گرفتن انتقام از دشمنان

وَقْتُلُوا فِي سَبِيلِ اللَّهِ الَّذِينَ يَقْتُلُونَكُمْ وَلَا تَعْتَدُوا

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

9 - نحل - 16 - 128 - 7

7- رعایت عدل و انصاف در انتقام گرفتن از دشمن ، از مصداق های تقواییست .

وَأِنْ عَاقَبْتُمْ فَعَاقِبُوا بِمِثْلِ مَا عَاقَبْتُمْ .. إِنْ اللَّهُ مَعَ الَّذِينَ اتَّقَوْا

9- انتقام از دشمنان محمد (صلی الله علیه و آله)

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

3 - پیامبر (صلی الله علیه و آله) ، مورد عنایت ویژه خداوند در روز رستاخیز و انتقام گیرنده از دشمنان آن حضرت

إلی ربّک یومئذ المستقرّ

ص: 30

اضافه «ربّ» به ضمیر مخاطب (پیامبر صلی الله علیه و آله) می تواند اشاره به حقیقت یاد شده باشد.

10- انتقام از ظالمان

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

1 - بقره - 2 - 50 - 12

12 - انتقام از ستمگران در حضور ستمدیدگان ، امری است شایسته و نیکو

و أغرقنا آل فرعون و أنتم تنظرون

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

9 - ابراهیم - 14 - 47 - 10

10- انتقام از ستمگران و سرکوبی آنان با استفاده از قدرت و توانایی ها ، امری روا و پسندیده است .

و سکنتم فی مسکن الذین ظلموا . . . فلا تحسبنّ الله مخلف وعده رسله إن الله عزیز ذو

برداشت فوق از عمل خداوند و خورد او با حق ستیزان استفاده می شود؛ زیرا یکی از اوصاف خداوند، «منتقم» (انتقام گیرنده) است. تردیدی نیست که انتقام خداوند برای دفاع از حق و حق باوران است، نه برای شخص خود. بنابراین از عمل خدا می توان آموخت که انتقام برای حق عملی است نیکو.

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

9 - ابراهیم - 14 - 48 - 1، 8

1- انتقام خداوند از ستمگران و عذاب کردن آنان در روزی است که این آسمان و زمین ، به آسمان و زمین دیگری تبدیل شوند .

و سکنتم فی مسکن الذین ظلموا أنفسهم . . . إن الله عزیز ذو انتقام . یوم تبدّل الأَر

برداشت فوق مبتنی بر این است که «یوم تبدل . . .» ظرف برای انتقام باشد.

8- قیامت ، روز احضار ستمگران و انتقام خداوند از آنان

و أنذر الناس . . . الذین ظلموا . . . إن الله عزیز ذو انتقام . یوم تبدّل الأرض ... و

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

1 - توانایی خداوند بر جا به جا کردن شب و روز ، دلیلی است گویا برای توانایی او بر یاری رساندن به ستمدیدگان در انتقام گرفتن آنان از ستمگران .

ذَٰلِكَ بِأَنَّ اللَّهَ يُولِجُ اللَّيْلَ فِي النَّهَارِ . . . وَأَنَّ اللَّهَ سَمِيعٌ بَصِيرٌ

در آیه پیش، خداوند به آن مسلمانی که مورد ستم و تجاوز مشرکان قرار گرفته بود، وعده قطعی داد که او را یاری خواهد کرد تا انتقامش را از متجاوزان بازستاند در این آیه، برای این که کسی در توانایی خدا بر تحقق بخشیدن به وعده‌هایش و در حمایت و پشتیبانی از ستم دیدگان تردیدی نکند، گوشه ای از قدرت نهایت خود را بیان کرده است.

ص: 31

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

14 - سجده - 32 - 22 - 7

7 - انتقام خداوند از مجرمان ، پی آمد ظلم آنان به آیات الهی است .

و من أظلم ممّن ذكّر بأيت ربّه ثمّ أعرض عنها إنّما من المجرمين منتقمون

«إنّما من المجرمين...» به منزله تعلیل برای عذاب تکذیب کنندگان آیات خدا و اعراض کنندگان از آن است.

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

16 - شوری - 42 - 41 - 1

1 - انتقام گرفتن از متجاوزان و ستمگران ، حق مشروع و مسلم انسان های ستمدیده است .

و لمن انتصر بعد ظلمه فأولئك ما عليهم من سبيل

11- انتقام از ظلم

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

16 - شوری - 42 - 42 - 3

3 - ظلم و تجاوز به حقوق مردم - حتی انسان های غیر مؤمن - امری ناشایست و سزاوار پیگرد و انتقام است .

إنّما السبيل على الذين يظلمون الناس

12- انتقام از فرعونیان

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

6 - اعراف - 7 - 136 - 2,3

2 - خداوند با غرق کردن فرعونیان در دریا از آنان انتقام گرفت .

فانتقمنا منهم فأغرقنهم في اليم

«فاء» در «فأغرقنا» تفسیریه است. یعنی «أغرقنا» بیان و تفسیر «انتقمنا» می باشد.

3 - فرعونیان به دلیل شکستن پیمانشان با موسی (ع) (ایمان به وی و آزادسازی بنی اسرائیل) سزاوار انتقام الهی و غرق شدن در دریا

گشتند .

إذا هم ینکثون. فانتقمنا منهم

تفریع جمله «فانتقمنا» بر جمله «إذا هم ینکثون» به وسیله حرف «فاء» می رساند که پیمان شکنی فرعونیان در انتقام الهی از آنان دخیل بوده است.

ص: 32

13- انتقام از قوم لوط

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

9 - حجر - 15 - 79 - 2، 1

1- خداوند از قوم لوط و مردم «ایکه» انتقام گرفت .

فانتقمنا منهم

برداشت فوق مبتنی بر این است که ضمیر «منهم» به قوم لوط و «ایکه» برگردد.

2- آلودگی قوم لوط به فحشا و انحراف جنسی (لواط و همجنس بازی) و ظلم و بیدادگری مردم «ایکه»، موجب انتقام الهی از آنان شد .

إنا أرسلنا إلى قوم مجرمين . إلاّ آل لوط ... وإن كان أصحاب الأيكة لظلمين . فا

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

18 - قمر - 54 - 37 - 7

7- مردان مصمم به تجاوز نسبت به میهمانان لوط، مورد انتقام الهی با کور شدن چشم هایشان

و لقد رودوه عن ضيفه فطمسنا أعينهم

«طمس» (مصدر «طمسنا») به معنای محوکردن و از بین بردن است. بنابراین «طمسنا أعينهم»؛ یعنی، چشمانشان را از آنان گرفتیم و نابینایشان کردیم.

14- انتقام از قوم نوح

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

18 - قمر - 54 - 11 - 3، 1

1 - اجابت دعای نوح (ع) به درگاه خداوند، برای انتقام از قوم حق ستیز خویش

فدعنا ربّه .. ففتحنا

3 - انتقام الهی از قوم نوح، با ریزش بارانی شدید و سیل آسا بر ایشان

ففتحنا أبواب السماء بماء منهمر

15- انتقام از کافران

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

17 - زخرف - 43 - 25 - 2

2 - انتقام الهی از کافران ، پس از احتجاج و اتمام حجت بر آنان

و کذلک ما أرسلنا .. قُلْ أُولُو جُنَّتِكُمْ ... فَانْتَقِمْنَا مِنْهُمْ

ص: 33

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

17 - زخرف - 43 - 41 - 7

7 - انتقام از مشرکان و کافران ، سنت تخلف ناپذیر الهی است .

فإنا منهم منتقمون

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

17 - زخرف - 43 - 42 - 1، 2

1 - انتقام الهی ، گریبان گیر کافران و حق ستیزان ، در حیات و یا پس از رحلت پیامبر (صلی الله علیه و آله)

و من یعش عن ذکر الرحمن . . . فأما نذھبنّ . . . أو نریّنک الذی وعدنھم

2 - حضور رهبران الهی در جوامع ، مانع از تحقق انتقام الهی نسبت به کافران و حق گریزان نخواهد بود .

أو نریّنک الذی وعدنھم

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

17 - جاثیه - 45 - 14 - 6

6 - « آیام اللّٰه » ، روز های ظهور عینی حاکمیت و اقتدار خداوند و انتقام از کافران

لا یرجون آیام اللّٰه لیجزی قومًا

از اضافه «آیام» به «اللّٰه»، استفاده می شود که روزهای مورد نظر، آیام ویژه ای است که با سایر روزها تفاوت دارد و اراده الهی در آن ظهور و بروز خاصی می یابد. با توجه به جمله «لیجزی...» ممکن است چنین برداشت شود که «آیام اللّٰه» روزهایی است که خداوند از کافران انتقام می گیرد.

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

17 - محمد - 47 - 4 - 20، 21

20 - خداوند ، قادر بر انتقام از کافران ، بدون دخالت نیرو های بشری

و لو یشاء اللّٰه لانتصر منھم

21- کافران ، مستحق انتقام الهی

و لو یشاء الله لانتصر منهم

مفاد آیه این است که تنها مانع انتقام، مشیت الهی است و گرنه کافران، مستحق انتقام و مجازاتی سخت می باشند.

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

18 - ذاریات - 51 - 50 - 5

5 - کافر ، هر لحظه در معرض انتقام الهی و نیازمند بازگشت هر چه سریع تر به سوی خداوند

ففرّوا إلى الله

در آیات پیشین انتقام الهی در مورد اقوام کفرپیشه مطرح شده بود. احتمال دارد مخاطب آیه شریفه، کافران باشند که شدیداً در معرض کیفر الهی قرار دارند و نیازمند آن هستند که در اولین فرصت به سوی خداوند شتاب گیرند.

ص: 34

16- انتقام از گمراهگران

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

16 - فصلت - 41 - 29 - 1

1 - کافران در قیامت ، خواهان شناسایی عاملان گمراهی خویش به منظور انتقام جویی از آنان

وقال الذين كفروا ربنا انا الذين اضلانا .. نجعلهما تحت اقدامنا

17- انتقام از گناهکاران

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

14 - سجده - 32 - 22 - 4,6,10

4 - خداوند ، از مجرمان منکر آیات الهی قطعاً انتقام خواهد گرفت .

ذکر بآیت ربّه ثمّ اعرض عنها إنّنا من المجرمین منتقمون

6 - عذاب بزرگ اخروی ، همان انتقام الهی از مجرمان تکذیب کننده آیات خدا است .

ذوقوا عذاب النار الذی کنتم به تکذّبون .. العذاب الأكبر ... إنّنا من المجرمین من

10 - انتقام الهی از مجرمان در قیامت ، پس از اتمام حجت با ایشان در دنیا است .

ذکر بآیت ربّه .. إنّنا من المجرمین منتقمون

18- انتقام از متجاوزان

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

16 - شوری - 42 - 41 - 1

1 - انتقام گرفتن از متجاوزان و ستمگران ، حق مشروع و مسلم انسان های ستمدیده است .

ولمن انتصر بعد ظلمه فأولئك ما عليهم من سبيل

19- انتقام از مجرمان

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

1- هلاکت فرعونیان از پس روزگار رفاه و حق ستیزی ، نمودی از برنامه خداوند در انتقام از مجرمان

إِنَّا مُنْتَقِمُونَ .. کذلک و أورثنها

تعبیر «کذلک» از پی ترسیم فرجام شوم فرعونیان، تأکیدی بر مطلب و اشاره ای است به این که آنچه برای آنان اتفاق افتاده،

ص: 35

نمودی از جریانی مستمر و سنتی الهی است.

20- انتقام از مشرکان

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

17 - زخرف - 43 - 41 - 7

7 - انتقام از مشرکان و کافران ، سنت تخلف ناپذیر الهی است .

فإنّا منهم منتقمون

21- انتقام از مشرکان مکه

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

17 - دخان - 44 - 16 - 5

5- جنگ بدر ، میدان انتقام الهی از مشرکان و ضربه ای سخت و شکننده بر جبهه شرک *

يوم نبطش البطشه الكبرى إنّنا منتقمون

طبق نظر مفسران، ممکن است این آیه نظر به جنگ بدر داشته باشد. این در صورتی است که عذاب ذکر شده در آیات پیشین را عذاب دنیوی بدانیم.

22- انتقام از مکذبان آیات خدا

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

14 - سجده - 32 - 22 - 4,6

4 - خداوند ، از مجرمان منکر آیات الهی قطعاً انتقام خواهد گرفت .

ذکر بآیت ربّه ثمّ عرض عنها إنّنا من المجرمین منتقمون

6 - عذاب بزرگ اخروی ، همان انتقام الهی از مجرمان تکذیب کننده آیات خدا است .

ذوقوا عذاب النار الذی کنتم به تکذبون .. العذاب الأكبر ... إنّنا من المجرمین من

23- انتقام از مکذبان انبیا

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

14 - روم - 30 - 47 - 15، 14، 12

12 - انتقام خداوند از مخالفان انبیا و سرکوب آنان ، (جلوه ای از) نصرت مؤمنان است .

ص: 36

فانتقمنا من الذين أجرموا و كان حقاً علينا نصر المؤمنين

14 - تكذيب انبيا و برخورد منفی با پیام آنان ، در پی دارنده انتقام الهی و عذاب است .

فانتقمنا من الذين أجرموا

مراد از «أجرموا» به قرینه این که سخن از ارسال انبیا و انتقام از مخالفان آنان است، تکذیب است.

15 - دل داری خداوند به پیامبر (صلی الله علیه و آله) با بازگویی مشکلات پیامبران پیشین و انتقام از مخالفان آنان

و لقد أرسلنا .. و كان حقاً علينا نصر المؤمنين

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

17 - زخرف - 43 - 25 - 1

1 - تکذیب کنندگان و مخالفان پیامبران ، گرفتار خشم و انتقام الهی در گذشته تاریخ

قالوا إنا بما أرسلتم به كفرون . فانتقمنا منهم

24- انتقام پسندیده

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

1 - بقره - 2 - 50 - 12

12 - انتقام از ستمگران در حضور ستمدیدگان ، امری است شایسته و نیکو

و أغرقنا آل فرعون و أنتم تنظرون

25- انتقام جویی اخروی انسان ها

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

1 - بقره - 2 - 167 - 5

5 - وجود حس انتقام جویی برای انسان ها در قیامت

فنتبراً منهم كما تبرءوا منا

26- انتقام جویی در قیامت

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

1 - بقره - 2 - 167 - 5

5 - وجود حس انتقام جویی برای انسان ها در قیامت

فنتبراً منهم کما تبرّءوا منا

ص: 37

27- انتقام جویی مشرکان پیرو

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

1 - بقره - 2 - 167 - 4

4 - حس انتقام جویی ، وادار کننده مشرکان پیرو به تبری از سران شرک ، نه حق جویی و حقیقت طلبی

فنتبراً منهم کما تبرءوا منا

جمله «کما تبرءوا منا» (چون آنان از ما بیزاری کردند و یا همان گونه که آنان از ما بیزاری جستند) بیانگر انگیزه اظهار تبری مشرکان پیرو است.

28- انتقام جویی منافقان

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

7 - توبه - 9 - 74 - 13

13 - توطئه های منافقان علیه اسلام و پیامبر (صلی الله علیه و آله) ، انتقام جویی آنان از مسلمانان دست یافته به امکانات مادی ، در پرتو تفضلات خدا و رسول

و ما نعموا إلا أن أغنیهم الله ورسوله من فضله

برداشت فوق بر این اساس است که ضمیر در «أغناهم» به مسلمانان برگردد.

29- انتقام خدا

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

2 - آل عمران - 3 - 4 - 16، 14

14 - خداوند ، « عزیز » (پیروز شکست ناپذیر) و « ذوانتقام » (سخت انتقامگیر) است .

و الله عزیز ذو انتقام

تنوین در «انتقام»، دلالت بر تفخیم و شدت می کند و «ذوانتقام»، مبالغه در انتقام است.

16 - ابتلای کافران به عذاب شدید ، انتقام الهی از آنان و نمایانگر شکست ناپذیری خداوند است .

ان الذین كفروا .. لهم عذاب شديد و الله عزیز ذو انتقام

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

2- آل عمران - 3 - 5 - 4

4- علم گسترده خداوند ، زمینه غلبه و انتقام او

ص: 38

و الله عزيز ذو انتقام. ان الله لا يخفى عليه شيء

آنگاه خداوند غالب بر همه چیز است که چیزی بر او مخفی نباشد و اگر چیزی مخفی باشد، می تواند در مقابل خداوند اظهار وجود کند که در نتیجه او غالب است و نه خدا.

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

4 - مائده - 5 - 95 - 20, 22, 23

20 - تکرار صید در حال احرام، موجب عذاب و انتقام الهی

و من عاد فينتقم الله منه

برداشت فوق را فرمایش امام صادق (ع) تأیید می کند که فرمود: .. اذا اصاب آخر فليس عليه كفارة و هو ممن قال الله عزوجل «و من عاد فينتقم الله منه».

کافی، ج 4، ص 394، ح 2؛ نورالثقلین، ج 1، ص 678، ح 388.

22 - خداوند عزیز (پیروزمند شکست ناپذیر) و سخت انتقام گیر است .

و الله عزيز ذو انتقام

خداوند بدان لحاظ خویشتن را صاحب و مالک انتقام نامیده که گویا عقوبتهای دیگران در مقایسه با عقوبت و انتقام وی، عقوبت نامیده نمی شود و این دلالت بر شدت عقوبتهای الهی دارد.

23 - توجه به عزت و انتقامگیری خداوند زمینه ترک محرمات

و الله عزيز ذو انتقام

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

6 - اعراف - 7 - 136 - 2, 3, 6

2 - خداوند با غرق کردن فرعونیان در دریا از آنان انتقام گرفت .

فانتقمنا منهم فأغرقنهم في اليم

«فاء» در «فأغرقنا» تفسیریه است. یعنی «أغرقنا» بیان و تفسیر «انتقمنا» می باشد.

3 - فرعونیان به دلیل شکستن پیمانشان با موسی (ع) (ایمان به وی و آزادسازی بنی اسرائیل) سزاوار انتقام الهی و غرق شدن در دریا گشتند .

إذا هم ینکثون. فانقمنا منہم

تفریع جمله «فانقمنا» بر جمله «إذا هم ینکثون» به وسیله حرف «فاء» می رساند که پیمان شکنی فرعونیان در انتقام الهی از آنان دخیل بوده است.

6 - فرعونیان با غفلت از انتقام گیری خداوند ، آیات او را تکذیب کردند .

بأنهم کذبوا بآیتنا و کانوا عنہا غفلین

برداشت فوق مبتنی بر این است که ضمیر «عنہا» به «نقمت» (برگرفته شده از «انقمنا») برگردد و جمله «و کانوا ..» حال برای ضمیر «کذبوا» باشد. گفتنی است در این صورت غفلت به معنای حقیقی آن (بی خبر بودن و توجه نداشتن) خواهد بود.

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

ص: 39

9 - ابراهیم - 14 - 48 - 8

8- قیامت ، روز احضار ستمگران و انتقام خداوند از آنان

وَأَنْذِرِ النَّاسَ . . . الَّذِينَ ظَلَمُوا . . . إِنَّ اللَّهَ عَزِيزٌ ذُو انْتِقَامٍ . يَوْمَ تُبَدَّلُ الْأَرْضُ . . . وَ

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

9 - حجر - 15 - 79 - 1

1- خداوند از قوم لوط و مردم «ایکه» انتقام گرفت .

فانتقمنا منهم

برداشت فوق مبتنی بر این است که ضمیر «منهم» به قوم لوط و «ایکه» برگردد.

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

10 - اسراء - 17 - 5 - 1

1- انتقام خداوند از بنی اسرائیل ، به وسیله نیروهایی توانمند و جنگاور ، در پی نخستین فسادانگیزی آنان

فَإِذَا جَاءَ وَعْدُ أُولَاهِمَا بَعَثْنَا عَلَيْكُمْ عِبَادًا لَنَا أُولَىٰ بَأْسٍ شَدِيدٍ

«بأس» در لغت به معنای شدت در جنگ است و «أولى بأس» توانمندی و جنگاوری را معنا می دهد.

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

17 - زخرف - 43 - 25 - 1

1 - تکذیب کنندگان و مخالفان پیامبران ، گرفتار خشم و انتقام الهی در گذشته تاریخ

قَالُوا إِنَّا بِمَا أُرْسِلْتُمْ بِهِ كٰفِرُونَ . فانتقمنا منهم

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

17 - زخرف - 43 - 55 - 5

5 - غرق شدن و نابودی تمامی فرعونیان ، در پی انتقام الهی از ایشان

فأغرقنهم أجمعين

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

18 - ذاریات - 51 - 50 - 5

5 - کافر ، هر لحظه در معرض انتقام الهی و نیازمند بازگشت هر چه سریع تر به سوی خداوند

ففرّوا إلى الله

در آیات پیشین انتقام الهی در مورد اقوام کفرپیشه مطرح شده بود. احتمال دارد مخاطب آیه شریفه، کافران باشند که شدیداً در معرض کیفر الهی قرار دارند و نیازمند آن هستند که در اولین فرصت به سوی خداوند شتاب گیرند.

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

18 - نجم - 53 - 51 - 2

ص: 40

2- از میان رفتن قوم ثمود و باقی نماندن نسل کافر ایشان ، پس از عذاب و انتقام الهی

و أنه أهلك . . . و ثموداً فما أبقی

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

18 - قمر - 54 - 37 - 7

7- مردان مصمم به تجاوز نسبت به میهمانان لوط ، مورد انتقام الهی با کور شدن چشم هایشان

و لقد رودوه عن ضیفه فطمسنا أعینهم

«طمس» (مصدر «طمسنا») به معنای محوکردن و از بین بردن است. بنابراین «طمسنا أعینهم»؛ یعنی، چشمانشان را از آنان گرفتیم و نابینایشان کردیم.

30- انتقام در حضور مظلوم

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

1 - بقره - 2 - 50 - 12

12 - انتقام از ستمگران در حضور ستمدیدگان ، امری است شایسته و نیکو

و أغرقنا آل فرعون و أنتم تنظرون

31- انتقام دنیوی خدا

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

17 - زخرف - 43 - 42 - 7

7 - خداوند ، به انتقام گرفتن از حق ستیزان - چه در دنیا و چه در آخرت - توانا است .

فإننا علیهم مقتدرون

32- انتقام مظلومان

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

16 - شوری - 42 - 41 - 4، 3، 2

2 - مظلومانی که از حق مشروع مقابله به مثل نمی گذرند ، سزاوار ملامت و سرزنش نیستند .

ولمن انتصر . . . ما علیهم من سبیل

3 - ستمدیدگان ، به خاطر گرفتن انتقام خود از ستمگران ، در قیامت عقوبت نخواهند دید .

فأولئك ما علیهم من سبیل

ص: 41

جمله «فأولئك ما عليهم من سبيل» به قرینه ذیل آیه بعد (أولئك لهم عذاب أليم)، می تواند اشاره به برداشت بالا داشته باشد.

4- یاری خواستن ستمدیده، برای انتقام از ستمگر، حق مشروع او است.

و لمن انتصر بعد ظلمه

گروهی از مفسران «انتصار» را به معنای یاری طلبیدن گرفته اند.

33- اهمیت انتقام خدا

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

17 - زخرف - 43 - 25 - 5

5 - ضعف و ناکارآمدی قدرت های مادی، در برابر انتقام و عذاب الهی

قال مترفوها .. فانتقمنا منهم

34- اهمیت ترک انتقام

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

17 - محمد - 47 - 4 - 14

14- جهت گیری اصلی اسلام، به سمت عفو و امتنان و نه انتقام و سودجویی

فإما منا بعد وإما فداء

از این که خداوند نخست موضوع عفو و گذشت بدون عوض را مطرح ساخته و در مرحله بعد، مسأله گرفتن «فدیه» را مجاز شمرده است، مطلب بالا استفاده می شود.

35- اهمیت عدالت در انتقام

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

16 - شوری - 42 - 40 - 4

4- لزوم رعایت عدالت، حتی در انتقام گرفتن از متجاوزان ستمگر

إذا أصابهم البغي هم ينتصرون . و جزواً سیئه سیئه مثلها

36- تهديد به انتقام

جلد - نام سوره - سوره - آيه - فيش

16 - زمر - 39 - 37 - 8

ص: 42

8 - دلداری خداوند به مؤمنان و تهدید کافران و مشرکان حق گریز به انتقام و شکست

أليس الله بعزیز ذی انتقام

برداشت یاد شده با توجه به این نکته است که ذیل آیه شریفه - که از عزت و انتقام خداوند سخن گفته - دارای لحن تهدیدآمیز است.

37- حتمیت انتقام خدا

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

17 - زخرف - 43 - 42 - 1، 2

1 - انتقام الهی، گریبان گیر کافران و حق ستیزان، در حیات و یا پس از رحلت پیامبر (صلی الله علیه و آله)

و من یعش عن ذکر الرحمن .. فإما نذهبنّ ... أو نرینک الذی وعدنهم

2 - حضور رهبران الهی در جوامع، مانع از تحقق انتقام الهی نسبت به کافران و حق گریزان نخواهد بود.

أو نرینک الذی وعدنهم

38- درخواست انتقام از قوم نوح

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

18 - قمر - 54 - 10 - 6

6 - نوح (ع)، خواهان انتقام الهی از قوم حق ستیز خویش

أنی مغلوب فانتصر

مفسران «فانتصر» را به معنای «فانتقم» دانسته اند.

39- زمان انتقام خدا

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

9 - ابراهیم - 14 - 48 - 1

1- انتقام خداوند از ستمگران و عذاب کردن آنان در روزی است که این آسمان و زمین، به آسمان و زمین دیگری تبدیل شوند.

و سکنتم فی مسکن الذین ظلموا أنفسهم .. إن الله عزیز ذو انتقام . یوم تبدل الأرزاق

برداشت فوق‌مبتنی بر این است که «یوم‌تبدل . . .» ظرف برای انتقام باشد.

ص: 43

40- زمینه افراط در انتقام

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

16 - شوری - 42 - 40 - 13

13 - انسان ، در معرض افراط و زیاده روی ، به هنگام انتقام گرفتن و دستیابی به قدرت

جزؤا سیئه سیئه مثلها .. إته لایحبّ الظلمین

هشدار الهی، می تواند ناظر به این نکته باشد که انسان های ستمدیده، در معرض خطر افراط در انتقام گیری اند.

41- زمینه انتقام جویی

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

16 - فصلت - 41 - 36 - 5

5 - برانگیختن حس انتقام جویی در انسان ، از شگرد های شیطانی است .

ادفع بالتی هی أحسن .. وإما ینزعنک من الشیطن نزع

42- زمینه انتقام خدا

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

17 - زخرف - 43 - 55 - 3

3 - خشم و انتقام خداوند از انسان ها ، ناشی از عملکرد خود آنان است .

فأطاعوا .. فلّمآء اسفونا انتقمنا منهم

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

18 - ذاریات - 51 - 32 - 4

4 - جامعه مجرم ، در معرض انتقام الهی و نابودی

قالوا إنا أرسلنا إلى قوم مجرمین

بیان هشدار دهنده و هدایت قرآنی، با ذکر رسالت فرشتگان به سوی مجرمان، پیامدار معنای یاد شده است.

43- سنت انتقام

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

17 - زخرف - 43 - 41 - 7

7 - انتقام از مشرکان و کافران ، سنت تخلف ناپذیر الهی است .

ص: 44

فَاتَا مِنْهُمْ مَن تَقْمُونَ

44- صبر در انتقام

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

9 - نحل - 16 - 126 - 7

7- منفعت برتر و خیر مؤمنان به هنگام دعوت به اسلام، در صبر و عدم تعجیل در انتقام از دشمنان و مقابله به مثل با آنان است .

ادع إلى سبيل ربك... وإن عاقبتم فعاقبوا... ولئن صبرتم لهو خير للصبرين

45- ظلم افراط در انتقام

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

16 - شوری - 42 - 40 - 12

12 - ستمدیده ای که در گرفتن انتقام افراط کند، خود ستمگر است .

جزؤا سیئه... إنه لایحب الظلمین

46- عدالت در انتقام

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

1 - بقره - 2 - 190 - 9

9- لزوم رعایت عدل حتی در گرفتن انتقام از دشمنان

وقتلوا فی سبیل الله الذین یقتلونکم ولا تعدوا

47- عدالت در انتقام

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

4 - مائده - 5 - 2 - 32

32 - لزوم رعایت عدالت در انتقام

ولا یجرمنکم... ان تعدوا

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

9 - نحل - 16 - 128 - 7

ص: 45

7- رعایت عدل و انصاف در انتقام گرفتن از دشمن ، از مصداق های تقوای پیشگی است .

وإن عاقبتهم فعاقبوا بمثل ما عوقبتم .. إن الله مع الذين اتقوا

48- عفو از انتقام

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

4 - نساء - 4 - 149 - 10، 9، 7

7- عفو خداوند ، در عین قدرت او بر انتقام و کیفردهی

فإن الله كان عفواً قديراً

9 - عفو ، در عین قدرت بر انتقام ، تخلق به اخلاق الهی است .

أو تعفوا عن سوء فإن الله كان عفواً قديراً

برداشت فوق مبتنی بر این است که جمله «فان الله ..»، جانشین جواب شرط بوده و تقدیر کلام را این گونه بدانیم «ان تعفوا عن سوء فقد تخلقتم باخلاق الله ان الله كان عفواً قديراً» یعنی اگر خطای دیگران را نادیده انگارید، به صفتی از صفات خداوند متخلق شده اید که آن، عفو در عین قدرت است.

10 - خداوند با حفظ حق انتقام برای ستمدیدگان ، آنان را به عفو و گذشت تشویق کرده است .

لا يحب الله الجهر بالسوء .. أو تعفوا عن سوء فإن الله كان عفواً قديراً

جمله «ان تبدوا .. او تعفوا»، می تواند تکمیل و توضیح «الا من ظلم» باشد. یعنی در عین اینکه برای مظلوم جایز است تا ماهیت ظالم را افشا کند، ولی بهتر است آبروی او را حفظ کند.

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

4 - مائده - 5 - 45 - 14

14 - ترک انتقام و گذشت از حقوق شخصی ، امری پسندیده و مورد ترغیب خداوند

فمن تصدق به فهو كفارة له

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

9 - نحل - 16 - 128 - 8

8- گذشت از دشمن و چشم پوشی از انتقام و مقابله به مثل در راه تبلیغ دین ، از مصادیق احسان است .

وإن عاقبتكم فعاقبوا... ولئن صبرتم لهو خیر للصبرین... إن الله مع... والذین

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

16 - غافر - 40 - 42 - 16

16 - گذشت از خطاها در عین توانمندی بر انتقام و کیفر ، کاری است شایسته و خداپسندانه .

أنا أدعوکم إلى العزیز الغفّـر

برداشت یاد شده به خاطر این نکته است که خداوند در عین این که عزیز و شکست ناپذیر است، با گذشت و آمرزنده نیز می باشد و

ص: 46

همه بندگان گناه کارش را به توبه فرامی خواند؛ در حالی که توانایی هرگونه انتقام گرفتن از آنان را دارد.

49- عوامل انتقام خدا

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

6 - اعراف - 7 - 136 - 8

8 - بی اعتنایان به آیات الهی و تکذیب کنندگان آنها، در خطر گرفتار شدن به انتقام خداوند هستند.

فانتقمنا منهم .. بآنهم کذبوا بایتنا و کانوا عنها غفلین

50- غفلت از انتقام خدا

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

6 - اعراف - 7 - 136 - 6

6 - فرعونیان با غفلت از انتقام گیری خداوند، آیات او را تکذیب کردند.

بآنهم کذبوا بایتنا و کانوا عنها غفلین

برداشت فوق مبتنی بر این است که ضمیر «عنها» به «نقمت» (برگرفته شده از «انتقمنا») برگردد و جمله «و کانوا ..» حال برای ضمیر «کذبوا» باشد. گفتمی است در این صورت غفلت به معنای حقیقی آن (بی خبر بودن و توجه نداشتن) خواهد بود.

51- فلسفه تأخیر انتقام خدا

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

17 - زخرف - 43 - 42 - 4

4 - تأخیر خداوند در انتقام گرفتن از حق گریزان، مهلتی به ایشان و احترامی به وجود پیامبر (صلی الله علیه و آله)

فإنما نذهب بک .. فإننا علیهم مقتدرون

از آیه قبل استفاده شد که اگر پیامبر رحلت کند، خداوند از مخالفان حق ستیز او انتقام خواهد گرفت. مفهوم این سخن آن است که حضور پیامبر (صلی الله علیه و آله) مانع تسریع در انتقام است؛ ولی این مانع، قطعی نیست و خداوند می تواند حتی در زمان حضور پیامبر (صلی الله علیه و آله)، مخالفان دین را مجازات کند.

52- قانونمندی انتقام خدا

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

17 - زخرف - 43 - 25 - 2

ص: 47

2- انتقام الهی از کافران ، پس از احتجاج و اتمام حجت بر آنان

و کذلک ما أرسلنا .. قل أو لو جئتمکم ... فانتقمنا منهم

53- کیفیت انتقام خدا

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

17 - محمد - 47 - 4 - 20

20- خداوند ، قادر بر انتقام از کافران ، بدون دخالت نیرو های بشری

و لو یشاء الله لانتصر منهم

54- مضمولان انتقام خدا

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

17 - محمد - 47 - 4 - 21

21- کافران ، مستحق انتقام الهی

و لو یشاء الله لانتصر منهم

مفاد آیه این است که تنها مانع انتقام، مشیت الهی است و گرنه کافران، مستحق انتقام و مجازاتی سخت می باشند.

55- ممنوعیت انتقام جویی

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

16 - شوری - 42 - 40 - 3

3- انتقام جویی ، کینه توزی و تجاوز از حد در مسیر مجازات ستمگر ، ممنوع و نامشروع است .

و جزؤا سیئه سیئه مثلها

56- منشا انتقام خدا

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

9 - ابراهیم - 14 - 51 - 9

9- انتقام خداوند به مقتضای رفتار خود انسان است ، نه برخاسته از خوی انتقام جویی

إن الله عزیز ذو انتقام .. لیجزی الله کلّ نفس ما کسبت

تصریح به اینکه پاداش و کیفر دادن خداوند در برابر کسب و تلاش خود انسان است، گویای این حقیقت است که انتقام خداوند، که

ص: 48

در آیه قبل مطرح گردید، بر اساس خوی انتقام جویی نیست، بلکه مطابق رفتار خود آدمی است.

57- موجبات انتقام خدا

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

4 - مائده - 5 - 95 - 21

21 - اصرار بر گناه موجب عقوبت و انتقام الهی *

و من عاد فینتقم الله منه

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

9 - حجر - 15 - 79 - 2,3

2- آلودگی قوم لوط به فحشا و انحراف جنسی (لواط و همجنس بازی) و ظلم و بیدادگری مردم « ایکه » ، موجب انتقام الهی از آنان شد .

إنا أرسلنا إلى قوم مجرمين . إلاء لوط ... وإن كان أصحاب الأيكة لظلمين . فا

3- رواج فحشا (لواط و همجنس بازی) و ظلم و بیدادگری ، زمینه ساز انتقام الهی است .

وإن كان أصحاب الأيكة لظلمين . فاتقمنا منهم

58- نشانه های انتقام خدا

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

9 - ابراهیم - 14 - 49 - 4

4- به غل و زنجیر بودن مجرمان در قیامت ، جلوه عزت ، انتقام و قهاریت بی همتای خداوند

إن الله عزيز ذو انتقام .. وبرزوا لله الواحد القهار . و ترى المجرمين يومئذ مقر

59- وقت انتقام از کافران

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

17 - دخان - 44 - 16 - 2

2- انتقام اصلی خداوند از کفر پیشگان ، موکول به روز قیامت

يوم نبطش البطشه الكبرى إنا منتقمون

ص: 49

60- انتقام جویی اخروی انسان ها

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

1 - بقره - 2 - 167 - 5

5- وجود حس انتقام جویی برای انسان ها در قیامت

فنتبراً منهم کما تبرّءوا منا

61- انتقام جویی در قیامت

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

1 - بقره - 2 - 167 - 5

5- وجود حس انتقام جویی برای انسان ها در قیامت

فنتبراً منهم کما تبرّءوا منا

62- انتقام جویی مشرکان پیرو

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

1 - بقره - 2 - 167 - 4

4- حس انتقام جویی ، وادار کننده مشرکان پیرو به تبری از سران شرک ، نه حق جویی و حقیقت طلبی

فنتبراً منهم کما تبرّءوا منا

جمله «کما تبرّءوا منا» (چون آنان از ما بیزار می کردند و یا همان گونه که آنان از ما بیزاری جستند) بیانگر انگیزه اظهار تبری مشرکان پیرو است.

63- انتقام جویی منافقان

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

7 - توبه - 9 - 74 - 13

13 - توطئه های منافقان علیه اسلام و پیامبر (صلی الله علیه و آله)، انتقام جویی آنان از مسلمانان دست یافته به امکانات مادی، در پرتو
تفضلات خدا و رسول

و ما نقموا إلا أن أغنيهم الله ورسوله من فضله

برداشت فوق بر این اساس است که ضمیر در «أغناهم» به مسلمانان برگردد.

ص: 50

64- زمینه انتقام جویی

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

16 - فصلت - 41 - 36 - 5

5- برانگیختن حس انتقام جویی در انسان، از شگرد های شیطانی است .

ادفع بالتی هی أحسن . . . وإما ینزعنک من الشیطن نزع

65- ممنوعیت انتقام جویی

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

16 - شوری - 42 - 40 - 3

3- انتقام جویی، کینه توزی و تجاوز از حد در مسیر مجازات ستمگر، ممنوع و نامشروع است .

و جزؤا سیئه سیئه مثلها

ص: 51

5- انجیل

1- انجیل

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

2- آل عمران - 3 - 3 - 10، 12، 14، 15

10 - قرآن ، تأییدکننده سایر کتاب های آسمانی (همانند تورات و انجیل)

مصدقاً لما بین یدیه و انزل التوریه و الانجیل

12 - نزول تورات و انجیل ، به صورت دفعی نه تدریجی و برای هدایت انسانها *

و انزل التوریه و الانجیل . من قبل هدی للناس

نزول دفعی ، از «انزل» استفاده شده است.

14 - نزول قرآن و تورات و انجیل ، تجلّی یکتایی ، حیات و قیومیت (قائم به ذات و قوام دهنده هستی بودن) خداوند است .

اللّه لا اله الا هو الحیّ القیوم . نزل علیک الکتاب

از اسناد «نزل» به «اللّه» با صفات یکتایی ، حیات و قیومیت برداشت فوق استفاده شده است.

15 - قرآن ، دلیلی برای حقانیت کتب آسمانی گذشته (همانند تورات و انجیل) است . *

مصدقاً لما بین یدیه و انزل التوریه و الانجیل

چون در تورات و انجیل ، بشارت به نزول قرآن داده شده ، طبعاً نزول آن ، گواه راستی و صحت آن کتب خواهد بود ؛ و این احتمالی است برای مصدق بودن قرآن نسبت به دیگر کتب آسمانی .

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

2- آل عمران - 3 - 4 - 11، 13

11 - کتب آسمانی (قرآن ، تورات و انجیل) ، از آیات الهی

انزل التوریه و الانجیل . . . و انزل الفرقان إنّ الذّین کفروا بایات اللّه

13 - تهدید شدن اهل کتاب (یهود و نصارا) به عذاب سخت الهی ، در صورت کفر به آیات خداوند ، قرآن ، تورات و انجیل

نَزَّلَ عَلَيْكَ .. انّ الَّذِينَ كَفَرُوا ... لَهُمْ عَذَابٌ شَدِيدٌ

از شأن نزول به دست می آید که مورد آیه، اهل کتابند.

ص: 52

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

2 - آل عمران - 3 - 48 - 4,5

4 - خداوند به عیسی (ع)، کتاب (قوانین الهی)، حکمت (معارف الهی)، تورات و انجیل را آموخت.

و یعلّمه الكتاب و الحکمه و التوریه و الانجیل

5 - تورات و انجیل (کتب الهی)، دربردارنده قوانین و معارف الهی *

و یعلّمه الكتاب و الحکمه و التوریه و الانجیل

عطف تورات و انجیل بر کتاب و حکمت، از باب عطف فرد بر جنس است.

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

3 - آل عمران - 3 - 199 - 21

21 - ایمان به خدا، قرآن، تورات، انجیل، فروتنی در برابر خدا و ارج نهادن به آیات الهی، ملاک ارزش انسان نزد خداوند

لهم اجرهم عند ربّهم

اضافه تشریفیه در «ربّهم» بیانگر آن است که دارندگان صفات یاد شده، در پیشگاه خداوند دارای ارزشی والا هستند.

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

17 - احقاف - 46 - 4 - 15

15 - «عن أبي عبيدة قال: سألت أبا جعفر (ع) عن قوله تعالى «انتوني بكتاب من قبل هذا أو آثاره من علم إن كنتم صادقين» قال: عنى

بالكتاب التوراه و الإنجیل «و آثاره من علم» فإتّما عنى بذلك علم اوصياء الأنبياء عليهم السلام;

ابوعبيدة گوید: از امام باقر(ع) درباره سخن خداوند تعالی «انتونی بکتاب من قبل هذا أو آثاره من علم إن کنتم صادقین» سؤال کردم،

حضرت فرمود: مراد از «کتاب»، تورات و انجیل است و مراد از «آثاره من علم» علم جانشینان پیامبران است.

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

18 - حدید - 57 - 27 - 8

8 - انجیل، نام کتاب آسمانی عیسی (ع)

2- آثار اعراض از انجیل

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

18 - حدید - 57 - 16 - 19، 12

12 - یهود و نصارا مورد نکوهش خداوند ، به خاطر بی تفاوتی شان در برابر تذکارها و رهنمودهای تورات و انجیل

و لایکونوا کالذین أُوتوا الکتب من قبل

مراد از «الذین أُوتوا الکتب» پیروان موسی (ع) و عیسی (ع) است. برداشت یاد شده با توجه به این نکته است که خداوند، به

ص: 53

مسلمانان هشدار می دهد که مبدا مانند یهود و نصارا شوند.

19 - قساوت قلب و سنگدلی یهود و نصارا ، نتیجه بی تفاوتی دراز مدت آنان در برابر تعالیم و رهنمود های کتاب آسمانی شان (تورات و انجیل)

و لایکونوا کالذین اوتوا الکتب من قبل فطال علیهم الأمد فقسست قلوبهم

3- آثار ایمان به انجیل

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

1 - بقره - 2 - 41 - 15

15 - نهراسیدن از پیامد های التزام به حقایق تورات و انجیل و ایمان به قرآن ، از توصیه های خداوند به بنی اسرائیل

و لاتشتروا بآیتی . . . و ای فائقون

حصر در جمله «ایای فائقون» - پس از بیان لزوم ایمان و پرهیز از دین فروشی - به این اشاره دارد که: ایمان به قرآن و التزام به حقایق تورات و انجیل، ممکن است برای شما یهودیان و نصرانیان مشکلاتی را به همراه داشته باشد - که نباید از آنها در هراس باشید - و فقط از عذابهای الهی بترسید.

4- آثار تبعیت از انجیل

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

1 - بقره - 2 - 121 - 3

3 - تلاوت تورات و انجیل و پیروی از آن دو ، موجب ایمان آوردن به قرآن و پیامبر (صلی الله علیه و آله) است .

الذین ءاتینهم الکتب یتلونه حق تلاوته أولئک یؤمنون به

5- آثار تلاوت انجیل

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

1 - بقره - 2 - 121 - 3

3 - تلاوت تورات و انجیل و پیروی از آن دو ، موجب ایمان آوردن به قرآن و پیامبر (صلی الله علیه و آله) است .

الذین ءاتینهم الکتب یتلونه حق تلاوته أولئک یؤمنون به

6- اسلام در انجیل

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

ص: 54

5- تورات و انجیل ، حاوی شواهد و نشانه هایی بر حقانیت پیامبر (صلی الله علیه و آله) و احکام و معارف اسلام هستند .

من بعد ما بينه للناس في الكتب

برخی بر آنند که مراد از «الکتاب» تورات و انجیل و مقصود از «البينات و الهدی» دلایل و رهنمودهایی است که مردم را به حقانیت نبوت و احکام اسلام هدایت می کنند. آیات گذشته - که درباره کتمان حقانیت تغییر قبله بود - مؤید این احتمال است.

7- انجیل از کتب آسمانی

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

4 - مائده - 5 - 46 - 10

10 - انجیل ، کتاب آسمانی عیسی (ع) و عطایی از جانب خداوند به وی

و ءاتینه الانجیل

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

8 - رعد - 13 - 36 - 1

1- یهود و نصارا ، از کتاب آسمانی (تورات و انجیل) برخوردار بودند .

والذین ءاتینهم الكتب

در اینکه مراد از «الذین . . .» چه کسانی اند چند نظر ابراز شده است: 1- یهود و نصارا ، 2- آنها و مجوس ، 3- مسلمانان.

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

13 - قصص - 28 - 52 - 3

3 - تورات و انجیل ، دو کتاب آسمانی

الذین ءاتینهم الكتب

مراد از «الکتاب» تورات و انجیل است؛ زیرا اهل کتاب در قرآن به یهود و نصارا اطلاق می شود.

8- انجیل در اهل کتاب

جلد - نام سورہ - سورہ - آیہ - فیش

3 - آل عمران - 3 - 199 - 17

17 - ایمان اهل کتاب به قرآن ، نشانه ارزشگذاری صحیح آنان نسبت به آیات الہی (تورات و انجیل)

انّ من اهل الكتب لمن يؤمن بالله و . . لا يشترون بايات الله ثمناً قليلاً

ص: 55

9- انجیل در صدر اسلام

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

3 - آل عمران - 3 - 199 - 9

9- وجود تورات و انجیل تحریف نشده نزد یهود و نصارا در عصر پیامبر (صلی الله علیه و آله) *

انّ من اهل الكتب لمن يؤمن بالله و ما انزل اليكم و ما انزل اليهم

آنچه از «ما انزل اليهم»، در ذهن مخاطبان عصر بعثت نقش می بندد و تبادر می کند، همان تورات و انجیلی است که در دسترس اهل کتاب بوده است و اگر آنها تحریف شده بود، ایمان به آنها مورد تأیید خداوند قرار نمی گرفت.

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

4 - مانده - 5 - 66 - 13

13 - وجود تورات و انجیل بدون تحریف و دگرگونی تا زمان پیامبر (صلی الله علیه و آله) *

و لو انهم اقاموا التوریه و الانجیل

به نظر می رسد مراد از تورات و انجیل در آیه مورد بحث همان تورات و انجیل بوده که در دسترس اهل کتاب قرار داشته است.

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

4 - مانده - 5 - 68 - 7

7 - وجود تورات و انجیل بدون تحریف و دگرگونی تا زمان پیامبر (صلی الله علیه و آله) *

حتّی تقيموا التوریه و الانجیل

ترغیب اهل کتاب به «اقامه تورات و انجیل» گویای این است که این کتابهای آسمانی بدون تحریف و دگرگونی در دسترس آنها بوده است.

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

13 - نمل - 27 - 76 - 7

7 - ناتوانی تورات و انجیل عصر پیامبر (صلی الله علیه و آله)، از رفع اختلافات فکری و عقیدتی بنی اسرائیل

انّ هذا القرآن یقصد علی بنی اسرائیل اکثر الذی هم فیہ یختلفون

اقدام قرآن به حل اختلافات بنی اسرائیل، نشان می دهد که آنچه به عنوان تورات و انجیل در دست آنان بوده، برای تبیین حقایق مورد اختلافشان کافی نبوده است.

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

17 - فتح - 48 - 29 - 31

31- تورات و انجیل ، دو کتاب مهم آسمانی و مطرح در عصر نزول قرآن

ذلك مثلهم فى التوریه و مثلهم فى الإنجیل كزرع

ص: 56

10- انجیل و تورات

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

4 - مائده - 5 - 46 - 12، 13، 14

12 - گواهی و تأیید انجیل بر راستی و درستی تورات موجود در عصر عیسی (ع)

و ءاتینه الانجیل . . . مصدقاً لما بین یدیه من التوریه

13 - وجود انجیل ، گواه بر راستی و درستی تورات

و ءاتینه الانجیل . . . و مصدقاً لما بین یدیه من التوریه

14 - همسویی تورات و انجیل در تعالیم نظری و رفتاری (اصول ، آرمان و احکام)

إنا انزلناه التوریه فیها هدی و نور . . . و ءاتینه الانجیل فیها هدی و نور

توصیف هر دو کتاب به نور و هدایت در آیاتی مرتبط به یکدیگر، می رساند که آنها دارای اصول و اهدافی مشترک هستند.

11- انجیل و قرآن

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

1 - بقره - 2 - 44 - 8

8 - پذیرش اسلام و ایمان به قرآن ، از فرمان های تورات و انجیل به پیروان خویش

أتأمرون الناس بالبر و تنسون أنفسکم و أنتم تتلون الکتب

جمله «تسنون أنفسکم» را می توان به قرینه آیات پیشین - که سخن از دعوت به ایمان بود - در ارتباط با ایمان به قرآن دانست. بر این اساس آیه اشاره به این معنا دارد که: شما عالمان اهل کتاب مردم را به نیکیها دعوت می کنید؛ ولی وظیفه خویش را که ایمان به قرآن است، فراموش می کنید؛ سپس با جمله «و أنتم تتلون الکتب» بیان می دارد که: آنان از این وظیفه مطلع بودند؛ یعنی، در کتابهای آسمانی، این حقیقت وجود داشت.

12- اهداف انجیل

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

18 - حدید - 57 - 16 - 14

14 - انجیل عیسی (ع)، مکمل تورات موسی (ع) بوده و این دو کتاب از نظر اهداف و اصول تعالیم، یکسان و در یک راستا قرار داشتند.

و لایکونوا کالذین اوتوا الکتب من قبل

مراد از «الکتاب» تورات و انجیل است. بنابراین کاربرد تعبیر «الکتاب» - به صورت مفرد - به جای «الکتابین»، می تواند ناظر به مطلب بالا باشد.

ص: 57

13- اهل کتاب و انجیل

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

4 - مانده - 5 - 59 - 8

8 - اهل کتاب زمان رسول خدا ، ناشایست برای انتساب تورات و انجیل به آنان *

و ما أنزل من قبل

سیاق عبارت اقتضا می کرد که گفته شود «ما انزل الیکم» نه «ما انزل من قبل»، به نظر می رسد این تغییر برای رساندن این حقیقت است که اهل کتاب به مضامین و احکام تورات و انجیل وفادار نماندند، لذا شایستگی آن را ندارند که کتب آسمانی به آنان انتسابی داشته باشد.

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

4 - مانده - 5 - 66 - 1,2,3,4

1 - دعوت خداوند از اهل کتاب به اقامه تورات ، انجیل و سایر معارف و تعالیم الهی

و لو انهم اقاموا التوریه و الانجیل و ما أنزل الیهم

2 - بهره مندی اهل کتاب از نعمت های آسمانی و زمینی ، در صورت باور به معارف تورات و انجیل و عمل به احکام آنها به همراه دیگر تعالیم نازل شده بر آنان

و لو انهم اقاموا التوریه و الانجیل و ما أنزل الیهم من ربهم لاکلوا من فوقهم

«اقامه» به معنای برپایی چیزی و یا کاری است با تمام شرایط آن و اقامه کتب آسمانی، باور به معارف آن و انجام تمامی تکالیف آنهاست.

3 - بسیاری از اهل کتاب ، مردمی بی اعتنا به تورات ، انجیل و دیگر تعالیم نازل شده بر آنان

و لو انهم اقاموا التوریه و الانجیل و ما أنزل الیهم

4 - اهل کتاب فاقد انگیزه کافی برای برپا داشتن تورات و انجیل و دیگر کتب آسمانی

و لو انهم اقاموا التوریه و الانجیل

بیان شرط با کلمه «لو» حکایت از آن دارد که اقامه تورات و انجیل از سوی اهل کتاب، امری بعید و به دور از انتظار است.

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

13 - اهل كتاب در كفر و طغيان روز افزون به خاطر بي اعتنايي به تعاليم تورات و انجيل

و ليزيدن كثيراً منهم ما أنزل إليك من ربك طغياناً و كفراً

ازدياد كفر و طغيان اهل كتاب بر اثر نپذيرفتن قرآن، حاكي از آن است كه قبل از نزول قرآن نيز آنان در كفر و طغيان بوده اند كه به قرينه صدر آيه، اين كفر و طغيان بر اثر مهمل گذاشتن تورات و انجيل بوده است.

15 - بي اعتنايي و عدم تعهد اهل كتاب به تورات و انجيل، موجب كفر آنان به قرآن

قل يا اهل الكتب لستم على شيء حتى تقيموا التوريه و الانجيل . . . طغياناً

بيان كفورزي اهل كتاب به قرآن پس از بيان بي اعتنايي آنان به تورات و انجيل، نمايانگر اين است كه بي اعتنايي آنان به تورات و انجيل، زمينه ساز كفر و انكار قرآن شده است.

ص: 58

14- اهمیت انجیل

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

2 - آل عمران - 3 - 84 - 8

8 - اهميت ویژه آيين موسى و عيسى و كتاب نازل شده بر آنها (تورات و انجيل)

و ما أوتى موسى و عيسى

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

17 - فتح - 48 - 29 - 31

31- تورات و انجيل ، دو كتاب مهم آسمانى و مطرح در عصر نزول قرآن

ذلک مثلهم فى التوریه و مثلهم فى الإنجيل کزرع

15- اهمیت ایمان به انجیل

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

1 - بقره - 2 - 136 - 4

4- لزوم ایمان به تورات ، انجيل و احکام و معارف آسمانى اعطا شده به موسى و عيسى (ع)

ءامننا بالله . . . و ما أوتى موسى و عيسى

16- اهمیت تذکرات انجیل

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

18 - حدید - 57 - 16 - 12

12 - يهود و نصارا مورد نکوهش خداوند ، به خاطر بی تفاوتی شان در برابر تذکارها و رهنمود های تورات و انجيل

و لا یكونوا کالذین أوتوا الکتب من قبل

مراد از «الذین أوتوا الکتب» پیروان موسى(ع) و عيسى(ع) است. برداشت یاد شده با توجه به این نکته است که خداوند، به مسلمانان

هشدار می دهد که مبادا مانند يهود و نصارا شوند.

17- ایمان به انجیل

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

3 - آل عمران - 3 - 199 - 21

ص: 59

21 - ایمان به خدا، قرآن، تورات، انجیل، فروتنی در برابر خدا و ارج نهادن به آیات الهی، ملاک ارزش انسان نزد خداوند

لهم اجرهم عند ربهم

اضافه تشریفیه در «ربهم» بیانگر آن است که دارندگان صفات یاد شده، در پیشگاه خداوند دارای ارزشی والا هستند.

18- بشارت انجیل

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

3 - نساء - 4 - 47 - 8

8 - تورات و انجیل، حاوی بشارت به آمدن پیامبر (صلی الله علیه و آله) و قرآن

نزلنا مصداقاً لما معکم

19- بشارت نزول انجیل

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

6 - اعراف - 7 - 157 - 13

13 - نزول انجیل از نویدها و خبرهای غیبی خدا به موسی (ع)

یجدونه مکتوباً عندهم فی التوریه و الإنجیل

ظاهر این است که آیه مورد بحث حقایقی است که خداوند برای حضرت موسی (ع) بیان داشته است. بنابراین یاد کردن از انجیل خبری است غیبی که خداوند آمدن آن کتاب را به حضرت موسی (ع) نوید داده است.

20- بشارتهای انجیل

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

1 - بقره - 2 - 121 - 4

4 - تورات و انجیل، حاوی بشارت به آمدن قرآن و پیامبر (صلی الله علیه و آله) و بیانگر ضرورت ایمان به آن دو است.

الذین ءاتینهم الکتب یتلونه حق تلاوته أولئک یؤمنون به

چون خواندن تورات و انجیل و پیروی از آن دو، مایه ایمان آوردن به قرآن و پیامبر (صلی الله علیه و آله) می شود، به دست می آید که: آن دو کتاب، بشارت به آمدن قرآن و پیامبر (صلی الله علیه و آله) و لزوم ایمان آوردن به آنها مطرح شده است.

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

1 - بقره - 2 - 146 - 2

2 - تورات و انجیل حاوی نوید به بعثت پیامبر (صلی الله علیه و آله) و بیانگر مشخصاتی دقیق از آن حضرت

ص: 60

الذین ءاتینہم الکتب یعرفونہ کما یعرفون ابناءہم

بیان این حقیقت کہ یهود و نصارا، حقانیت پیامبر (صلی اللہ علیہ و آلہ) را بہ خوبی می شناختند - پس از توصیف آنان بہ دارندگان کتاب آسمانی - اشاره بہ این دارد کہ: منبع شناخت آنان، کتاب آسمانی شان (تورات و انجیل) است.

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

6 - اعراف - 7 - 157 - 12، 7

7 - بعثت پیامبر (صلی اللہ علیہ و آلہ) از بشارت ها و اخبار غیبی تورات و انجیل

الرسول النبی الامّی الذی یجدونہ مکتوبا عندهم فی التوریه و الإنجیل

12 - تطبیق نشانه های پیامبر نوید داده شدہ در تورات و انجیل بر پیامبر اسلام (صلی اللہ علیہ و آلہ) جای هیچ تردیدی برای یهود و نصارا نداشت .

الذی یجدونہ مکتوبا عندهم

آنچه در تورات و انجیل آمده، نشانهای پیامبر (صلی اللہ علیہ و آلہ) است، ولی خداوند با جمله «یجدونہ . . .» بیان می کند کہ اهل کتاب خود پیامبر را در تورات و انجیل می یابند. نکته این تعبیر این است کہ تطبیق نشانه های موجود در تورات و انجیل بر پیامبر (صلی اللہ علیہ و آلہ)، قطعی بودہ و جای هیچ تردیدی برای آنان نداشته است.

21- بنی اسرائیل و انجیل

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

4 - مائده - 5 - 70 - 8

8 - بنی اسرائیل با نقض پیمان های الهی و پیروی از هوا های نفسانی ، فاقد پایگاہ مطمئن برای اقامہ تورات ، انجیل و دیگر معارف الهی

لستم علی شیء . . . لقد اخذنا میثق بنی اسرائیل

بنابر اینکہ جمله «لستم علی شیء . . .» بہ این معنا باشد کہ شما پایگاہی ندارید تا بتوانید تورات و انجیل را اقامہ کنید، می توان گفت آیہ مورد بحث آن پایگاہ را تفسیر می کند ؛ یعنی آن پایگاہ عبارت است از تعہد بہ میثاق الهی و پرهیز از هواپرستی.

22- پیروان انجیل

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

1 - بقرہ - 2 - 121 - 2

2- از میان یهود و نصارا، پیروان حقیقی تورات و انجیل به قرآن و محمد (صلی الله علیه و آله) ایمان می آورند.

الذین ءاتینهم الکتب یتلونه حق تلاوته أولئک یؤمنون به

«تلاوت به معنای خواندن و قرائت کردن است. برخی از اهل لغت آن را به معنای پیروی کردن نیز گفته اند. مراد از ضمیر «به» محتمل است قرآن یا پیامبر (صلی الله علیه و آله) باشد و نیز می تواند به الکتاب (تورات و انجیل) برگردد. برداشت فوق ناظر به این است که مراد از

ص: 61

ضمیر «به» قرآن یا پیامبر (صلی الله علیه و آله) بوده و تلاوت به معنای پیروی کردن باشد.

23- تاریخ انجیل

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

17 - فتح - 48 - 29 - 31

31- تورات و انجیل ، دو کتاب مهم آسمانی و مطرح در عصر نزول قرآن

ذلک مثلهم فی التوریه و مثلهم فی الإنجیل کزرع

24- تاریخ نزول انجیل

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

13 - قصص - 28 - 52 - 4

4 - نزول تورات و انجیل از سوی خدا پیش از قرآن

الذین ءاتینهم الکتب من قبله

ضمیر در «من قبله» به قرآن بازمی گردد.

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

18 - حدید - 57 - 16 - 13

13 - تورات و انجیل ، دو کتاب نازل شده قبل از قرآن

كالذین أُوتوا الکتب من قبل

25- تحریف انجیل

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

2 - آل عمران - 3 - 78 - 1

1 - تحریف تورات و انجیل و بدعت در دین ، توسط گروهی از اهل کتاب (عالمان آنان)

و انّ منهم لفريقاً یلون السننهم بالکتاب لتحسبوه من الکتاب

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

3 - نساء - 4 - 47 - 6

6 - مصونیت تورات و انجیل از تحریف تا عصر نزول قرآن

ص: 62

بما نزلنا مصدقاً لما معكم

مراد از «ما معكم»، همان تورات و انجیلی است که در دسترس مردمان است و قرآن آن را تصدیق کرده و گواهی بر حقانیت آن داده است.

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

4 - مائده - 5 - 68 - 7

7 - وجود تورات و انجیل بدون تحریف و دگرگونی تا زمان پیامبر (صلی الله علیه و آله) *

حتی تَقِیمُوا التَّوْرِیْهَ وَ الْاِنْجِیْلَ

ترغیب اهل کتاب به «اقامه تورات و انجیل» گویای این است که این کتابهای آسمانی بدون تحریف و دگرگونی در دسترس آنها بوده است.

26- تذکرات انجیل

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

11 - انبیاء - 21 - 24 - 10

10- قرآن و کتاب های آسمانی (تورات ، زبور و انجیل) ، مایه احیای فطرت خفته و یادآور دانستی های فراموش شده انسان ها

هذا ذکر من معی و ذکر من قبلی

«ذکر» از نظر معنا، مانند «حفظ» است؛ با این تفاوت که حفظ شیء به اعتبار احراز و به دست آوردن آن و ذکر شیء به اعتبار استحضار و یادآوردن آن است (مفردات راغب). بنابراین توصیف قرآن و دیگر کتاب های آسمانی به «ذکر»، ممکن است به این اعتبار باشد. که یادآور دانستی های فراموش شده آدمی و بیدارگر فطرت انسان غافل است.

27- تشبیهات انجیل

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

17 - فتح - 48 - 29 - 33

33- تشبیه پیامبر اسلام و یاران آن حضرت در انجیل ، به زراعتی شکوفا ، پرحاصل و شگفت انگیز

و مثلهم فی الإنجیل کزرع أخرج شطه فازه

«کزرع...» خبر برای «مثلهم فی الإنجیل» است.

28- تصدیق انجیل

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

ص: 63

4 - هر یک از تورات و انجیل ، تأیید کننده یکدیگر و تصدیق کننده شریعت برخاسته از آنهاست .

وقالت اليهود . . . و هم يتلون الكتب

مراد از «الکتاب» تورات و انجیل است و از آن جا که جمله «و هم يتلون الكتاب» به عنوان دلیلی بر ناصواب بودن پندار مذکور (بی پایگی آیین یهود و نصارا) ایراد شده است، معلوم می شود: هر یک از تورات و انجیل گواه صحت یکدیگر بودند.

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

15 - فاطر - 35 - 31 - 5

5 - قرآن ، تصدیق و تأیید کننده کتاب های آسمانی پیشین (تورات ، انجیل و . . .)

مصدقاً لما بین یدیه

29- تعالیم انجیل

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

1 - بقره - 2 - 44 - 8

8 - پذیرش اسلام و ایمان به قرآن ، از فرمان های تورات و انجیل به پیروان خویش

أتأمرون الناس بالبر و تنسون أنفسکم و أنتم تتلون الكتب

جمله «تُنسون أنفسکم» را می توان به قرینه آیات پیشین - که سخن از دعوت به ایمان بود - در ارتباط با ایمان به قرآن دانست. بر این اساس آیه اشاره به این معنا دارد که: شما عالمان اهل کتاب مردم را به نیکبها دعوت می کنید؛ ولی وظیفه خویش را که ایمان به قرآن است، فراموش می کنید؛ سپس با جمله «و أنتم تتلون الكتب» بیان می دارد که: آنان از این وظیفه مطلع بودند؛ یعنی، در کتابهای آسمانی، این حقیقت وجود داشت.

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

1 - بقره - 2 - 146 - 2

2 - تورات و انجیل حاوی نوید به بعثت پیامبر (صلی الله علیه و آله) و بیانگر مشخصاتی دقیق از آن حضرت

الذین ءاتینهم الكتب یعرفونه کما یعرفون أبناءهم

بیان این حقیقت که یهود و نصارا، حقانیت پیامبر (صلی الله علیه و آله) را به خوبی می شناختند - پس از توصیف آنان به دارندگان کتاب آسمانی - اشاره به این دارد که: منبع شناخت آنان، کتاب آسمانی شان (تورات و انجیل) است.

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

1 - بقره - 2 - 159 - 5

5 - تورات و انجیل ، حاوی شواهد و نشانه هایی بر حقانیت پیامبر (صلی الله علیه و آله) و احکام و معارف اسلام هستند .

من بعد ما بینه للناس فی الکتب

برخی بر آنند که مراد از «الکتاب» تورات و انجیل و مقصود از «البینات و الهدی» دلایل و رهنمودهایی است که مردم را به

ص: 64

حقانیت نبوت و احکام اسلام هدایت می کنند. آیات گذشته - که درباره کتمان حقانیت تغییر قبله بود - مؤید این احتمال است.

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

3 - آل عمران - 3 - 187 - 4

4 - کتمان حقایق کتب آسمانی گذشته (تورات و انجیل) از سوی علمای اهل کتاب

و اذ اخذ الله ميثاق الذين اتوا الكتب لتبينته للناس و لا تكتمونه

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

3 - آل عمران - 3 - 188 - 5

5 - انتظار ستایش عالمان یهود و نصارا از پیروانشان به جهت بیان نکردن حقایق از تورات و انجیل

لا تحسبن الذين ... يحبون ان يحمدا بما لم يفعلوا

بنابر اینکه مراد از «ما لم يفعلوا» (آنچه را انجام ندادند)، وفادار نبودنشان به پیمان الهی و کتمان حقایق باشد که در آیه قبل به آن تصریح شد. و انتظار ستایش شاید بدان جهت بوده که آنان با کتمان حقایق، دین اجدادی مردم خویش را محفوظ می داشتند و لذا فاعل محذوف در «يُحمدا» به پیروان آنان تفسیر شد.

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

3 - آل عمران - 3 - 199 - 14

14 - تورات و انجیل ، حاوی آیات و نشانه هایی دالّ بر حقانیت قرآن و پیامبر (صلی الله علیه و آله) *

انّ من اهل الكتب ... لا يشترون بايات الله ثمناً قليلاً

از رابطه بین ایمان به قرآن و نادیده نگرفتن آیات الهی (تورات و انجیل)، به دست می آید که در آنها بروشنی حقانیت قرآن و پیامبر (صلی الله علیه و آله) مطرح بوده است.

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

3 - نساء - 4 - 47 - 8

8 - تورات و انجیل ، حاوی بشارت به آمدن پیامبر (صلی الله علیه و آله) و قرآن

نزلنا مصداقاً لما معكم

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

4 - مائده - 5 - 15 - 6

6 - بیان حقایق کتمان شده تورات و انجیل ، نشانی بر حقانیت پیامبر (صلی الله علیه و آله)

یبین لکم کثیراً مما کنتم تخفون من الکتب

جمله «یبین لکم» پس از «قد جاءکم رسولنا» اشاره به دلیل حقانیت رسول اکرم (صلی الله علیه و آله) دارد. مؤید این معنا جمله «کنتم تخفون» است که دلالت بر مخفی نگاه داشتن حقایق در همه ادوار گذشته دارد.

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

ص: 65

11 - انجيل ، در بردارنده برنامه های رفتاری و تعالیم نظری

و ءاتینه الانجیل فیه هدی و نور

واژه «نور» تناسب با مابحث نظری دارد و واژه «هدایت»، گرچه در مورد مسائل نظری و عملی کاربرد دارد، ولی مراد از آن به قرینه مقابله، می تواند برنامه های عملی باشد.

14 - همسویی تورات و انجیل در تعالیم نظری و رفتاری (اصول ، آرمان و احکام)

إنا انزلناه التوریه فیها هدی و نور . . . و ءاتینه الانجیل فیه هدی و نور

توصیف هر دو کتاب به نور و هدایت در آیاتی مرتبط به یکدیگر، می رساند که آنها دارای اصول و اهدافی مشترک هستند.

18 - انجيل ، دارای هدایت ها پندهایی افزون بر تورات

فیها هدی و نور . . . فیه هدی و نور و مصداقاً لما بین یدیه من التوریه و هدی و موعظه

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

4 - مائده - 5 - 47 - 3

3 - انجيل ، در بردارنده قوانین حکومتی و قضایی

و لیحکم أهل الانجیل بما أنزل الله فیه

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

4 - مائده - 5 - 66 - 2

2 - بهره مندی اهل کتاب از نعمت های آسمانی و زمینی ، در صورت باور به معارف تورات و انجیل و عمل به احکام آنها به همراه دیگر تعالیم نازل شده بر آنان

و لو انهم اقاموا التوریه و الانجیل و ما أنزل الیهم من ربهم لاکلوا من فوقهم

«اقامه» به معنای برپایی چیزی و یا کاری است با تمام شرایط آن و اقامه کتب آسمانی، باور به معارف آن و انجام تمامی تکالیف آنهاست.

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

1 - بقره - 2 - 144 - 18

18 - تغییر قبله از بیت المقدس به کعبه ، حقیقتی عنوان شده در کتاب های آسمانی پیشین (تورات و انجیل و . . .)

إن الذين أتوا الكتب ليعلمون أنه الحق

بیان آگاهی یهود و نصارا به حقانیت تغییر قبله از بیت المقدس به کعبه، با عنوان «اهل کتاب» می رساند که منشأ و منبع آگاهی آنان، کتاب آسمانی شان (تورات و انجیل) بود.

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

ص: 66

6 - تغییر قبله از بیت المقدس به کعبه و حقانیت آن ، موضوعی مطرح شده در تورات و انجیل *

الذین ءاتینهم الکتب یعرفونه کما یعرفون أبناءهم

برداشت فوق بر این اساس است که ضمیر «یعرفونه» به تغییر قبله بازگردد.

31- تورات و انجیل

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

1 - بقره - 2 - 113 - 4

4 - هر یک از تورات و انجیل ، تأیید کننده یکدیگر و تصدیق کننده شریعت برخاسته از آنهاست .

وقالت الیهود . . . و هم یتلون الکتب

مراد از «الکتب» تورات و انجیل است و از آن جا که جمله «و هم یتلون الکتب» به عنوان دلیلی بر ناصواب بودن پندار مذکور (بی پایگی آیین یهود و نصارا) ایراد شده است، معلوم می شود: هر یک از تورات و انجیل گواه صحت یکدیگر بودند.

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

4 - مائده - 5 - 66 - 9

9 - تورات و انجیل ، هماهنگ و مکمل یکدیگر *

و لو انهم اقاموا التوریه و الانجیل

عطف انجیل بر تورات با حرف «واو» می رساند که اقامه هر یک به تنهایی نمی تواند سعادت دنیوی اهل کتاب را در پی داشته باشد.

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

4 - مائده - 5 - 68 - 8

8 - تورات و انجیل ، هماهنگ و تکمیل کننده یکدیگر *

حتّی تقیموا التوریه و الانجیل

عطف انجیل بر تورات با «واو» جمع ممکن است برای رساندن این معنا باشد که اقامه هر یک به تنهایی، نمی تواند برای اهل کتاب پایگاه

مستحکمی ایجاد کند.

32- حقانیت انجیل

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

3 - نساء - 4 - 47 - 5,7,9

5 - گواهی قرآن بر حقانیت تورات و انجیل

ص: 67

امنوا بما نزلنا مصدقاً لما معكم

7- نزول قرآن، دلیل و گواه حقیقت تورات و انجیل

نزلنا مصدقاً لما معكم

مصدق بودن قرآن می تواند به این معنا باشد که آمدن قرآن از جمله دلایل حقیقت تورات و انجیل است. زیرا در آن دو کتاب، وعده آمدن قرآن داده شده است.

9- تأیید قرآن بر درستی و راستی تورات و انجیل، نشانه حقیقت آن و راهبر اهل کتاب بر ایمان بدان

امنوا بما نزلنا مصدقاً لما معكم

«مصدقاً لما معكم» پس از دعوت اهل کتاب به ایمان به منزله دلیلی است فراروی آنان برای باور به حقیقت قرآن و لزوم ایمان بدان.

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

4 - مائده - 5 - 48 - 5,8

5- گواهی قرآن بر راستی و درستی کتب آسمانی پیشین (تورات و انجیل)

و انزلنا إليك الكتب بالحق مصدقاً لما بين يديه من الكتب

به دلیل آیات گذشته مراد از «ما بين يديه من الكتب»، تورات و انجیل است.

8- قرآن، نگهبان حقایق و معارف تورات و انجیل

و انزلنا إليك الكتب بالحق مصدقاً .. و مهيمناً عليه

«مهيمن» به معنای مراقب و محافظ است.

33- حکمت در انجیل

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

2- آل عمران - 3 - 48 - 5

5- تورات و انجیل (کتب الهی)، دربردارنده قوانین و معارف الهی *

و يعلمه الكتاب والحكمه و التوریه و الانجیل

عطف تورات و انجیل بر کتاب و حکمت، از باب عطف فرد بر جنس است.

34- حکومت در انجیل

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

4 - مائده - 5 - 47 - 3

3 - انجیل ، در بردارنده قوانین حکومتی و قضایی

و لیحکم أهل الانجیل بما أنزل الله فيه

ص: 68

35- دلایل حقانیت انجیل

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

1 - بقره - 2 - 41 - 6

6 - قرآن دلیلی بر حقانیت تورات و انجیل *

مصدقاً لما معکم

تصدیق کتابهای آسمانی از سوی قرآن، می تواند به این معنا باشد که: نزول قرآن موجب شد اخبار و پیشگوییهای آن کتابها مبنی بر آمدن قرآن، تحقق یابد. بنابراین نزول قرآن، مایه اثبات راستی و درستی آن کتابها شد.

36- صحابه در انجیل

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

17 - فتح - 48 - 29 - 32، 29

29- بیان اوصاف پیامبر (صلی الله علیه و آله) و یاران آن حضرت، در تورات و انجیل

ذلک مثلهم فی التوریه و مثلهم فی الإنجیل کزرع

32- بیان متنوع تورات و انجیل، در معرفی ویژگی های پیامبر اسلام و اصحاب آن حضرت *

ذلک مثلهم فی التوریه و مثلهم فی الإنجیل کزرع

تکرار «مثلهم»، اشاره به تنوع دو بیان دارد. به تعبیر دیگر «مثلهم فی التوراه» خبر برای «ذلک» و «کزرع...» خبر برای «مثلهم فی الإنجیل» است.

37- عالمان به انجیل

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

8 - رعد - 13 - 43 - 12

12- وجود افرادی در میان مردم عصر بعثت که به تمامی تورات و انجیل آگاهی داشتند . *

و من عنده علم الکتب

برداشت فوق، بر اساس این احتمال است که مراد از «الکتب» تورات و انجیل باشد.

38- عصيان از انجيل

جلد - نام سوره - سوره - آيه - فيش

ص: 69

13 - مسیحیان ، در صورت پیروی نکردن از احکام انجیل ، فاسق هستند .

و لیحکم اهل الانجیل بما أنزل الله فيه و من لم یحکم . . هم الفسقون

39- علمای اهل کتاب و انجیل

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

1 - بقره - 2 - 174 - 10

10 - عالمان اهل کتاب ، بخشی از احکام تورات و انجیل (حلیت برخی خوراکی ها و حرمت برخی دیگر) را کتمان می کردند .

إن الذین یکتُمون ما أنزل الله من الکتب

مفسران مصداق مورد نظر برای «الذین یکتُمون . .» را علمای یهود و نصارا دانسته اند.

40- عمل به انجیل

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

4 - مائده - 5 - 66 - 2

2 - بهره مندی اهل کتاب از نعمت های آسمانی و زمینی ، در صورت باور به معارف تورات و انجیل و عمل به احکام آنها به همراه دیگر تعالیم نازل شده بر آنان

و لو انهم اقاموا التوریه و الانجیل و ما أنزل الیهم من ربهم لاکلوا من فوقهم

«اقامه» به معنای برپایی چیزی و یا کاری است با تمام شرایط آن و اقامه کتب آسمانی، باور به معارف آن و انجام تمامی تکالیف آنهاست.

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

4 - مائده - 5 - 68 - 3

3 - دستیابی اهل کتاب به جایگاه ارزشی خویش ، منوط به اقامه تورات ، انجیل و دیگر دستورات الهی است .

قل یا اهل الکتب . . حتی تقیموا التوریه و الانجیل و ما أنزل الیکم من ربکم

41- عیسی (ع) و انجیل

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

2 - آل عمران - 3 - 48 - 4

4 - خداوند به عیسی (ع)، کتاب (قوانین الهی)، حکمت (معارف الهی)، تورات و انجیل را آموخت .

ص: 70

و یعلمه الكتاب و الحکمه و التوریه و الانجیل

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

4 - مائده - 5 - 110 - 16,18,19

16 - حضرت مسیح عالم به کتاب ، حکمت ، تورات و انجیل

و اذ علمتک الکتب و الحکمه و التوریه و الانجیل

18 - آگاهی مسیح به کتاب و حکمت و تورات و انجیل ، از نعمت های خاص خدا به آن حضرت

و اذ علمتک الکتب و الحکمه و التوریه و الانجیل

19 - تورات و انجیل ، ارجمندترین کتاب های آموخته شده به عیسی (ع)

و اذ علمتک الکتب و الحکمه و التوریه و الانجیل

مراد از «الکتب»، به قرینه ذکر تورات و انجیل پس از آن، می تواند کتاب یا کتابهای آسمانی دیگری غیر از تورات و انجیل باشد. در این صورت تصریح به نام تورات و انجیل با آنکه لفظ «الکتب» می تواند آن دو را نیز شامل شود نشانه اهمیت فزونتر این دو کتاب می باشد.

42- فضیلت انجیل

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

4 - مائده - 5 - 110 - 19

19 - تورات و انجیل ، ارجمندترین کتاب های آموخته شده به عیسی (ع)

و اذ علمتک الکتب و الحکمه و التوریه و الانجیل

مراد از «الکتب»، به قرینه ذکر تورات و انجیل پس از آن، می تواند کتاب یا کتابهای آسمانی دیگری غیر از تورات و انجیل باشد. در این صورت تصریح به نام تورات و انجیل با آنکه لفظ «الکتب» می تواند آن دو را نیز شامل شود نشانه اهمیت فزونتر این دو کتاب می باشد.

43- قرآن در انجیل

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

8 - پذیرش اسلام و ایمان به قرآن، از فرمان های تورات و انجیل به پیروان خویش

أتأمرون الناس بالبر و تنسون أنفسکم و أنتم تتلون الکتب

جمله «تُسُونُ أَنْفُسَكُمْ» را می توان به قرینه آیات پیشین - که سخن از دعوت به ایمان بود - در ارتباط با ایمان به قرآن دانست. بر این اساس آیه اشاره به این معنا دارد که: شما عالمان اهل کتاب مردم را به نیکیها دعوت می کنید؛ ولی وظیفه خویش را که ایمان به قرآن است، فراموش می کنید؛ سپس با جمله «وَأَنْتُمْ تَتْلُونَ الْكُتُبَ» بیان می دارد که: آنان از این وظیفه مطلع بودند؛

ص: 71

یعنی، در کتابهای آسمانی، این حقیقت وجود داشت.

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

1 - بقره - 2 - 121 - 4

4- تورات و انجیل، حاوی بشارت به آمدن قرآن و پیامبر (صلی الله علیه و آله) و بیانگر ضرورت ایمان به آن دو است.

الذین ءاتینهم الکتب یتلونه حق تلاوته أولئک یؤمنون به

چون خواندن تورات و انجیل و پیروی از آن دو، مایه ایمان آوردن به قرآن و پیامبر (صلی الله علیه و آله) می شود، به دست می آید که: آن دو کتاب، بشارت به آمدن قرآن و پیامبر (صلی الله علیه و آله) و لزوم ایمان آوردن به آنها مطرح شده است.

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

3 - نساء - 4 - 47 - 8

8- تورات و انجیل، حاوی بشارت به آمدن پیامبر (صلی الله علیه و آله) و قرآن

نزلنا مصدقاً لما معکم

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

5 - انعام - 6 - 114 - 12

12 - وجود دلایل حقانیت قرآن و پیامبر (صلی الله علیه و آله) در تورات و انجیل

والذین ءاتینهم الکتب یعلمون أنه منزل من ربک بالحق

44- قرآن و انجیل

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

1 - بقره - 2 - 41 - 4,6

4- قرآن تصدیق کننده حقانیت کتاب های آسمانی بنی اسرائیل (تورات، انجیل و . . .)

ءامنوا بما أنزلت مصدقاً لما معکم

مراد از «ما»ی موصوله در «لما معکم»: کتابهای آسمانی بنی اسرائیل است که تورات و انجیل از مصداقهای بارز و مورد نظر آن می باشد.

تصدیق (مصدر مصدقاً) نسبت دادن صدق و درستی به کسی یا چیزی است. بنابراین «مصدقاً لهما معکم»؛ یعنی: قرآن کتابهای آسمانی شما را، راست و درست می داند و حقانیت آنها را تصدیق می کند.

6- قرآن دلیلی بر حقانیت تورات و انجیل *

مصدقاً لهما معکم

تصدیق کتابهای آسمانی از سوی قرآن، می تواند به این معنا باشد که: نزول قرآن موجب شد اخبار و پیشگوییهای آن کتابها مبنی بر آمدن قرآن، تحقق یابد. بنابراین نزول قرآن، مایه اثبات راستی و درستی آن کتابها شد.

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

ص: 72

3 - نساء - 4 - 47 - 5

5 - گواهی قرآن بر حقاقت تورات و انجیل

امنوا بما نزلنا مصدقاً لما معکم

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

4 - مانده - 5 - 48 - 5

5 - گواهی قرآن بر راستی و درستی کتب آسمانی پیشین (تورات و انجیل)

و انزلنا إلیک الکتب بالحق مصدقاً لما بین یدیه من الکتب

به دلیل آیات گذشته مراد از «ما بین یدیه من الکتب»، تورات و انجیل است.

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

7 - یونس - 10 - 37 - 6,8

6 - قرآن ، تصدیق و تأیید کننده کتاب های آسمانی پیشین (تورات ، انجیل و . . .)

و لکن تصدیق الذی بین یدیه

8 - قرآن ، شرح و تفصیل کتاب های آسمانی پیشین (تورات ، انجیل و . . .) است .

و تفصیل الکتب

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

15 - فاطر - 35 - 31 - 5

5 - قرآن ، تصدیق و تأیید کننده کتاب های آسمانی پیشین (تورات ، انجیل و . . .)

مصدقاً لما بین یدیه

45- قضاوت در انجیل

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

4 - مانده - 5 - 47 - 3

3- انجيل ، در بردارنده قوانين حكومتي و قضايي

و ليحكم اهل الانجيل بما انزل الله فيه

46- قوانين انجيل

جلد - نام سوره - سوره - آيه - فيش

2- آل عمران - 3 - 48 - 5

ص: 73

5- تورات و انجیل (کتب الهی) ، دربردارنده قوانین و معارف الهی *

و یعلّمه الكتاب و الحکمه و التوریه و الانجیل

عطف تورات و انجیل بر کتاب و حکمت، از باب عطف فرد بر جنس است.

47- کتمان بخشی از انجیل

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

1 - بقره - 2 - 174 - 10

10 - عالمان اهل کتاب ، بخشی از احکام تورات و انجیل (حلیت برخی خوراکی ها و حرمت برخی دیگر) را کتمان می کردند .

إن الذین یکتُمون ما أنزل اللّٰه من الکتب

مفسران مصداق مورد نظر برای «الذین یکتُمون . . .» را علمای یهود و نصارا دانسته اند.

48- کتمان حقایق انجیل

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

4 - مائده - 5 - 15 - 3,4,6

3- اهل کتاب (یهود و نصارا) ، همواره بسیاری از حقایق تورات و انجیل را مخفی می کردند .

مما کنتم تخفون من الکتب

با توجه به آیات پیشین، مراد از اهل کتاب هم یهودیان هستند و هم نصارا. بنابراین مقصود از «الکتب» تورات و انجیل خواهد بود.

4- پیامبر (صلی الله علیه و آله) ، بیانگر بسیاری از حقایق مخفی شده از تورات و انجیل

رسولنا یبین لکم کثیراً مما کنتم تخفون

6- بیان حقایق کتمان شده تورات و انجیل ، نشانی بر حقانیت پیامبر (صلی الله علیه و آله)

یبین لکم کثیراً مما کنتم تخفون من الکتب

جمله «یبین لکم» پس از «قد جاءکم رسولنا» اشاره به دلیل حقانیت رسول اکرم (صلی الله علیه و آله) دارد. مؤید این معنا جمله «کنتم

تخفون» است که دلالت بر مخفی نگاه داشتن حقایق در همه ادوار گذشته دارد.

49- گواهی انجیل

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

4 - مائده - 5 - 46 - 13، 12

12 - گواهی و تأیید انجیل بر راستی و درستی تورات موجود در عصر عیسی (ع)

و ءاتینه الانجیل . . . مصدقاً لما بین یدیه من التوریه

ص: 74

13 - وجود انجیل ، گواه بر راستی و درستی تورات

و آتینه الانجیل . . . و مصداقاً لما بین یدیه من التوریه

50- گواهی عالمان به انجیل

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

8 - رعد - 13 - 43 - 13

13- آگاهان به تورات و انجیل در عصر بعثت بر حقانیت رسالت پیامبر (صلی الله علیه و آله) شهادت می دادند .

و کفی بالله شهیداً . . . و من عنده علم الکتاب

51- محمد (صلی الله علیه و آله) در انجیل

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

1 - بقره - 2 - 121 - 4

4- تورات و انجیل ، حاوی بشارت به آمدن قرآن و پیامبر (صلی الله علیه و آله) و بیانگر ضرورت ایمان به آن دو است .

الذین آتینهم الکتاب یتلونه حق تلاوته أولئک یؤمنون به

چون خواندن تورات و انجیل و پیروی از آن دو، مایه ایمان آوردن به قرآن و پیامبر (صلی الله علیه و آله) می شود، به دست می آید که: آن دو کتاب، بشارت به آمدن قرآن و پیامبر (صلی الله علیه و آله) و لزوم ایمان آوردن به آنها مطرح شده است.

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

1 - بقره - 2 - 146 - 12، 2

2- تورات و انجیل حاوی نوید به بعثت پیامبر (صلی الله علیه و آله) و بیانگر مشخصاتی دقیق از آن حضرت

الذین آتینهم الکتاب یعرفونه کما یعرفون أبناءهم

بیان این حقیقت که یهود و نصارا، حقانیت پیامبر (صلی الله علیه و آله) را به خوبی می شناختند - پس از توصیف آنان به دارندگان کتاب آسمانی - اشاره به این دارد که: منبع شناخت آنان، کتاب آسمانی شان (تورات و انجیل) است.

12 - از امام صادق (ع) روایت شده است که فرمود: « هذه الآیه نزلت فی اليهود و النصارى یقول الله تبارک و تعالی « الذین آتینهم الکتاب » یعنی التوراه و الانجیل - یعرفونه - یعنی رسول الله کما یعرفون أبناءهم لان الله عز و جل قد أنزل علیهم فی التوراه و الزبور و

الأنجيل صفة محمد و صفة اصحابه و مبعثه و هجرته . . . ؛

آیه فوق، درباره یهود و نصارا نازل شده است و آنان کسانی بودند که تورات و انجیل به آنان داده شده بود و رسول خدا(صلی الله علیه و آله) را مانند فرزندان خود می شناختند؛ چون خداوند در تورات، زبور و انجیل صفات رسول خدا و اصحابش و بعثت و هجرت آن حضرت را نازل کرده بود . . .».

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

ص: 75

5- تورات و انجیل ، حاوی شواهد و نشانه هایی بر حقانیت پیامبر (صلی الله علیه و آله) و احکام و معارف اسلام هستند .

من بعد ما بينه للناس في الكتب

برخی بر آنند که مراد از «الکتاب» تورات و انجیل و مقصود از «البينات و الهدى» دلایل و رهنمودهایی است که مردم را به حقانیت نبوت و احکام اسلام هدایت می کنند. آیات گذشته - که درباره کتمان حقانیت تغییر قبله بود - مؤید این احتمال است.

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

3 - نساء - 4 - 47 - 8

8 - تورات و انجیل ، حاوی بشارت به آمدن پیامبر (صلی الله علیه و آله) و قرآن

نزلنا مصدقاً لما معكم

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

4 - مائده - 5 - 14 - 7

7 - محو نشانه های پیامبر (صلی الله علیه و آله) در انجیل و به فراموشی سپردن آن توسط نصارا *

و من الذين قالوا إنا نصرى اخذنا فنسوا حظاً

به احتمال اینکه مراد از «فنسوا حظاً مما ذكروا»، به قرینه مقام، نشانه های پیامبر (صلی الله علیه و آله) در انجیل باشد.

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

5 - انعام - 6 - 20 - 13

13 - عن أبى عبد الله (ع) قال: هذه الآيه نزلت فى اليهود و النصارى يقول الله تبارك و تعالى: «الذين آتيناهم الكتاب - يعنى التوراه و الإنجيل - يعرفونه - يعنى رسول الله (صلی الله علیه و آله) . . . لأن الله عز و جل قد أنزل عليهم فى التوراه و الإنجيل و الزبور صفه محمد (صلی الله علیه و آله) ... و مبعثه

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

5 - انعام - 6 - 114 - 12

12 - وجود دلایل حقانیت قرآن و پیامبر (صلی الله علیه و آله) در تورات و انجیل

و الذين ءاتينهم الكتب يعلمون أنه منزل من ربك بالحق

جلد - نام سوره - سوره - آيه - فيش

6 - اعراف - 7 - 157 - 7،8،9،10،12،18،21

7 - بعثت پیامبر (صلی الله علیه و آله) از بشارت ها و اخبار غیبی تورات و انجیل

الرسول النبی الأمّی الذی یجدونه مکتوبا عندهم فی التوریه و الإنجیل

8 - نام و نشان رسول اکرم (صلی الله علیه و آله) در تورات و انجیل آمده بود .

الذی یجدونه مکتوبا عندهم فی التوریه و الإنجیل

9 - تصریح تورات و انجیل به برخوردار بودن پیامبر موعود از مقام رسالت علاوه بر مقام نبوت

ص: 76

الرسول النبي الأُمِّي الذي يجدونه مكتوبا عندهم في التوریه و الإنجیل

10 - ایمان به رسول اکرم (صلی الله علیه و آله) و پیروی از او وظیفه ای الهی بر عهده یهود و نصارا و ثبت شده در تورات و انجیل

الذین یتبعون الرسول النبي الأُمِّي الذي يجدونه مكتوبا عندهم في التوریه و الإنجیل

12 - تطبیق نشانه های پیامبر نوید داده شده در تورات و انجیل بر پیامبر اسلام (صلی الله علیه و آله) جای هیچ تردیدی برای یهود و نصارا نداشت .

الذی یتبعون الرسول النبي الأُمِّي الذي يجدونه مكتوبا عندهم

آنچه در تورات و انجیل آمده، نشانهای پیامبر (صلی الله علیه و آله) است، ولی خداوند با جمله «یجدونه . . .» بیان می کند که اهل کتاب خود پیامبر را در تورات و انجیل می یابند. نکته این تعبیر این است که تطبیق نشانه های موجود در تورات و انجیل بر پیامبر (صلی الله علیه و آله)، قطعی بوده و جای هیچ تردیدی برای آنان نداشته است.

18 - امر به معروف و نهی از منکر، حلال دانستن پاکیزه ها و حرام شمردن ناپاکی ها، از علامت های موجود در تورات و انجیل برای شناسایی پیامبر اسلام

الذی یتبعون . . . یا مرهم بالمعروف . . . و یحل لهم الطیب و یحرم علیهم الخبث

جمله های «یا مرهم و . . .» حال برای ضمیر مفعولی در «یجدونه» است و لذا می رساند که مفاد این جمله ها به عنوان صفات پیامبر موعود در تورات و انجیل بیان شده است. بر این اساس می توان گفت که از اهداف بیان این ویژگیها در تورات و انجیل، راهنمایی اهل کتاب است به اموری که باید در شناسایی پیامبر موعود در نظر داشته باشند.

21 - رها ساختن مردم (یهود، نصارا و . . .) از تکالیف شاق و زنجیر های خرافات، از نشانه های موجود در تورات و انجیل برای شناسایی پیامبر (صلی الله علیه و آله)

الذی یتبعون . . . یضع عنهم إصرهم و الأغلال التي كانت علیهم

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

17 - فتح - 48 - 29 - 32، 29

29 - بیان اوصاف پیامبر (صلی الله علیه و آله) و یاران آن حضرت، در تورات و انجیل

ذلک مثلهم فی التوریه و مثلهم فی الإنجیل کررع

32 - بیان متنوع تورات و انجیل، در معرفی ویژگی های پیامبر اسلام و اصحاب آن حضرت *

ذلك مثلهم فى التوریه و مثلهم فى الإنجیل كزرع

تكرار «مثلهم»، اشاره به تنوع دو بیان دارد. به تعبیر دیگر «مثلهم فى التوراه» خبر برای «ذلك» و «كزرع...» خبر برای «مثلهم فى الإنجیل» است.

52- محمد (صلی الله علیه و آله) و انجیل

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

4 - 4 - مائده - 5 - 15 - 4

4 - پیامبر (صلی الله علیه و آله)، بیانگر بسیاری از حقایق مخفی شده از تورات و انجیل

رسولنا یبین لکم کثیراً مما کنتم تخفون

ص: 77

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

15 - سبأ - 34 - 31 - 3

3 - پیامبر (صلی الله علیه و آله) ، به تعالیم کتاب های آسمانی پیشین (تورات و انجیل) آگاهی داشته است .

و لا بالذی بین یدیه

تعبیر از کتاب های پیشین آسمانی به «الذی بین یدیه» حکایت از آگاهی پیامبر اسلام (صلی الله علیه و آله) از آنها داشته است.

53- مخالفت با انجیل

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

1 - بقره - 2 - 113 - 5

5 - اتهام یهود و نصارا علیه یکدیگر (بی پایه و اساس خواندن آیین طرف مقابل) مخالف با کتاب آسمانی خود آنان است .

وقالت الیهود . . . و هم یتلون الکتب

54- مردم صدر اسلام و انجیل

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

8 - رعد - 13 - 43 - 12

12- وجود افرادی در میان مردم عصر بعثت که به تمامی تورات و انجیل آگاهی داشتند . *

و من عنده علم الکتب

برداشت فوق، بر اساس این احتمال است که مراد از «الکتاب» تورات و انجیل باشد.

55- مسیحیان و انجیل

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

1 - بقره - 2 - 41 - 10

10 - دستیابی به متاع دنیا ، از هدف های یهود و نصارا در کفر به قرآن و انکار حقایق تورات و انجیل

و لاتشتروا بآیتی ثمناً قليلاً

کلمه «آیاتی» علاوه بر قرآن، شامل حقایق بیان شده در تورات و انجیل نیز هست. گویا آوردن اسم ظاهر (آیاتی) به جای ضمیر «به»، برای تأمین این هدف باشد. قابل ذکر است که چون سخن درباره ایمان به قرآن بود، مصداق مورد نظر برای «آیاتی» حقایقی از تورات و انجیل است که دلیل بر حقانیت قرآن می باشد.

ص: 78

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

4 - مائده - 5 - 47 - 13

13 - مسیحیان ، در صورت پیروی نکردن از احکام انجیل ، فاسق هستند .

و لیحکم أهل الانجیل بما أنزل الله فيه و من لم یحکم ... هم الفسقون

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

4 - مائده - 5 - 66 - 12

12 - بهره مندی یهود و نصارا از تعالیم و معارفی آسمانی علاوه بر تورات و انجیل

و لو انهم اقاموا التوریه و الانجیل و ما أنزل الیهم من ربهم

مراد از «ما انزل الیهم» می تواند کتابهایی همانند زبور و ... باشد که خداوند بر پیامبران بنی اسرائیل نازل کرده است.

56- مشرکان مکه و پیروان انجیل

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

5 - انعام - 6 - 157 - 1

1 - اعتراف مشرکان مکه به هدایت یافتگی پیروان تورات و انجیل

لو أنا أنزل علینا الکتب لکننا أهدی منهم

57- مواعظ انجیل

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

4 - مائده - 5 - 46 - 19

19 - تنها تقواییشان بهره مند از هدایت ها و اندرز های انجیل هستند . *

فیه هدی و نور ... هدی و موعظه للمتقین

مقتضای جمله «فیه هدی» این است که راه هدایت برای همه انسانها تبیین شده است. بنابراین «هدی للمتقین» می تواند به این معنا باشد

که تنها اهل تقوا می توانند از آن هدایتها بهره مند شوند.

58- نزول انجیل

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

2 - آل عمران - 3 - 65 - 5،7

5 - نزول تورات و انجیل پس از حضرت ابراهیم (ع)

ص: 79

و ما انزلت التوریه و الانجیل الا من بعده

7- نزول تورات و انجیل پس از ابراهیم (ع) ، دلیل بطلان ادعای یهودی یا نصرانی بودن آن حضرت

یا اهل کتاب لم تحاجون فی ابرهیم و ما انزلت التوریه و الانجیل الا من بعده

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

4 - مانده - 5 - 68 - 9,10

9- نزول فرمان ها و معارف الهی بر یهود و نصارا ، علاوه بر تورات و انجیل

حتی تقیموا التوریه و الانجیل و ما أنزل الیکم من ربکم

10 - فرمان ها و معارف نازل شده بر اهل کتاب ، در کنار تورات و انجیل ، جلوه ای از ربوبیت خداوند

حتی تقیموا التوریه و الانجیل و ما أنزل الیکم من ربکم

59- نزول انجیل بر عیسی (ع)

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

18 - حدید - 57 - 27 - 7

7 - اعطای کتاب از سوی خداوند به عیسی (ع)

وآتینه الإنجیل

60- نزول تعالیم انجیل

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

4 - مانده - 5 - 47 - 2

2- تعالیم انجیل ، تعالیمی فرو فرستاده شده از جانب خداوند

و لیحکم اهل الانجیل بما أنزل الله فیه

61- نقش انجیل

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

8- تورات و انجیل ، راهگشای حل اختلاف مذهبی یهود و نصارا

قالت اليهود . . . وقالت النصری ... و هم يتلون الكتب

جمله حالیه «و هم يتلون الكتاب» می تواند به داعی تعجب ایراد شده باشد؛ یعنی، باعث شگفتی است که یهود و نصارا کتابهای

ص: 80

آسمانی را می خوانند، ولی در عین حال این گونه اختلاف دارند.

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

4 - مائده - 5 - 47 - 4 - 1

1 - مسیحیان وظیفه دار حکم و داوری بر اساس انجیل

و لیحکم أهل الانجیل بما أنزل الله فيه

4 - احکام صادره از سوی قاضیان مسیحی ، در صورتی که بر اساس انجیل باشد ، نافذ و دارای اعتبار است .

و لیحکم أهل الانجیل بما أنزل الله فيه

چون اهل انجیل از امر و نهی قرآن پیروی نمی کنند، می توان گفت مراد از (ولیحکم) تنفیذ احکامی است که عالمان مسیحی بر اساس انجیل صادر می کنند.

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

5 - انعام - 6 - 156 - 7

7 - وجود تورات و انجیل به سبب غفلت و ناآگاهی مشرکان از محتوای آنها نمی توانست اتمام حجت برای آنان باشد.

و إن كنا عن دراستهم لغفلین

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

7 - توبه - 9 - 111 - 21

21 - تورات ، انجیل و قرآن ، سند وعده های خدا به مجاهدان و شهیدان و مایه اطمینان آنان

وعداً علیه حقاً فی التوریه و الإنجیل و القرآن

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

11 - انبیاء - 21 - 24 - 10

10 - قرآن و کتاب های آسمانی (تورات ، زبور و انجیل) ، مایه احیای فطرت خفته و یادآور دانستنی های فراموش شده انسان ها

هذا ذکر من معی و ذکر من قبلی

«ذکر» از نظر معنا، مانند «حفظ» است؛ با این تفاوت که حفظ شیء به اعتبار احراز و به دست آوردن آن و ذکر شیء به اعتبار استحضار و یادآوردن آن است (مفردات راغب). بنابراین توصیف قرآن و دیگر کتاب های آسمانی به «ذکر»، ممکن است به این اعتبار باشد. که یادآور دانستنی های فراموش شده آدمی و بیدارگر فطرت انسان غافل است.

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

13 - نمل - 27 - 76 - 7

7 - ناتوانی تورات و انجیل عصر پیامبر (صلی الله علیه و آله)، از رفع اختلافات فکری و عقیدتی بنی اسرائیل

إِنَّ هَذَا الْقُرْآنَ يَقُصُّ عَلَى بَنِي إِسْرَائِيلَ أَكْثَرَ الَّذِي هُمْ فِيهِ يَخْتَلِفُونَ

اقدام قرآن به حل اختلافات بنی اسرائیل، نشان می دهد که آنچه به عنوان تورات و انجیل در دست آنان بوده، برای تبیین حقایق مورد اختلافشان کافی نبوده است.

ص: 81

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

18 - حدید - 57 - 16 - 14

14 - انجیل عیسی (ع)، مکمل تورات موسی (ع) بوده و این دو کتاب از نظر اهداف و اصول تعالیم، یکسان و در یک راستا قرار داشتند.

و لایکونوا کالذین اوتوا الکتب من قبل

مراد از «الکتاب» تورات و انجیل است. بنابراین کاربرد تعبیر «الکتاب» - به صورت مفرد - به جای «الکتابین»، می تواند ناظر به مطلب بالا باشد.

62- و حیائیت انجیل

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

1 - بقره - 2 - 176 - 1

1 - خداوند، نازل کننده کتاب های آسمانی (تورات، انجیل، قرآن و...)

ذلک بأن الله نزل الکتب

«ال» در «الکتاب» برای جنس است و «الکتاب» شامل همه کتابهای آسمانی می شود.

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

14 - عنکبوت - 29 - 46 - 11

11 - قرآن و انجیل و تورات، کتاب های نازل شده از سوی خداوند است.

ءامنّا بالذی أنزل إلینا و أنزل إلکم

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

14 - عنکبوت - 29 - 47 - 4

4 - کتاب های تورات و انجیل، فرستاده شده از سوی خداوند است.

فالذین ءاتینهم الکتب

63- وعده های خدا در انجیل

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

7- توبه - 9 - 111 - 18

18 - پاداش بهشت برای مجاهدان و شهیدان ، وعده حتمی خداوند در تورات ، انجیل و قرآن

وعداً علیه حقاً فی التوریه و الإنجیل و القرآن

ص: 82

64- ویژگی انجیل

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

3 - نساء - 4 - 82 - 13

13 - کتب الهی (تورات، انجیل و...)، عاری از هر گونه اختلاف

و لو کان من عند غیر الله لوجدوا فيه اختلافاً كثيراً

چون ملاک عدم اختلافات، از جانب خدا بودن دانسته شده است، بنابراین همه کتابهای آسمانی دارای این ویژگی (پیراسته بودن از اختلاف) هستند.

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

4 - مانده - 5 - 46 - 18

18 - انجیل، دارای هدایت‌ها پندهایی افزون بر تورات

فيها هدى ونور... فيه هدى ونور و مصداقاً لما بين يديه من التوريه و هدى و موعظه

65- هدایت پیروان انجیل

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

5 - انعام - 6 - 157 - 1

1 - اعتراف مشرکان مکه به هدایت یافتگی پیروان تورات و انجیل

لو أنا أنزل علينا الكتب لكانا أهدى منهم

66- هدایتگری انجیل

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

1 - بقره - 2 - 113 - 8

8 - تورات و انجیل، راهگشای حل اختلاف مذهبی یهود و نصارا

قالت اليهود... وقالت النصرى... وهم يتلون الكتب

جمله حالیه «و هم یتلون الکتاب» می تواند به داعی تعجب ایراد شده باشد؛ یعنی، باعث شگفتی است که یهود و نصارا کتابهای آسمانی را می خوانند، ولی در عین حال این گونه اختلاف دارند.

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

ص: 83

16 - انجيل ، هدايتگر تقواپيشگان و پندآموز آنان

و ءاتينه الانجيل . . . هدى و موعظه للمتقين

17 - انجيل ، در بردارنده هدايت هاى ويژه براى تقواپيشگان

فيه هدى و نور . . . هدى و موعظه للمتقين

تكرار «هدى» مى رساند كه هدايت دوم (هدى . . . للمتقين) هدايتى ويژه است.

18 - انجيل ، داراى هدايت ها پندهاى افزون بر تورات

فيها هدى و نور . . . فيه هدى و نور و مصداقاً لما بين يديه من التوريه و هدى و موعظه

19 - تنها تقواپيشگان بهره مند از هدايت ها و اندرز هاى انجيل هستند . *

فيه هدى و نور . . . هدى و موعظه للمتقين

مقتضاي جمله «فيه هدى» اين است كه راه هدايت براى همه انسانها تبين شده است. بنابر اين «هدى للمتقين» مى تواند به اين معنا باشد كه تنها اهل تقوا مى توانند از آن هدايتها بهره مند شوند.

67- يهود و انجيل

جلد - نام سوره - سوره - آيه - فيش

1 - بقره - 2 - 41 - 10

10 - دستيابى به متاع دنيا ، از هدف هاى يهود و نصارا در كفر به قرآن و انكار حقايق تورات و انجيل

و لاتشتروا بايتى ثمناً قليلاً

كلمه «آياتى» علاوه بر قرآن، شامل حقايق بيان شده در تورات و انجيل نيز هست. گويآ آوردن اسم ظاهر (آياتى) به جاى ضمير «به»، براى تأمين اين هدف باشد. قابل ذكر است كه چون سخن درباره ايمان به قرآن بود، مصداق مورد نظر براى «آياتى» حقايقى از تورات و انجيل است كه دليل بر حقايق قرآن مى باشد.

جلد - نام سوره - سوره - آيه - فيش

12 - بهره مندی یهود و نصارا از تعالیم و معارفی آسمانی علاوه بر تورات و انجیل

و لو انهم اقاموا التوریه و الانجیل و ما أنزل الیهم من ربهم

مراد از «ما انزل الیهم» می تواند کتابهایی همانند زبور و . . . باشد که خداوند بر پیامبران بنی اسرائیل نازل کرده است.

ص: 84

6- انجیر

1- انجیر

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

2 - بقره - 2 - 259 - 27

27 - خوردنی همراه عزیز ، انجیر و نوشیدنیش ، آب میوه بوده است .

فانظر الی طعامک و شرابک

امیرالمؤمنین (ع) در ضمن بیان تاریخ عزیز فرمود: ... و معه شتّه فیها تین و کوز فیہ عصیر ...

تفسیر عیاشی، ج 1، ص 141، ح 468؛ نورالثقلین، ج 1، ص 275، ح 1078.

2- ارزش انجیر

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

20 - تین - 95 - 1 - 2

2 - انجیر و زیتون ، دو نعمت شایسته برای انسان و دارای ارزشی درخور سوگند خداوند

والتین و الزیتون

3- اهمیت انجیر

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

20 - تین - 95 - 1 - 4

4 - اهمیت غذایی انجیر ، بیش از زیتون است . *

ص: 85

4- التین و الزیتون

تقدم ذکرى، ممکن است نشانگر تقدم رتبى باشد.

5- سوگند به انجیر

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

20 - تین - 95 - 1 - 2

1 - سوگند خداوند ، به انجیر و زیتون

و التین و الزیتون

2- انجیر و زیتون ، دو نعمت شایسته برای انسان و دارای ارزشی درخور سوگند خداوند

و التین و الزیتون

6- فلسفه سوگند به انجیر

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

20 - تین - 95 - 4 - 4

4- برخوردارى انسان از خلقت برتر ، حقیقتى است که خداوند آن را با سوگند به انجیر ، زیتون ، طور سینا و شهر مکه ، بیان داشته و بر آن تأکید کرده است .

و التین . . . لقد خلقنا الإنسان فی أحسن تقویم

7- نعمت انجیر

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

20 - تین - 95 - 1 - 2

2- انجیر و زیتون ، دو نعمت شایسته برای انسان و دارای ارزشی درخور سوگند خداوند

و التین و الزیتون

7- انحراف

1- آثار اجتماعی انحراف جنسی

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

9 - حجر - 15 - 74 - 5

5- جوامع مبتلا به انحرافات جنسی و همجنس بازی ، در معرض نابودی و عذاب الهی

و جاء أهل المدينة .. قال إن هؤلاء ضیفی فلا تفضحون ... فأخذتهم الصیحه ... فجعلن

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

13 - شعراء - 26 - 169 - 8

8- گناهان جنسی ، دارای آثار و تبعات فراگیر نسبت به کل جامعه

ربّ نجّنی و أهلی ممّا یعملون

2- آثار انحراف

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

4 - مائده - 5 - 3 - 20

20 - خطر آسیب پذیری دین با تشدید انحرافات داخلی ، پس از فراغت از ناحیه دشمن خارجی

الیوم یئس الذین کفروا من دینکم فلا تخشوهم و اخشون

با توجه به اینکه بحث در این بخش از آیه درباره اكمال دین و مصونیت آن از خطر دشمن خارجی است، می توان گفت هدف از فرمان به ترسیدن از خداوند (و اخشون) پس از دفع خطر دشمنان از آسیب رسانی به دین، این است که مبادا مسلمانان خود، به معارف دین ضربه زده و اساس آن را تهدید کنند.

ص: 87

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

4 - مائده - 5 - 80 - 11

11 - بنی اسرائیل با انحراف های خویش ، آینده ناگوار و شومی را برای خود ترسیم نمودند .

لبس ما قدمت لهم انفسهم

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

6 - اعراف - 7 - 178 - 8

8 - اضلال های الهی کیفر کجروی های خود انسان است .

و من یضلل فأولئك هم الخسرون

با توجه به جمله «و لکنه أخلد . . .» در آیه 176، می توان گفت از مصادیق «من یضلل» (کسی که خدا او را گمراه کند) دنیا طلبان هواپرست هستند. یعنی اضلال الهی در حقیقت کیفر گناه خود آنان است.

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

19 - منافقون - 63 - 6 - 7

7 - فسق و انحراف از حق ، موجب محرومیت از هدایت و غفران الهی

إنّ الله لایهدی القوم الفسقین

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

19 - جن - 72 - 15 - 3

3 - ظلم و انحراف از مسیر حق ، از موجبات دوزخی شدن

و أمّا القسطنون فکانوا لجهنّم حطبًا

3- آثار انحراف بنی اسرائیل

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

19 - صف - 61 - 5 - 11

11 - خداوند ، دل های بنی اسرائیل را بر اثر انحراف آنان از حق ، منحرف کرد .

فلما زاغوا أزاغ الله قلوبهم

4- آثار انحراف جنسی

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

8 - هود - 11 - 78 - 15

ص: 88

15- اطفای شهوت جنسی از غیر طریق ازدواج و انتخاب همسر ، خلاف تقوا و خداترسی است .

فاتقوا الله

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

9 - حجر - 15 - 71 - 8

8- اعتیاد به ارضای غیر طبیعی و نامشروع غرایز و تمایلات جنسی ، جلوگیری تمایل و رغبت انسان به ارضای طبیعی و مشروع آنها

قال هؤلاء بناتی إن كنتم فاعلين

جمله «إن كنتم فاعلين» - طبق گفته مفسران - برای تردید به کار رفته است و تقدیر آن چنین است: «فإن فعلتم ما أقول لكم و ما أظنكم تفعلون». بنابراین عدم تمایل آنان به ارضای غریزه جنسی خود از راه طبیعی (ازدواج با زنان) ممکن است به خاطر عادت آنان به ارضای شهوت جنسی خود از راه غیر طبیعی باشد.

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

9 - حجر - 15 - 72 - 7

7- آلودگی به فحشا و انحرافات جنسی ، مایه مستی و سرگردانی و از دست دادن اندیشه صحیح

و اتقوا الله و لاتخزون . . . لعمرك إنهم لفی سكرتهم یعمهون

برداشت فوق با توجه به این حقیقت است که گناه و جرم اصلی قوم لوط، عادت آنان به فحشا و انحرافات جنسی بود. بنابراین عاملی که موجب سرمستی و سرگردانی آنان شد، همین گناه و جرم بود.

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

9 - حجر - 15 - 73 - 1

1- قوم لوط ، در پی اصرار بر تداوم انحراف جنسی خود ، صبحگاهان گرفتار صدایی وحشتناک و غرش سهمگین شدند .

قال هؤلاء بناتی . . . فأخذتهم الصیحه مشرقین

«صیحه» به معنای صدا بلند کردن و فریاد است و چون این صدا همراه با فزع و ترس است، از این رو به صدای وحشتناک و غرش سهمگین تعبیر شده است. «شرق» (مصدر مشرقین) به معنای طلوع خورشید است. وزن فاعلی آن به معنای آنان داخل صبح شدند است.

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

6- انحرافات جنسی و همجنس بازی، جرمی بزرگ و در پی دارنده عذاب است.

فأخذتهم الصيحة .. فجعلنا عليها سافلها و أمطرنا عليهم حجاره من سجّيل

از اینکه قوم لوط به خاطر گناه لواط و همجنس بازی دچار عذاب و نابودی شدند، استفاده می شود که این گناه بسیار بزرگ و در صورت توبه نکردن، نابخشودنی است.

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

12 - مؤمنون - 23 - 5 - 4

ص: 89

4- دست یازیدن به آلودگی های جنسی ، برخاسته از ضعف ایمان و مایه محروم شدن از سعادت اخروی است .

قد أفلح المؤمنون . . . و الذین هم لفروجهم حفظون

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

13 - نمل - 27 - 56 - 9

9- انحرافات جنسی ، مانعی جدی در طریق هدایت پذیری جامعه

قالوا أخرجوا آل لوط من قریتمکم

می دانیم همه پیامبران با کارشکنی مفسدان قوم خود مواجه بوده اند؛ اما سرانجام افرادی - کم یا زیاد - بدانان می گرویدند؛ ولی حتی یک نفر از قوم منحرف لوط به خاطر نوع فسادشان، (به غیر از خانواده وی) به سخنان لوط ایمان نیاوردند.

5- آثار انحراف جنسی قوم لوط

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

9- حجر - 15 - 79 - 2

2- آلودگی قوم لوط به فحشا و انحراف جنسی (لواط و همجنس بازی) و ظلم و بیدادگری مردم « ایکه » ، موجب انتقام الهی از آنان شد .

إنا أرسلنا إلى قوم مجرمین . إلاء آل لوط ... و إن كان أصحاب الأیکه لظلمین . فا

6- آثار انحراف عقیدتی

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

17 - محمد - 47 - 14 - 13

13- انحراف در بینش ، عامل هواپرستی و انحراف در گرایش *

زین له سوء عمله و اتبعوا أهواءهم

از تقدیم «زین له سوء عمله» - که دلالت بر انحراف در بینش دارد - بر «اتبعوا أهواءهم» - که بیانگر انحراف در گرایش است - مطلب بالا قابل برداشت است.

7- اجتناب از انحراف

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

2- لزوم پیروی از حضرت ابراهیم (ع)، در اجتناب از هرگونه انحراف و شرک

ص: 90

ثم أوحينا إليك أن اتبع ملة إبراهيم

8- انحراف اجتماعی

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

4 - مائده - 5 - 63 - 6

6 - مسؤولیت ویژه عالمان دین ، در نهی از منکر و پیشگیری از انحرافات جامعه

لولا ينهيهم الربنيون و الاحبار عن قولهم الاثم و اكلهم السحت

بنابر اینکه نهی از منکر و بازداري ديگران از گناه مسؤولیت همگانی باشد، اعتراض خداوند به عالمان که نهی از منکر را ترک کردند، حکایت از مسؤولیت خاص آنان در انجام این وظیفه دارد.

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

6 - انفال - 8 - 6 - 1

1 - گروهی از مسلمانان در صدد بازداشتن پیامبر (صلی الله علیه و آله) از حرکت به سوی جنگ بدر ، علی رغم وضوح حقانیت آن

يجدلونك في الحق بعد ما تبين

در وجه ترکیبی «يجدلونك» چند نظر ایراد شده است ؛ از جمله اینکه «يجدلونك» حال برای فاعل «لکرهاون» و یا همانند «إن فریقا» حال برای مفعول «أخرجك» باشد. بر این دو مبنا، آیه مورد بحث توضیحی درباره قضایای پیش از جنگ بدر است. گفتنی است جدال به معنای منازعه برای غلبه بر اندیشه و رأی طرف مقابل است.

9- انحراف ادیان غیر آسمانی

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

16 - شوری - 42 - 53 - 7

7 - مکاتب غیر الهی ، عاجز و ناتوان در تعیین راه صحیح و درست برای جوامع انسانی

صرط مستقیم . صرط الله الذی

از این که «صرط مستقیم» به صراط خداوند، تعبیر شده است، می توان استفاده کرد که اندیشه شرک و دیگر مکاتب غیر الهی، نمی تواند راه صحیح را به انسان ارائه دهد.

10- انحراف از ایمان

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

4 - مائده - 5 - 5 - 35

ص: 91

35 - تهدید خداوند به آنان که از مسیر ایمان منحرف شوند .

و من یکفر بالایمن فقد حبط عمله

11- انحراف از دین

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

12 - مؤمنون - 23 - 52 - 7

7- انحراف از خط مشی زندگی تعیین شده از سوی خدا، برانگیزاننده خشم الهی و در پی دارنده عذاب او

يَأْتِيهَا الرِّسْلُ .. . كَلُوا مِنَ الطَّيِّبَاتِ ... وَأَنَا رَبُّكُمْ فَاتَّقُونِ

12- انحراف از دین حنیف

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

7 - یونس - 10 - 105 - 6

6 - شرک، انحراف از دین حنیف و صراط مستقیم است .

وَأَنْ أَقِمَّ وَجْهَكَ لِلدِّينِ حَنِيفًا وَلَا تَكُونَنَّ مِنَ الْمُشْرِكِينَ

13- انحراف از صراط مستقیم

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

7 - یونس - 10 - 105 - 6

6 - شرک، انحراف از دین حنیف و صراط مستقیم است .

وَأَنْ أَقِمَّ وَجْهَكَ لِلدِّينِ حَنِيفًا وَلَا تَكُونَنَّ مِنَ الْمُشْرِكِينَ

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

20 - تکویر - 81 - 28 - 6

6 - پیروی از دعوت های شیطان، انحراف از راه مستقیم است .

و ما هو بقول شیطن .. . لمن شاء منكم أن يستقیم

14- انحراف از عدالت

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

ص: 92

4 - مائده - 5 - 8 - 12

12 - احساسات ، زمينه انحراف از عدالت

و لایجر منکم شننان قوم علی الا تعدلوا

15- انحراف اکثریت مسیحیان

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

4 - مائده - 5 - 59 - 10

10 - بیشتر یهودیان و مسیحیان ، مردمانی منحرف و بریده از تعالیم آسمانی خویش

و این اکثرکم فسقون

«فاسق» غالباً به کسی گفته می شود که به برخی از آیین خویش و یا به تمامی آن پایبند نباشد. (مفردات راغب).

16- انحراف اکثریت یهود

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

4 - مائده - 5 - 59 - 10

10 - بیشتر یهودیان و مسیحیان ، مردمانی منحرف و بریده از تعالیم آسمانی خویش

و این اکثرکم فسقون

«فاسق» غالباً به کسی گفته می شود که به برخی از آیین خویش و یا به تمامی آن پایبند نباشد. (مفردات راغب).

17- انحراف بت پرستی

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

10 - مریم - 19 - 43 - 17

17- شرک و بت پرستی ، مسلکی ناهنجار و نامتعادل است .

لِمَ تَعْبُدُ مَا لَا يَسْمَعُ . . . فَاتَّبِعْنِي أَهْدِك صِرَاطًا سَوِيًّا

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

9- شرک و بت پرستی ، حرکتی است مخالف جریان طبیعی نظام هستی .

أَنَّ اللَّهَ يَسْجُدُ لَهُ مَنْ فِي السَّمَوَاتِ وَمَنْ فِي الْأَرْضِ ... وَكَثِيرٌ حَقَّ عَلَيْهِ

ص: 93

18- انحراف بنی اسرائیل

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

1 - بقره - 2 - 108 - 7

7 - وجود زمینه انحرافی ، همانند انحرافات بنی اسرائیل در بین مسلمانان

آم تریدون آن تسئلوا رسولکم کما سئل موسی من قبل

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

4 - مانده - 5 - 80 - 11

11 - بنی اسرائیل با انحراف های خویش ، آینده ناگوار و شومی را برای خود ترسیم نمودند .

لبس ما قدمت لهم انفسهم

19- انحراف جنسی قوم لوط

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

9 - حجر - 15 - 67 - 3,4

3- قوم لوط انحرافات جنسی (لواط و همجنس بازی) را ، کاری خوب می پنداشتند و به آن علاقه و تمایل شدیدی داشتند .

و جاء أهل المدینه یستبشرون

از اظهار شادمانی و شادباش گویی قوم لوط به هنگام باخبر شدن از مهمانان حضرت لوط(ع)، استفاده می شود که آنان از تجاوز جنسی خوشحال و آن را امری پسندیده می انگاشتند. گفتنی است که طبق آیه 78 «هود» و نیز اشاراتی که در آیات بعد (68، 69 و 71) آمده است، آنان مردمانی آلوده به انحراف جنسی بودند.

4- انحرافات جنسی (لواط و همجنس بازی) عملی رایج و علنی در میان قوم لوط

و جاء أهل المدینه یستبشرون

تصریح به آمدن «اهل مدینه» که شامل همه یا عموم مردم می شود، حاکی از نکته فوق است.

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

9 - حجر - 15 - 73 - 1

1- قوم لوط، در پی اصرار بر تداوم انحراف جنسی خود، صبحگاهان گرفتار صدایی وحشتناک و غرش سهمگین شدند.

قال هؤلاء بناتی .. فأخذتهم الصيحة مشرقين

«صیحه» به معنای صدا بلند کردن و فریاد است و چون این صدا همراه با فزع و ترس است، از این رو به صدای وحشتناک و غرش سهمگین تعبیر شده است. «شرق» (مصدر مشرقین) به معنای طلوع خورشید است. وزن فاعلی آن به معنای آنان داخل صبح شدند است.

ص: 94

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

13 - شعراء - 26 - 165 - 2,3

2- قوم لوط ، مورد اعتراض و توبیخ او ، به خاطر انحراف جنسی

أتأتون الذکران من العلمین

استفهام در «أتأتون الذکران» برای توبیخ و سرزنش است.

3- لواط و همجنس بازی ، انحرافی ابداع شده توسط قوم لوط

أتأتون الذکران من العلمین

قید «من العلمین» می تواند متعلق به «تأتون» باشد؛ یعنی، «أتأتون أنتم من بین العالمین الذکران؛ آیا از میان مردم جهان، شما با مردان می آمیزید؟» مقصود این است که در دنیا، هیچ قومی را نمی یابید که چنین رویه زشتی را برگزیده باشد.

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

13 - شعراء - 26 - 166 - 1

1- قوم لوط ، مورد سرزنش وی به خاطر انحراف از مسیر طبیعی در ارضای غرایز جنسی

و تذرون ما خلق لکم ربکم من أزوجکم

«وَذُرُّ» (مصدر «تذرون») به معنای ترک کردن و واگذاشتن است. «من أزوجکم» بیانگر مراد از «ما» در «ما خلق لکم» «زوج» (مفرد «أزواج») به معنای جفت و همسر است. «عدوان» (مصدر «عادون») نیز مرادف تعدی و تجاوز است؛ یعنی، «و آنچه را پروردگارتان برای شما آفریده است (همسرانتان) وامی گذارید؟ نه بلکه شما گروهی تجاوزپیشه اید».

20- انحراف جنسی مردان قوم لوط

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

13 - شعراء - 26 - 165 - 1

1- مردان قوم لوط ، گرفتار انحراف جنسی (هم جنس بازی)

أتأتون الذکران من العلمین

«إیتیان» (مصدر «تأتون») به معنای آمدن است و در این جا کنایه از آمیزش می باشد. «ذکران» (جمع «ذکر»); یعنی، مردان.

21- انحراف در اهل کتاب

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

4 - مائده - 5 - 60 - 8

8 - گروهی از اهل کتاب ، مطیع و فرمانبردار سران کفر و ضلالت

و عبد الطغوت

ص: 95

22- انحراف در دین

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

9 - ابراهیم - 14 - 30 - 7

7- ایجاد انحراف در دین ، از شیوه ها و ابزار های دنیاپرستان و صاحبان زر و زور برای نیل به هدف های مادی خود

و أحلّوا قومهم . . . و جعلوا لله أندادًا ... قل تمتّعوا

23- انحراف رهبانیت

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

12 - مؤمنون - 23 - 50 - 11

11 - رهبانیت ، بدعت پیروان عیسی و انحراف از سیره آن حضرت بود .

و ءاوینهما إلی ربوه ذات قرار و معین

این که مکان زندگی عیسی و مادرش، همراه با امکانات و وسایل آسایش و در سرزمین خوش آب و هوا بود، می تواند اشاره به این مطلب باشد که زندگی رهبانی پیروان آن حضرت، انحراف از سیره او و بدعت در دین او بود.

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

12 - مؤمنون - 23 - 51 - 3

3- رهبانیت (ترک دنیا و زهدورزی های بی جا) ، انحراف از سیره پیامبران الهی است .

يَأَيُّهَا الرِّسْلُ كُلُّوْا مِنَ الطَّيِّبَاتِ

با توجه به این که جمله «كلوا من الطّيبات» بعد از یاد عیسی و مادرش، مطرح شده است، می تواند به اندیشه نادرست رهبانیت در مسیحیت، اشاره داشته باشد.

24- انحراف شرک

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

10 - مریم - 19 - 43 - 17

17- شرک و بت پرستی ، مسلکی ناهنجار و نامتعادل است .

لِمَ تَعْبُدُ مَا لَا يَسْمَعُ . . . فَاتَّبِعْنِي أَهْدِكُ صِرَاطًا سَوِيًّا

جلد - نام سورہ - سورہ - آیہ - فیش

11 - حج - 22 - 18 - 9

ص: 96

9- شرک و بت پرستی ، حرکتی است مخالف جریان طبیعی نظام هستی .

أَنَّ اللَّهَ يَسْجُدُ لَهُ مَنْ فِي السَّمَوَاتِ وَمَنْ فِي الْأَرْضِ . . . وَكَثِيرٌ حَقٌّ عَلَيْهِ

25- انحراف عقیدتی مسیحیان

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

1 - بقره - 2 - 113 - 6

6- رسوخ افکار و اندیشه های مخالف کتاب های آسمانی ، در عقاید و باور های دینی یهود و نصارا

وقالت اليهود . . . و هم يتلون الكتب

26- انحراف عقیدتی یهود

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

1 - بقره - 2 - 113 - 6

6- رسوخ افکار و اندیشه های مخالف کتاب های آسمانی ، در عقاید و باور های دینی یهود و نصارا

وقالت اليهود . . . و هم يتلون الكتب

27- انحراف علمای مسیحیت

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

7 - توبه - 9 - 34 - 1

1 - خداوند ، از فساد مالی و انحراف بسیاری از احبار و راهبان (پیشوایان دینی یهود و نصارا) پرده برداشته و مؤمنان را نسبت به خطر آنان هشدار داد .

يَأْيُهَا الَّذِينَ ءَامَنُوا إِنَّ كَثِيرًا مِنَ الْأَحْبَارِ وَالرَّهْبَانِ لِيَأْكُلُونَ أَمْوَالَ النَّاسِ بِالْبَطْلِ

28- انحراف علمای یهود

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

7 - توبه - 9 - 34 - 1

1 - خداوند ، از فساد مالی و انحراف بسیاری از احبار و راهبان (پیشوایان دینی یهود و نصارا) پرده برداشته و مؤمنان را نسبت به خطر آنان هشدار داد .

يَا أَيُّهَا الَّذِينَ ءَامَنُوا إِن كَثِيرًا مِّنَ الْأَحْبَارِ وَ الرِّهْبَانِ لِيَأْكُلُوا أَمْوَالَ النَّاسِ بِالْبَطْلِ

ص: 97

29- انحراف فاسقان

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

19 - صف - 61 - 5 - 16

16 - انسان های فاسق ، دارای قلب های منحرف

أزاع الله قلوبهم والله لا يهدي القوم الفسقين

30- انحراف فکری

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

3 - نساء - 4 - 47 - 12

12 - انحراف فکر و اندیشه و مسخ شخصیت ، پیامد کفر به قرآن

امنوا .. من قبل ان نطمس وجوهاً فنردّها علی ادبارها

«وجوه» به اعتبار اینکه مجمع تمامی حواس آدمی است، می تواند کنایه از درک و فهم باشد.

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

4 - نساء - 4 - 119 - 21

21 - انحراف در تفکر و ایجاد آرزو های باطل و سپس تحت فرمان گرفتن ، راه و روش شیطان برای اغوای مردم و سرپرستی آنان

ولا ضلنهم ولا منینهم .. ولا مرنهم فلیغیرن خلق الله و من یتخذ الشیطن ولیاً

31- انحراف کافران

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

9 - ابراهیم - 14 - 15 - 8

8- کافرانی که در برابر بینات و برهان های روشن انبیا لجاجت کرده و در مقابل آنان ایستادند ، مردمانی جبار و منحرف بودند .

وقال الذین کفروا لرسلم لئخرجکم .. و خاب کلّ جبار عنید

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

9- كافران، گرفتار كجروى و كج انديشى مداوم اند .

كذلك كانوا يؤفكون

ص: 98

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

19 - جن - 72 - 14 - 5

5- عدالت خواهی و حق طلبی ، از اوصاف مسلمانان و پیرو قرآن و ظلم و انحراف از مسیر حق ، از اوصاف کافران

و أَنَا مَثًّا الْمُسْلِمُونَ وَمَثًّا الْقَسْطُونَ

با توجه به معنای «قَسْطٌ» (جور) و نیز تقابل «قاسطون» با «مسلمون»، مطلب یاد شده به دست می آید.

32- انحراف مسیحیان

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

4 - مائده - 5 - 72 - 13

13 - مسیحیان معتقد به الوهیت مسیح (ع) ، رویگردان از تعالیم آن حضرت

لقد كفر الذين قالوا إنّ الله هو المسيح ... بينى اسرئيل اعبدو الله

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

18 - حدید - 57 - 27 - 18

18 - رهبانیت ، که در آغاز تنها جنبه الهی داشت ، کم کم دستخوش انحراف قرار گرفت و از هدف اصلی خود خارج شد .

فما رعوها حقّ رعايتها

33- انحراف مسیحیت

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

1 - بقره - 2 - 120 - 11

11 - یهود و نصارا ، آیین الهی خویش را با آرایى برخاسته از هواهای نفسانی ، به انحراف کشانده بودند .

و لئن اتبعت أهواءهم

بدیهی است که آیین یهودیت و نصرانیت، ریشه الهی و آسمانی دارد. بنابراین تعبیر کردن از آیین آنان به هواهای نفسانی، می رساند که: یهودیان و نصرانیان با نفوذ دادن آرا و هواهای نفسانی خویش در معارف و احکام دین، وجهه الهی آن را از میان برده بودند.

34- انحراف مشركان

جلد - نام سوره - سوره - آيه - فيش

ص: 99

11 - شرک ، آیینی انحرافی و مشرکان مردمانی منحرف از راه راست

أَنتُمْ إِلَهُكُمْ إِلَهٌ وَحْدٌ فَاسْتَقِيمُوا إِلَيْهِ

35- انحراف منافقان

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

7 - توبه - 9 - 84 - 15، 14

14 - منافقان ، مردمی فاسق و منحرف از مسیر حق

إِنَّهُمْ كَفَرُوا .. فَسْقُونَ

15 - انحراف از مسیر حق و مردن در حال فسق ، فرجام شوم منافقان

و ماتوا و هم فسقون

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

19 - منافقون - 2 - 63 - 3

3 - منافقان ، عناصری منحرف از راه خدا و آیین او

فَصِدُّوا عَنِ سَبِيلِ اللَّهِ

«صدّ» (مصدر «صدّوا») دو گونه استعمال می شود: لازم و متعدی. «صدّ» در صورت اوّل به معنای اعراض کردن و منحرف شدن است. برداشت یاد شده بر پایه همین استعمال است: بنابراین «فصدّوا...»؛ یعنی، «فمالوا عن سبیل اللّٰه».

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

19 - منافقون - 4 - 63 - 14

14 - منافقان ، سخت در انحراف و کج روی

أَنْتِ يُوْفِكُونَ

«أَنْتِ يُوْفِكُونَ»؛ یعنی، چگونه از حق، این چنین بازگردانده می شوند.

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

19 - منافقون - 63 - 5 - 7

7 - منافقان، عناصری منحرف و باطل گرا

و رأيتهم يصدّون

«صدّ» (مصدر «یصدّون») بر دو معنا اطلاق می شود: الف) میل و انحراف، ب) منع و بازداشتن. در آیه شریفه، ظاهراً معنای اول اراده شده است.

ص: 100

36- انحراف ناقضان معاهده

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

7 - توبه - 9 - 8 - 18

18 - پیمان شکنان ، مردمانی فاسق و منحرف از مسیر حق

لایر قبوا فیکم ... ذمه ... و اکثرهم فسقون

37- انحراف یهود

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

3 - نساء - 4 - 50 - 7

7 - افترای یهود بر خداوند دلیل آلودگی آنان و پیراسته نبودنشان از انحراف

الم تر .. انظر کیف یفترون علی الله الکذب

جمله «انظر کیف» می تواند دلیلی باشد بر اثبات عدم تزکیه یهودیان که در آیه قبل مطرح شده است.

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

4 - نساء - 4 - 160 - 9، 10، 7

7 - یهودیان مردمانی بسیار منحرف و رویگردان از راه خدا

و بصدّهم عن سبیل الله کثیراً

کلمه «صدّاً» می تواند به معنای بازداری و نیز به معنای اعراض باشد. برداشت فوق بر اساس احتمال دوم است، چنانچه برداشت پیش بر مبنای احتمال اول بود.

9 - انحراف عمیق یهود از راه خدا و بازداری مردمان از پیوستن به آن ، موجب تحریم نعمت های پاکیزه و حلال بر آنان

حرّمنا علیهم طیبیت أحلت لهم و بصدّهم عن سبیل الله کثیراً

ظاهراً کلمه «بصدّهم» عطف بر «بظلم» است، یعنی «بظلم من الذین هادوا و بصدّهم حرّمنا علیهم». گفتنی است که تکرار باء در «بصدّهم» اشاره به این دارد که بازداری آنان از راه خدا نیز می تواند نقش مستقلی در تحریم داشته باشد.

10 - یهود ، ظالمانی منحرف و بسیار اغواگر

فبظلم من الذين هادوا حرمنا .. وبصدهم عن سبيل الله كثيراً

38- انحراف يهودیت

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

1 - بقره - 2 - 120 - 11

11 - یهود و نصارا، آیین الهی خویش را با آرایی برخاسته از هوا های نفسانی، به انحراف کشانده بودند .

ولئن اتبعت أهواءهم

ص: 101

بدیهی است که آیین یهودیت و نصرانیت، ریشه الهی و آسمانی دارد. بنابراین تعبیر کردن از آیین آنان به هواهای نفسانی، می رساند که: یهودیان و نصرانیان با نفوذ دادن آرا و هواهای نفسانی خویش در معارف و احکام دین، وجهه الهی آن را از میان برده بودند.

39- اهمیت مبارزه با انحراف اجتماعی

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

13 - نمل - 27 - 12 - 7

7 - لزوم مبارزه با سردمداران فسق و انحرافات جامعه

إلی فرعون و قومه إِنْهُمْ کَانُوا قَوْمًا فَسِقِینَ

«إِنْهُمْ کَانُوا..» در مقام تعلیل است و هر کجا علت پیدا شد، احکام و پی آمدهای آن نیز جاری خواهد گشت.

40- اهمیت ممانعت از انحراف جنسی

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

12 - نور - 24 - 33 - 31

31 - اهتمام اسلام به رواج اخلاق سالم جنسی و ایجاد روابط سالم زناشویی در جامعه و برچیده شدن زمینه فساد جنسی

و لیستعفف الذین لایجدون نکاحًا . . . و لا تکرهوا فتیتکم علی البغاء إن أردن تحصنً

41- پیشگیری از انحراف جنسی

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

12 - نور - 24 - 58 - 16

16 - استفاده از روش پیشگیری، سیاست اسلام در مبارزه اصولی با فحشا و انحرافات جنسی است.

لیستئذنکم . . . ثلث عورت لکم لیس علیکم ... بعدهنّ طوفون علیکم بعضکم علی بعض

یکی از روش های پیشگیری از ارتکاب فحشا و انحرافات جنسی، جلوگیری از بلوغ زودرس و نیز تنظیم صحیح روابط میان فرزندان ممیز و در شرف بلوغ با پدر و مادران است که این آیه در صدد بیان همین مسأله می باشد. گفتنی است که مطلب یاد شده را می توان از ارتباط میان آیه شریفه و آیات 1 تا 33 همین سوره به دست آورد.

42- تدریجی بودن انحراف

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

ص: 102

11 - شیطان ، به تدریج و گام به گام انسان ها را به انحراف و سقوط می کشاند .

و لا تتبعوا خطوت الشیطن

«خطوه» (مفرد خطوات) به معنای گام است و مراد از آن در آیه شریفه، مسیری است که شیطان برای انسانها ترسیم می کند. جمع آوردن کلمه خطوات اشاره به این است که: شیطان برای منحرف ساختن، راهها و مسیرهای گوناگونی دارد و یا حاکی از آن است که وی به تدریج و گام به گام آدمی را به سوی گمراهی سوق می دهد.

43- توبه از انحراف

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

19 - تحریم - 66 - 4 - 7

7- لزوم توبه و بازگشت ، از هر عملی که موجب انحراف قلب آدمی از مسیر حق می گردد .

إن تتوبا إلى الله فقد صغت قلوبكما

برداشت یاد شده از آن جا است که جمله «فقد صغت قلوبكما»، در مقام بیان سبب توبه است؛ یعنی، توبه کنید، چون قلب شما - به سبب خطاکاری - از مسیر حق منحرف شده است.

44- خطر انحراف

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

1 - بقره - 2 - 101 - 12

12 - معتقدان به مکاتب الهی ، حتی عالمان دینی و دانایان به کتاب های آسمانی ، در خطر انحراف و حق پوشی هستند .

نبذ فريق من الذين أتوا الكتب كتب الله وراء ظهورهم

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

4 - مانده - 5 - 77 - 4

4 - پیروان ادیان الهی در خطر غلو و انحراف از دین خویش

ياهل الكتب لا تغلوا فی دینکم

45- خطر انحراف در ادیان

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

1 - بقره - 2 - 120 - 22

ص: 103

22 - ادیان الهی ، در خطر آمیخته شدن به افکار و اندیشه های برخاسته از هوا های نفسانی

لئن اتبعت أهواءهم

46- خطر انحراف در شهر نشینی

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

7 - توبه - 9 - 101 - 14

14 - شهرنشینی با وجود در پی داشتن فرهنگ بالاتر ، خطر نفاق و پیچیده تر شدن در طریق انحراف را نیز در پی دارد .

الأعراب أشد كفرةً و نفاقاً .. و من أهل المدینه مردوا علی النفاق

در آیه «97» با مذمت بادیه نشینان - به خاطر فرهنگ پایینشان - تلویحاً پیوستن به مجامع بزرگ را تمجید می کند و در این آیه، منافقان اهل مدینه را به مهارت داشتن در نفاق و زبر دست بودن بر بادیه نشینان متهم می کند؛ یعنی، در کنار آن ارزش، چنین ضد ارزشی بروز می کند.

47- خطر انحراف زنان مؤمن

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

19 - تحریم - 66 - 6 - 4

4 - زنان و مردان مؤمن ، همواره در معرض خطر انحراف و افتادن در ورطه گناه آتش افروز

يأئها الذین ءامنوا قوا أنفسکم و أهلیکم نارًا

مطلب یاد شده، از خطاب به مؤمنان (یا ایها الذین آمنوا) استفاده می شود.

48- خطر انحراف مردان مؤمن

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

19 - تحریم - 66 - 6 - 4

4 - زنان و مردان مؤمن ، همواره در معرض خطر انحراف و افتادن در ورطه گناه آتش افروز

يأئها الذین ءامنوا قوا أنفسکم و أهلیکم نارًا

مطلب یاد شده، از خطاب به مؤمنان (یا ایها الذین آمنوا) استفاده می شود.

49- روش اصلاح انحراف

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

ص: 104

29 - ارائه راه حل صحیح به همراه نهی از راه های انحرافی ، از روش های تربیتی قرآن

محصلین غیر مسفحین

50- روش پیشگیری از انحراف جنسی

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

8 - هود - 11 - 78 - 10

10- ازدواج و همسرگزینی ، راه پیشگیری از فساد های جنسی است .

هُؤلَاءِ بَنَاتٍ هُنَّ أَطْهَرُ لَكُمْ

51- روش مبارزه با انحراف

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

3 - نساء - 4 - 60 - 10

10 - ضرورت ارائه روش های صحیح ، قبل از نقد و بازداری از روش های انحرافی

فان تنازعتم فی شیء فردّوه الی اللّٰه و الرّسول . . . یریدون ان یتحاكموا الی الطّٰغ

52- روش مبارزه با انحراف جنسی

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

9 - حجر - 15 - 71 - 6

6- مبارزه با انحرافات جنسی و راه های نامشروع ارضای غرایز ، باید توأم با ارائه راه حل عملی و مشروع و فراهم آوردن زمینه های ارضای طبیعی غرایز باشد .

قال هؤلَاءِ بَنَاتٍ إِن كُنْتُمْ فَعَلِينَ

53- روش ممانعت از انحراف جنسی

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

16 - استفاده از روش پیشگیری ، سیاست اسلام در مبارزه اصولی با فحشا و انحرافات جنسی است .

لیستندکم .. ثلث عورت لکم لیس علیکم ... بعدهنّ طوفون علیکم بعضکم علی بعض

ص: 105

یکی از روش های پیشگیری از ارتکاب فحشا و انحرافات جنسی، جلوگیری از بلوغ زودرس و نیز تنظیم صحیح روابط میان فرزندان ممیز و در شرف بلوغ با پدر و مادران است که این آیه در صدد بیان همین مسأله می باشد. گفتنی است که مطلب یاد شده را می توان از ارتباط میان آیه شریفه و آیات 1 تا 33 همین سوره به دست آورد.

54- روش نجات از انحراف جنسی

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

8 - یوسف - 12 - 33 - 15

15- دعا و نیایش به درگاه خدا و استمداد از او، راه مصون ماندن از گناه و انحرافات جنسی است.

رب . . . وإلا تصرف عني كيدهنّ أصب إليهنّ

55- زمینه انحراف

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

1 - بقره - 2 - 168 - 15

15 - نیاز های طبیعی انسان، زمینه ای برای انحراف وی و تسلط شیطان بر اوست.

كلوا مما في الأرض حللاً طيباً ولا تتبعوا خطوات الشيطان

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

3 - نساء - 4 - 47 - 12

12 - انحراف فکر و اندیشه و مسخ شخصیت، پیامد کفر به قرآن

امنوا . . . من قبل ان نطمس وجوهاً فنرّدها على ادبارها

«وجوه» به اعتبار اینکه مجتمع تمامی حواس آدمی است، می تواند کنایه از درک و فهم باشد.

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

3 - نساء - 4 - 51 - 3

3 - بهره مندی ناقص و غیر جامع از کتب آسمانی، زمینه انحراف و کج اندیشی

الم تر الى الذين اوتوا نصيباً من الكتب يؤمنون بالجبوت والطاغوت

«نصيياً من الكتاب»، كه به معنای بهره اندك است، در مقام تعلیل برای جمله «یؤمنون بالجبت و الطّاغوت» می باشد.

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

4 - مانده - 5 - 8 - 12

12 - احساسات، زمینه انحراف از عدالت

ص: 106

و لا یجر منکم شثنان قوم علی الا تعدلوا

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

4 - مائده - 5 - 48 - 21

21 - پیروی از تمایلات منحرفان ، زمینه انحراف از حق

و لا تتبع اهواءهم عما جاءک من الحق

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

6 - انفال - 8 - 28 - 3

3 - دل بستگی به مال و فرزند ، زمینه ابتلای انسان به انحراف از دین و خیانت به آن

لاتخونوا الله . . . و اعلموا انما أموالکم و اولدکم فتنه

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

7 - توبه - 9 - 24 - 1

1 - عواطف خویشاوندی (علاقه به پدر ، فرزند ، برادر ، همسر و خویشاوندان) و امکانات مادی (مال ، شغل و مسکن) زمینه های

انحراف انسان و روی گردانی وی از فرمان خدا و رسول و رها کردن جهاد

قل ان کان ءاباؤکم . . . و أموال اقترفتموها . . . أحب إليکم من الله و رسوله و جهاد

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

18 - نجم - 53 - 27 - 4

4 - ناباوری به معاد ، زمینه ساز پیدایش و رشد عقاید خرافی و انحرافی در دین

إنّ الذين لا يؤمنون بالأخره ليسمّون المملئکه تسمیه الأئئی

از این که عدم ایمان به آخرت، موضوع برای عقاید انحرافی و خرافی مشرکان قرار داده شده است، مطلب بالا استفاده می شود.

56- زمینه انحراف اجتماعی

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

12 - مسلمانان دارای زمینه‌هایی برای تخلف از دستور خمس و رساندنش به صاحبان آن

واعلموا أنما غنمتم من شیء .. . إن كنتم ءامنتم

از اینکه پرداخت خمس نشانه ایمان به خدا و آیات او دانسته شده و به این وسیله مورد تأکید قرار گرفته، برداشت فوق به دست می‌آید.

ص: 107

57- زمینه انحراف اخلاقی

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

10 - اسراء - 17 - 82 - 5

5- انسان ، بدون هدایت وحی ، گرفتار نوعی بیماری فکری ، روحی و اخلاقی است .

و نزل من القرآن ما هو شفاء ورحمه

از اینکه نزول قرآن برای شفابخشی معرفی شده است، حکایت از آن دارد که بدون وحی، بشر گرفتار مرضهای علاج ناپذیر روحی است.

58- زمینه انحراف از توحید

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

12 - مؤمنون - 23 - 32 - 8

8 - بشر ، بدون هدایت وحی ، در معرض انحراف از توحید و یکتاپرستی است .

ثم أنشأنا من بعدهم قرناً .. أن اعبدوا الله ما لكم من إله غيره

59- زمینه انحراف امت ها

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

1 - بقره - 2 - 51 - 9

9- امت ها در خطر انحراف ، با غیبت پیامبران و رهبران الهی

ثم اتخذتم العجل من بعده و أنتم ظلمون

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

1 - بقره - 2 - 92 - 5

5- امت ها در خطر انحراف ، با رفتن پیامبران و رهبران الهی از میان آنان

ثم اتخذتم العجل من بعده

60- زمینه انحراف جامعه

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

2 - آل عمران - 3 - 78 - 10

10 - نقش تحریف کتب آسمانی و عالمان تحریفگر در انحراف جوامع

ص: 108

و انّ منهم لفريقاً .. و يقولون على الله الكذب و هم يعلمون

از ذکر تحریف و بیان کیفیت آن و لحن تند آیه نسبت به علمای اهل کتاب بر می آید که این عمل در گمراه کردن مردم سهم بسزایی داشته است.

61- زمینه انحراف جنسی

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

12 - مؤمنون - 23 - 5 - 4

4 - دست یازیدن به آلودگی های جنسی ، برخاسته از ضعف ایمان و مایه محروم شدن از سعادت اخروی است .

قد أفلح المؤمنون .. و الذین هم لفروجهم حفظون

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

12 - نور - 24 - 33 - 3، 2

2 - نیافتن همسر مناسب و امکانات ازدواج ، مجوز آلودگی به فحشا و فساد جنسی نیست .

و لیستعفف الذین لایجدون نکاحًا

3 - زنان و مردان غیر متأهل ، بیش از دیگران در معرض فحشا و آلودگی جنسی اند .

و لیستعفف الذین لایجدون نکاحًا

فرمان خداوند به عفت گزینی افراد غیر متأهل ، می تواند گویای این نکته باشد که آنان بیش از افراد متأهل ، در معرض فساد جنسی اند .

62- زمینه انحراف خانواده انبیا

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

19 - تحریم - 66 - 10 - 12

12 - امکان نفوذ جریان انحراف ، کفر و نفاق ، در میان اعضای بهترین خانواده (همچون پیامبران)

امرات نوح و امرأت لوط .. فخانئاهما ... و قیل ادخلا النار مع الدخلین

63- زمینه انحراف در مسلمانان

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

1 - بقره - 2 - 108 - 7

7 - وجود زمینه انحرافی ، همانند انحرافات بنی اسرائیل در بین مسلمانان

ص: 109

أم تريدون أن تستلوا رسولكم كما سئل موسى من قبل

64- زمینه انحراف زنان

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

19 - تحریم - 66 - 10 - 14

14 - زنان همانند مردان ، در معرض انحراف و حق ناپذیری شدید و مثال زدنی

ضرب الله مثلاً للذين كفروا امراً نوح و امراً لوط . . قيل ادخلا النار مع الداخلين

65- زمینه انحراف عقیدتی

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

12 - فرقان - 25 - 18 - 7

7 - برخورداری خانواده از رفاه بسیار ، زمینه ساز انحراف عقیدتی - رفتاری فرزندان

ولكن متعتهم و اباؤهم حتى نسوا الذكر

66- زمینه انحراف فکری

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

5 - انعام - 6 - 7 - 5

5 - کفر و سرسختی در برابر حق، زمینه ساز انحراف در بینش و تفسیر غلط و نابجا از پدیده هاست.

ولو نزلنا .. لقال الذين كفروا إن هذا إلا سحر مبين

عنوان ساختن کفر در «الذین کفروا . . .» بیان تأثیر کفر کافران در بینش غلط و منحرف آنان است. یعنی «کفر» موجب می گردد که پدیده ها بر خلاف حق و واقع تفسیر شوند.

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

10 - اسراء - 17 - 82 - 5

5- انسان ، بدون هدایت وحی ، گرفتار نوعی بیماری فکری ، روحی و اخلاقی است .

از اینکه نزول قرآن برای شفابخشی معرفی شده است، حکایت از آن دارد که بدون وحی، بشر گرفتار مرضهای علاج ناپذیر روحی است.

67- زمینه انحراف مردان

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

19 - تحریم - 66 - 10 - 14

14 - زنان همانند مردان ، در معرض انحراف و حق ناپذیری شدید و مثال زدنی

ضرب الله مثلاً للذين كفروا امرأت نوح و امرأت لوط . . قيل ادخلا النار مع الداخلين

68- سرزنش انحراف

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

4 - نساء - 4 - 153 - 16

16 - گناه و انحراف آگاهانه ، دارای زشتی و پلیدی فزونتر

ثم اتخذوا العجل من بعد ما جاءتهم البينات

قید «من بعد . . .»، بیانگر این است که مذمت و تقیح عملکرد اهل کتاب، بدان جهت است که ارتداد و کفرشان پس از آگاهی و اتمام حجت بوده است.

69- شگفتی انحراف منافقان

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

19 - منافقون - 63 - 4 - 15

15 - کجروی های منافقان و مواضع آنان در برابر اسلام و مسلمانان ، بس شگفت آور و تأمل برانگیز است .

أَنِّي يُؤفكون

استفهام در «أَنِّي»، برای بیان تعجب است.

70- عجله در انحراف

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

4 - مائده - 5 - 52 - 7

7 - محرومیت از هدایت الهی ، موجب شتاب در انحراف و گرایش به سوی باطل

إِنَّ اللَّهَ لَا يَهْدِي الْقَوْمَ الظَّالِمِينَ. فترى الذين فى قلوبهم مرض يسرعون فيهم

ص: 111

71- علمای دین و انحراف

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

1 - بقره - 2 - 101 - 12

12 - معتقدان به مکاتب الهی، حتی عالمان دینی و دانایان به کتاب های آسمانی، در خطر انحراف و حق پوشی هستند.

نبذ فريق من الذين أتوا الكتب كتب الله وراء ظهورهم

72- عوامل انحراف

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

1 - بقره - 2 - 168 - 11، 12

11 - شیطان، به تدریج و گام به گام انسان ها را به انحراف و سقوط می کشاند.

و لا تتبعوا خطوات الشيطان

«خطوه» (مفرد خطوات) به معنای گام است و مراد از آن در آیه شریفه، مسیری است که شیطان برای انسانها ترسیم می کند. جمع آوردن کلمه خطوات اشاره به این است که: شیطان برای منحرف ساختن، راهها و مسیرهای گوناگونی دارد و یا حاکی از آن است که وی به تدریج و گام به گام آدمی را به سوی گمراهی سوق می دهد.

12 - شیطان برای انحراف انسان ها از راه های گوناگونی بهره می جوید.

و لا تتبعوا خطوات الشيطان

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

4 - نساء - 4 - 113 - 4

4 - دسیسه ها و صحنه سازی های خائنان، خطری در جهت به انحراف کشیدن دستگاه قضایی

لتحكم بين الناس بما اريكم الله... لهتم طائفه منهم ان يضلوك

آیه شریفه در حقیقت توصیه ای است به قاضیان که همواره مراقب توطئه گران و دسیسه بازان باشند تا مبادا آنان را به انحراف و خلاف حق بکشانند؛ چنانچه نسبت به پیامبر (صلی الله علیه و آله) در قصه طعمه بن ابی ایبرق چنین پنداری را داشتند.

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

14 - آمال و آرزوها، زمینه اجرای خواسته های شیطان است .

ولا منینهم ولا مرنهم فلیتکن . . . فلیغیرن خلق الله

تقدیم جمله «ولا منینهم» (آنان را به خیال گرائی و می دارم) بر جمله «لا-مرنهم» بیانگر آن است که شیطان ابتدا انسان را به آرزوهای توخالی و می دارد و سپس اوامر خویش را به او القا می کند.

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

فلاتتبعوا الهوی ان تعدلوا

بنابر اینکه «ان تعدلوا» از عدول به معنی انحراف، و مفعول له برای «فلاتتبعوا» باشد، البته در این صورت باید قبل از «تعدلوا» لای نافیه مقدر باشد، یعنی «ان لاتعدلوا» (خداوند شما را از پیروی هوا و هوس نهی کرد تا منحرف نشوید.)

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

4 - نساء - 4 - 160 - 8

8 - یهود عامل انحراف بسیاری از مردمان و مانع آنان از پیوستن به راه خدا

و بصدهم عن سبیل الله کثیراً

بدان احتمال که «کثیراً»، مفعول به به «صدهم» باشد، یعنی «بصدهم کثیراً من الناس عن سبیل الله»، گفتمی است که در این صورت کلمه «صد» متعدی و به معنای بازداشتن خواهد بود.

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

4 - مائده - 5 - 49 - 11، 9

9 - ضرورت هشیاری حاکمان و قاضیان نسبت به تزویر دسیسه گران ، برای منحرف ساختن آنان از حکم و داوری بر پایه تعالیم قرآن

و احذرهم ان یفتنوک عن بعض ما أنزل الله إلیک

11 - دست شستن از تعالیم و احکام قرآن بر اثر تزویر دسیسه گران ، در پی دارنده سختی ها و ناگواریها

و احذرهم ان یفتنوک عن بعض ما أنزل الله إلیک

«یفتنوک» ای: یوقعوک فی بلیه و شده .. (مفردات راغب) یعنی مبادا تو را با منصرف کردن از احکام الهی در عذاب و ناراحتی قرار دهند.

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

4 - مائده - 5 - 52 - 7

7 - محرومیت از هدایت الهی ، موجب شتاب در انحراف و گرایش به سوی باطل

إنّ الله لایهدی القوم الظلمین. فتری الذین فی قلوبهم مرض یسرعون فیهم

16 - جهل، ریشه بسیاری از انحرافات و توقعات نابجا از پیامبر (صلی الله علیه و آله) بوده است.

وإن كان کبر علیک .. فلا تكونن من الجهلین

در آیات گذشته موضوع درخواست برخی کافران در مورد نزول قرطاس و نزول ملک مطرح شده بود. این آیه گویا در مقام پاسخی دیگر به کسانی است که چنین خواسته هایی را مطرح و یا از آن پشتیبانی می کنند. در پایان آیه درخواست کنندگان معجزات ویژه از جاهلان قلمداد شده اند.

ص: 113

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

5 - انعام - 6 - 140 - 4

4 - جهل و سفاهت، عامل انحراف و زیانکاری است.

قد خسر الذین قتلوا اولدهم سفها بغیر علم

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

6 - اعراف - 7 - 148 - 9

9 - وجود گرایش های شرک آلود در بنی اسرائیل و علاقه به معبودی محسوس، زمینه ساز روی آوری آنان به گوساله پرستی

و اتخذ قوم موسی من بعده من حلیهم عجلاً جسداً

تأکید قرآن بر اینکه قوم موسی پس از غیاب وی شروع به ساختن معبود کردند (من بعده)، بیانگر این است که حقایق مطرح شده از سوی موسی در آیه 138 و 139، تأثیری در متقاضیان خدای محسوس نداشت و آنان همچنان در اندیشه خدایی محسوس و ملموس بودند و لذا در فرصت پیش آمده (غیاب موسی) به آن خواسته جامه عمل پوشاندند.

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

6 - اعراف - 7 - 190 - 6

6 - انسان ها معمولاً پس از بیرون آمدن از نگرانی ها و اضطراب ها، نجاتبخش خویش (خداوند) را فراموش می کنند و برای او شریک قرار می دهند .

لئن ءاتیتنا .. فلما ءاتیهما صلحاً جعلاً له شرکاء

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

6 - انفال - 8 - 1 - 9

9 - انفال و غنایم جنگی، زمینه لغزش و ابتلای مردم به سوء استفاده و بی تقوایی است .

قل الأنفال لله و الرسول فاتقوا الله

هشدار خداوند با امر به تقوا پس از بیان حکم انفال، حاکی از برداشت فوق است.

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

7 - بسیاری از احبار و راهبان (پیشوایان دینی یهود و نصارا) عوامل انحراف مردم و بازدارنده آنان از راه خدا بودند .

إن كثيراً من الأحرار والرهبان . . . و يصدون عن سبيل الله

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

19 - صف - 61 - 5 - 10

10 - آزاررسانی به پیامبران و برگزیدگان الهی ، در پی دارنده انحراف از صراط مستقیم

لم تؤذونني . . . فلما زاغوا

ص: 114

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

19 - تحریم - 66 - 4 - 5

5 - گناه ، عامل انحراف قلب و روح آدمیان

إن تتوبا إلى الله فقد صغت قلوبكما

73- عوامل انحراف از دین

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

8 - هود - 11 - 19 - 9

9- دروغ بستن به خدا ، موجب بازداری مردم از پیوستن به راه او و منحرف ساختن دین الهی و نشانه کفر به آخرت است .

و من أظلم ممن افترى . . . و هم بالأخره هم كفرون

74- عوامل انحراف از سیره انبیا

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

12 - مؤمنون - 23 - 53 - 5

5- وابستگی های کور فرقه ای ، باعث استمرار یافتن تفرقه های مذهبی و انحراف از سیره پیامبران

وإن هذه أمتكم أمة واحدة . . . كلّ حزب بما لديهم فرحون

75- عوامل انحراف از فطرت

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

4 - نساء - 4 - 119 - 11

11 - شیطان ، عامل انحراف انسان از فطرت خویش

ولا مرنهم فلیغیرن خلق الله

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

16 - فصلت - 41 - 52 - 8

8- نزول قرآن از جانب خداوند ، احتمالی شایان توجه و بی اعتنایی به آن کج روی از فطرت و منش انسانی است .

قل أراءيتم إن كان من عند الله ثم كفرتم به من أضلّ ممّن هو في شقاق بعيد

ص: 115

76- عوامل انحراف جامعه

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

2 - بقره - 2 - 257 - 11

11 - حاکمیت طاغوت ، منحرف کننده جامعه ، به سوی ظلمت ها و تباهیها

اولیائهم الطّاغوت یخرجونهم من التّور الی الظّلمات

77- عوامل انحراف در گرایشها

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

17 - محمد - 47 - 14 - 12،13

12- انسان ، بدون برخورداری از هدایت پروردگار ، گرفتار انحراف در بینش و گرایش خویش

أفمن كان علی بیّنه من ربّه کمن زین له سوء عمله

از مقابله «من کان . . .» با «من زین . . .»، استفاده می شود که انسان ها به دو گروه عمده تقسیم می شوند: 1- کسانی که برخوردار از دلایل الهی و هدایت وحی اند؛ 2- گروهی که در قبال دسته اول قرار دارند و در نهایت به انحراف در بینش (زین له سوء عمله) و انحراف در گرایش (و اتّبعوا أهوائهم) کشیده شده اند.

13- انحراف در بینش ، عامل هواپرستی و انحراف در گرایش *

زین له سوء عمله و اتّبعوا أهواءهم

از تقدیم «زین له سوء عمله» - که دلالت بر انحراف در بینش دارد - بر «اتّبعوا أهوائهم» - که بیانگر انحراف در گرایش است - مطلب بالا قابل برداشت است.

78- عوامل انحراف عقیدتی

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

17 - محمد - 47 - 14 - 12

12- انسان ، بدون برخورداری از هدایت پروردگار ، گرفتار انحراف در بینش و گرایش خویش

أفمن كان علی بیّنه من ربّه کمن زین له سوء عمله

از مقابله «من کان . . .» با «من زین...»، استفاده می شود که انسان ها به دو گروه عمده تقسیم می شوند: 1- کسانی که برخوردار از دلایل الهی و هدایت وحی اند؛ 2- گروهی که در قبال دسته اول قرار دارند و در نهایت به انحراف در بینش (زین له سوء عمله) و انحراف در گرایش (و اتبعوا أهوائهم) کشیده شده اند.

ص: 116

79- عوامل انحراف عقیده

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

17 - زخرف - 43 - 23 - 7

7 - تقلید کورکورانه و تعصبات قومی ، از عوامل مهم گمراهی و انحرافات اعتقادی در طول تاریخ

و کذلک ما أرسلنا .. و إنا علیٰ آثرهم مقتدون

80- عوامل انحراف مسلمانان

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

1 - بقره - 2 - 135 - 1

1 - هر یک از یهود و نصارا ، در تلاش برای گرایش دادن مسلمانان به آیین خویش

و قالوا کونوا هوداً أو نصری تهتدوا

از آن جا که یهود و نصارا یکدیگر را هدایت یافته نمی دانند، معلوم می شود: جمله «قالوا ..» دارای «لفّ اجمالی» بوده و حاکی از دو جمله است؛ یعنی: قالت الیهود کونوا هوداً تهتدوا و قالت النصاری کونوا نصاری تهتدوا». مخاطبان جمله فوق به دلیل آیه بعد، مسلمانان هستند.

81- عوامل مؤثر در انحراف آیندگان

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

18 - نجم - 53 - 23 - 3

3 - تأثیر عقاید و باورهای خرافی نیاکان ، در گرایش های انحرافی آیندگان *

سمّیتموها اَنتم و اباؤکم

برداشت یاد شده بدان احتمال که ذکر «آباؤکم» اشاره به این داشته باشد که مشرکان، تحت تأثیر عقاید خرافی نیاکان خویش، به بت پرستی گرویدند.

82- عوامل مؤثر در انحراف فکری

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

8- تبلیغات فریبنده نقش مؤثری در انحراف فکری و عملی مردم دارد.

یوحی بعضهم إلى بعض . . . و لتصغی إليه أفئده الذین لایؤمنون . . . و لیرضوه و لیقترفو

ص: 117

83- فلسفه انحراف همسران محمد (صلی الله علیه و آله)

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

19 - تحریم - 66 - 4 - 4

4- دو همسر پیامبر (صلی الله علیه و آله)، به خاطر افشاکردن راز آن حضرت، به انحراف قلبی از مسیر حق دچار شده بودند.

فقد صغت قلوبكما

84- قرآن و انحراف

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

10 - كهف - 18 - 1 - 9

9- ساحت قرآن، از هرگونه کجی و انحراف مبرا است.

أنزل علی عبده الکتب و لم يجعل له عوجًا

«عوج» به معنای کجی و انحراف است.

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

10 - كهف - 18 - 2 - 2

2- قرآن، کتابی است عاری از هرگونه عدم اعتدال و انحراف از حق.

الحمد لله الذی أنزل علی عبده الکتب . . . قَيِّمًا

«قَیِّم»، چنانچه در لسان العرب آمده است، می تواند به معنای «مستقیم»، یعنی «راست و پیراسته از انحراف» باشد.

85- کیفر انحراف

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

11 - حج - 22 - 25 - 15

15 - عذاب دردناک دوزخ، کیفر هر نوع انحراف از حق و تجاوز به حقوق دیگران در محیط مسجد الحرام

و من یرد فیه بالحد بظلم نذقه من عذاب الیم

86- كيفر انحراف جنسى

جلد - نام سوره - سوره - آيه - فيش

8 - هود - 11 - 78 - 16

ص: 118

16- فساد های جنسی ، در پی دارنده عقوبت های الهی است .

هؤلاء بناتی هنّ أطهر لكم فاتقوا الله

87- گناه انحراف

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

11 - حج - 22 - 25 - 14

14 - انحراف از حق و تجاوز به حقوق دیگران در محیط مسجد الحرام ، گناهی است بس بزرگ و کج روان و ستم کاران باید در انتظار کیفر سخت دنیوی باشند .

و من یرد فیه بالحد بظلم نذقه من عذاب أليم

برداشت یاد شده بر این اساس است که مقصود از «عذاب أليم» کیفر دنیوی نیز باشد.

88- گناه انحراف جنسی

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

12 - مؤمنون - 23 - 7 - 3

3 - بی عفتی (ارضای غریزه جنسی به گونه نامشروع) ، انحرافی بزرگ و گناهی عظیم در پیشگاه خداوند

فمن ابتغی وراء ذلك فأولئك هم العادون

89- مبارزه با انحراف

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

3 - نساء - 4 - 60 - 9

9 - ارائه راه صحیح در مسیر مبارزه با انحرافات ، از روش های قرآن

فان تنازعتم فی شیء فردّوه الی الله و الرسول .. الم تر الی الذین یزعمون انهم

90- مبارزه با انحراف اجتماعی

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

5- لزوم نهی از منکر و مقابله با انحرافات جامعه

لولا ينهيهم الربنيون و الاحبار عن قولهم الاثم و اكلهم السحت

ص: 119

91- مبارزه با عوامل انحراف

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

6 - اعراف - 7 - 150 - 21

21 - مسؤولان جوامع دینی باید نسبت به عقاید دینی مردم حساس بوده و در طریق مبارزه با منحرفان و عوامل انحراف کوتاهی نکنند .

قال ابن أم إن القوم استضعفونی و کادوا یقتلوننی

92- مراتب انحراف

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

12 - مؤمنون - 23 - 7 - 3

3 - بی عفتی (ارضای غریزه جنسی به گونه نامشروع) ، انحرافی بزرگ و گناهی عظیم در پیشگاه خداوند

فمن ابتغی وراء ذلك فأولئك هم العادون

93- مراتب انحراف جنسی

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

12 - مؤمنون - 23 - 7 - 3

3 - بی عفتی (ارضای غریزه جنسی به گونه نامشروع) ، انحرافی بزرگ و گناهی عظیم در پیشگاه خداوند

فمن ابتغی وراء ذلك فأولئك هم العادون

94- منشأ انحراف اجتماعی

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

5 - انعام - 6 - 123 - 3

3 - سردمداران و بزرگان هر جامعه در فریب دادن و منحرف ساختن جامعه نقش عمده ای دارند.

أكبر مجرمیها لیمکروا فیها

95- منشأ انحراف بنی اسرائیل

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

19 - صف - 61 - 5 - 11، 9

9- بنی اسرائیل ، بر اثر پافشاری بر آزاررسانی به موسی (ع) ، از راه راست منحرف شدند .

لم تؤذوننی . . . فلما زاغوا

«زیغ» به معنای میل و انحراف است.

11 - خداوند ، دل های بنی اسرائیل را بر اثر انحراف آنان از حق ، منحرف کرد .

فلما زاغوا أزاغ الله قلوبهم

96- منشأ انحراف رهبران دینی

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

8 - رعد - 13 - 37 - 12

12- رهبران دینی در خطر پیروی از تمایلات نفسانی و آرای برخاسته از هوا های گروه های مختلف اجتماعی

و لئن اتبعت أهواءهم بعد ما جاءك من العلم

97- موارد انحراف

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

1 - بقره - 2 - 108 - 12

12 - کفرورزی پس از ایمان ، منحرف شدن از طریق درست و گرایش به راه ناصواب است .

و من یتبدل الکفر بالإیمن فقد ضل سواء السبیل

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

1 - بقره - 2 - 120 - 21

21 - مخالفت آگاهانه با هدایت های الهی ، انحراف و گناهی بزرگ و نابخشودنی است .

ولئن اتبعت أهواءهم بعد الذي جاءك من العلم مالک من اللّٰه من وليّ و لانصير

جلد - نام سورہ - سورہ - آیہ - فیش

3 - نساء - 4 - 48 - 1

1 - شرک ، انحراف و لغزشی غیر قابل آمرزش

انّ اللّٰه لا یغفر ان یشرک به

ص: 121

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

4 - نساء - 4 - 105 - 18

18 - حمایت از خائنان ، انحراف از حق است .

إِنَّا أَنْزَلْنَا إِلَيْكَ الْكِتَابَ بِالْحَقِّ لِتَحْكُمَ بِهِ .. وَلَا تَكُنَ لِلْخَائِنِينَ خَصِيمًا

جمله «و لا- تكن ...» بیان مصداقی از «بالحق» است. یعنی از مسائل حقی که خواست قرآن است، پرهیز کردن از حمایت خائنان می باشد.

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

4 - نساء - 4 - 116 - 1

1 - شرک ، انحراف و لغزش غیر قابل آمرزش

إِنَّ اللَّهَ لَا يَغْفِرُ انْ يُشْرَكَ بِهِ

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

4 - مائده - 5 - 12 - 29

29 - کفر ، پس از میثاق خداوند و بیان احکام از جانب او ، انحراف از راه میانه است .

و لقد اخذ الله ميثقاً ... فمن كفر بعد ذلك منكم فقد ضل سواء السبيل

در برداشت فوق «ذلک» اشاره به جمله «لقد اخذ الله» و «قال الله .. لئن اقمتم الصلوه ...»، گرفته شده است.

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

4 - مائده - 5 - 77 - 17

17 - غلو در دین ، ضلالت و انحراف از حد اعتدال و راه میانه است .

لَا تَغْلُوا فِي دِينِكُمْ غَيْرِ الْحَقِّ وَلَا تَتَّبِعُوا أَهْوَاءَ قَوْمٍ .. وَضَلُّوا عَنِ سَبِيلِ

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

6 - اعراف - 7 - 180 - 7,9

7- یاد خدا با نام و وصفی که حکایتگر نقص و کاستی است ، انحراف و خارج شدن از حق و اعتدال است .

و ذروا الذین یلحدون فی أسمئہ

«إلحاد» مصدر «یلحدون» به معنای انحراف و خروج از حد اعتدال است. انحراف در أسماء الهی به قرینه «لله الأسماء الحسنی» به این است که خداوند با نامی یاد شود و توصیف گردد که حاکی از نقص و کاستی است.

9- توصیف و نامیدن غیر خدا با نام ها و وصف های الهی ، الحاد در اسماء او و انحراف از اعتدال است .

و لله الأسماء الحسنی . . . و ذروا الذین یلحدون فی أسمئہ

جمله «و لله الأسماء الحسنی» دلالت می کند که هیچکس جز خدا دارای اسماء حسنی نیست. بنابراین نامیدن و توصیف غیر خدا با نیکوترین اسم و وصف - که ویژه خداوند است - از موارد الحاد در اسماء الهی خواهد بود.

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

ص: 122

5- ترجیح محبت خویشاوندان و امکانات مادی بر محبت خدا و پیامبر (صلی الله علیه و آله) و جهاد، فسق و انحراف است.

قل إن كان ءاباؤکم .. أحب إليکم ... و الله لا یهدی القوم الفسقین

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

11 - پندار فرزند داشتن خدا، انحراف از مسیر حق بوده و معتقدان به آن، گرفتار لعن و نفرین خدا خواهند بود.

و لا یدینون دین الحق .. و قالت الیهود عزیز ابن الله ... قتلهم الله انی یؤفکو

98- موارد انحراف جنسی

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

4- زنا، عملی بس زشت و پلید و راهی بس ناشایست در ارضای غریزه جنسی

إنه کان فحشه و ساء سییلاً

«فاحشه» به سخن و رفتاری می گویند که زشتی آن بسیار است (مفردات راغب).

9- زشتی و قباحت زنا و بیراهه بودن آن در ارضای طبیعی غریزه جنسی، ملاک حرمت آن است.

و لا تقربوا الزنی إنه کان فحشه و ساء سییلاً

جمله «إنه کان فاحشه و ساء سییلاً» به منزله تعلیل برای نهی است و می تواند مفید معنای یاد شده باشد.

99- موانع انحراف

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

7- « صراط مستقیم » راهی است به سوی خدا که هرگز به انحراف و کجی نمی گراید.

إهدنا الصراط المستقیم. صراط الذین انعمت علیهم

از توصیف «الذین . . .» به وسیله «غیر المغضوب ...» معلوم می شود که مراد از «صراط الذین ...» راهی است که هرگز به انحراف و کجی نمی گراید و همین راه به صراط مستقیم نامیده شده است؛ زیرا «صراط الذین» عطف بیان برای «الصراط المستقیم» است.

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

3 - نساء - 4 - 45 - 6

6 - جایگاه ویژه دشمن شناسی در تضمین هدایت و مصوئیت از انحراف

ص: 123

و یریدون ان تضلوا السبیل. و الله اعلم باعدانکم

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

3 - نساء - 4 - 83 - 20

20 - نقش مؤثر رهبری در جلوگیری از انحرافات و پیروی از شیطان

و لوردوه الی الرسول و الی اولی الامر منهم و لولا فضل الله علیکم و رحمته لات

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

5 - انعام - 6 - 3 - 11

11 - توجه به احاطه علمی خداوند، بازدارنده انسان از انحراف در اعمال و نیات

و یعلم سرکم و جهرکم و یعلم ما تکسبون

هدف از بیان آگاهی کامل خداوند بر سرّ و نهان آدمی و اعمال او، بازداشتن وی از خطا و لغزش است. لذا توجه به این مطلب اثر بازدارنده از یکسو و برانگیزاننده از جهت دیگر دارد.

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

5 - انعام - 6 - 116 - 9

9 - قرآن راهنمای کامل و تمام برای مصون ماندن از انحراف در عقاید و افکار و اسیر شدن در دام گمان

و تمت کلمت ربک صدقا و عدلا .. و ان تطع اکثر من فی الأرض یضلوک عن سبیل الله

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

7 - توبه - 9 - 94 - 13

13 - توجه انسان به نظارت شدن اعمالش از سوی خدا و رسول خدا (صلی الله علیه و آله)، بازدارنده او از تخلف و کجروی

و سیری الله عملکم و رسوله

تذکر به نظارت خدا و رسول او، ظاهراً در راستای دور نمودن متخلفان از انحراف و کجروی است.

100 - موانع انحراف جنسی

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

1 - بقره - 2 - 187 - 3

3 - زن و شوهر ، لباس عفاف یکدیگرند و هر کدام مایه پرهیز دیگری از گناهان جنسی است .

هن لباس لکم و ائتم لباس لهن

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

9 - حجر - 15 - 69 - 2

ص: 124

2- تقوای الهی، مانع از ارتکاب فحشا و آلودگی به انحرافات جنسی (لواط و همجنس بازی)

و اتقوا الله

از اینکه لوط(ع) در پی قصد تعرض قومش به مهمانان وی، از آنان دعوت می کند که تقوای الهی را رعایت کنند، حاکی است که تقوا دارای چنین اثری است.

101- موانع انحراف دین

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

8 - یوسف - 12 - 40 - 17

17- تنها ادیانی که قرین برهان باشند، از کجی و انحراف مبرا هستند.

ما أنزل الله بها من سلطان . . . أمر ألا تعبدوا إلا إياه ذلك الدين القيم

102- موانع انحراف فکری

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

10 - اسراء - 17 - 82 - 2

2- نزول آیات قرآن از سوی خداوند، برای شفابخشی بیماری های روحی و فکری انسان است.

و نزل من القرآن ما هو شفاء و رحمة

از آنجایی که قرآن، کتاب هدایت و وجه غالب آن، کتاب معنویت است؛ شفا بودن آن می تواند رفع مشکلات فکری و روحی باشد.

103- ناپسندی انحراف جنسی

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

13 - شعراء - 26 - 166 - 4

4- هم جنس گرایی و ارضای غریبه جنسی، بیرون از چارچوب ازدواج مردان با زنان، راهی غیرطبیعی و بر ضد منافع و مصالح انسان ها است.

أتأتون الذکران . . . و تذرون ما خلق لکم ربکم من أزواجکم

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

9- انحرافات جنسی ، مانعی جدی در طریق هدایت پذیری جامعه

قالوا أخرجوا آل لوط من قريبتكم

ص: 125

می دانیم همه پیامبران با کارشکنی مفسدان قوم خود مواجه بوده اند؛ اما سرانجام افرادی - کم یا زیاد - بدانان می گرویدند؛ ولی حتی یک نفر از قوم منحرف لوط به خاطر نوع فسادشان، (به غیر از خانواده وی) به سخنان لوط ایمان نیاوردند.

104- نشانه های انحراف

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

16 - فصلت - 41 - 40 - 3

3 - بی اعتنایی به دلایل توحید ربوبی در جهان هستی ، نمود آشکار کژاندیشی و الحاد است .

و من ءایته . . . و من ءایته ... إِنَّ الذین یلحدون فی ءایتنا

105- نگرانی از انحراف جنسی قوم لوط

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

13 - نمل - 27 - 55 - 2

2 - اظهار شگفتی و نگرانی لوط (ع) ، از انحراف فضاحت بار قوم خویش

أئنکم لتأتون الرجال شهوه من دون النساء

106- وضوح انحراف منافقان

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

19 - منافقون - 63 - 5 - 8

8 - انحراف منافقان ، آشکار برای هر بیننده ای

ورأیتهم یصلّون

خطاب در «رأیتهم» عام است و اختصاص به بیننده ای خاص ندارد.

انحراف اجتماعی

107- انحراف اجتماعی

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

6 - مسؤوليت ويژه عالمان دين ، در نهی از منكر و پيشگيري از انحرافات جامعه

لولا ينهيهم الربنيون و الاحبار عن قولهم الاثم و اكلهم السحت

ص: 126

بنابر اینکه نهی از منکر و بازداری دیگران از گناه مسؤلیت همگانی باشد، اعتراض خداوند به عالمان که نهی از منکر را ترک کردند، حکایت از مسؤلیت خاص آنان در انجام این وظیفه دارد.

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

6 - انفال - 8 - 6 - 1

1 - گروهی از مسلمانان در صدد بازداشتن پیامبر (صلی الله علیه و آله) از حرکت به سوی جنگ بدر، علی رغم وضوح حقانیت آن

یجدلونک فی الحق بعد ما تبین

در وجه ترکیبی «یجدلونک» چند نظر ایراد شده است؛ از جمله اینکه «یجدلونک» حال برای فاعل «لکرهاون» و یا همانند «ان فریقا» حال برای مفعول «أخرجک» باشد. بر این دو مبنا، آیه مورد بحث توضیحی درباره قضایای پیش از جنگ بدر است. گفتنی است جدال به معنای منازعه برای غلبه بر اندیشه و رأی طرف مقابل است.

108- اهمیت مبارزه با انحراف اجتماعی

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

13 - نمل - 27 - 12 - 7

7 - لزوم مبارزه با سردمداران فسق و انحرافات جامعه

إلی فرعون و قومہ إثمہم کانوا قومًا فسقین

«إثمهم کانوا..» در مقام تعلیل است و هر کجا علت پیدا شد، احکام و پی آمدهای آن نیز جاری خواهد گشت.

109- زمینه انحراف اجتماعی

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

6 - انفال - 8 - 41 - 12

12 - مسلمانان دارای زمینه هایی برای تخلف از دستور خمس و رساندنش به صاحبان آن

و اعلموا أنما غنمتم من شیء .. إن کنتم ءامنتم

از اینکه پرداخت خمس نشانه ایمان به خدا و آیات او دانسته شده و به این وسیله مورد تأکید قرار گرفته، برداشت فوق به دست می آید.

110- مبارزه با انحراف اجتماعی

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

4 - مائده - 5 - 63 - 5

ص: 127

5- لزوم نهی از منکر و مقابله با انحرافات جامعه

لولا ينهيهم الربنيون و الاحبار عن قولهم الاثم و اكلهم السحت

111- منشأ انحراف اجتماعی

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

5- انعام - 6 - 123 - 3

3- سردمداران و بزرگان هر جامعه در فریب دادن و منحرف ساختن جامعه نقش عمده ای دارند.

أكبر مجرميها ليمكروا فيها

112- انحراف جنسی

{انحراف جنسی}

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

14 - احزاب - 33 - 32 - 11

11 - رفتار جنسی خارج از اعتدال ، مثل طمعورزی در زنان نامحرم ، نوعی بیماری است .

فلاتخضعن بالقول فيطمع الذي في قلبه مرض

113- آثار اجتماعی انحراف جنسی

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

9 - حجر - 15 - 74 - 5

5- جوامع مبتلا به انحرافات جنسی و همجنس بازی ، در معرض نابودی و عذاب الهی

و جاء أهل المدينة ... قال إن هؤلاء ضيفي فلاتفضحون ... فأخذتهم الصيحة ... فجعلن

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

13 - شعراء - 26 - 169 - 8

8- گناهان جنسی ، دارای آثار و تبعات فراگیر نسبت به کل جامعه

رَبِّ نَجِّنِي وَأَهْلِي مِمَّا يَعْمَلُونَ

ص: 128

114- آثار انحراف جنسی

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

8 - هود - 11 - 78 - 15

15- اطفای شهوت جنسی از غیر طریق ازدواج و انتخاب همسر ، خلاف تقوا و خداترسی است .

فاتقوا الله

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

9 - حجر - 15 - 71 - 8

8- اعتیاد به ارضای غیر طبیعی و نامشروع غرایز و تمایلات جنسی ، جلوگیری تمایل و رغبت انسان به ارضای طبیعی و مشروع آنها

قال هؤلاء بناتی إن كنتم فاعلين

جمله «إن كنتم فاعلين» - طبق گفته مفسران - برای تردید به کار رفته است و تقدیر آن چنین است: «فإن فعلتم ما أقول لكم و ما أظنكم تفعلون». بنابراین عدم تمایل آنان به ارضای غریزه جنسی خود از راه طبیعی (ازدواج با زنان) ممکن است به خاطر عادت آنان به ارضای شهوت جنسی خود از راه غیر طبیعی باشد.

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

9 - حجر - 15 - 72 - 7

7- آلودگی به فحشا و انحرافات جنسی ، مایه مستی و سرگردانی و از دست دادن اندیشه صحیح

و اتقوا الله و لاتخزون . . . لعمرك إنهم لفی سكرتهم یعمهون

برداشت فوق با توجه به این حقیقت است که گناه و جرم اصلی قوم لوط، عادت آنان به فحشا و انحرافات جنسی بود. بنابراین عاملی که موجب سرمستی و سرگردانی آنان شد، همین گناه و جرم بود.

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

9 - حجر - 15 - 73 - 1

1- قوم لوط ، در پی اصرار بر تداوم انحراف جنسی خود ، صبحگاهان گرفتار صدایی وحشتناک و غرش سهمگین شدند .

قال هؤلاء بناتی . . . فأخذتهم الصیحه مشرقین

«صیحه» به معنای صدا بلند کردن و فریاد است و چون این صدا همراه با فزع و ترس است، از این رو به صدای وحشتناک و غرش سهمگین تعبیر شده است. «شرق» (مصدر مشرقین) به معنای طلوع خورشید است. وزن فاعلی آن به معنای آنان داخل صبح شدند است.

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

9 - حجر - 15 - 74 - 6

6- انحرافات جنسی و همجنس بازی، جرمی بزرگ و در پی دارنده عذاب است.

فَأَخَذْتَهُمُ الصَّيْحَةَ .. فَجَعَلْنَا عَلَيْهَا سَافِلَهَا وَأَمْطَرْنَا عَلَيْهِمْ حِجَارَةً مِنْ سِجِّيلٍ

از اینکه قوم لوط به خاطر گناه لواط و همجنس بازی دچار عذاب و نابودی شدند، استفاده می شود که این گناه بسیار بزرگ و در صورت توبه نکردن، نابخشودنی است.

ص: 129

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

12 - مؤمنون - 23 - 5 - 4

4- دست یازیدن به آلودگی های جنسی ، برخاسته از ضعف ایمان و مایه محروم شدن از سعادت اخروی است .

قد أفلح المؤمنون . . . و الذین هم لفروجهم حفظون

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

13 - نمل - 27 - 56 - 9

9- انحرافات جنسی ، مانعی جدی در طریق هدایت پذیری جامعه

قالوا أخرجوا آل لوط من قریتمکم

می دانیم همه پیامبران با کارشکنی مفسدان قوم خود مواجه بوده اند؛ اما سرانجام افرادی - کم یا زیاد - بدانان می گرویدند؛ ولی حتی یک نفر از قوم منحرف لوط به خاطر نوع فسادشان، (به غیر از خانواده وی) به سخنان لوط ایمان نیاوردند.

115- آثار انحراف جنسی قوم لوط

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

9- حجر - 15 - 79 - 2

2- آلودگی قوم لوط به فحشا و انحراف جنسی (لواط و همجنس بازی) و ظلم و بیدادگری مردم «ایکه» ، موجب انتقام الهی از آنان شد .

إنا أرسلنا إلی قوم مجرمین . إلاء آل لوط ... و إن کان أصحاب الأیکه لظلمین . فا

116- انحراف جنسی قوم لوط

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

9- حجر - 15 - 67 - 3,4

3- قوم لوط انحرافات جنسی (لواط و همجنس بازی) را ، کاری خوب می پنداشتند و به آن علاقه و تمایل شدیدی داشتند .

و جاء أهل المدینه یستبشرون

از اظهار شادمانی و شادباش گویی قوم لوط به هنگام باخبر شدن از مهمانان حضرت لوط(ع)، استفاده می شود که آنان از تجاوز جنسی خوشحال و آن را امری پسندیده می انگاشتند. گفتنی است که طبق آیه 78 «هود» و نیز اشاراتی که در آیات بعد (68، 69 و 71) آمده

است، آنان مردمانی آلوده به انحراف جنسی بودند.

4- انحرافات جنسی (لواط و همجنس بازی) عملی رایج و علنی در میان قوم لوط

و جاء أهل المدينة يستبشرون

تصریح به آمدن «اهل مدینه» که شامل همه یا عموم مردم می شود، حاکی از نکته فوق است.

ص: 130

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

9 - حجر - 15 - 73 - 1

1- قوم لوط ، در پی اصرار بر تداوم انحراف جنسی خود ، صبحگاهان گرفتار صدایی وحشتناک و غرش سهمگین شدند .

قال هؤلاء بناتی .. فأخذتهم الصيحة مشرقين

«صیحه» به معنای صدا بلند کردن و فریاد است و چون این صدا همراه با فزع و ترس است، از این رو به صدای وحشتناک و غرش سهمگین تعبیر شده است. «شرق» (مصدر مشرقین) به معنای طلوع خورشید است. وزن فاعلی آن به معنای آنان داخل صبح شدند است.

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

13 - شعراء - 26 - 165 - 3،2

2 - قوم لوط ، مورد اعتراض و توبیخ او ، به خاطر انحراف جنسی

أتأتون الذکران من العلمین

استفهام در «أتأتون الذکران» برای توبیخ و سرزنش است.

3 - لواط و همجنس بازی ، انحرافی ابداع شده توسط قوم لوط

أتأتون الذکران من العلمین

قید «من العلمین» می تواند متعلق به «تأتون» باشد؛ یعنی، «أتأتون أنتم من بین العالمین الذکران؛ آیا از میان مردم جهان، شما با مردان می آمیزید؟» مقصود این است که در دنیا، هیچ قومی را نمی یابید که چنین رویه زشتی را برگزیده باشد.

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

13 - شعراء - 26 - 166 - 1

1 - قوم لوط ، مورد سرزنش وی به خاطر انحراف از مسیر طبیعی در ارضای غرایز جنسی

و تذرون ما خلق لکم ربکم من أزوجکم

«وَذَرُوا» (مصدر «تذرون») به معنای ترک کردن و واگذاشتن است. «من أزوجکم» بیانگر مراد از «ما» در «ما خلق لکم» «زوج» (مفرد «أزواج») به معنای جفت و همسر است. «عدوان» (مصدر «عادون») نیز مرادف تعدی و تجاوز است؛ یعنی، «و آنچه را پروردگارتان برای شما آفریده است (همسرانتان) وامی گذارید؟ نه بلکه شما گروهی تجاوزپیشه اید».

117- انحراف جنسی مردان قوم لوط

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

13 - شعراء - 26 - 165 - 1

1 - مردان قوم لوط ، گرفتار انحراف جنسی (هم جنس بازی)

أتأتون الذکران من العلمین

«إتیان» (مصدر «تأتون») به معنای آمدن است و در این جا کنایه از آمیزش می باشد. «ذُکران» (جمع «ذکر»); یعنی، مردان.

ص: 131

118- اهمیت ممانعت از انحراف جنسی

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

12 - نور - 24 - 33 - 31

31 - اهتمام اسلام به رواج اخلاق سالم جنسی و ایجاد روابط سالم زناشویی در جامعه و برچیده شدن زمینه فساد جنسی

و لیستعفف الذین لایجدون نکاحًا . . . و لاتکروهوا فتیتکم علی البغاء إن أردن تحصنً

119- پیشگیری از انحراف جنسی

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

12 - نور - 24 - 58 - 16

16 - استفاده از روش پیشگیری ، سیاست اسلام در مبارزه اصولی با فحشا و انحرافات جنسی است .

لیستئذنکم . . . ثلث عورت لکم لیس علیکم ... بعدهنّ طوفون علیکم بعضکم علی بعض

یکی از روش های پیشگیری از ارتکاب فحشا و انحرافات جنسی، جلوگیری از بلوغ زودرس و نیز تنظیم صحیح روابط میان فرزندان ممیز و در شرف بلوغ با پدر و مادران است که این آیه در صدد بیان همین مسأله می باشد. گفتنی است که مطلب یاد شده را می توان از ارتباط میان آیه شریفه و آیات 1 تا 33 همین سوره به دست آورد.

120- روش پیشگیری از انحراف جنسی

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

8 - هود - 11 - 78 - 10

10- ازدواج و همسرگزینی ، راه پیشگیری از فساد های جنسی است .

هوآء بناتی هنّ أظهر لکم

121- روش مبارزه با انحراف جنسی

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

9 - حجر - 15 - 71 - 6

6- مبارزه با انحرافات جنسی و راه های نامشروع ارضای غرایز ، باید توأم با ارائه راه حل عملی و مشروع و فراهم آوردن زمینه های ارضای

طبیعی غرایز باشد .

قال هؤلاء بناتی إن كنتم فعلمین

ص: 132

122- روش ممانعت از انحراف جنسی

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

12 - نور - 24 - 58 - 16

16 - استفاده از روش پیشگیری ، سیاست اسلام در مبارزه اصولی با فحشا و انحرافات جنسی است .

لیستندنکم ... ثلث عورت لکم لیس علیکم ... بعدهنّ طوفون علیکم بعض علی بعض

یکی از روش های پیشگیری از ارتکاب فحشا و انحرافات جنسی ، جلوگیری از بلوغ زودرس و نیز تنظیم صحیح روابط میان فرزندان ممیز و در شرف بلوغ با پدر و مادران است که این آیه در صدد بیان همین مسأله می باشد. گفتنی است که مطلب یاد شده را می توان از ارتباط میان آیه شریفه و آیات 1 تا 33 همین سوره به دست آورد.

123- روش نجات از انحراف جنسی

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

8 - یوسف - 12 - 33 - 15

15- دعا و نیایش به درگاه خدا و استمداد از او ، راه مصون ماندن از گناه و انحرافات جنسی است .

رب .. و إلاّ تصرف عنی کیدهنّ أصب الیهنّ

124- زمینه انحراف جنسی

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

12 - مؤمنون - 23 - 5 - 4

4- دست یازیدن به آلودگی های جنسی ، برخاسته از ضعف ایمان و مایه محروم شدن از سعادت اخروی است .

قد أفلح المؤمنون .. و الذین هم لفروجهم حفظون

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

12 - نور - 24 - 33 - 2,3

2 - نیافتن همسر مناسب و امکانات ازدواج ، مجوز آلودگی به فحشا و فساد جنسی نیست .

و لیستعفف الذین لایجدون نکاحاً

3- زنان و مردان غیر متأهل، بیش از دیگران در معرض فحشا و آلودگی جنسی اند.

و لیستعفف الذین لایجدون نکاحًا

فرمان خداوند به عفت گزینی افراد غیر متأهل، می تواند گویای این نکته باشد که آنان بیش از افراد متأهل، در معرض فساد

ص: 133

جنسی اند.

125- کيفر انحراف جنسی

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

8 - هود - 11 - 78 - 16

16- فساد های جنسی ، درپی دارنده عقوبت های الهی است .

هؤلاء بناتی هنّ أطهر لكم فاتقوا الله

126- گناه انحراف جنسی

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

12 - مؤمنون - 23 - 7 - 3

3- بی عفتی (ارضای غریزه جنسی به گونه نامشروع) ، انحرافی بزرگ و گناهی عظیم در پیشگاه خداوند

فمن ابتغى وراء ذلك فأولئك هم العادون

127- مراتب انحراف جنسی

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

12 - مؤمنون - 23 - 7 - 3

3- بی عفتی (ارضای غریزه جنسی به گونه نامشروع) ، انحرافی بزرگ و گناهی عظیم در پیشگاه خداوند

فمن ابتغى وراء ذلك فأولئك هم العادون

128- موارد انحراف جنسی

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

10 - اسراء - 17 - 32 - 4,9

4- زنا ، عملی بس زشت و پلید و راهی بس ناشایست در ارضای غریزه جنسی

إنه كان فحشه و ساء سييلاً

«فاحشه» به سخن و رفتاری می گویند که زشتی آن بسیار است (مفردات راغب).

9- زشتی و قباحت زنا و بیراهه بودن آن در ارضای طبیعی غریزه جنسی ، ملاک حرمت آن است .

ولا تقربوا الزنی إنه کان فحشه و ساء سبیلاً

ص: 134

جمله «إِنَّهٗ كَانَ فَاحِشَةً وَسَاءَ سَبِيلًا» به منزله تعلیل برای نهی است و می تواند مفید معنای یاد شده باشد.

129- موانع انحراف جنسی

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

1 - بقره - 2 - 187 - 3

3 - زن و شوهر ، لباس عفاف یکدیگرند و هر کدام مایه پرهیز دیگری از گناهان جنسی است .

هن لباس لکم و ائتم لباس لهن

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

9 - حجر - 15 - 69 - 2

2- تقوای الهی ، مانع از ارتکاب فحشا و آلودگی به انحرافات جنسی (لواط و همجنس بازی)

و اتقوا الله

از اینکه لوط(ع) در پی قصد تعرض قومش به مهمانان وی، از آنان دعوت می کند که تقوای الهی را رعایت کنند، حاکی است که تقوا دارای چنین اثری است.

130- ناپسندی انحراف جنسی

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

13 - شعراء - 26 - 166 - 4

4 - هم جنس گرایی و ارضای غریبه جنسی ، بیرون از چارچوب ازدواج مردان با زنان ، راهی غیرطبیعی و بر ضد منافع و مصالح انسان ها است .

أتأتون الذکران . . . و تذرون ما خلق لکم ربکم من أزوجکم

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

13 - نمل - 27 - 56 - 9

9- انحرافات جنسی ، مانعی جدی در طریق هدایت پذیری جامعه

قالوا أخرجوا آل لوط من قریتکم

می دانیم همه پیامبران با کارشکنی مفسدان قوم خود مواجه بوده اند؛ اما سرانجام افرادی - کم یا زیاد - بدانان می گرویدند؛ ولی حتی یک نفر از قوم منحرف لوط به خاطر نوع فسادشان، (به غیر از خانواده وی) به سخنان لوط ایمان نیاوردند.

ص: 135

131- نگرانی از انحراف جنسی قوم لوط

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

13 - نمل - 27 - 55 - 2

2- اظهار شگفتی و نگرانی لوط (ع)، از انحراف فضاحت بار قوم خویش

أنتکم لتأتون الرجال شهوه من دون النساء

132- انحرافات جنسی

یهود دوران مریم(ع) و انحرافات جنسی

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

10 - مریم - 19 - 27 - 5

5- مردم بیت المقدس در زمان مریم (س)، در برابر انحرافات اخلاقی و جنسی حساس بودند.

لقد جئت شیئاً فریاً

ص: 136

8- انحطاط

1- آثار انحطاط خانواده

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

16 - زمر - 39 - 15 - 5

5 - کسانی که سرمایه عمر خویش و بهره های بایسته از خانواده خود را از دست بدهند ، در قیامت از زیانکاران واقعی محسوب خواهند شد .

إنّ الخسرین الذین خسروا أنفسهم و أهلیهم یوم القیمه

2- آثار ذکر انحطاط مکذبان معاد

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

20 - ماعون - 107 - 2 - 5

5 - توجّه به سقوط اخلاقی منکران معاد ، تا حد خشونت با یتیمان ، مایه پرهیز از تکذیب آخرت است .

فذلک الذی یدعّ الیتیم

3- انحطاط از انسانیت

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

6 - انفال - 8 - 55 - 3

3 - کفرورزی تا مرز از دست دادن زمینه های ایمان ، عامل سقوط آدمی از مرتبه انسانیت به مرحله پست ترین حیوانات

إن شرّ الدواب عندالله الذین کفروا فهم لایؤمنون

ص: 137

4- انحطاط اکثریت

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

20 - تین - 95 - 5 - 1

1 - بیشتر انسان ها ، با وجود برخورداری از بهترین نوع خلقت ، به پست ترین حالت ها سقوط کرده ، از هر فرومایه ای حقیرتر می شوند .

ثم رددنه أسفل سفلین

افراد باقی مانده در «مستثنی منه»، همواره بیشتر از افراد «مستثنی» است؛ و گرنه تخصیص اکثر خواهد بود که ناروا است. به این جهت و نیز با نظر به مؤخر ساختن یاد مؤمنان و نیز اسناد «أسفل سافلین» به ضمیر «رددناه» - که به جنس انسان برمی گردد - می توان گفت: افرادی که از مقام «بهترین خلقت» سقوط می کنند، در اکثریت اند.

5- انحطاط انسان

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

6 - انفال - 8 - 55 - 3

3 - کفرورزی تا مرز از دست دادن زمینه های ایمان ، عامل سقوط آدمی از مرتبه انسانیت به مرحله پست ترین حیوانات

إن شر الدواب عندالله الذین کفروافهم لایؤمنون

6- انحطاط تدریجی مکذبان قرآن

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

19 - قلم - 68 - 44 - 5

5 - خداوند ، تکذیب کنندگان قرآن و معاد را به تدریج به ورطه سقوط می کشاند .

سنستدرجهم

«استدرج» (مصدر «سنستدرج») در اصل به معنای نزدیک کردن کسی به سوی چیزی است و مقصود از آن در این آیه، بردن و نزدیک کردن کافران به ورطه سقوط و هلاکت است؛ به گونه ای که خود متوجه آن نشوند (برگرفته از لسان العرب).

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

19 - قلم - 68 - 45 - 2

2 - مهلت دادن به تکذیب گران ، در راستای سقوط تدریجی آنان است ؛ نه در جهت منافع آنان

سنسدرجهم... و اُملى لهم

ص: 138

عبارت «أملی لهم» تأکید و بیان دیگری برای مسأله سقوط تدریجی کافران است؛ یعنی، ما به آنان مهلت دادیم تا سقوط تدریجی آنان تحقق یابد.

7- انحطاط تدریجی مکذبان معاد

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

19 - قلم - 68 - 44 - 5

5 - خداوند ، تکذیب کنندگان قرآن و معاد را به تدریج به ورطه سقوط می کشاند .

سنستدرجهم

«إستدرج» (مصدر «سنستدرج») در اصل به معنای نزدیک کردن کسی به سوی چیزی است و مقصود از آن در این آیه، بردن و نزدیک کردن کافران به ورطه سقوط و هلاکت است؛ به گونه ای که خود متوجه آن نشوند (برگرفته از لسان العرب).

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

19 - قلم - 68 - 45 - 2

2 - مهلت دادن به تکذیب گران ، در راستای سقوط تدریجی آنان است ؛ نه در جهت منافع آنان

سنستدرجهم .. و أملی لهم

عبارت «أملی لهم» تأکید و بیان دیگری برای مسأله سقوط تدریجی کافران است؛ یعنی، ما به آنان مهلت دادیم تا سقوط تدریجی آنان تحقق یابد.

8- انحطاط جامعه

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

3 - آل عمران - 3 - 123 - 11

11 - یادآوری وضعیّت نابهنجار یک جامعه در هنگام رکود و انحطاط ، از روش های تربیتی قرآن در تصحیح حرکت آن جامعه

و اذ غدوت من اهلک ... و اذ همّت طائفتان ... و لقد نصرکم اللّٰه بیدر و انتم اذلّٰه

9- انحطاط کافران

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

10 - کافران با کفر خویش ، حیات و عمر خود را تباه می سازند .

اٰمٰنمٰلی لهم لیزدادوا اثمًا و لهم عذاب مهین

ص: 139

عمر طولانی اگر ثمری جز افزایش گناه و گرفتار شدن به عذاب الهی نداشته باشد، عمری تباہ و سرمایه ای نابود شده است.

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

6 - انفال - 8 - 56 - 2

2 - کفرپیشگانی که بر پیمانشان با پیامبر (صلی الله علیه و آله) وفادار نماندند از پست ترین جنبنندگان هستند .

إن شر الدواب .. الذین عهدت منهم ثم یتقضون

«الذین عهدت منهم» می تواند بدل و یا عطف بیان برای «الذین کفروا» در آیه قبل باشد، و نیز می تواند مبتدا و خبر آن «فاما تتقنهم ..» در آیه بعد باشد. برداشت فوق بر اساس احتمال اول است.

10- انحطاط معنوی جامعه

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

5 - اعراف - 7 - 4 - 7

7 - تخلف جوامع از فرامین خدا، موجب سقوط معنوی آن جوامع و زمینه ساز گرفتاری آنان به عذاب دنیوی (عذاب استیصال).

ولا تتبعوا .. و کم من قریه أهلکنها

برداشت فوق بر این اساس است که «فاء» در «فجاءها» بیانگر ترتیب باشد. بر این مبنا مراد از هلاکت، هلاکت معنوی خواهد بود. یعنی جوامعی در گذشته منحرف شدند و پس از آن گرفتار عذاب الهی گشتند.

11- انحطاط یهود

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

6 - اعراف - 7 - 168 - 1,3

1 - خداوند جامعه یهود را گروه گروه کرد و در پهنه گیتی پراکنده ساخت .

وقطعنهم فی الأرض أمماً

«أمماً» هم می تواند مفعول دوم برای «قطعناهم» باشد، که در این صورت در «قطننا» معنای «تصییر» تضمین شده است، و هم می تواند حال برای ضمیر «هم» در «قطعناهم» باشد.

3 - برخی از امت های پراکنده شده یهود، مردمی صالح و گروههایی از آنان ناصالح هستند .

منهم الصالحون و منهم دون ذلك

«دون» به معنای غیر می باشد و «ذلك» اشاره است به صالح که از «الصالحون» به دست می آید، یعنی: «منهم غیر صالحین».

ص: 140

12- جهل به عوامل انحطاط

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

6 - اعراف - 7 - 182 - 3

3 - سیرکنندگان راه سقوط ، ناآگاه به فریبندگی عوامل سقوط خویش

سنستدرجهم من حیث لایعلمون

13- حتمیت انحطاط کافران

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

19 - قلم - 68 - 44 - 8

8 - کافران تکذیب گر ، ناتوان از رهانیدن خود از سقوط و مبارزه با عوامل آن

سنستدرجهم من حیث لایعلمون

برداشت یاد شده، با توجه به این نکته است که چون عوامل و زمینه های سقوط، برای کافران ناشناخته و غافل گیرانه است؛ قهراً رهایی از آن نیز برای آنان ناممکن خواهد بود.

14- ذکر انحطاط انسانها

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

20 - تین - 95 - 7 - 4

4 - توجه به آفرینش نیکوی انسان ها و سقوط و انحراف برخی از آنان ، دستاویزی برای تکذیب دین و کیفر های اخروی ، باقی نمی گذارد

فما یکذّبک بعد بالدین

حرف «فاء» در «فما یکذّبک» و نیز کلمه «بعد»، این آیه را بر آیات پیشین، تفریع کرده است؛ یعنی، آیا وجود کسانی که در «أحسن تقویم» بوده و خود را به «أسفل سافلین» سقوط داده اند؛ دلیل ضرورت دین برای پیشگیری از آن سقوط و ضرورت روز جزا، برای کیفر آن منحرفان نیست؟!

15- ریشه یابی انحطاط

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

3 - نساء - 4 - 94 - 24

24 - مسلمانان صدر اسلام موظف به تفحص در بینش و کردار منحط دوران جاهلیت خویش و توجه به تعالی آن در اسلام

كذلك كنتم من قبل فمنّ الله عليكم فتيّنوا

ص: 141

بنابر اینکه متعلق «فتبئنا»، «کذلک کنتم من قبل»، باشد. یعنی اگر زمان را درک نکردید و یا فراموش کردید، تحقیق کنید تا اعمال زشت جاهلی برای شما آشکار شود.

16- زمینه انحطاط

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

10 - کهف - 18 - 35 - 4

4- قرار گرفتن در متن نعمت های سرشار مادی، زمینه غرور و انحطاط روحی و بینشی و اخلاقی انسان است.

و دخل جتته و هو ظالم لنفسه

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

15 - صافات - 37 - 56 - 5

5 - تأثیر سوء هم نشینی با کافران و بدان، تا آستانه هلاکت و سقوط کامل

قال تالله إن کدت لتردین

17- زمینه انحطاط اجتماعی

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

13 - شعراء - 26 - 183 - 5

5- نادرستی روابط اقتصادی، سبب فراگیری فساد و تباهی در جامعه

أوفوا الکیل... و لاتعتوا فی الأرض مفسدین

برداشت یاد شده بدان احتمال است که جمله «و لاتعتوا...» عطف تفسیری بر جمله پیشین باشد.

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

18 - حدید - 57 - 9 - 11

11 - جوامعی که خود را در پناه تعالیم وحی قرار ندهند، خطر گرفتار شدن در ورطه انواع گمراهی ها، آنان را تهدید می کند.

هو الذی ینزل علی عبده آیت بیئت لیخرجکم من الظلمت إلى النور

18- زمينه انحطاط پليدان

جلد - نام سوره - سوره - آيه - فيش

20 - تين - 95 - 5 - 6

ص: 142

6- زمینه سقوط انسان های فرومایه ، از ارزش ها و افتادن آنان به اعماق پستی ها ، پس از گذشت برهه ای از آغاز خلقت آنها فراهم می شود .

ثم رددنه

حرف «ثم»، برای تراخی است.

19- زمینه انحطاط تمدن ها

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

10 - مریم - 19 - 74 - 8

8- فریفته شدن به دنیا و امکانات فناپذیر آن و اصیل پنداشتن آنها ، از زمینه های سقوط تمدن ها و نابودی دنیاگرایان است .

أَيُّ الْفَرِيقَيْنِ خَيْرٌ مَقَامًا .. و كَمْ أَهْلَكْنَا قَبْلَهُمْ مِنْ قَرْنٍ

20- زمینه انحطاط جامعه

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

1 - بقره - 2 - 195 - 5

5- ترک انفاق و خودداری از تأمین هزینه های جهاد ، زمینه ساز هلاکت ترک کنندگان انفاق و از عوامل سقوط جامعه است .

وَأَنْفَقُوا فِي سَبِيلِ اللَّهِ وَلَا تُلْقُوا بِأَيْدِيكُمْ إِلَى التَّهْلُكَةِ

جمله «لَا تُلْقُوا ..» را می توان با مسأله تأمین هزینه های جهاد (أَنْفَقُوا فِي سَبِيلِ اللَّهِ) معنا کرد و می توان آن را در ارتباط با خود جهاد و مبارزه (قَاتَلُوا فِي سَبِيلِ اللَّهِ) دانست و نیز می توان آن را بیانی برای آداب انفاق شمرد. برداشت فوق ناظر به وجه اول است؛ یعنی، هزینه های جهاد را تأمین کنید و با ترک آن خویشتن را به هلاکت نیفکنید.

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

2 - بقره - 2 - 268 - 5

5- خودداری از انفاق ، زمینه گرایش جامعه به زشتیها

الشَّيْطَانُ يَعِدُكُمُ الْفَقْرَ وَيَأْمُرُكُم بِالْفَحْشَاءِ

گویا جمله «يَأْمُرُكُم بِالْفَحْشَاءِ»، توضیح و تفسیر جمله «يَعِدُكُمُ الْفَقْرَ» است. یعنی شما را از انفاق بازمی دارد و در نتیجه، شما را به فحشا

می کشاند. (از یک سو صفت بخل را در انسان رشد می دهد و از سوی دیگر عده ای در فقر و فلاکت خواهند ماند که نتیجه ای جز خیانت و جنایت در جامعه نخواهد داشت.)

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

4 - مائده - 5 - 63 - 11

11 - ترک نهی از منکر از سوی عالمان دینی ، مایه شکل گیری جامعه با چهره ای زشت و ناپسند

ص: 143

لبس ما كانوا يصنعون

برداشت فوق بر این مبناست که مراد از «ما»ی موصوله، جامعه اهل کتاب باشد؛ یعنی عالمان یهود و نصارا - با ترک نهی از منکر - جامعه بدی را می سازند.

21- زمینه انحطاط حکومت فرعون

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

11 - طه - 20 - 71 - 21

21 - پایه های حکومت فرعون پس از ماجرای ساحران و ایمان آنان به موسی (ع)، بسیار متزلزل شد .

و لتعلمنّ أئنا أشدّ عذابًا و أبقى

تفاوت برخوردهای اولیه فرعون با برخوردهای پس از ایمان ساحران، نشان از تزلزل حکومت فرعون و احساس خطر شدید او از ناحیه موسی(ع) و مؤمنان به او دارد.

22- زمینه انحطاط معنوی

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

5 - اعراف - 7 - 13 - 5

5 - تکبر و خودبرتربینی، زمینه ساز عصیانگری و سقوط معنوی است.

قال فاهبط منها فما يكون لك أن تتكبر فيها

23- عوامل انحطاط

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

1 - بقره - 2 - 64 - 8،9

8 - شکستن پیمان های الهی، مایه زیانکار شدن آدمی و تباه کردن هستی خویش است .

ثم توليتم من بعد ذلك فلولا فضل الله .. لکنتم من الخسرین

«ذلک» اشاره به پیمان و التزام به پذیرش کتاب آسمانی و تنظیم کردن عقاید و معارف بر اساس آن است.

9 - اعراض از معارف و احکام کتاب های آسمانی، مایه خسارت و تباه کردن هستی خویش

خذوا ما آتيناكم بقوة .. ثم توليتهم من بعد ذلك فلولا ... لكنتم من الخسران

جلد - نام سورہ - سورہ - آیہ - فیش

2 - بقرہ - 2 - 205 - 14، 11، 1

ص: 144

1 - تلاش منافقان برای فساد در زمین و نابودی حرث و نسل ، در صورت به حکومت رسیدن

و اذا تولّى سعى فى الأرض . . . الحرث و النسل

بنابراینکه «تولّى»، به معنای حکومت باشد.

11 - نابود کردن کشاورزی و نسل کشی ، مبعوض خداوند

و اذا تولّى . . . و يهلك الحرث و النسل و الله لا يحب الفساد

14 - فساد در زمین ، نتیجه اعمال انسان ها و حکومت های فاسد

و اذا تولّى . . . ليفسد فيها

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

2 - بقره - 2 - 221 - 4

4 - ایمان ، ملاک و اساس ارجمندی و شرک ، مایه سقوط و بی ارزشی است .

و لا تنكحوا المشركات . . . و لامة مؤمنة خير من مشرکه . . . و لا تنكحوا المشركين حتى

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

2 - بقره - 2 - 225 - 7

7 - تغییر شخصیت معنوی انسان ، در اثر کار های لغو و بیهوده *

لا يؤاخذكم الله باللغو فى ايمانكم و لكن يؤاخذكم بما كسبت قلوبكم

آیه مزبور احتمالاً در صدد تقسیم سوگند به لغو و جدّ و کفّاره داشتن یکی و نداشتن دیگری نیست؛ بلکه در صدد بیان این است که اگر چه خداوند در سوگندهای لغو کیفری قرار نداده است؛ ولی این عمل حکایت از قلبی بیمار دارد و یا اینکه به تدریج به بیماری قلب و دل می انجامد و خداوند بر این بیماری مؤاخذه می کند.

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

2 - آل عمران - 3 - 28 - 11

11 - حاکمیت و سرپرستی کافران بر امور مؤمنان ، زمینه انحطاط و بی ارزشی مؤمنان در پیشگاه خدا

لا يتخذ المؤمنون الكافرين اولياء .. و من يفعل ذلك فليس من الله في شيء

خروج از ولایت خدا، مستلزم انحطاط است.

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

3 - آل عمران - 3 - 178 - 10

10 - کافران با کفر خویش ، حیات و عمر خود را تباه می سازند .

انما نملی لهم ليزدادوا اثماً و لهم عذاب مهين

عمر طولانی اگر ثمری جز افزایش گناه و گرفتار شدن به عذاب الهی نداشته باشد، عمری تباه و سرمایه ای نابود شده است.

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

3 - نساء - 4 - 27 - 4،5

ص: 145

4 - تلاش شهوترانان برای انحراف جوامع دینی از حدود و مقررات الهی در روابط جنسی

و یرید الذین یتبعون الشهوات ان تمیلوا میلاً عظیماً

5 - تلاش هواپرستان برای انحراف جوامع دینی از محدوده احکام و قوانین الهی

و لا تنکحوا... حرمت... و یرید الذین یتبعون الشهوات ان تمیلوا میلاً عظیماً

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

3 - نساء - 4 - 60 - 18

18 - سقوط به ژرفنای گمراهی، پیامد پذیرش دادگاه های طاغوتی

یریدون ان یتحاکمو... و یرید الشیطان ان یضلهم ضلالاً بعیداً

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

5 - اعراف - 7 - 13 - 2

2 - احساس برتری بر آدم از سوی ابلیس، موجب سقوط و هبوط وی از جایگاه رفیع خویش شد.

قال أنا خیر منه... قال فاهبط منها

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

5 - اعراف - 7 - 20 - 11

11 - شیطان، جلوه دهنده عوامل انحطاط و سقوط، به عنوان راه پیشرفت و تکامل

ما نهیکما ربکما... أو تکونا من الخلدین

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

6 - اعراف - 7 - 182 - 1,2

1 - خداوند تکذیب کنندگان آیاتش را بتدریج به ورطه های سقوط می کشاند تا شایسته دوزخ شوند.

و الذین کذبوا بآیتنا سنستدرجهن من حیث لایعلمون

«استدرجه الی کذا» یعنی او را بتدریج و گام به گام به چیزی نزدیک کرد. متعلق «سنستدرجهن»، به دلیل آیه 179، جهنم است؛ یعنی

تکذیب کنندگان را بتدریج به جهنم نزدیک می کنیم.

2- خداوند با عواملی خام کننده و خالی از هشدار (رفاه ها و آسایش ها . . .) تکذیب کنندگان آیات را به سیر در راه سقوط وامی دارد .

سنسندرجهم من حیث لایعلمون

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

9- حجر - 15 - 34 - 6

6- تمرد از فرمان خداوند ، عامل سقوط و طرد از درگاه الهی

قال فاخرج منها فانك رجيم

ص: 146

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

10 - كهف - 18 - 35 - 6

6- تحقیر تهیدستان و افراد بی مال و منال ، و غرور و سرمستی به اموال و امکانات ، در حقیقت ، تباه ساختن و سقوط دادن خویش است .

فقال .. أنا أكثر منك مالاً وأعزّ نفراً... و هو ظالم لنفسه

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

11 - حج - 22 - 31 - 6,7

6 - شرک ورزیدن به خدای یگانه ، فرو افتادن از اوج کمالات انسانی و تبدیل شدن به طعمه شیطان و گرفتار گشتن در دام او است .

و من یشرك بالله فكأنما خرّ من السماء فتخطفه الطير

7 - کفر ورزی و پرستش غیر خدا ، سقوط از اوج هدایت ، نور و روشنایی ، به حضيض ضلالت ، ظلمت و تاریکی است .

و من یشرك بالله .. أو تهوى به الریح فی مکان سحیق

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

12 - نور - 24 - 21 - 15

15 - پیروی از شیطان و ارتکاب فحشا و منکرات ، مانع از رشد و بالندگی و مایه ناپاکی و انحطاط انسان است .

لا تتبعوا خطوت الشیطن .. فإِنَّه یأمر بالفحشاء والمنکر و لولا فضل الله علیکم

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

15 - ص - 38 - 77 - 7

7 - تکبر و خودبرتربینی و سرپیچی از فرمان الهی ، موجب سقوط انسان از منزلت والا و طرد از درگاه الهی است .

إلّا إبلیس استکبر .. قال فاخرج منها فإنک رجیم

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

16 - فصلت - 41 - 23 - 4

4- بی اعتقادی به علم گسترده الهی ، موجب انحطاط ، سقوط و نابودی انسان

أَنَّ اللَّهَ لَا يَعْلَمُ .. ظَنَنْتُمْ بِرَبِّكُمْ أَرْدِيكُمْ

«ارداء» (مصدر «اردی») به معنای نابود کردن و هلاک ساختن است.

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

17 - احقاف - 46 - 17 - 15

15- انسان بد رفتار با پدر و مادر و ناباور به وعده های الهی ، فاقد رشد و کمال *

أَلَيْسَ الَّذِينَ نَتَقَبَّلُ .. وَالَّذِي قَالَ لَوْلَدِيهِ أُفَّ ... مَا هَذَا إِلَّا أَسْطِيرُ الْأَوَّلِينَ

با توجه به مقابله «والذی قال ..» با «أولئک الذین نتقبّل...»، به دست می آید که بد رفتاران با والدین و ناباوران به دین، در

ص: 147

حقیقت از رشد و خرد بی بهره اند.

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

17 - محمد - 47 - 8 - 4

4- کفر ، موجب سقوط انسان و از بین رفتن اعمال نیک وی *

و الذین کفروا فتعسأ لهم و أضلّ أعمالهم

برداشت بالا بدان احتمال است که «أضلّ أعمالهم» نظر به حبط عمل داشته باشد؛ یعنی، اگر کافران عمل نیکی هم داشته باشند، پس از مرگ به کار آنان نخواهد آمد.

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

19 - مدثر - 74 - 37 - 2,3

2 - پیشرفت و تکامل معنوی یا سقوط و انحطاط انسان ، در دست خود او است .

لمن شاء منکم أن یتقدّم أو یتأخّر

3- « دین داری » ، موجب پیشرفت و تکامل و « بی دینی » ، موجب انحطاط و سقوط است .

لمن شاء منکم أن یتقدّم أو یتأخّر

مقصود از تقدم و تأخر در آیه شریفه - به قرینه نظیر آن در آیه 19 از سوره قبل (إنّ هذه تذکره فمن شاء اتّخذ إلی ربّه سبیلاً) - ممکن است سبقت در اتخاذ راه خدا و عقب افتادن با تخلف از آن باشد.

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

20 - شمس - 91 - 10 - 3

3 - گناه ، مایه سقوط و تباهی نفس انسان است .

فجورها.. دسیها

تقابل فعل های «دساها» و «زگاها» - در قیاس با تقابل «فجور» و «تقوی» در آیات پیشین - بیانگر تأثیر «تقوا» در تزکیه و تأثیر فجور، در سقوط نفس است.

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

7 - طغیان گری ، اصرار بر گناه و تکذیب پیام های الهی ، مایه سقوط و تباهی نفس انسان است .

وقد خاب من دسیها . کذبت ثمود بطغویها

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

20 - تین - 95 - 6 - 5

5 - کیفر های الهی و سقوط انسان به اعماق پستی ها ، دستاورد عقیده و کردار خود او است .

ثم ردده أسفل سفلین . إلا الذین ءامنوا و عملوا الصلحت

ص: 148

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

20 - علق - 96 - 16 - 4

4 - آلودگی به دروغ و گناه ، ساقط کننده انسان تا مرحله تکذیب دین و باز داشتن مردم از نماز

ینهی. عبداً إذا صلّى ... کذب و تولّى ... ناصیه کذبہ خاطئه

وصف های «کاذبه» و «خاطئه» بیانگر استمرار کذب و خطا در شخص است. این دو وصف در مقایسه با «ینهی» و «کذب» - فعل و دلالت کننده بر حدوث نهی و تکذیب اند - به منزله علت و معلول می باشند.

24- عوامل انحطاط اقتصادی

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

2 - بقره - 2 - 276 - 3، 1

1 - خداوند ، سوق دهنده دائمی سرمایه های ربوی ، به نقصان و نابودی

یمحق الله الرّبوا

رو به کاستی رفتن را «محق» گویند. (مجمع البیان).

3 - حاکمیت ربا در اقتصاد جامعه ، نابودکننده نظام اقتصادی آن جامعه

یمحق الله الرّبوا

25- عوامل انحطاط امت ها

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

10 - کهف - 18 - 59 - 5

5- إعراض از آیات الهی و نشنیده انگاشتن آن و غفلت از گناهان گذشته خویش ، ستم ، و موجب سقوط و نابودی امت ها است .

و من أظلم . . . و تلك القرى أهلکنهم لَمَّا ظلموا

مراد از ظلم در «لم اظلموا» - به دلیل ارتباط این آیه با آیات قبل - همان اموری است که در آیه پنجاه و هفت بیان شد.

26- عوامل انحطاط انسان

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

3 - نساء - 4 - 97 - 9

9 - سقوط ارزش های والای انسان ، پیامد ماندن در سیطره مستکبران

انّ الذّین توقّیهم الملئکه ظالمی انفسهم قالوا فیم کنتم قالوا کنا مستضعفین فی ال

ص: 149

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

10 - اسراء - 17 - 63 - 6

6- پیروی انسان از ابلیس ، عامل از دست دادن کرامت انسانی و هم سنخ شدن با او

فمن تبعك منه فإِن جهنم جزاؤكم

التفات از خطاب مفرد به جمع، حکایت از آن دارد که پیروان شیطان، در ردیف او قرار گرفته و با او هم سنخ می شوند.

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

11 - طه - 20 - 123 - 5

5 - تخلف و عصیان از فرمان های پروردگار ، موجب سقوط انسان و تنزل مقام او است .

و عصی آدم . . . قال اهبطا منها

جمله «ثم اجتباه...» گرچه قبل از ماجرای هبوط ذکر شده است؛ ولی براساس آیاتی که در سوره بقره گذشت، توبه آدم پس از هبوط بوده است. بنابراین جمله «قال اهبطا...» بیان مجازات عصیان آدم است و «ثم اجتباه...» جمله معترضه می باشد.

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

12 - فرقان - 25 - 44 - 11

11 - هواپرستی و شرک ، موجب سقوط انسان از منزلت انسانی خویش

أرءیت من اتخذ إلهه هویه . . . إن هم إلا كالأنعم بل هم أضلّ سبیلاً

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

17 - جائیه - 45 - 21 - 9

9 - خطاپیشگی و غوطهوری در گناه ، مایه سقوط و بدفرجامی انسان و نه لغزش های ناخواسته *

اجترحوا السیئات

تعبیر «اجترحوا» - که در آن معنای طلب و پی جویی نهفته است - می تواند بیانگر این معنا باشد که آنچه انسان را از جرگه مؤمنان صالح خارج می سازد، نه صرف لغزش؛ بلکه گناه جویی است.

27- عوامل انحطاط تمدن ها

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

5 - انعام - 6 - 6 - 16

16 - انحطاط و نابودی بسیاری از تمدن‌ها پیش از اسلام به سبب گناه و ستیز با حق

ألم یروا کم أهلكنا من قبلهم... فأهلكنهم بذنوبهم

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

5 - انعام - 6 - 11 - 7

ص: 150

7- تکذیب پیامبران و آیات الهی از عوامل سقوط و انحطاط تمدنهای بشری

ثم انظروا كيف كان عقبه المكذبين

28- عوامل انحطاط جامعه

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

1 - بقره - 2 - 195 - 6

6- ترک جهاد و دفاع ، موجب هلاکت و سقوط جامعه اسلامی است .

قتلوا فی سبیل اللّٰه .. و لاتلقوا بأیدیکم الی التهلکه

در برداشت فوق جمله «لاتلقوا ..» در ارتباط با جمله «قاتلوا فی سبیل اللّٰه» معنا شده است.

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

2 - بقره - 2 - 213 - 28

28- سرکشی و ظلم (بغی) عالمان دین ، مانع تحقق اهداف انبیا (اتحاد مردم بر اساس دین حق)

و ما اختلف فيه الا الذين اوتوه من بعد ما جاءتهم البینات بغياً بینهم

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

2 - بقره - 2 - 246 - 27

27- فقدان زمامدار الهی در یک جامعه ، موجب پراکندگی صفوف آن جامعه و تسلط اجانب بر آنان *

من بعد موسی ... و قد اخرجنا من ديارنا

درخواست بنی اسرائیل از پیامبر خویش برای تعیین زمامداری الهی ، حاکی است که چنین مقامی در میان آنها نبوده و در نتیجه، سلطه ستمگرانی را به دنبال داشته است.

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

2 - بقره - 2 - 275 - 3

3- رباخواری ، موجب انحراف و نابسامانی نظام اقتصادی جامعه می گردد .

الَّذِينَ يَأْكُلُونَ الرِّبَا لَا يَقُومُونَ إِلَّا كَمَا يَقُومُ الَّذِي يَتَخَبَّطُهُ الشَّيْطَانُ

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

2 - بقره - 2 - 282 - 39

39 - مراعات نکردن عدالت در حقوق افراد جامعه و بی ثباتی در تعیین حدود روابط اقتصادی ، از عوامل مفسده انگیز در روابط اجتماعی

ذَلِكُمْ أَقْسَطُ عِنْدَ اللَّهِ وَأَقْوَمُ لِلشَّهَادَةِ وَأَدْنَىٰ أَلَّا تَرْتَابُوا

چون «ذَلِكُمْ أَقْسَطُ . . .» بیان علّت احکام ذکر شده است، نشانگر یک قاعده کلی است. یعنی عدالت اجتماعی و ثبات حدود و

ص: 151

روابط اقتصادی، یک اصل و قانون است که با عدم رعایت آن، جامعه رو به فساد خواهد رفت.

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

2 - آل عمران - 3 - 21 - 16

16 - کشتن انبیای الهی و عدالتخواهان، موجب گرفتاری جامعه به مشکلات توانفرساست .

و یقتلون النبیین بغیر حق . . . فبشرهم بعذاب الیم

بنابراینکه «فبشّرهم بعذاب الیم»، نظر به مشکلات دنیوی و اخروی داشته باشد؛ به قرینه آیه بعد که می فرماید: «حبطت اعمالهم فی الدنیا و الاخره».

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

2 - آل عمران - 3 - 103 - 22،23

22 - جامعه جزیره العرب در عصر بعثت پیامبر (صلی الله علیه و آله)، به خاطر تفرقه و نزاع، در معرض نابودی و هلاکت

و کنتم علی شفا حفره من النار

بنابراینکه «النار»، استعاره از هلاکت و نابودی باشد.

23 - تفرقه و دشمنی افراد یک جامعه با یکدیگر، قراردهنده آن جامعه، بر لبه پرتگاه نابودی و هلاکت

اذ کنتم اعداء فالف بین قلوبکم . . . و کنتم علی شفا حفره من النار

بنابراینکه «النار»، استعاره از هلاکت و نابودی به واسطه نزاعها و کشمکشها باشد.

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

3 - آل عمران - 3 - 118 - 19

19 - مناسبات صمیمانه جامعه اسلامی با بیگانگان، هموارکننده نفوذ ایشان در آن جامعه و اخلال در آن

لا تتخذوا بطانه من دونکم لا یألونکم خبالا

جمله «لا یألونکم . . .»، بیان علت برای «لا تتخذوا...» است.

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

3 - آل عمران - 3 - 144 - 10

10 - خطر ارتداد و واپسگرایی برای جامعه ، پس از فقدان رهبر دینی آن جامعه

و ما محمد الا رسول قد خلت من قبله .. افاین مات او قتل انقلبتم علی اعقابکم

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

3 - آل عمران - 3 - 160 - 12

12 - تکیه بر غیر خدا ، موجب خذلان و خواری جوامع بشری

و ان یخذلکم فمن ذا الذی ینصرکم .. و علی الله فلیتوکل المؤمنون

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

ص: 152

3 - شکستن حریم قوانین الهی در روابط جنسی، رنج آفرین و موجب مشقت برای جوامع انسانی است.

و یرید الذین یتبعون الشهوات . . . یرید الله ان یخفف عنکم

چنانچه رعایت احکام الهی در ازدواج موجب سبکباری باشد، زیر پا گذاردن آن قوانین، رنج آور و مشقتبار خواهد بود.

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

11 - جابجایی نامشروع و باطل اموال در جامعه، موجب تباهی و نابودی آن جامعه

لا تاکلوا . . . و لا تقتلوا انفسکم

جمله «و لا تقتلوا» می تواند بیانگر علت حکم در معطوف علیه، یعنی جمله «لا تاکلوا» باشد.

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

11 - بی گناهان جامعه، در خطر گرفتار آمدن به کیفر گناهکاران

قال فانها محرمة علیهم اربعین سنه

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

7 - تخلف جوامع از فرامین خدا، موجب سقوط معنوی آن جوامع و زمینه ساز گرفتاری آنان به عذاب دنیوی (عذاب استیصال).

و لاتتبعوا . . . و کم من قریه أهلکنها

برداشت فوق بر این اساس است که «فاء» در «فجاءها» بیانگر ترتیب باشد. بر این مبنا مراد از هلاکت، هلاکت معنوی خواهد بود. یعنی

جوامعی در گذشته منحرف شدند و پس از آن گرفتار عذاب الهی گشتند.

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

8 - جوامع بی اعتنا به پیام های الهی و بیزار از خیرخواهی نصیحت گران ، در خطر هلاکت و نابودی

فأخذتهم الرجفة .. نصحت لكم و لكن لاتحبون النصحين

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

6 - اعراف - 7 - 84 - 5

5 - جوامع مبتلا به لواط و فحشا ، جوامعی مجرم و در معرض نابودی با عذاب های سخت الهی

فانظر كيف كان عقبه المجرمين

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

9 - ابراهيم - 14 - 28 - 8

ص: 153

8- رهبران و سردمداران کفر و شرک در مکه، افرادی ناسپاس و عامل اصلی سقوط و بدبختی مردم بودند.

ألم تر إلى الذين بدلوا نعمت الله كفرةً وأحلوا قومهم دار البوار

با توجه به اینکه آیه فوق در مکه نازل شده است، می توان استفاده کرد که مصداق مورد نظر آیه «الذین بدلوا .. و أحلوا قومهم» سران کفر و شرک، همچون ابوجهل و ابولهب است.

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

9 - حجر - 15 - 66 - 5

5- فراگیری جرم و جنایت در جامعه، موجب انحطاط و زوال آن خواهد شد.

إننا أرسلنا إلى قوم مجرمين .. أن دابر هؤلاء مقطوع مصبحين

از اینکه ملائکه عذاب قوم لوط به آن حضرت اعلام می کنند که: «أن دابرهؤلاء مقطوع» (نسل آن قوم قطع می شود) و نمی گویند: نسل گنهکاران قطع می شود و نیز در آیه بعد کار «آمدن» به همه اهل شهر نسبت داده شده (و جاء أهل المدینه)، حاکی است که همه مردم شهر قوم لوط آلوده به گناه بوده اند. تعبیر «مجرم» از آنان و نجات خانواده لوط (ع) از عذاب به جز همسر او نیز مؤید برداشت فوق است.

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

11 - طه - 20 - 96 - 10

10 - تسویلات نفس (زیبانمایی کارهای زشت و ناروا)، خطری در کمین افراد و جوامع

و كذلك سؤلت لی نفسی

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

12 - فرقان - 25 - 18 - 12

12 - جامعه بی خبر از تعالیم دینی و از یادبرنده خدا، در معرض هلاکت و محکوم به نابودی است.

حتى نسوا الذكر و كانوا قومًا بورًا

برداشت فوق، از تقدم جمله «حتى نسوا الذكر» بر «كانوا قومًا بورًا» و ارتباط میان آن دو، استفاده شده است.

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

12 - فرقان - 25 - 36 - 7

7 - تکذیب آیات خداوند و نپذیرفتن دعوت انبیا، در پی دارنده سقوط و نابودی جوامع بشری

فقلنا اذهبوا إلى القوم الذين كذبوا بآيتنا فدمرناهم تدميراً

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

13 - نمل - 27 - 14 - 9

9 - فسادگری، ریشه بلاها و تباهی های جامعه فرعونى

فانظر كيف كان عقبه المفسدين

ص: 154

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

13 - نمل - 27 - 52 - 3

3 - ظلم و گناه ، بنیان برافکن جوامع بشری

يقوم لم تستعجلون بالسيئه قبل الحسنه. .. فتلك بيوتهم خاويه بما ظلموا

ثمودیان، به صورت جامعه ای متشکل بودند که در نتیجه ظلم و گناه خود به گونه دسته جمعی و فراگیر هلاک شدند و این نشان می دهد که هر جامعه ای که معصیت و ستم در آن رواج پیدا کند، در معرض خطر نابودی قرار می گیرد.

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

13 - قصص - 28 - 4 - 13

13 - تفرقه میان مردم و افزایش بسیار و نامتعادل زنان بر مردان در یک جامعه ، از عوامل فساد و تباهی آن جامعه و مردم

جعل أهلها شیعاً يستضعف طائفه منهم يذبح أبناءهم ويستحيي نساءهم إته كان من المف

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

17 - محمد - 47 - 38 - 15

15- نقش ثروت اندوزی و عدم انفاق ، در زوال جامعه و پیدایش تحولات ویرانگر اجتماعی *

تدعون لتتفقوا . .. و إن تولّوا يستبدل قوماً غيركم

برداشت یاد شده بدان احتمال است که تعبیر «یستبدل قوماً غیرکم» اشاره به یکی از سنت های اجتماعی خداوند داشته باشد؛ زیرا امت های گرفتار در انحرافات اقتصادی، از درون پوسیده و یا به وسیله ملتی دیگر مقهور می شوند.

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

19 - قلم - 68 - 44 - 7

7 - تکذیب قرآن و معاد ، از عوامل و زمینه های سقوط تدریجی جوامع بشری

سنستدر جهم من حیث لایعلمون

29- عوامل انحطاط جامعه اسلامی

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

3 - آل عمران - 3 - 149 - 7.8

7 - ارتداد و واپسگرایی جامعه ایمانی و پیروی آنان از کفرپیشگان ، حرکتی زیانبار و خسارت آفرین

ان تطيعوا الذين كفروا يردوكم على اعقابكم فتتقلبوا خاسرين

8 - از دست دادن ارزش های اصیل ایمانی ، از پیامد های تبعیت از کفرپیشگان

ان تطيعوا . . . فتتقلبوا خاسرين

از مصادیق روشن خسارت جامعه ایمانی، از دست دادن ارزشهای اسلامی و ایمانی است.

ص: 155

30- عوامل انحطاط جوامع

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

9 - ابراهیم - 14 - 28 - 5

5- نقش مؤثر و محوری رهبران و سردمداران فاسد در سقوط و نابودی ملت ها و جامعه های بشری

ألم تر إلى الذين ... وأحلّوا قومهم دار البوار

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

12 - نور - 24 - 10 - 7

7 - جامعه های گرفتار بی بند و باری جنسی (بی عفتی و زناکاری) ، در معرض زوال و نابودی است .

و لولا فضل الله عليكم و رحمته و أنّ الله توّاب حكيم

برداشت فوق بر اساس این احتمال است که جمله «و لولا فضل الله عليكم...» به تقدیر «و لولا فضل الله عليكم... لاختل نظام حياتكم و لهلكتم» باشد؛ یعنی، «اگر فضل و رحمت خدا نبود... نظام زندگی شما - با وجود همه فساد و بی بند و باری - از هم می پاشید و شما نابود می شدید».

31- عوامل انحطاط خانواده

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

16 - زمر - 39 - 15 - 8

8 - تباه کردن سرمایه عمر و از کف دادن بهره از خانواده ، خسرانی روشن و تردیدناپذیر

الذين خسروا أنفسهم و أهلهم يوم القيمة ألا ذلك هو الخسران المبين

32- عوامل انحطاط عقیده

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

15 - سبأ - 34 - 21 - 9

9 - تردید - هر چند اندک - درباره اصول عقیده ، در پی دارنده فاجعه ای عقیدتی و رفتاری

فاتبعوه ... و ما كان له عليهم من سلطان إلا لنعلم ... ممن هو منها في شكّ

تنوین «شکّ» برای تقلیل است و دلالت بر ناچیزی و اندکی دارد.

ص: 156

33- عوامل انحطاط فرزند

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

10 - مریم - 19 - 28 - 7

7- خانواده به ویژه پدر ، در رشد یا انحطاط اخلاقی فرزندان نقشی مؤثر دارد .

ما کان أبوک امرأ سوء و ما کانت أمک بعیاً

تعبیری که قوم مریم در باره پدر او به کار بردند، نفی همه پلیدی ها بود، حاکی از این که بدی های پدر - هرچه باشد - زمینه مناسبی برای فساد فرزندان خواهد شد و تأثیر رفتار مادر به آن گستردگی نیست.

34- عوامل انحطاط کافران

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

7 - توبه - 9 - 109 - 8

8 - منافقان و کافران ، بناکننده اعمال خویش بر لب پرتگاهی سست و بی بنیاد

و الذین اتخذوا مسجداً ضراراً .. أم من أسس بنینه علی شفا جرف هار

35- عوامل انحطاط منافقان

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

7 - توبه - 9 - 109 - 8

8 - منافقان و کافران ، بناکننده اعمال خویش بر لب پرتگاهی سست و بی بنیاد

و الذین اتخذوا مسجداً ضراراً .. أم من أسس بنینه علی شفا جرف هار

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

7 - توبه - 9 - 110 - 2

2 - شک و تردید ، پرتگاهی که منافقان بنای شخصیت خویش را بر آن پی افکنده و از آن جا به دوزخ سقوط می کنند .

أسس بنینه علی شفا جرف هار .. لا یزال بنینهم الذی بنوا ریه فی قلوبهم

36- قانونمندی انحطاط

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

14 - روم - 30 - 42 - 6

6 - انحطاط و رشد ، دارای قوانینی ثابت است .

ص: 157

سیروا .. فانظروا كيف كان عقبه الذين من قبل

دعوت به مطالعه و عبرت آموزی، نشان دهنده این است که آنچه برای پیشینان رخ داده، در صورت انجام دادن کاری مانند کار آنان، باز رخ خواهد داد. این، حکایت از قانون مندی ثابتی می کند.

37- قانونمندی انحطاط انسان ها

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

9 - نحل - 16 - 36 - 16

16- قانونمندی و یکسانی راه های کمال و سعادت آدمیان و نیز انحطاط آنها، در طول تاریخ

فسیروا فی الأرض فانظروا كيف كان عقبه المکذبین

از اینکه با فعلهای امر «سیروا» و «انظروا» مردم دعوت به سیر و مطالعه شده اند تا آنان به این وسیله عبرت بگیرند، حکایت از این دارد که قوانین یکسانی بر روند امور جاری است.

38- مراتب انحطاط انسان

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

1 - بقره - 2 - 74 - 11

11 - خطر سقوط آدمی به مرحله ای پست تر و ناشایسته تر از جمادات

وإن من الحجاره لما یتفجر .. و إن منها لما یهبط من خشیه الله

39- منشأ انحطاط پلیدان

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

20 - تین - 5 - 95 - 3

3- سقوط انسان های فرومایه، در ورطه دنائت و پستی، از جانب خداوند و مستند به او است.

ثمّ ردّنه

40- منشأ انحطاط مکذبان قرآن

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

5 - خداوند ، تکذیب کنندگان قرآن و معاد را به تدریج به ورطه سقوط می کشاند .

ص: 158

«استدرج» (مصدر «سنستدرج») در اصل به معنای نزدیک کردن کسی به سوی چیزی است و مقصود از آن در این آیه، بردن و نزدیک کردن کافران به ورطه سقوط و هلاکت است؛ به گونه ای که خود متوجه آن نشوند (برگرفته از لسان العرب).

41- منشأ انحطاط مکذبان معاد

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

19 - قلم - 68 - 44 - 5

5 - خداوند ، تکذیب کنندگان قرآن و معاد را به تدریج به ورطه سقوط می کشاند .

«استدرج» (مصدر «سنستدرج») در اصل به معنای نزدیک کردن کسی به سوی چیزی است و مقصود از آن در این آیه، بردن و نزدیک کردن کافران به ورطه سقوط و هلاکت است؛ به گونه ای که خود متوجه آن نشوند (برگرفته از لسان العرب).

42- یوسف (ع) و عوامل انحطاط

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

8 - یوسف - 12 - 33 - 18

18- یوسف (ع) پذیرش تقاضای نامشروع زلیخا و همپالگی های او را ، سقوط به ورطه سفاهت و بی خردی می دانست .

وإلاّ تصرف .. أصب إليهنّ وأكن من الجهلین

جهل به معنای سفاهت در مقابل عقل ، و نیز به معنای نادانی در مقابل علم می باشد. برداشت فوق ، ناظر به معنای نخست است.

43- زمینه انحطاط اجتماعی

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

13 - شعراء - 26 - 183 - 5

5 - نادرستی روابط اقتصادی ، سبب فراگیری فساد و تباهی در جامعه

أوفوا الكیل . . . ولا تعثوا فی الأرض مفسدین

برداشت یاد شده بدان احتمال است که جمله «ولاتعشوا..» عطف تفسیری بر جمله پیشین باشد.

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

18 - حدید - 57 - 9 - 11

ص: 159

11 - جوامعی که خود را در پناه تعالیم وحی قرار ندهند ، خطر گرفتار شدن در ورطه انواع گمراهی ها ، آنان را تهدید می کند .

هو الذی ینزل علی عبده ءایت بیّنات لیخرجکم من الظلمت إلی النور

ص: 160

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

3 - آل عمران - 3 - 153 - 14،15،17،19،20،21،27

14 - اندوه مسلمانان از شکست در کارزار احد و پیروز نشدن بر مشرکان

فاثابکم غمًا بغمّ

جمله «فاثابکم»، عطف بر جمله «و لقد عفا عنکم» است و کلمه «باء» در «بغمّ» بدلیّه است، و مراد از «غمًا» به دلیل کلمه «اثابکم» که دلالت بر مرحمت و لطف دارد و نیز به دلیل اینکه پس از عفو واقع شده، غم و اندوهی پسندیده است و این غم پسندیده همان غم پیروزی کافران بر مسلمانان خواهد بود و یا غمّ و اندوه به خاطر پیروی نکردن از رسول خدا (صلی الله علیه و آله) و سست آمدن در رویارویی با دشمن است.

15 - اندوه و حسرت مسلمانان به خاطر از دست دادن غنائم جنگی و جراحاتی که در نبرد احد به آنان رسید .

فاثابکم غمًا بغمّ لکیلا تحزنوا علی ما فاتکم و لا ما اصابکم

مراد از «غمّ» (غمّ دوّم) باید غمی ناپسند باشد؛ چرا که خداوند آن را به غم پسندیده تبدیل کرد و آن را پاداشی بر مسلمانان قرار داد و به قرینه «لکیلا . . .»، آن غم ناپسند همان از دست دادن غنائم و جراحات وارد شده بر مسلمانان بوده است.

17 - تبدیل اندوه از دادن غنائم به اندوه تمرد از فرمان پیامبر (صلی الله علیه و آله)، موهبتی الهی به رزمندگان احد

فاثابکم غمًا بغمّ

کلمه «اثابکم» دلالت بر این معنا دارد که این تبدیل و جایگزینی لطف و موهبتی از جانب خداوند بوده است.

19 - اندوه پیامبر (صلی الله علیه و آله) از عصیان و نافرمانی مسلمانان و فرارشان از کارزار احد

فاثابکم غمًا بغمّ

برخی بر آنند که مراد از «غمّ» (غمّ دوّم)، غم و اندوهی است که مسلمانان در آن کارزار به خاطر عصیان از دستور پیامبر (صلی الله علیه و آله) و به شکست کشاندن لشکر اسلام بر دل پیامبر (صلی الله علیه و آله) گذاشتند.

20 - اندوه مسلمانان از شکست و از دست دادن غنائم و مبتلا شدن به مصیبت ها در کارزار احد، تاوان اندوهی که بر دل رسول خدا (صلی الله علیه و آله) گذاردند .

فَاتَابِكُمْ غَمًّا بَعَثَ

ص: 161

بنابر اینکه «اثاب» به معنای مجازات باشد نه پاداش، و مراد از «غمّاً»، اندوه مسلمانان به خاطر از دست دادن غنائم و مراد از «بغمّ»، غمی باشد که بر رسول خدا (صلی الله علیه و آله) وارد کردند. و «باء» در «بغمّ» به معنای سببیت گرفته شده است.

21 - هجوم پی در پی غم ها و حسرت ها به مسلمانان در کارزار احد، نتیجه مخالفت آنان با پیامبر خدا (صلی الله علیه و آله)

اذ تصعدون... فاثابکم غمّاً بغمّ

برخی از مفسران برآنند که «باء» در «بغمّ» الصاقیه است و مراد، غمهای فراوانی است که یکی پس از دیگری در آن نبرد به مسلمانان وارد می شد و همه آنها پیامد فرار از جنگ و مخالفت با دستور پیامبر (صلی الله علیه و آله) بود. در برداشت فوق «اثابکم» به معنای مجازات گرفته شده نه پاداش.

27 - تسلط خالد بن ولید بر مسلمانان در جنگ احد، موجب افزایش اندوه آنان از شکست در آن کارزار

امام باقر (ع) درباره «فاثابکم غمّاً بغمّ» فرمود: فاما الغمّ الاوّل فالفهزیمه و القتل و اما الاخر فاشراف خالد بن الولید علیهم.

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

3 - آل عمران - 3 - 154 - 1،4

1 - فرورستاندن خوابی آرام بخش از سوی خداوند بر پیکارگران احد، به دنبال اندوههایی که در آن کارزار بر ایشان گذشت.

ثمّ انزل علیکم من بعد الغمّ امنه نعاساً

«امنه» (آرامش خاطر)، مفعول برای «انزل» است و «نعاساً» به معنای خواب، عطف بیان و یا بدل از «امنه» است.

4 - وضعیّت اندوهگین و پر دلهره و اضطراب مسلمانان پس از کارزار احد

ثمّ انزل علیکم من بعد الغمّ امنه نعاساً

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

3 - آل عمران - 3 - 170 - 12

12 - شادمانی شهیدان از نبودن هیچ ترس و اندوهی برای مجاهدان راه خدا پس از شهادت

و یستبشرون بالذین لم یلحقوا بهم من خلفهم الا خوف علیهم و لا هم یحزنون

استبشار به معنی شادمانی بر اثر دریافت بشارت است. (لسان العرب)

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

1 - علاقه وافر پیامبر (صلی الله علیه و آله) به هدایت یافتن مردم و اندوه و تأسف عمیق وی از شتاب برخی از مردم در کفر

و لا یحزنک الذین یسارعون فی الکفر

2 - توصیه خداوند به پیامبر (صلی الله علیه و آله) مبنی بر اندوهگین نشدن از شتاب برخی مردم در کفر

و لا یحزنک الذین یسارعون فی الکفر

4 - نگرانی پیامبر (صلی الله علیه و آله) از آسیب یافتن دین خدا به واسطه تلاش های کفرآمیز

و لا یحزنک الذین یسارعون فی الکفر

از اینکه خداوند در مقام دلداری می فرماید: انهم لن یضروا الله شیئاً (آنان با کفرشان به خدا ضرری نمی رسانند)، معلوم می شود که سبب ناراحتی پیامبر (صلی الله علیه و آله)، احتمال آسیب رسانی کافران به دین خدا بوده است.

2- آثار اندوه

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

3 - آل عمران - 3 - 153 - 24

24 - هجوم پی در پی غم ها و افزونی آنها بر یکدیگر ، از بین برنده غم های پیشین

فأثابکم غمّاً بغمّ لکیلا تحزنوا

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

8 - یوسف - 12 - 84 - 11

11 - حزن شدید و گریه فراوان ، باعث سفید گشتن سیاهی چشم و نابینایی می شود .

وایضت عیناه من الحزن

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

8 - یوسف - 12 - 85 - 7

7 - رنج ها و غصه های شدید ، فرساینده توان جسمی آدمی و هلاک سازنده وی

قالوا تالله تفتؤا تذکر یوسف حتی تکون حرصاً أو تکون من الهلکین

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

18 - نجم - 53 - 43 - 3

3 - شادی و حزن ، دورکن اصلی در مسیر تربیت انسان *

و أنّ إلى ربّک المنتهی . و أنّه هو أضحک و أبکی

برداشت یاد شده بدین احتمال است که ذکر «ربّ» و اسناد دادن شادی ها و غم های انسان به خداوند، بدان معنا باشد که انسان در شادی و غم، می تواند مسیر تربیت الهی را بیماید.

3- آثار اندوه موسی (ع)

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

10 - اندوه موسی (ع) بر هلاکت همراهانش در میقات ، موجب شکوه او به درگاه خدا و آرزوی مرگ خویش و همراهانش پیش از حضور در میعادگاه مناجات

قال رب لو شئت أهلكتهم من قبل وإني

ص: 163

4- آثار اندوه یعقوب(ع)

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

8 - یوسف - 12 - 84 - 5

5- حزن و اندوه شدید یعقوب (ع) در فراق یوسف (ع) ، موجب نابینایی هر دو چشم او شد .

وایضت عیناه من الحزن

«ایضاض» مصدر باب افعلال از ماده «بیض» و به معنای سفید شدن است و سفید شدن چشم کنایه از نابینا گشتن است.

5- آثار روانی اختفای اندوه

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

8 - یوسف - 12 - 84 - 15

15- فرو بردن غم ها و اندوه ها و خودداری کردن از اظهار و ابراز آنها ، دارای تأثیری منفی بر جسم و توان آدمی است .

وایضت عیناه من الحزن فهو کظیم

برداشت فوق، از تفریع «هو کظیم» به وسیله حرف «فاء» بر «ایضت عیناه من الحزن» استفاده می شود؛ یعنی، اینکه چشمان یعقوب(ع) از حزن و اندوه بی فروغ شد. این نشانه آن است که او غمها و اندوه ها را در درون خویش محبوس می داشت و از اظهار آن خودداری می کرد.

6- اجتناب از اندوه بر کافران

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

9 - حجر - 15 - 88 - 9

9- توصیه خداوند به پیامبر (صلی الله علیه و آله) بر اندوهگین نشدن و خودخوری نکردن برای کافران و مشرکان

لاتمدنّ عینیک .. و لاتحزن علیهم

7- اجتناب از اندوه بر مشرکان

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

9 - حجر - 15 - 88 - 9

9- توصیه خداوند به پیامبر (صلی الله علیه و آله) بر اندوهگین نشدن و خودخوری نکردن برای کافران و مشرکان

لا تملدنّ عینیک . . . و لا تحزن علیهم

ص: 164

8- اندوه ابراهیم (ع)

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

8 - هود - 11 - 75 - 4، 2

2- ابراهیم (ع) ، از گرفتار شدن مردمان به مشکلات ، متأثر می شد و بر آنان دل می سوزاند .

إن إبرهیم .. أوه

«أواه» به کسی گفته می شود که بسیار آه می کشد و متأسف می شود. توصیف ابراهیم(ع) به «أواه» پس از جمله «یجادلنا» می رساند که: تأسف و تأثر ابراهیم(ع) به خاطر مشکلات و گرفتاریهای مردمان بوده است.

4- بردباری ابراهیم (ع) و تأسفش بر مشکلات مردم و اعتقاد راسخش به خداوند ، برانگیزنده او به شفاعت درباره قوم لوط

یجدلنا فی قوم لوط. إن إبرهیم لحلیم أوه منیب

جمله «إن إبراهیم ..» بیانگر علّت مجادله ابراهیم(ع) درباره قوم لوط و دفاع او از ایشان است.

9- اندوه اخروی بی تقویان

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

5 - اعراف - 7 - 35 - 8

8 - ترس و اندوه در قیامت بر ناصالحان و بی تقویان سایه گستر خواهد شد.

فمن اتقی و أصلح فلا خوف علیهم و لا هم یحزنون

10- اندوه اخروی روسیاهان

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

20 - عبس - 80 - 41 - 1

1 - چهره برخی از اهل محشر ، در غباری سیاه و دودآسا فرو رفته ، آثار افسردگی و اندوه از سر و روی آنان خواهد بارید .

ترهقها قتره

«رَهق»؛ یعنی، فراگرفتن و پوشاندن و «قتره» غباری است که مانند دود، سیاه فام باشد (لسان العرب). هم چنین به هر اندوهی که رخسار انسان را فراگیرد «قتر» گفته می شود. (مقایس اللغه)

11- اندوه اخروی فاسدان

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

5 - اعراف - 7 - 35 - 8

8 - ترس و اندوه در قیامت بر ناصالحان و بی تقوایان سایه گستر خواهد شد.

ص: 165

فمن اتقى و أصلح فلا خوف عليهم و لا هم يحزنون

12- اندوه اخروی کافران

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

15 - 1 - 36 - 52 - 1

1 - کافران به وقت زنده شدن و حضور به پیشگاه پروردگار ، به شدت اظهار تأسف و حسرت می کنند .

إلى ربهم ينسلون . قالوا يويلنا

«یاویلنا» (ای وای بر ما) در جایی به کار می رود که حادثه ای مصیبت بار و تأسف آور، پدید آمده باشد و از آن اظهار تأسف شود.

13- اندوه اخروی گناهکاران

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

14 - 1 - 30 - 12 - 1

1 - مجرمان ، در روز برپایی قیامت ، اندوهگین و ناامیدند .

و یوم تقوم الساعة یبلس المجرمون

«إبلاس» در لغت، اندوه ناشی از شدت سختی (مفردات راغب) و نیز به معنای یأس است (لسان العرب).

14- اندوه اخروی مجرمان

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

17 - 2 - 43 - 75 - 2

2 - اندوه سنگین و یأس آلود مجرمان در جهنم

لا یفتّر عنهم و هم فیه مبلسون

«إبلاس» (مصدر «مبلسون») به معنای اندوه ناشی از یأس است. (مفردات راغب)

15- اندوه اخروی مشرکان

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

7- قیامت صحنه حسرت و اندوه مشرکان پیرو، از شرکوردزی و پیروی از سران شرک

کذلک یریهم الله أعمالهم حسرت علیهم

ص: 166

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

14 - روم - 30 - 13 - 8

8 - ناتوانی معبودان مشرکان از شفاعت آنها در پیشگاه خداوند ، از عوامل یأس و اندوه آنان در قیامت است .

و یوم تقوم الساعة یبلس المجرمون . و لم یکن لهم من شرکائهم شفعا

ذکر «و لم یکن لهم .. شفعا» پس از بیان ناامیدی مشرکان در قیامت، ممکن است برای اشاره به این نکته باشد که یأس آنان، ناشی از شفیع نداشتن شان است.

16- اندوه اخروی موحدان

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

16 - فصلت - 41 - 30 - 10

10 - نگرانی و هراس انسان ها حتی یکتاپرستان در قیامت

تتنزل علیهم الملئکه الا تخافوا ولا تحزنوا

برداشت یاد شده بر این اساس است که آیه شریفه مربوط به قیامت بوده و نگرانی موحدان از ناحیه سرنوشت و دشواری های مراحل بعد پدید آمده باشد.

17- اندوه اخروی مؤمنان

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

15 - فاطر - 35 - 34 - 4

4 - قیامت ، عرصه حزن آور و اندوهگین حتی برای مؤمنان

وقالوا الحمد لله الذی اذهب عنا الحزن

18- اندوه از خطا

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

16 - فصلت - 41 - 30 - 9

9 - موحدان راستین ، در خوف و هراس نسبت به سرنوشت اخروی خویش و اندوهناک از خطاها و لغزش های خود

إِنَّ الَّذِينَ قَالُوا رَبُّنَا اللَّهُ ثُمَّ اسْتَقَمُوا.. أَلَّا تَخَافُوا وَلَا تَحْزَنُوا

بنابراین نکته که نزول ملائکه در دنیا و یا به هنگام مرگ باشد، مطلب بالا استفاده می شود.

ص: 167

19- اندوه باغدار متکبر

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

10 - کهف - 18 - 42 - 8

8- ثروت مند خودپرست ، پس از نابودی اموال خویش ، به خود آمده و بر مواضع شرک آلود گذشته خویش تأسف می خورد .

یلیتی لم أشرك برّی أحدًا

20- اندوه بر حق ناپذیری کافران

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

9 - نحل - 16 - 127 - 8،10

8- پیامبر (صلی الله علیه و آله) ، به خاطر حق ناپذیری کافران ، بسیار محزون و اندوهگین بود .

ولا تحزن علیهم

10- دلداری و تسلی خداوند به پیامبر (صلی الله علیه و آله) در غم او بر کفرورزی و حق ناپذیری کافران

ولا تحزن علیهم

21- اندوه بر طغیانگران

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

4 - مائده - 5 - 68 - 24

24 - طغیانگران و کفرپیشگان ، شایسته دلسوزی نیستند .

فلا تأس علی القوم الکفرین

22- اندوه بر کافران

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

4 - مائده - 5 - 68 - 24

24 - طغیانگران و کفرپیشگان ، شایسته دلسوزی نیستند .

فلاتأس على القوم الكافرين

جلد - نام سورہ - سورہ - آیہ - فیش

9 - حجر - 15 - 88 - 10

ص: 168

10- کافران و مشرکان حق ناپذیر ، شایسته دلسوزی نیستند .

لا تملدنّ عینیک .. و لاتحزن علیهم

حزن و اندوه پیامبر (صلی الله علیه و آله) درباره کافران و مشرکان - همان گونه که مفسران گفته اند - به خاطر حق ناپذیری آنان بود. نهی شدن پیامبر (صلی الله علیه و آله) از اندوه برای آنان، ممکن است از این جهت باشد که آنان ارزش چنین اندوهی را ندارند.

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

10 - کهف - 18 - 6 - 9,8

8- اندوهناک بودن پیامبر (صلی الله علیه و آله) بر حال کافران ، در پیشگاه خداوند ، حالتی ستوده و فراتر از حدّ انتظار است .

فلعلک بخع نفسک علی ءاثرهم إن لم یؤمنوا بهذا الحدیث أسفاً

آیه شریف، گرچه پیامبر (صلی الله علیه و آله) را از این که به سبب اندوه، خود را به هلاکت و مشقت بیندازد، برحذر داشته است، ولی با عنایتی لطیف، از آن، تقدیر کرده است؛ زیرا، اصل تأسف خوردن را مذموم ندانسته، بلکه مرحله ای از آن را غیر لازم شمرده است.

9- تأسف خوردن بر حال کافران و سرنوشت بد آنان ، حالت قابل تحسین است .

فلعلک بخع نفسک علی ءاثرهم .. أسفاً

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

13 - شعراء - 26 - 3 - 1

1 - نگرانی و اندوه شدید پیامبر (صلی الله علیه و آله) به خاطر عدم گرایش کافران به ایمان

لعلک بخع نفسک ألا یكونوا مؤمنین

واژه «لعلّ» در مواردی که انتظار وقوع امر ناخوشایندی می رود به معنای اشفاق و بیم داشتن است و «بَخَع» (مصدر «باخع») نیز به معنای تباه ساختن و از بین بردن می باشد. بنابراین «لعلک باخع نفسک»؛ یعنی، بیم آن می رود که تو جان خویش را تباه سازی. از این رو معلوم می شود که پیامبر (صلی الله علیه و آله) از این که کافران ایمان نمی آوردند، چنان اندوهگین می شد که ترس آن می رفت که جان خویش را از دست بدهد.

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

13 - نمل - 27 - 70 - 1

1 - حزن و اندوه پیامبر (صلی الله علیه و آله) بر حال کافران ، علی رغم مکر و توطئه آنان علیه آن حضرت

و لاتحزن عليهم و لاتكن في ضيق مما يمكرون

23- اندوه بر کفر انسان ها

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

8 - هود - 11 - 36 - 8

8- تأسف بر کفرورزی و هدایت ناپذیری انسان های عنود و لجوج ، امری نابه جا و بی مورد

لن يؤمن من قومك إلا من قد آمن فلاتبتس بما كانوا يفعلون

ص: 169

24- اندوه بر گذشته

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

17 - احقاف - 46 - 13 - 1

1- یکتاپرستان استوار بر طریق ایمان ، ایمن از هر بیم و اندوه نسبت به گذشته و آینده

إِنَّ الَّذِينَ قَالُوا رَبُّنَا اللَّهُ ثُمَّ اسْتَقَمُوا فَلَا خَوْفَ عَلَيْهِمْ وَلَا هُمْ يَحْزَنُونَ

در معنای «لاخوف علیهم» گفته شده است که «خوف» نسبت به آینده و موضوعی است که در شرف وقوع می باشد؛ ولی در «ولا هم یحزنون» حزن و اندوه، همواره بر امری است که تحقق یافته و سپری شده است.

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

18 - حدید - 57 - 23 - 1

1 - انسان ، به خاطر چیزی که از دست می دهد ، نباید ناراحت و غمگین شود .

لَكَيْلًا تَأْسَوْا عَلَىٰ مَا فَاتَكُمْ

25- اندوه بر گمراهان

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

4 - مائده - 5 - 49 - 16,30

16 - توجه به حاکمیت اراده خداوند بر هدایت و ضلالت مردمان ، از میان برنده هر گونه حزن و اندوه بر گمراهی آنان

فان تولوا فاعلم انما يريد الله ان يصيبهم ببعض ذنوبهم

از اهداف آگاه ساختن پیامبر (صلی الله علیه و آله) (فاعلم ..) به اینکه حتی گمراه ساختن مردمان نیز برخاسته از اراده الهی است، بازدارای وی از تأسف و اندوه بر گمراهی آنان است.

30 - توجه رهبران دینی به پلیدی و ناپاکی گروه بسیاری از مردم ، مانع حزن و اندوه آنان بر سرپیچی برخی از مردم از دین و احکام آن

فان تولوا .. و ان كثيراً من الناس لفسقون

چنانچه هدف از جمله «فاعلم ..»، بازدارای زاید پیامبر (صلی الله علیه و آله) از حزن و اندوه باشد، می توان جمله «ان كثيراً» را بیانگر علت آن دانست ؛ یعنی ای پیامبر (صلی الله علیه و آله) بسیاری از مردم فاسقند و خداوند هدایت آنان را اراده نکرده است. بنابراین بر

رویگردانی آنان از دین و احکام آن محزون مباش.

ص: 170

26- اندوه بر گمراهی کافران

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

15 - فاطر - 8 - 35 - 13، 14

13 - توصیه خداوند به پیامبر (صلی الله علیه و آله)، مبنی بر حسرت و اندوه نداشتن بر گمراهی کافران

فلا تذهب نفسک علیهم حسرت

14 - حسرت و اندوه شدید و همه جانبه پیامبر (صلی الله علیه و آله)، بر انحراف و گمراهی مردم کافر

فلا تذهب نفسک علیهم حسرت

آمدن «حسرات» به صورت جمع به جای «حسرت»، بر کثرت و چند جانبه بودن آن دلالت می کند.

27- اندوه بر گناهکاران

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

4 - مائده - 5 - 26 - 12، 13

12 - پرهیز از تأسف و اندوه بر گناهکاران بنی اسرائیل، فرمان خداوند به موسی (ع)

فلا تأس علی القوم الفسقین

13 - ضرورت پرهیز از تأسف و اندوه بر گناهکاران گرفتار به کیفر الهی

فلا تأس علی القوم الفسقین

28- اندوه بر مشرکان

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

9 - حجر - 15 - 88 - 10

10- کافران و مشرکان حق ناپذیر، شایسته دلسوزی نیستند.

لا تملدنّ عینیک .. و لاتحزن علیهم

حزن و اندوه پیامبر (صلی الله علیه و آله) درباره کافران و مشرکان - همان گونه که مفسران گفته اند - به خاطر حق ناپذیری آنان بود. نهی

شدن پیامبر(صلی الله علیه و آله) از اندوه برای آنان، ممکن است از این جهت باشد که آنان ارزش چنین اندوهی را ندارند.

29- اندوه بر مشکلات مردم

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

8 - هود - 11 - 75 - 2,4,5

2- ابراهیم (ع)، از گرفتار شدن مردمان به مشکلات، متأثر می شد و بر آنان دل می سوزاند.

ص: 171

إن إبرهیم . . . أوّه

«اوّاه» به کسی گفته می شود که بسیار آه می کشد و متأسف می شود. توصیف ابراهیم(ع) به «اوّاه» پس از جمله «یجادلنا» می رساند که: تأسف و تأثر ابراهیم(ع) به خاطر مشکلات و گرفتاریهای مردمان بوده است.

4- بردباری ابراهیم (ع) و تأسفش بر مشکلات مردم و اعتقاد راسخش به خداوند، برانگیزنده او به شفاعت درباره قوم لوط

یجدلنا فی قوم لوط. إن إبرهیم لحلیم أوّه منیب

جمله «إن إبرهیم . . .» بیانگر علت مجادله ابراهیم(ع) درباره قوم لوط و دفاع او از ایشان است.

5- بردباری، تأسف و تأثر بر مشکلات مردم و توجّه داشتن به خدا و درخواست حاجت ها از او، صفات و خصلتهایی نیکو و پسندیده است.

إن إبرهیم لحلیم أوّه منیب

30- اندوه بر مصایب

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

18 - حدید - 57 - 23 - 8

8 - غمگین شدن در ناملایمات و شادمانی کردن در برخورداری ها، نشانه بی اعتقادی به تقدیر الهی است.

لکیلا تأسوا علی ما فاتکم و لاتقرحوا بما آتیکم

«أسی» (مصدر «تأسوا») به معنای اندوهگین شدن و «فرح» (مصدر «لاتقرحوا») به معنای شادمانی کردن است. بنابراین «لاتأسوا»; یعنی، غمگین نشوید و «لاتقرحوا»; یعنی، شادمانی نکنید؛ زیرا آنچه به شما می رسد - چه خوب و چه بد - قبلاً تعیین شده است.

31- اندوه بر هدایت ناپذیری انسان ها

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

8 - هود - 11 - 36 - 8

8- تأسف بر کفرورزی و هدایت ناپذیری انسان های عنود و لجوج، امری نابه جا و بی مورد

لن یؤمن من قومک إلاّ من قد آمن فلاتبتئس بما کانوا یفعلون

32- اندوه بر هلاکت کافران

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

6 - اعراف - 7 - 93 - 11

11 - اندوهناک شدن بر هلاکت کفرپیشگان لجوج ، حتی در صورت خویش و هموطنی با آنان ، امری نکوهیده و ناروا

ص: 172

33- اندوه بنی اسرائیل

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

10 - اسراء - 17 - 7 - 9

9- مورد تاخت و تاز قرار گرفتن بنی اسرائیل به وسیله جنگاورانی قدرتمند، با فرا رسیدن دومین مرحله فسادانگیزی آنان و هویدا شدن غبار غم و شکست در چهره آنها

فإذا جاء وعد الأخره لیسئوا وجوهکم

ضمیر فاعلی «هم» در «لیسئوا» به «عباداً» باز می گردد و لام در آن برای تعلیل است؛ یعنی، بندگان ما برای اندوهگین کردن شما (بنی اسرائیل) بیایند.

34- اندوه بنیامین

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

8 - یوسف - 12 - 69 - 6

6- تأسّف و اندوه بنیامین از رفتار گذشته برادرانش در ماجرای ناپدید شدن یوسف (ع)

فلا تبئس بما کانوا یعملون

35- اندوه بهشتیان

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

15 - فاطر - 35 - 34 - 3

3 - اندوهگین بودن بهشتیان در عرصه قیامت پیش از ورود به بهشت

وقالوا الحمد لله الذی اذهب عنا الحزن

برداشت یاد شده، به خاطر این نکته است که لازمه برطرف کردن حزن وجود آن از پیش است.

36- اندوه بیگانگان

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

3 - آل عمران - 3 - 118 - 8

8 - رفاه، آسایش و امنیّت جامعه ایمانی، مایه غم و اندوه بیگانگان

ص: 173

از مفهوم جمله «وَدَّوَا مَا عَنَّتُمْ»، استفاده شده است.

37- اندوه خانواده نوح (ع)

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

11 - انبیاء - 21 - 76 - 6

6- حضرت نوح (ع) و خاندانش، گرفتار غمی شدید و اندوهی بزرگ در مسیر انجام رسالت خویش.

و نوحًا إذ نادى... فنَجَّينَه و أهله من الكرب العظيم

«کرب» به معنای غم و اندوه شدید است (مفردات راغب).

38- اندوه در برزخ

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

3 - آل عمران - 3 - 170 - 16، 18

16 - عالم پس از مرگ (برزخ)، جایگاه ترس و اندوه برای برخی از انسانها

و یستبشرون بالذین لم یلحقوا بهم من خلفهم الا خوف علیهم و لا هم یحزنون

اگر در عالم برزخ برای هیچ کس، هیچ حزن و اندوهی نبود، سرور و شادمانی شهیدان بر اینکه نه خود و نه دیگر همزمانشان که با شهادت به آنان ملحق می شوند، حزن و اندوهی ندارند، بی مورد خواهد بود.

18 - وجود شادمانی، ترس و اندوه (حالات روحی) برای انسان در عالم برزخ

فرحین بما آتیهم الله من فضله... الا خوف علیهم و لا هم یحزنون

39- اندوه در بهشت

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

6 - اعراف - 7 - 49 - 5، 6

5 - اصحاب اعراف در صحنه قیامت بشارت دهنده راهیان بهشت به زندگانی آکنده از امنیت و به دور از حزن

ادخلوا الجنة لا خوف عليكم ولا أنتم تحزنون

6- بهشت ، جایگاهی امن ، بی خطر و به دور از حوادث حزن آور

لا خوف عليكم ولا أنتم تحزنون

ص: 174

40- اندوه در قیامت

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

1 - بقره - 2 - 112 - 7

7 - قیامت ، صحنه ای هراسناک و جایگاه حزن و اندوه است .

ولا خوف علیهم و لا هم یحزنون

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

2 - بقره - 2 - 266 - 10

10 - تباهی اعمال انجام شده برای غیر خداوند و اندوه فراوان انجام دهنده آن در قیامت

ایوّد احدکم .. فاحترقت

وجه تشبیه بین «اصابه الکبر» و انقاهای باطل، ناتوانی جبران گذشته و تأمین آینده است و فرض این معنا در طرف مشبّه هنگام مرگ و قیامت است.

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

2 - بقره - 2 - 274 - 8

8 - انفاق کنندگان در راه خداوند ، ترس و اندوهی در رستاخیز نخواهند داشت .

ولا خوف علیهم و لا هم یحزنون

بنابراینکه عدم «خوف» و «حزن» تنها مربوط به آخرت باشد.

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

2 - بقره - 2 - 277 - 10

10 - مؤمنان دارای عمل صالح ، ترس و اندوهی در رستاخیز ندارند .

انّ الذّین امنوا .. و لا خوف علیهم و لا هم یحزنون

بنابراینکه عدم «خوف» و «حزن» مربوط به آخرت باشد.

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

2 - آل عمران - 3 - 30 - 11

11 - قیامت ، روز اندوه و افسوس بدکاران

توَدَّ لو انَّ بینها و بینه امداً بعیداً

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

5 - اعراف - 7 - 35 - 7

7 - تصدیق کنندگان انبیا و تقوایبشگان راستکردار در قیامت ایمن از عقوبت‌های الهی و به دور از هر گونه اندوه هستند.

فمن اتقى و أصلح فلا خوف علیهم و لا هم یحزنون

مراد از نبودن خوف (لا خوف) به دلیل آیه بعد، ایمنی از گرفتار شدن به آتش دوزخ است.

ص: 175

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

14 - روم - 30 - 12 - 7

7 - بدکارانِ دروغ انگارِ آیات الهی ، در روز قیامت ، ناامید و اندوه ناک اند .

ثمَّ كان عقبه الذين أسئوا السوأي أن كذبوا بأیت الله . . . و یوم تقوم الساعه ی

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

15 - فاطر - 35 - 34 - 3,4

3 - اندوهگین بودن بهشتیان در عرصه قیامت پیش از ورود به بهشت

وقالوا الحمد لله الذی اذهب عنا الحزن

برداشت یاد شده، به خاطر این نکته است که لازمه برطرف کردن حزن وجود آن از پیش است.

4 - قیامت ، عرصه حزن آور و اندوهگین حتی برای مؤمنان

وقالوا الحمد لله الذی اذهب عنا الحزن

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

15 - یس - 36 - 52 - 2

2 - وضعیت کافران در روز رستاخیز ، بسیار تأسف بار و حسرت آور خواهد بود .

قالوا یویلنا

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

19 - معارج - 70 - 4 - 6

6 - روز قیامت ، روزی بس دشوار و اندوه بار برای خلائق

فی یوم کان مقداره خمسین ألف سنه

برداشت یاد شده، با توجه به این نکته است که در زبان عرب، اوقات سخت و خزن آور را، به طولانی بودن آن و زمان های راحتی و شادمانی را به کوتاه بودن آن توصیف می کنند.

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

6 - اعراف - 7 - 93 - 10

10 - شعيب (ع) با توجه به کفرورزی مردم خویش ، دریغ و تأسف بر هلاکت آنان را ناروا خواند .

فکیف ءاسی علی قوم کفرین

لحن جمله «يقوم . . .» حکایت از دریغ و تأسف شعيب دارد و جمله «کیف ءاسی ...» دلالت می کند که تأسف بر هلاکت کفرپیشگان نارواست. گویا شعيب هنگامی که قومش را مشرف به هلاکت یافت بر آنان افسوس خورد و سپس کفرورزی آنان را

ص: 176

ملاحظه کرد و آنان را مستحق این هلاکت دانست و لذا نتیجه گرفت که نباید بر هلاکت ایشان افسوس خورد.

42- اندوه غافلان

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

5 - انعام - 6 - 44 - 11

11 - خدافراموشان، دارای چهره هایی مایوس و اندوهبار به هنگام نزول عذاب الهی

فلما نسوا به .. فاذا هم مبلسون

ابلاس به معنی ناامید و متحیر شدن است. (قاموس اللغة). ابلاس به حزن و اندوهی گفته می شود که از شدت سختی بر کسی عارض شود. (مفردات راغب).

43- اندوه فرعون

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

13 - شعراء - 26 - 19 - 2

2 - ناراحتی عمیق فرعون از عمل موسی (ع) و کشته شدن مرد قبطی به دست او

و فعلت فعلتک التی فعلت

از این که فرعون نفس عمل را نام نبرده؛ بلکه بدان اشاره کرده (التي فعلت) و موسی(ع) را بدان خاطر کافر و ناسپاس شمرده است، مطلب یاد شده استفاده می شود.

44- اندوه کافران

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

12 - مؤمنون - 23 - 77 - 6

6 - شکستگی و حزن و اندوه بی پایان ، فرجام نهایی کافران و مستکبران

حتّی إذا فتحنا .. إذا هم فیه مبلسون

45- اندوه لای

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

6- ناراحتی و شرمساری فرزند ارشد یعقوب از توفیق نیافتن در عمل به عهد و پیمان خویش (بازگرداندن بنیامین)

ص: 177

قال كبيرهم . . . قد أخذ عليكم موثّقاً... فلن أبرح الأرض

46- اندوه لوط(ع)

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

8 - هود - 11 - 77 - 4

4- لوط (ع) با ورود فرشتگان ، عرصه را بر خویشتن تنگ دید و ناراحتی و اندوه وی را فرا گرفت .

و لما جاءت رسلنا لوطاً سيء بهم وضاق بهم ذرعاً

«ذرعاً» - که به معنای کشیدن ذراع دست است - تمییزی مبدل از فاعل می باشد. بنابر این «ضاق بهم ذرعاً»؛ یعنی، ضاق ذرعه (تنگ شد ذراع دستش به سوی آنان) و تنگ شدن ذراع به طرف کسی یا چیزی مَثَل است برای کسی که از انجام کاری ناتوان است و بدان دست رسی ندارد. «سیء» فعل مجهول «ساء» (ناراحتش کرد) است و «باء» در «بهم» سببیه است. بنابراین «سیء بهم» یعنی به سبب (آمدن) آنها برای لوط ناراحتی ایجاد شد.

47- اندوه مادر موسی(ع)

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

11 - طه - 20 - 40 - 13

13 - مادر موسی ، با چشم دوختن به سرنوشت نامعلوم فرزندش ، از دوری او اندوهگین بود .

کی تقرّ عينها و لاتحزن

آرام و قرارگرفتن چشم، کنایه از بر طرف شدن نگرانی شدیدی است که چشم را به سویی خیره می کند و یا آن را همواره به چپ و راست می چرخاند.

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

13 - قصص - 28 - 7 - 9

9- توصیه مادر موسی از سوی خدا به دور کردن ترس و اندوه از خود نسبت به سرنوشت فرزندش

و لاتخافی و لاتحزنی

48- اندوه محمد(صلی الله علیه و آله)

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

3 - آل عمران - 3 - 153 - 19,20

19 - اندوه پیامبر (صلی الله علیه و آله) از عصیان و نافرمانی مسلمانان و فرارشان از کارزار احد

ص: 178

برخی بر آنند که مراد از «غمّ» (غمّ دوّم)، غم و اندوهی است که مسلمانان در آن کارزار به خاطر عصیان از دستور پیامبر (صلی الله علیه و آله) و به شکست کشاندن لشکر اسلام بر دل پیامبر (صلی الله علیه و آله) گذاشتند.

20 - اندوه مسلمانان از شکست و از دست دادن غنائم و مبتلا شدن به مصیبت ها در کارزار احد ، تاوان اندوهی که بر دل رسول خدا (صلی الله علیه و آله) گذاردند .

بنابر اینکه «اثاب» به معنای مجازات باشد نه پاداش، و مراد از «غمّا»، اندوه مسلمانان به خاطر از دست دادن غنائم و مراد از «بغمّ»، غمی باشد که بر رسول خدا (صلی الله علیه و آله) وارد کردند. و «باء» در «بغمّ» به معنای سببیت گرفته شده است.

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

3 - آل عمران - 3 - 176 - 1,2,4

1 - علاقه وافر پیامبر (صلی الله علیه و آله) به هدایت یافتن مردم و اندوه و تأسف عمیق وی از شتاب برخی از مردم در کفر

و لا یحزنک الذین یسارعون فی الکفر

2 - توصیه خداوند به پیامبر (صلی الله علیه و آله) مبنی بر اندوهگین نشدن از شتاب برخی مردم در کفر

و لا یحزنک الذین یسارعون فی الکفر

4 - نگرانی پیامبر (صلی الله علیه و آله) از آسیب یافتن دین خدا به واسطه تلاش های کفرآمیز

و لا یحزنک الذین یسارعون فی الکفر

از اینکه خداوند در مقام دلداری می فرماید: انهم لن یضروا الله شیئاً (آنان با کفرشان به خدا ضرری نمی رسانند)، معلوم می شود که سبب ناراحتی پیامبر (صلی الله علیه و آله)، احتمال آسیب رسانی کافران به دین خدا بوده است.

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

3 - آل عمران - 3 - 184 - 2

2 - اندوه پیامبر (صلی الله علیه و آله) به جهت تکذیب آن حضرت از سوی یهود *

فان کذبوک فقد کذب رسل من قبلک

لحن آیه حکایت از اندوه پیامبر (صلی الله علیه و آله) نسبت به تکذیبش دارد، و برخی جواب شرط را محذوف دانسته اند و چنین گفته اند: ان کذبوک فلا تحزن. از این رو، جمله «فقد کذب» را علت «لا تحزن» گرفته اند.

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

4 - نساء - 4 - 166 - 3

3 - خداوند تسلی بخش پیامبر (صلی الله علیه و آله) برای زدودن آزردهی وی از انکار اهل کتاب

فلا یؤمنون الا قليلا .. لکن الله یشهد بما أنزل إلیک

شهادت خداوند به حقانیت قرآن همراه با استدراک پس از بیان انکار رسالت پیامبر (صلی الله علیه و آله) از سوی اکثریت اهل کتاب، به منظور تسلی دادن به آن حضرت است.

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

ص: 179

2 - خداوند ، بر حذر دارنده پیامبر خویش (صلی الله علیه و آله) از تأسف و اندوه بر کفرورزی مردمان

يأبها الرسول لا يحزنك الذين يسرعون في الكفر

14 - دروغ پذیری برخی منافقان و یهودیان و پیروی آنان از عالمان تحریفگر ، فلسفه نهی خداوند از تأسف پیامبر (صلی الله علیه و آله) بر کفرورزی آنان

لا يحزنك الذين يسرعون . . . سمعون للكذب سمعون لقوم ءاخرين

«سمعون» خبر برای ضمیر محذوفی است که به «الذین قالوا» و «الذین هادوا» بر می گردد (هم سماعون) و این جمله، بیانگر علت نهی خداوند از تأسف بر کفر منافقان و یهودیان است.

17 - شایعه سازی برخی از منافقان و یهودیان و جاسوسی آنان برای تحریفگران یهود ، فلسفه بازداشتن پیامبر (صلی الله علیه و آله) از اندوه بر کفرورزی آنان

لا يحزنك الذين يسرعون . . . سمعون للكذب سمعون لقوم ءاخرين

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

11 - احساس خطر پیامبر (صلی الله علیه و آله) از ناحیه برخی مردم جهت انجام رسالت ویژه خویش (ابلاغ ولایت علی (ع))

بلغ ما أنزل . . . والله يعصمك من الناس

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

23 - پرهیز از اندوه و تأسف بر کفرپیشگی کافران و سرنوشت شوم آنان ، توصیه خداوند به پیامبر خویش

فلا تأس على القوم الكافرين

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

2 - تسلی خداوند به پیامبر (صلی الله علیه و آله) در برابر انکار منکران با یادآوری آگاهی خداوند به یاوه های کافران و اندوه پیامبر (صلی

الله عليه و آله)

قد نعلم إنه ليحزنك الذي يقولون

جلد - نام سوره - سوره - آيه - فيش

9 - حجر - 15 - 97 - 4

4- پیامبر اسلام (صلی الله علیه و آله) از تبلیغات سوء و استهزای آزار دهنده مشرکان و دشمنان اسلام، اندوهگین و آزرده بود.

المستهزئين . . . ولقد نعلم أنك يضيق صدرك بما يقولون

جلد - نام سوره - سوره - آيه - فيش

10 - كهف - 18 - 6 - 4,8

4- پیامبر (صلی الله علیه و آله) به جهت سرنوشت و پایان بد کافران، در رنج و تأسفی عمیق بود.

ص: 180

فلعلک باخع نفسک علی ءاثرهم إن لم يؤمنوا بهذا الحدیث أسفاً

مراد از «آثار» می تواند عاقبت و نتیجه ای باشد که بر ایمان نیاوردن به قرآن (إن لم يؤمنوا بهذا الحدیث) مترتب می شود. بر این اساس «باخع نفسک عن اثرهم» یعنی: ای [پیامبر!] خود را به خاطر آثار ناشایستی که کفر آنان در پی دارد، در رنج و مشقتی کشنده، قرار می دهی.

8- اندوهناک بودن پیامبر (صلی الله علیه و آله) بر حال کافران، در پیشگاه خداوند، حالتی ستوده و فراتر از حدّ انتظار است.

فلعلک باخع نفسک علی ءاثرهم إن لم يؤمنوا بهذا الحدیث أسفاً

آیه شریف، گرچه پیامبر (صلی الله علیه و آله) را از این که به سبب اندوه، خود را به هلاکت و مشقت بیندازد، برحذر داشته است، ولی با عنایتی لطیف، از آن، تقدیر کرده است؛ زیرا، اصل تأسّف خوردن را مذموم ندانسته، بلکه مرحله ای از آن را غیر لازم شمرده است.

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

13 - شعراء - 26 - 3 - 1

1 - نگرانی و اندوه شدید پیامبر (صلی الله علیه و آله) به خاطر عدم گرایش کافران به ایمان

لعلک باخع نفسک ألا یكونوا مؤمنین

واژه «لعلّ» در مواردی که انتظار وقوع امر ناخوشایندی می رود به معنای اشفاق و بیم داشتن است و «بَخَع» (مصدر «باخع») نیز به معنای تباہ ساختن و از بین بردن می باشد. بنابراین «لعلک باخع نفسک»؛ یعنی، بیم آن می رود که تو جان خویش را تباہ سازی. از این رو معلوم می شود که پیامبر (صلی الله علیه و آله) از این که کافران ایمان نمی آوردند، چنان اندوهگین می شد که ترس آن می رفت که جان خویش را از دست بدهد.

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

13 - نمل - 27 - 70 - 5, 1

1 - حزن و اندوه پیامبر (صلی الله علیه و آله) بر حال کافران، علی رغم مکر و توطئه آنان علیه آن حضرت

و لاتحزن علیهم و لاتکن فی ضیق ممّا یمکرون

5 - دلتنگی پیامبر (صلی الله علیه و آله) از توطئه های دشمنان علیه رسالت آن حضرت

و لاتکن فی ضیق ممّا یمکرون

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

5 - کفر کافران ، بی ارزش تر از آن است که پیامبر (صلی الله علیه و آله) خود را به آن مشغول و اندوه ناک کند .

و من کفر فلا یحزنک کفره

11 - پیامبر (صلی الله علیه و آله) از برخی رخداد ها متأثر و غمگین می شده است .

و من کفر فلا یحزنک کفره

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

15 - فاطر - 35 - 8 - 14، 13

13 - توصیه خداوند به پیامبر (صلی الله علیه و آله) ، مبنی بر حسرت و اندوه نداشتن بر گمراهی کافران

ص: 181

فلاتذهب نفسک علیهم حسرت

14 - حسرت و اندوه شدید و همه جانبه پیامبر (صلی الله علیه و آله)، بر انحراف و گمراهی مردم کافر

فلاتذهب نفسک علیهم حسرت

آمدن «حسرات» به صورت جمع به جای «حسرت»، بر کثرت و چند جانبه بودن آن دلالت می کند.

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

15 - پس - 36 - 76 - 3، 2

2 - پیامبر اسلام (صلی الله علیه و آله)، در برابر سخنان ناروا و تهمت های غم انگیز مخالفان دعوتش، مورد تسلی خاطر و دلجویی خداوند قرار گرفت .

فلا یحزنک قولهم

3 - پیامبر اسلام (صلی الله علیه و آله)، با سخنان ناروا و تهمت های غم انگیز دشمنان رسالتش رویه رو بود .

فلا یحزنک قولهم

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

16 - زمر - 39 - 15 - 1

1 - ناراحتی پیامبر (صلی الله علیه و آله)، از مشرکان و تهدید آنان به سرنوشت شوم و عذاب الهی

قل الله أعبد... فاعبدوا ما شئتم من دونه

امر «فاعبدوا ما شئتم من دونه» برای تهدید و نشانگر شدت غضب و ناراحتی پیامبر (صلی الله علیه و آله) از کافران و مشرکان است.

49- اندوه مریم (س)

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

10 - مریم - 19 - 23 - 6

6- ناراحتی ها و فشار های روحی مریم (س) به هنگام تولد عیسی (ع)، خارج از حدّ توصیف بود .

فأجاءها المخاض إلى جذع النخلة قالت یلینتی متّ قبل هذا و کنت نسیّاً منسیّاً

آرزوی مرگ از جانب شخصیتی چون مریم (س) که مورد عنایت خاص خداوند بود، باید در شرایطی صورت گرفته باشد که وضعیتی فوق تحمل و طاقت برایش پیش آمده باشد، این حالت - به قرینه آیات بعد - فشارهای روحی ناشی از احتمال اتهام و آوارگی حاصل از آن است.

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

10 - مریم - 19 - 24 - 3

3- عیسی (ع) در بدو تولد، مادرش مریم (س) را به اندوهگین نبودن توصیه کرد.

فنادیها من تحتها ألا تحزنی

ص: 182

50- اندوه مستکبران

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

12 - مؤمنون - 23 - 77 - 6

6 - شکستگی و حزن و اندوه بی پایان ، فرجام نهایی کافران و مستکبران

حتّی إذا فتحنا .. إذا هم فیہ مبلسون

51- اندوه مسلمانان

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

3 - آل عمران - 3 - 153 - 14,15,16,17,20,21,27

14 - اندوه مسلمانان از شکست در کارزار احد و پیروز نشدن بر مشرکان

فأثابکم غمًا بغمّ

جمله «فأثابکم» عطف بر جمله «و لقد عفا عنکم» است و کلمه «باء» در «بغمّ» بدلیّه است، و مراد از «غمًّا» به دلیل کلمه «اثابکم» که دلالت بر مرحمت و لطف دارد و نیز به دلیل اینکه پس از عفو واقع شده، غم و اندوهی پسندیده است و این غم پسندیده همان غم پیروزی کافران بر مسلمانان خواهد بود و یا غمّ و اندوه به خاطر پیروی نکردن از رسول خدا (صلی الله علیه و آله) و سست آمدن در رویارویی با دشمن است.

15 - اندوه و حسرت مسلمانان به خاطر از دست دادن غنائم جنگی و جراحاتی که در نبرد احد به آنان رسید .

فأثابکم غمًا بغمّ لکیلا تحزنوا علی ما فاتکم و لا ما اصابکم

مراد از «غمّ» (غم دوّم) باید غمی ناپسند باشد؛ چرا که خداوند آن را به غم پسندیده تبدیل کرد و آن را پاداشی بر مسلمانان قرار داد و به قرینه «لکیلا ..»، آن غم ناپسند همان از دست دادن غنائم و جراحات وارد شده بر مسلمانان بوده است.

16 - اندوه و پشیمانی مسلمانان به خاطر بی اعتنایی به دستورات پیامبر (صلی الله علیه و آله) در کارزار احد

فأثابکم غمًا بغمّ

با توجه به توضیح برداشت شماره 14.

17 - تبدیل اندوه از دادن غنائم به اندوه تمرد از فرمان پیامبر (صلی الله علیه و آله)، موهبتی الهی به رزمندگان احد

کلمه «اثابکم» دلالت بر این معنا دارد که این تبدیل و جایگزینی لطف و موهبتی از جانب خداوند بوده است.

20 - اندوه مسلمانان از شکست و از دست دادن غنائم و مبتلا شدن به مصیبت ها در کارزار احد ، تاوان اندوهی که بر دل رسول خدا (صلی الله علیه و آله) گذاردند .

بنابر اینکه «اثاب» به معنای مجازات باشد نه پاداش، و مراد از «غمّا»، اندوه مسلمانان به خاطر از دست دادن غنائم و مراد از «بغمّ»، غمی باشد که بر رسول خدا (صلی الله علیه و آله) وارد کردند. و «باء» در «بغمّ» به معنای سببیت گرفته شده است.

21 - هجوم پی در پی غم ها و حسرت ها به مسلمانان در کارزار احد ، نتیجه مخالفت آنان با پیامبر خدا (صلی الله علیه و آله)

اذ تصعدون . . . فاثابکم غمّاً بغمّ

برخی از مفسران بر آنند که «باء» در «بغمّ» الصاقیه است و مراد، غمهای فراوانی است که یکی پس از دیگری در آن نبرد به مسلمانان وارد می شد و همه آنها پیامد فرار از جنگ و مخالفت با دستور پیامبر (صلی الله علیه و آله) بود. در برداشت فوق «اثابکم» به معنای مجازات گرفته شده نه پاداش.

27 - تسلط خالد بن ولید بر مسلمانان در جنگ احد ، موجب افزایش اندوه آنان از شکست در آن کارزار

امام باقر (ع) درباره «فاثابکم غمّاً بغمّ» فرمود: فاما الغمّ الاول فالهزيمة والقتل و اما الاخر فاشراف خالد بن الوليد عليهم.

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

3 - آل عمران - 3 - 154 - 1,4

1 - فرورستاندن خوابی آرام بخش از سوی خداوند بر پیکارگران احد ، به دنبال اندوههایی که در آن کارزار بر ایشان گذشت .

ثمّ انزل علیکم من بعد الغمّ امنه نعاساً

«امنه» (آرامش خاطر)، مفعول برای «انزل» است و «نعاساً» به معنای خواب، عطف بیان و یا بدل از «امنه» است.

4 - وضعیّت اندوهگین و پر دلهره و اضطراب مسلمانان پس از کارزار احد

ثمّ انزل علیکم من بعد الغمّ امنه نعاساً

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

3 - آل عمران - 3 - 165 - 12

12 - رفع ناراحتی مسلمانان به جهت شهادت هفتاد نفر در جنگ احد ، با تذکر به این که آنان در جنگ بدر ، هفتاد نفر از دشمنان را کشته و هفتاد نفر را اسیر کردند .

اولمّا اصابتکم مصیبه قد اصبتم مثلها

امام صادق (ع) درباره آیه فوق فرمود: کان المسلمون قد اصابوا ببدر مائه و اربعین رجلاً قتلوا سبعین رجلاً و اسروا سبعین فلما کان یوم احد اصیب من المسلمین سبعون رجلاً قال: فاغتمّوا بذلك فانزل الله تبارک و تعالی: «اولمّا اصابتکم . . . مثلها».

52- اندوه مشرکان

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

9 - نحل - 16 - 58 - 5

5- مشرکان ، با دریافت خبر دختردار شدن ، آکنده از اندوه می شدند و از شدت شرمندگی آن را بروز نمی دادند .

وإذا بشر أحدهم بالأنثى . . . وهو كظيم

«کظم» در لغت، راه خروج نَفَس است و در حبس نفس و سکوت استعمال می شود و در آیه، مراد از «کظیم» کسی است که آکنده از اندوه است.

ص: 184

53- اندوه مشرکان پیرو

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

1 - بقره - 2 - 167 - 12

12 - شرکوری، محبت به سران شرک و پیروی از آنان، عمل های حسرت آفرین و اندوهبار در سرای آخرت برای مشرکان پیرو

كذلك يريهم الله أعمالهم حسرت عليهم

54- اندوه معذوران غزوه تبوک

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

7 - توبه - 9 - 92 - 7

7 - اندوه و گریه شدید مؤمنان تهیدست، به خاطر ناتوانی از شرکت در جنگ تبوک و محروم شدن از فیض جهاد

و أعينهم تفيض من الدمع حزناً

55- اندوه مکذبان آیات خدا

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

5 - انعام - 6 - 49 - 2

2 - ترس و اندوه، عذاب دنیوی تکذیب کنندگان آیات الهی

فمن ءامن و أصلح فلاخوف عليهم و لاهم يحزنون. و الذين كذبوا بآيتنا يمسههم العذاب

مطرح شدن عذاب برای تکذیب کنندگان، پس از نفی ترس و اندوه برای مؤمنان، اشاره به این است که عذاب دنیوی تکذیب کنندگان همان ترس و اندوه دنیوی آنان است.

56- اندوه منافقان

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

3 - آل عمران - 3 - 168 - 5

5 - اظهار حسرت و اندوه منافقان بر کشته شدن بستگان خویش در پیکار احد

الَّذِينَ قَالُوا لَأَخْوَانَهُمْ وَقَعَدُوا لَوْ اطَاعُونَا مَا قَتَلُوا

گفته شده مراد از «لأخوانهم»، خویشان نسبی است. و جمله «قالوا لأخوانهم» یعنی: «در باره آنها گفتند»؛ نه «به آنها گفتند».

ص: 185

57- اندوه موسی (ع)

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

6 - اعراف - 7 - 150 - 2

2 - موسی (ع) به هنگام بازگشت به سوی بنی اسرائیل از گمراه شدن قومش خشمگین و بسیار اندوهناک بود .

و لما رجع موسی إلی قومه غضبن أسفاً

«أسیف» به کسی گفته می شود که بسیار اندوهناک باشد. (برگرفته از لسان العرب).

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

11 - طه - 20 - 40 - 22

22 - خداوند موسی (ع) را از اندوه و نگرانی بر ارتکاب قتل نفس ، نجات بخشید .

وقتلت نفساً فنجینک من الغم

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

11 - طه - 20 - 86 - 3

3 - موسی (ع) ، تحت تأثیر خشم و اندوه

غضبن أسفاً

58- اندوه موسی (ع) در میقات

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

6 - اعراف - 7 - 155 - 10، 8

8 - موسی (ع) اندوهناک از هلاکت برگزیدگانش در میعادگاه مناجات به دور از چشمان بنی اسرائیل

قال رب لو شئت أهلکتهم من قبل

جمله «لو شئت ..» (اگر می خواستی من و ایشان را به هلاکت رسانی، پیش از حضور در میقات به هلاکت می رساندی) حکایت از تحسر و اندوه موسی (ع) بر از میان رفتن همراهانش دارد و قید «من قبل» می رساند که اندوه وی برخاسته از آن است که هلاکت آنان در میقات و به دور از چشمان بنی اسرائیل تحقق یافته است.

10 - اندوه موسی (ع) بر هلاکت همراهانش در میقات ، موجب شکوه او به درگاه خدا و آرزوی مرگ خویش و همراهانش پیش از حضور در میعادگاه مناجات

قال رب لو شئت أهلكتهم من قبل وإي

59- اندوه مؤمنان

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

ص: 186

7 - زندگانی مؤمنان نیک کردار در دنیا ، همراه با ایجاد ناامنی از سوی مستکبران و اندوهبار از سرزنش آنان *

أهؤلاء الذين أقسمتم لا ينالهم الله برحمه ادخلوا الجنة لا خوف عليكم

مطرح ساختن تحقیر مؤمنان از سوی کافران و سپس بیان دو موهبت از میان تمامی مواهب بهشتی اشاره به این دارد که اولاً زندگانی مؤمنان در دنیا آمیخته به ناامنی و حزن است و ثانیاً این حزن عمدتاً از سوی کافران مستکبر ایجاد می شده است.

60- اندوه ناپسند

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

3 - آل عمران - 3 - 153 - 23

23 - ناپسندی حسرت و اندوه بر زوال منفعت های مادی و نیز حسرت بر کشته های راه خدا

لكيلا تحزنوا على ما فاتكم و لا ما اصابكم

چون خداوند با مرحمت خویش غمی را بر آنان وارد کرد تا اندوه از دست دادن غنایم و کشته های جنگ را نادیده انگارند، بنابراین اگر چنین اندوهی پسندیده بود از یاد بردن آن، پاداش و مرحمت محسوب نمی شود.

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

4 - مائده - 5 - 68 - 24

24 - طغیانگران و کفرپیشگان ، شایسته دلسوزی نیستند .

فلاتأس على القوم الكفرين

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

6 - اعراف - 7 - 93 - 10،11

10 - شعيب (ع) با توجه به کفرورزی مردم خویش ، دریغ و تأسف بر هلاکت آنان را ناروا خواند .

فكيف ءاسى على قوم كفرين

لحن جمله «يقوم . . .» حکایت از دریغ و تأسف شعيب دارد و جمله «كيف ءاسى ...» دلالت می کند که تأسف بر هلاکت کفرپیشگان نارواست. گویا شعيب هنگامی که قومش را مشرف به هلاکت یافت بر آنان افسوس خورد و سپس کفرورزی آنان را ملاحظه کرد و آنان را

مستحق این هلاکت دانست و لذا نتیجه گرفت که نباید بر هلاکت ایشان افسوس خورد.

11 - اندوهناک شدن بر هلاکت کفرپیشگان لجوج ، حتی در صورت خویش و هموطنی با آنان ، امری نکوهیده و ناروا

فکیف ءاسی علی قوم کفرین

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

8 - هود - 11 - 36 - 8

8- تأسف بر کفرورزی و هدایت ناپذیری انسان های عنود و لجوج ، امری نابه جا و بی مورد

لن یؤمن من قومک إلاّ من قد ءامن فلا تبتئس بما کانوا یفعلون

ص: 187

61- اندوه نوح(ع)

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

11 - انبیاء - 21 - 76 - 6

6- حضرت نوح (ع) و خاندانش، گرفتار غمی شدید و اندوهی بزرگ در مسیر انجام رسالت خویش.

و نوحًا إذ نادى .. فنَجَّينَه و أهله من الكرب العظيم

«کرب» به معنای غم و اندوه شدید است (مفردات راغب).

62- اندوه و صبر

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

8 - یوسف - 12 - 84 - 10

10- گریه و اندوه، با بردباری و شکیبایی منافاتی ندارد.

فصبر جميل .. و قال یأسفی علی یوسف وایضت عیناه من الحزن

63- اندوه یعقوب(ع)

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

8 - یوسف - 12 - 8 - 15

15- «عن علی بن الحسین (ع): ... فلما رأى يوسف الرؤيا و أصبح يقصّها علی أبيه یعقوب، فاغتم یعقوب لما سمع من یوسف مع ما أوحى الله عزوجل إليه أن استعد للبلاء ... و خاف أن یكون ما أوحى الله عزوجل إليه من الإستعداد للبلاء هو فی یوسف خاصّه فاشتدت رفته علیه من بین ولده فلما رأى إخوه یوسف ما یصنع یعقوب بیوسف و تکرّمته إیّاه و إیثاره إیّاه علیهم إشتد ذلك علیهم ... و قالوا: إن یوسف و أخاه «أحب إلى أئینا متًا» ...»

از امام سجّاد(ع) روایت شده است: ... هنگامی که یوسف(ع) آن خواب را دید و بامداد برای یعقوب بازگو کرد، یعقوب به خاطر آنچه از یوسف شنید با آنچه خدای عزوجل به او وحی کرد که آماده بلا باش غمگین شد ... و ترسید که آن بلا بالخصوص در مورد یوسف باشد. از این رو مهربانی او از میان برادران به یوسف زیادتر شد؛ چون برادران رفتار یعقوب را نسبت به یوسف دیدند که او را گرامی می دارد و بر آنان ترجیح می دهد، بر آنان گران آمد ... و گفتند: یوسف و برادرش نزد پدر ما از ما محبوب ترند».

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

2- حزن و اندوه در فراق یوسف (ع)، از اعتذار های یعقوب (ع) برای امتناع از فرستادن او به همراه برادرانش

ص: 188

ما لک لاتأمنا .. قال إني لیحزننی أن تذهبوا به

3- یعقوب (ع) به فرزندش یوسف (ع) بسیار علاقه مند بود و از فراق او آزرده خاطر و محزون می شد .

قال إني لیحزننی أن تذهبوا به

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

8 - یوسف - 12 - 84 - 16

16- « عن أبي عبدالله (ع) : قيل له : كيف یحزن یعقوب علی یوسف وقد أخبره جبرئیل أنه لم یمت وأنه سیرجع إلیه فقال : إنه نسی ذلک ;

از امام صادق(ع) روایت شده که به ایشان گفته شد: چگونه یعقوب برای یوسف محزون می شود و حال آنکه جبرئیل او را خبر داده بود که یوسف نمرده و به زودی به سوی او برمی گردد؟ امام(ع) فرمود: یعقوب خبر جبرئیل را فراموش کرده بود».

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

8 - یوسف - 12 - 85 - 4

4- فرزندان یعقوب او را به خاطر اندوه جانکاهش در فراق یوسف (ع) ملامت کردند .

قالوا تالله تقتوا تذاکر یوسف

لحن و سیاق جمله «قالوا تالله ..» گویای ملامت یعقوب(ع) و درخواست به فراموشی سپردن یوسف(ع) است.

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

8 - یوسف - 12 - 86 - 6

6- یعقوب (ع) با بیان اینکه از غم و اندوهش به اطرافیان و فرزندانش شکایت نمی کند ، خویشان را سزاوار ملامت آنان نمی دید .

قالوا تالله تقتوا تذاکر یوسف .. قال إنما أشکوا بثی و حزنی إلی الله

64- اندوه یونس(ع)

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

19 - قلم - 68 - 48 - 6

6- یونس (ع)، در حالی که سینه اش مملو از غم و اندوه بود خدا را ندا کرد .

إذ نادى و هو مكظوم

65- اولیاء الله و اندوه

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

ص: 189

5 - از امام باقر (ع) روایت شده که فرمود: « وجدنا فی کتاب علی بن الحسین (ع) « ألا إن أولیاء الله لا خوف علیهم ولا هم یحزنون » قال: إذا أدوا فرائض الله وأخذوا بسنن رسول الله (صلی الله علیه و آله)، و توڑعوا عن محارم الله و زهدوا فی عاجل زهره الدنيا و رغبوا فیما عند الله و اكتسبوا الطیب من رزق الله لا یریدون به التفاخر و التکاثر ثم انفقوا فیما یلزمهم من حقوق واجبه فأولئك الذین بارک الله لهم فیما اكتسبوا و یتابون علی ما قدموا لأخرتهم؛

در نوشته امام علی بن الحسین (ع) یافتیم که به دنبال ذکر این آیه شریفه «ألا إن أولیاء الله ..» فرموده است: هر گاه [کسانی] واجبات خدا را انجام می دهند و به سنتهای رسول خدا (صلی الله علیه و آله) عمل کنند و از حرامهای خدا پرهیز نمایند و به زرق و برق دنیا بی اعتنا باشند و به آنچه نزد خداست روی آورند و روزی حلال و پسندیده خدا را کسب کنند و آن را وسیله تفاخر و تکاثر قرار ندهند؛ بلکه در مصارف لازمه و حقوق واجبه خود مصرف نمایند، اینانند که خداوند دستاوردهایشان را با برکت قرار می دهد برای آنچه پیش فرستاده اند برای آخرتشان، پاداش می گیرند».

66- اهمیت اندوه

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

18 - نجم - 53 - 55 - 3

3 - غم، شادی، مرگ، حیات و نیازمندی و غنا، هر یک ضرورت و نعمتی در نظام زندگی انسان *

فبأیء آلاء ربک تتمازی

در صورتی که تعبیر «آلاء» در مورد مطالب آیات پیشین به کار رفته باشد، مطلب یاد شده را می توان به دست آورد.

67- بنیامین و اندوه

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

8 - یوسف - 12 - 69 - 7

7- یوسف (ع) از برادرش بنیامین خواست گذشته برادرانش را نادیده انگارد و از رفتار ناروای پیشین آنان اندوهی به خود راه ندهد.

فلاتبتئس بما کانوا یعملون

68- بهشت و اندوه

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

17 - احقاف - 46 - 14 - 8

8- بهشت ، دور از هرگونه حزن و اندوه

ص: 190

فلاخوف عليهم ولا هم يحزنون . أولئك أصحاب الجنة

69- پایان اندوه یعقوب(ع)

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

8 - یوسف - 12 - 87 - 3

3- یعقوب (ع) گرفتار شدن به فراق بنیامین را نشانه پایان یافتن اندوه های خویش دانست و به یافتن یوسف (ع) و بنیامین امیدوار شد .

بینی اذهبوا فتحسسوا من یوسف و أخیه و لاتأیسوا من روح الله

از آن جا که یعقوب(ع) پس از داستان بنیامین، جستوجو از یوسف را مطرح می سازد و فرزندانش را مأمور تفحص از وی می کند، چنین برمی آید که وی قضیه بنیامین را نشانه ای به نزول فرج الهی دانسته و به یافتن یوسف(ع) امیدوار شده بود. اقدام نکردن وی برای یافتن یوسف پیش از داستان بنیامین، دلیل این حقیقت است و این معنا توجیه کننده برنامه یوسف(ع) در بازداشت بنیامین می باشد.

70- جایگاه اندوه

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

13 - قصص - 28 - 10 - 7

7- « دل » کانون عواطف و احساسات آدمی و مرکز بیم ، اندوه ، امید و شادمانی وی

و أصبح فؤاد أم موسى فرغاً

71- حتمیت اندوه اخروی کافران

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

19 - مزمل - 73 - 17 - 5

5- هیچ پناهگاه و راه گریزی از سختی ها و اندوه های روز محشر برای کافران نیست .

فكيف تتقون إن كفرتم يوماً يجعل الولدن شيباً

72- خدا و اندوه محمد(صلی الله علیه و آله)

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

9 - حجر - 15 - 97 - 1

1- خداوند آگاهی خود را از دلتنگی و اندوه پیامبر (صلی الله علیه و آله) از تبلیغات سوء و استهزاهاى مشرکان، به آن حضرت اعلان فرمود .

إنا كفینك المستهزءین . . . ولقد نعلم أنك یضیق صدرک بما یقولون

و استهزاهای مشرکان، به آن حضرت اعلان فرمود.

73- دفع اندوه

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

3 - آل عمران - 3 - 176 - 12

12 - شناخت سنن الهی و توجه به تدبیر وی درباره مخالفان اسلام، موجب رفع اندوه از عملکرد آنان

و لا یحزنک . . . یرید الله ألا یجعل لهم حظاً فی الاخره

جمله «یرید الله . . .»، دالّ بر سنّت الهی در محروم کردن کافران از بهره های اخروی است و خداوند با شناساندن این سنّت خویش، پیامبر (صلی الله علیه و آله) را از غم و اندوه بازداشته است.

74- رفع اندوه ایوب (ع)

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

11 - انبیاء - 21 - 84 - 2،6

2- خداوند، مشکلات ایوب (ع) را گشود و غم و اندوه آن حضرت را از جسم و جان وی زدود .

و ایوب . . . فکشفنا ما به من ضرّ

6- رفع بیماری، غم و گرفتاری ایوب (ع) و بازگشت خانواده اش به آن، رحمتی از جانب خدا بر او بود .

فکشفنا ما به . . . رحمه من عندنا

75- رفع اندوه بنی اسرائیل

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

15 - صافات - 37 - 115 - 1

1 - موسی و هارون (علیهما السلام) و قوم شان، به عنایت خداوند از اندوه بزرگ نجات یافتند .

و نَجِّينَهُمَا وَقَوْمَهُمَا مِنَ الْكُرْبِ الْعَظِيمِ

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

15 - صفات - 37 - 121 - 3

3 - نجات موسی و هارون (علیهما السلام) و قوم شان از اندوهی بزرگ، اعطای کتاب آسمانی و باقی ماندن نام و آوازه نیک آنان،

ص: 192

از پاداش های خداوند به ایشان

و نَجِّينَهُمَا وَقَوْمَهُمَا مِنَ الْكُرْبِ الْعَظِيمِ .. إِنَّا كَذَلِكَ نَجْزِي الْمُحْسِنِينَ

76- رفع اندوه بهشتیان

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

15 - فاطر - 35 - 34 - 2، 1

1 - سپاسگزاری بهشتیان از خداوند ، به خاطر برداشتن حزن و اندوه از ایشان

و قالوا الحمد لله الذي أذهب عنا الحزن

2 - بهشتیان ، در کمال آسودگی و به دور از هرگونه حزن و اندوه

و قالوا الحمد لله الذي أذهب عنا الحزن

77- رفع اندوه خانواده نوح(ع)

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

11 - انبیاء - 21 - 76 - 7

7- خداوند ، نوح (ع) و خاندانش را از غم شدید و اندوه بزرگ ناشی از انجام رسالت خویش نجات داد .

فَنَجِّينَهُ وَأَهْلَهُ مِنَ الْكُرْبِ الْعَظِيمِ

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

15 - صافات - 37 - 76 - 9، 1

1 - نوح (ع) و خاندانش ، به عنایت خداوند از اندوه بزرگ نجات یافتند .

و نَجِّينَهُ وَأَهْلَهُ مِنَ الْكُرْبِ الْعَظِيمِ

9- نجات نوح (ع) و خاندانش از غمی بزرگ ، از نعمت ها و الطاف الهی به آن حضرت

و لقد نادينا نوح .. و نَجِّينَهُ وَأَهْلَهُ مِنَ الْكُرْبِ الْعَظِيمِ

برداشت یاد شده از آن جا است که آیه شریفه، در مقام برشمردن نعمت های اعطا شده به حضرت نوح(ع) و امتنان بر ایشان است.

78- رفع اندوه در بهشت

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

15 - فاطر - 35 - 35 - 3,4

3 - بهشت ، سرای آسودگی و به دور از رنج و افسردگی

ص: 193

لایمسنّا فیها نصب و لایمسنّا فیها لغوب

«نصب» به معنای تعب و رنج و «لغوب» به معنای عجز و ناتوانی است که غالباً به سبب تعب و مشقت به وجود می آید. گفتنی است که در برداشت یاد شده از آن به افسردگی تعبیر شده است.

4- اعطای بهشت و سرای پایدار و بی رنج و افسردگی، فضل و لطف خداوند به بندگان

لایمسنّا فیها نصب و لایمسنّا فیها لغوب

79- رفع اندوه مادر موسی (ع)

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

13 - قصص - 28 - 10 - 2

2- دل مادر موسی، فارغ از ترس و اندوه نسبت به فرجام نوزادش پس از دریافت وحی الهی

و أوحینا إلی أمّ موسی . . . أن لاتخافی . . . و أصبح فؤاد أمّ موسی فرغاً

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

13 - قصص - 28 - 13 - 7

7- شادی کردن مادر موسی و زدایش غم از دل وی، از هدف های خداوند در بازگرداندن موسی (ع) به دامان وی

فرددنه إلی أمّه کی تقرّ عینها و لاتحزن

کلمه «کی» به اصطلاح، «تعلیلیه» و بیانگر هدف الهی در بازگرداندن موسی به دامان مادرش می باشد. در این آیه به دو هدف اشاره شده است: الف) شاد شدن مادر موسی و زدودن غم و اندوه ناشی از فراق فرزند. ب) عمل کردن خدا به وعده خود و یقین پیدا کردن مادر موسی به حقانیت وعده های الهی. برداشت یاد شده بیان مضمون هدف نخست است.

80- رفع اندوه متقین

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

16 - زمر - 39 - 61 - 6

6- تقوایبشگان، به هیچ حزن و اندوهی در قیامت گرفتار نخواهند شد.

الذین اتّقوا. . . ولا هم یحزنون

81- رفع اندوه موسی (ع)

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

15 - صافات - 37 - 115 - 1

ص: 194

1 - موسی و هارون (علیهما السلام) و قوم شان ، به عنایت خداوند از اندوه بزرگ نجات یافتند .

و نَجَّيْنَهُمَا وَ قَوْمَهُمَا مِنَ الْكَرْبِ الْعَظِيمِ

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

15 - صافات - 37 - 121 - 3

3 - نجات موسی و هارون (علیهما السلام) و قوم شان از اندوهی بزرگ ، اعطای کتاب آسمانی و باقی ماندن نام و آوازه نیک آنان ، از پاداش های خداوند به ایشان

و نَجَّيْنَهُمَا وَ قَوْمَهُمَا مِنَ الْكَرْبِ الْعَظِيمِ ... إِنَّا كَذَلِكَ نَجْزِي الْمُحْسِنِينَ

82- رفع اندوه مؤمنان

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

11 - انبیاء - 21 - 88 - 6,7

6- نجات و رهایی بخشیدن مؤمنان از غم و اندوه ، سنت خداوند است .

فَاسْتَجِبْنَا لَهُ وَ نَجَّيْنَاهُ مِنَ الْغَمِّ وَ كَذَلِكَ نُنْجِي الْمُؤْمِنِينَ

جمله «کذلک ننجی المؤمنین» پس از ذکر نجات یونس(ع) - می تواند بیانگر یک قانون و سنت الهی باشد.

7- وعده خداوند به نجات مؤمنان از غم و گرفتاری ، در صورت دعای خالصانه آنان

فنادی . . . و کذلک ننجی المؤمنین

83- رفع اندوه نوح(ع)

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

11 - انبیاء - 21 - 76 - 7

7- خداوند ، نوح (ع) و خاندانش را از غم شدید و اندوه بزرگ ناشی از انجام رسالت خویش نجات داد .

فَنَجَّيْنَاهُ وَ أَهْلَهُ مِنَ الْكَرْبِ الْعَظِيمِ

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

1 - نوح (ع) و خاندانش، به عنایت خداوند از اندوه بزرگ نجات یافتند .

و نَجَّينَهُ وَأَهْلَهُ مِنَ الْكَرْبِ الْعَظِيمِ

9 - نجات نوح (ع) و خاندانش از غمی بزرگ، از نعمت ها و الطاف الهی به آن حضرت

و لقد نادینا نوح . . . و نَجَّينَهُ وَأَهْلَهُ مِنَ الْكَرْبِ الْعَظِيمِ

برداشت یاد شده از آن جا است که آیه شریفه، در مقام برشمردن نعمت های اعطا شده به حضرت نوح(ع) و امتنان بر ایشان است.

ص: 195

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

15 - صافات - 37 - 80 - 3

3- اجابت دعا، نجات از مشکلاتِ اندوه بار، باقی ماندن نسل و نام نیک و تحیت الهی، از پاداش های خداوند به حضرت نوح (ع)

و لقد نادینا نوح فلنعم المجیبون... سلم علی نوح فی العلمین . إنا کذلک نجزی ا

84- رفع اندوه هارون (ع)

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

15 - صافات - 37 - 115 - 1

1- موسی و هارون (علیهما السلام) و قوم شان، به عنایت خداوند از اندوه بزرگ نجات یافتند.

و نَجَّیْنِھِما و قومھِما من الکرْب العظیم

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

15 - صافات - 37 - 121 - 3

3- نجات موسی و هارون (علیهما السلام) و قوم شان از اندوهی بزرگ، اعطای کتاب آسمانی و باقی ماندن نام و آوازه نیک آنان، از پاداش های خداوند به ایشان

و نَجَّیْنِھِما و قومھِما من الکرْب العظیم... إنا کذلک نجزی المحسنین

85- رفع اندوه یونس (ع)

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

11 - انبیاء - 21 - 88 - 2،8

2- خداوند، یونس (ع) را از غم و اندوه نجات و رهایی بخشید.

و نَجَّیْنِھِ من الغمّ

8- رهایی یونس (ع) از غم و اندوه، جلوه ای از سنت الهی در نجات مؤمنان

و نَجَّیْنِھِ من الغمّ و کذلک نتجی المؤمنین

اسم اشاره «کذلک»، اشاره به نجات یونس (ع) از غم و اندوه است.

ص: 196

86- زمینه اندوه

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

6 - اعراف - 7 - 97 - 5

5- توجه جوامع بشری به فرجام شوم تکذیب کنندگان انبیا، زمینه ساز نگرانی ایشان در ابتلا به عذاب الهی و مایه گرایش آنان به ایمان و تقواست.

ولو أن أهل القرى .. أفأمن أهل القرى أن يأتيهم بأسنا

جمله «أفأمن ..» عطف بر جمله «فاخذنهم بما كانوا يكسبون» است. یعنی آیا اقوام و ملت‌های کفرپیشه پس از آگاهی به سرنوشت شوم تکذیب کنندگان انبیا، باز هم عذاب الهی را انکار می‌کنند و خویشان را از گرفتار آمدن به آن مصون می‌پندارند؟

87- زمینه رفع اندوه

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

15 - صافات - 37 - 144 - 3

3- دعا و تسبیح مستمر خداوند، مایه نجات از گرفتاری و غم و اندوه

فلولا أن الله كان من المسبّحين . للبت في بطنه إلى يوم يبعثون

88- زمینه رفع اندوه نوح(ع)

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

8 - هود - 11 - 36 - 7

7- نومیدی نوح (ع) از هدایت یابی قومش و آگاهی او از ناشایستگی آنان برای ایمان، زمینه ساز رفع اندوه از او

لن يؤمن من قومك .. فلا تبئس بما كانوا يفعلون

برداشت فوق، از تفریع «لا تبئس» بر اخبار از ایمان نیاوردن کافران استفاده شده است؛ یعنی، حال که از هدایت نیافتن کافران آگاه شدیو احساس مسؤولیت نمی‌کنی، زمینه ای برای اندوه وجود ندارد پس غمگین مباش.

89- زمینه مصونیت از اندوه اخروی

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

3 - بیم داران از خدا در دنیا، ایمن از هر غم و اندوه، در آخرت

من خشى الرحمن . . . ادخلوها بسلم

ص: 197

90- سرزنش اندوه

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

18 - حدید - 57 - 23 - 1

1 - انسان ، به خاطر چیزی که از دست می دهد ، نباید ناراحت و غمگین شود .

لکیلا تأسوا علی ما فاتکم

91- شدت اندوه در قیامت

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

16 - غافر - 40 - 18 - 5,6,7

5 - به گلو رسیدن جان انسان ها ، از شدت غم و اندوه در قیامت

إذ القلوب لدی الحناجر

هرگاه انسان در تنگناهای سخت قرار گیرد، احساس می کند که گویی قلبش از جا کنده می شود. گاهی به این مطلب گفته می شود: «جانش به لب رسید». در زبان عرب از این حالت به «بلغت القلوب الحناجر» تعبیر می شود.

6 - قیامت ، دارای غم و اندوه کشنده و زجر آور ، به گونه ای که کسی نای سخن گفتن و فریاد زدن ندارد .

إذ القلوب لدی الحناجر کظمین

«کاظم» (مفرد «کاظمین») اسم فاعل از «کظم» به معنای فردی است که نفسش در گلو حبس شده باشد. «کاظمین»؛ یعنی، کسانی که ساکت اند و قادر به سخن گفتن نیستند.

7 - وجود شرایط و صحنه های سخت و اندوه بار برای انسان در قیامت

إذ القلوب لدی الحناجر کظمین

92- شدت اندوه کافران

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

19 - حاقه - 69 - 25 - 5

5 - ناراحتی و اندوه شدید کافران دوزخی ، از نامه اعمال و کارنامه خویش در عرصه قیامت

فیقول یلینتی لم أوت کتبه

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

19 - حاقه - 69 - 28 - 4

4- تأسف و حسرت شدید کافران دوزخی ، از بهره مناسب نبردن از اموال و ثروت خویش و ذخیره نکردن آن برای سعادت اخروی

ص: 198

لحن و سیاق این آیه، می رساند که کافران این سخن را، از روی تأسف و حسرت به زبان می آورند.

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

19 - حاقه - 69 - 29 - 4

4- تأسف و حسرت شدید کافران دوزخی، از بهره مناسب نبردن از قدرت و توانمندی خویش و ذخیره نکردن آن برای سعادت اخروی

هلک عنی سلطنیه

93- شدت اندوه هنگام مرگ

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

16 - غافر - 40 - 18 - 8

8- به گلو رسیدن جان انسان ها، از شدت غم و اندوه هنگام مرگ

إذ القلوب لدی الحناجر کظمین

برداشت یاد شده مبتنی بر این احتمال است که این دسته از آیات، مربوط به لحظات مرگ باشد؛ نه روز قیامت.

94- شدت اندوه یعقوب (ع)

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

8 - یوسف - 12 - 84 - 17

17- « سئل أبو عبدالله (ع) ما بلغ من حزن یعقوب علی یوسف؟ قال: حزن سبعین ثکلی بأولادها... »؛

از امام صادق (ع) سؤال شد: حزن یعقوب بر یوسف چقدر بود؟ فرمود: به مقداری که هفتاد زن فرزند مرده به خاطر فرزندانشان اندوهگین باشند...».

95- عمومیت اندوه در قیامت

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

16 - فصلت - 41 - 30 - 10

تَنْزَلْ عَلَيْهِمُ الْمَلٰٓئِكَةَ اَلَّا تَخٰفُوْا وَّلَا تَحْزَنُوْا

برداشت یاد شده بر این اساس است که آیه شریفه مربوط به قیامت بوده و نگرانی موحدان از ناحیه سرنوشت و دشواری های

ص: 199

مراحل بعد پدید آمده باشد.

96- عوامل اندوه

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

1 - بقره - 2 - 62 - 12

12 - کفر به خدا ، انکار قیامت و نداشتن عمل صالح ، موجب غلبه ترس و اندوه بر آدمی است .

من ءامن بالله و الیوم الآخر و عمل صالحاً .. و لا خوف علیهم و لا هم یحزنون

مفهوم جمله «من آمن ...» گویای برداشت فوق است.

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

3 - آل عمران - 3 - 153 - 22

22 - هجوم اندوه های ناشی از نافرمانی رسول خدا (صلی الله علیه و آله) و عدم موفقیت در کارزار احد ، برخاسته از اراده الهی برای به

فراموشی سپردن اندوه از دست دادن غنائم و جراحات وارده بر ایشان

فاثابکم غمّاً بغمّ لکیلا تحزنوا علی ما فاتکم و لا ما اصابکم

بنابر اینکه «لکیلا» متعلق به «اثابکم» باشد.

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

11 - طه - 20 - 86 - 2

2 - ارتداد مردم و گمراه شدن آنان پس از هدایت ، مقوله ای سزاوار به خشم آمدن و فرورفتن در حزن و اندوه

و أضلّهم السامریّ . فرجع موسیٰ إلی قومه غضبین أسفاً

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

11 - انبیاء - 21 - 88 - 5,9

5- ظلم به خویش ، دارای پی آمد های اندوه بار و رهایی از آن نیازمند امداد الهی است .

إنی كنت من الظلمین . فاستجبنا له و نجّیناه من الغمّ

9- ظلم به نفس ، موجب گرفتاری انسان به غم و اندوه است .

فَطْرَقَ أَنْ لَنْ نَقْدِرَ عَلَيْهِ . . . إِيَّيْكَ كُنْتَ مِنَ الظَّالِمِينَ . . . وَنَجِّينَهُ مِنَ الْغَمِّ

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

14 - روم - 30 - 49 - 1

1 - انسان ها ، در پی تأخیر بارش باران بر آنها ، اندوهگین و ناامید می شوند .

وَإِنْ كَانُوا مِنْ قَبْلِ أَنْ يَنْزَلَ عَلَيْهِمْ مِنَ قَبْلِهِ لَمُبْلِسِينَ

«إِبْلَاسُ» - مصدر «مبلسين» - به معنای «اندوه ناشی از شدت سختی» است (مفردات راغب). و نیز به معنای «یأس و

ص: 200

نامیدی» نیز آمده است (لسان العرب).

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

15 - فاطر - 35 - 21 - 1

1 - ایمان چون سایه ، آرام بخش و فرح زا است و کفر چون بادِ داغ ، آزاردهنده و ناراحت کنند .

و لا الظلّ و لا الحرور

«ظلّ» به معنای سایه و «حرور» به معنای باد داغ است. گفتنی است در این آیه، ایمان به سایه تشبیه شده است و کفر به باد داغ.

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

15 - یس - 36 - 30 - 2,5

2 - برخورد استهزاگرانه مردم با پیامبران الهی ، بس حسرت آور و اندوه بار بود .

يحسره على العباد ما يأتيهم من رسول إلا كانوا به يستهزءون

5 - استهزای رسولان الهی ، رفتاری بس حسرت آور و اندوه بار است .

يحسره على العباد ما يأتيهم من رسول إلا كانوا به يستهزءون

تنوین «حسره» بر تکثیر دلالت می کند.

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

15 - صافات - 37 - 115 - 5

5 - رسالت الهی و تبلیغ دین ، مشکلات اندوه باری در پی دارد .

و نجّينهما و قومهما من الكرب العظيم

برداشت یاد شده با توجه به این نکته است که بیان داستان موسی و هارون (علیهما السلام) و مشکلات آنان به منظور دلداری به پیامبر (صلی الله علیه و آله) و ایمان آورندگان به آن حضرت است که در مکه با انواع مشکلات اندوه بار از سوی کافران و مشرکان رو به رو بودند.

97- عوامل اندوه آل فرعون

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

13 - قصص - 28 - 8 - 2

2 - موسی (ع) دشمن آینده خاندان فرعون و مایه حزن و اندوه آنان بود .

لیکون لهم عدوًّا و حزناً

ص: 201

98- عوامل اندوه ابراهیم (ع)

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

8 - هود - 11 - 70 - 2

2- خودداری فرشتگان از خوردن غذای ابراهیم (ع)، موجب ناراحتی و ناخوشایندی او شد.

فلما رءآ ایدیهم لاتصل إلیه نکرهم

99- عوامل اندوه اخروی

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

5 - انعام - 6 - 31 - 10، 9

9 - پشیمانی، اندوه و حسرت در آخرت، پیامد تباه کردن فرصت دنیا و کوتاهی در انجام تکالیف

قد خسر الذین کذبوا بقاء اللّٰه .. قالوا یحسرتنا علی ما فرطنا فیها

ضمیر «ها» در «علی ما فرطنا فیها»، به «ما بر می گردد و معنا چنین می شود: «یا حسرتنا علی تفریطنا». و چون متعلق تفریط محذوف است، بر اطلاق متعلق تفریط دلالت دارد.

10 - محدود دانستن حیات در تنگنای زندگی مادی دنیا، موجب حسرت و اندوه عمیق در قیامت می شود.

وقالوا این هی إلا حیاتنا الدنیا .. حتی إذا جاءتهم الساعه بغته قالوا یحسرتنا

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

15 - صافات - 37 - 20 - 2

2 - انکار معاد، موجب تأسف و اندوه انسان در قیامت

وقالوا یویلنا

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

19 - حاقه - 69 - 28 - 5

5 - اندوختن مال و ثروت بدون ایمان و مصرف آنها در جهت سعادت اخروی، مایه حسرت و تأسف در قیامت

ما أغنی عنّی مالیه

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

19 - حاقه - 69 - 29 - 5

5 - قدرت و توانمندی بدون ایمان و مصرف آن در مسیر سعادت اخروی ، مایه حسرت و تأسف در قیامت

هلک عنّی سلطنیه

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

19 - مزمل - 73 - 17 - 4

ص: 202

4- کفر و تکذیب ، موجب ابتلا به سختی و اندوه توان سوز و طاقت فرسا در روز محشر

فَكَيْفَ تَتَّقُونَ إِنْ كَفَرْتُمْ يَوْمًا يَجْعَلُ الْوِلْدَانَ شِيبًا

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

19 - قیامه - 75 - 24 - 2

2- دل بستن به دنیا و غفلت از آخرت ، موجب اندوه شدید و گرفتگی چهره ها در قیامت

كَلَّا بَلْ تُحِبُّونَ الْعَاجِلَةَ . وَ تَذَرُونَ الْآخِرَةَ ... وَ وَجْهَ يَوْمئِذٍ بَاسِرَةٍ

100- عوامل اندوه اصحاب كهف

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

10 - كهف - 18 - 15 - 2

2- اصحاب كهف ، از شرک و انحراف عقیدتی مردم جامعه خویش ، نگران و در رنج روحی بودند .

هؤلاء قومنا اتخذوا من دونه ءالهه

لحن جمله «هؤلاء..» گویای تحسّر و اندوه اصحاب كهف بر ضلالت و گمراهی مردم زمان خویش است.

101- عوامل اندوه بنی اسرائیل

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

15 - صافات - 37 - 115 - 3

3- موسی و هارون (علیهما السلام) و قوم شان ، گرفتار غم بزرگ و مشکلات اندوه بار از سوی فرعونیان

وَ نَجَّيْنَاهُمَا وَ قَوْمَهُمَا مِنَ الْكَرْبِ الْعَظِيمِ

اندوهی که موسی و هارون(علیهما السلام) و قوم شان به آن گرفتار بودند، ناشی از مسائل و مشکلات شخصی نبود؛ بلکه بر اثر تبلیغ رسالت شان در میان فرعونیان به وجود آمده بود.

102- عوامل اندوه خانواده نوح(ع)

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

8- قوم بی ایمان نوح ، مایه غم شدید و اندوه بزرگ برای حضرت نوح و خاندانش بودند .

فنجینه و أهله من الكرب العظيم

ص: 203

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

15 - صفات - 37 - 76 - 3

3 - نوح (ع) و خاندانش به وسیله قوم خود، گرفتار غم بزرگ و مشکلات اندوه بار شدند .

و نَجِّينَه و أهله من الكرب العظيم

103- عوامل اندوه در قیامت

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

1 - بقره - 2 - 167 - 12، 9، 7

7 - قیامت صحنه حسرت و اندوه مشرکان پیرو، از شرک‌ورزی و پیروی از سران شرک

كذلك يريهم الله أعمالهم حسرت عليهم

9 - اعمال ناشایست آدمی در دنیا، مایه حسرت و اندوه او در قیامت خواهد شد .

كذلك يريهم الله أعمالهم حسرت عليهم

12 - شرک‌ورزی، محبت به سران شرک و پیروی از آنان، عمل های حسرت آفرین و اندوه‌بار در سرای آخرت برای مشرکان پیرو

كذلك يريهم الله أعمالهم حسرت عليهم

104- عوامل اندوه متخلفان از جهاد

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

7 - توبه - 9 - 50 - 1

1 - پیروزی و موفقیت های پیامبر (صلی الله علیه و آله) و اسلام، برای متخلفان از جنگ (منافقان) اندوه بار بود .

إن تصبک حسنه تسؤهم

105- عوامل اندوه محمد (صلی الله علیه و آله)

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

4 - مانده - 5 - 68 - 22

22 - کفرورزی اهل کتاب اسفبار و حزن انگیز برای پیامبر (صلی الله علیه و آله)

فلاتأس علی القوم الکفرین

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

5 - انعام - 6 - 33 - 1

ص: 204

1 - اندوه پیامبر اکرم (صلی الله علیه و آله) از مخالفتها و یاوه گوییهای کافران

قد نعلم إنه لیحزنک الذی یقولون

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

7 - یونس - 10 - 65 - 1

1 - تبلیغات سوء و سخنان ناروای مشرکان علیه رسالت پیامبر (صلی الله علیه و آله)، به درجه ای بود که باعث اندوه و رنجش خاطر مبارک آن حضرت می شد.

و لا یحزنک قولهم

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

8 - هود - 11 - 12 - 3,9

3- اندیشه ترک ابلاغ برخی از آیات قرآن، مایه دلتنگی و ناراحتی پیامبر (صلی الله علیه و آله) می شد.

فلعلک تارک بعض ما یوحی إلیک و ضائق به صدرک

در برداشت فوق، جمله «و ضائق به صدرک» حالیه گرفته شده است و ضمیر در «به» به اندیشه ترک ابلاغ - که از جمله «لعلک تارک...» به دست می آید - برگردانده شده است؛ یعنی، اگر چنان جو و پیشامدی رخ دهد که تو را در ابلاغ برخی آیات به تردید افکند و اندیشه ترک آنها را در ذهن بیورانی این اندیشه تو را سخت دلتنگ و ناراحت می کند.

9- پیشنهاد های نابه جای مشرکان و معجزه های درخواستی آنان، موجب دلتنگی و ناراحتی پیامبر (صلی الله علیه و آله) می شد.

و ضائق به صدرک أن یقولوا لولا أنزل علیه کنز أو جاء معه ملک

برداشت فوق، بر این اساس است که: ضمیر در «به» به «أن یقولوا...» برگردد و به تعبیری دیگر «أن یقولوا...» بدل برای ضمیر در «به» باشد؛ یعنی: و ضائق صدرک بأن یقولوا....

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

9 - نحل - 16 - 127 - 8,9,13

8- پیامبر (صلی الله علیه و آله)، به خاطر حق ناپذیری کافران، بسیار محزون و اندوهگین بود.

و لاتحزن علیهم

9- پیامبر (صلی الله علیه و آله)، به خاطر شکنجه و آزار مؤمنان توسط کافران، سخت اندوهگین و متأثر می شد. *

و لاتحزن علیهم

برداشت فوق، مبتنی بر این نکته است که مرجع ضمیر «علیهم» مؤمنان باشد که از سوی کافران و مشرکان مکه به شدت شکنجه و آزار می شدند.

13- دلالتگی پیامبر (صلی الله علیه و آله)، از مکر و حيله مستمر کافران

و لاتک فی ضیق مّا یمکرون

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

10 - كهف - 18 - 6 - 1

1- ایمان نیاوردن و موضع گیری های نابخردانه کافران در برابر قرآن، موجب رنجی کشنده و تأسفی عمیق برای پیامبر (صلی الله علیه و آله) بود

ص: 205

فلعلّك بخرع نفسك على ءاثرهم إن لم يؤمنوا بهذا الحديث أسفاً

«باخرع نفسه» به کسی گفته می شود که از شدت هیجان و ناراحتی، خود را به هلاکت بیندازد در «مقایس اللغه» آمده: آنگاه گفته می شود: که «بخرع الرجل نفسه» که او، خویشتن را، به خاطر خشم شدید و شدت هیجان، هلاک سازد.

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

10 - مریم - 19 - 64 - 4

4- پیامبر اکرم (صلی الله علیه و آله) از انقطاع موقت وحی دلگیر بود و به نزول فزون تر ملانکه تمایل داشت .

و ما تنتزل إلا بأمر ربّک

در شأن نزول این آیه گفته شده است که: مدتی وحی از پیامبر (صلی الله علیه و آله) قطع گردید و این امر، موجب دلگیری پیامبر (صلی الله علیه و آله) شد و این آیات در پاسخ استفسار پیامبر (صلی الله علیه و آله) از جبرئیل، نازل گردیده است (مجمع البیان).

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

14 - لقمان - 31 - 23 - 1

1 - پیامبر (صلی الله علیه و آله) از حق ناپذیری کافران، اندوهگین بود .

و من کفر فلا یحزنک کفره

توصیه خداوند به پیامبر (صلی الله علیه و آله) برای پرهیز از اندوه درباره کفر کافران، این نکته را می رساند که آن حضرت، در قبال کفر آنان، اندوهناک بوده است.

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

15 - فاطر - 35 - 4 - 3

3 - اندوه پیامبر (صلی الله علیه و آله)، به خاطر تکذیب شدنش از سوی کافران و مشرکان لجوج در صدر اسلام

و إن یکذبوک فقد کذبت رسل من قبلک

از آهنگ آیه شریفه استفاده می شود که پیامبر (صلی الله علیه و آله)، به خاطر تکذیب شدنش اندوهگین بود. از این رو برخی از مفسران جواب شرط «إن یکذبوک» را محذوف و چنین دانسته اند: «إن یکذبوک فلاتحزن و اصبر اذ قد کذب رسل من قبلک».

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

15 - فاطر - 35 - 25 - 3

3 - اندوه پیامبر (صلی الله علیه و آله)، به خاطر تکذیب شدنش از سوی کافران و مشرکان لجوج صدر اسلام

وإن یکذبوک فقد کذب الذین من قبلهم جاءتهم رسالهم

از آهنگ آیه شریفه، به دست می آید که پیامبر (صلی الله علیه و آله) به خاطر تکذیب شدنش اندهگین بود. از این رو برخی از مفسران جواب شرط (إن یکذبوک) را محذوف دانسته اند؛ یعنی، «إن یکذبوک فلا تحزن و اصبر إذ قد کذب الذین من قبلهم»

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

15 - یس - 36 - 76 - 1

ص: 206

1 - محزون و غمگین نشدن از سخنان ناروا و تهمت های غم انگیز دشمنان ، توصیه خداوند به پیامبر اسلام (صلی الله علیه و آله)

فلایحزنک قولهم

مقصود از «قولهم» (سخنان مشرکان) به قرینه آیات گذشته (آیه 69) - که درباره شاعر دانستن پیامبر (صلی الله علیه و آله) بود - تهمت های غم انگیزی از قبیل شاعر بودن است که به پیامبر اسلام (صلی الله علیه و آله) نسبت می دادند.

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

20 - شرح - 94 - 2 - 4

4 - ناشناخته ماندن رسالت پیامبر (صلی الله علیه و آله) در آغاز بعثت ، مایه سیطره افکندن اندوهی سنگین بر آن حضرت

وزرک

مراد از «وزر» - با توجه به آیه «ورفعنا لک ذکرک» - می تواند نقطه مقابل «بلند آوازه بودن» باشد؛ یعنی، ناشناخته ماندن رسول اکرم (صلی الله علیه و آله)، سبب شده بود که رسالت ها و تعالیم او مهجور مانده و غمی سنگین برای آن حضرت به وجود آید. تناسب دو فعل «وضعنا» (فرو نهادیم) و «رفعنا» (بالا بردیم)، مؤید این احتمال است.

106- عوامل اندوه مشرکان جاهلیت

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

17 - زخرف - 43 - 17 - 1

1 - خشم و ناراحتی شدید عرب جاهلی ، به هنگام اطلاع یافتن از تولد فرزندی دختر برای او

و إذا بشر أحدهم . . . و هو کظیم

107- عوامل اندوه منافقان

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

7 - توبه - 9 - 50 - 1

1 - پیروزی و موفقیت های پیامبر (صلی الله علیه و آله) و اسلام ، برای متخلفان از جنگ (منافقان) اندوه بار بود .

إن تصبک حسنه تسوهم

108- عوامل اندوه موحدان

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

16 - فصلت - 41 - 30 - 9

9- موحدان راستین ، در خوف و هراس نسبت به سرنوشت اخروی خویش و اندوهناک از خطاها و لغزش های خود

ص: 207

إِنَّ الَّذِينَ قَالُوا رَبُّنَا اللَّهُ ثُمَّ اسْتَقَمُوا.. لَا تَخَافُوا وَلَا تَحْزَنُوا

بنابراین نکته که نزول ملائکه در دنیا و یا به هنگام مرگ باشد، مطلب بالا استفاده می شود.

109- عوامل اندوه موسی (ع)

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

11 - طه - 20 - 40 - 19

19 - ارتکاب قتل ، مایه نگرانی موسی (ع) و موجب فرو رفتن او در غم و ناراحتی شده بود .

و قتلت نفساً فنجینک من الغم

نجات موسی (ع) از غم و غصه، فرع اضطراب خاطر داشتن آن حضرت، در باره ماجرای قتل و احساس خطر او از سوی فرعونیان است.

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

11 - طه - 20 - 86 - 1

1 - موسی (ع) در پی آگاه شدن از گمراهی بنی اسرائیل همراه با خشم و اندوهی شدید ، به نزد آنان بازگشت .

و أضلّهم السامریّ . فرجع موسی إلى قومه غضبن أسفاً

با توجه به آیات دیگر قرآن در این زمینه و نیز قرینه های موجود در همین آیات، چنین برمی آید که گمراه شدن بنی اسرائیل به دست سامری در میقات چهل روزه موسی (ع)، اتفاق افتاده بود و رجوع موسی (ع) به قوم خود نیز پس از پایان میقات بوده است. «غضبان» - چنان که برخی از اهل لغت گفته اند - به شخصی گفته می شود که غضب شدیدی داشته باشد و «أسف» به فرد خشمگینی گفته می شود که بر چیزی افسوس می خورد (لسان العرب).

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

15 - صافات - 37 - 115 - 3

3 - موسی و هارون (علیهما السلام) و قوم شان ، گرفتار غم بزرگ و مشکلات اندوه بار از سوی فرعونیان

و نَجّینهما و قومهما من الكرب العظیم

اندوهی که موسی و هارون (علیهما السلام) و قوم شان به آن گرفتار بودند، ناشی از مسائل و مشکلات شخصی نبود؛ بلکه بر اثر تبلیغ رسالت شان در میان فرعونیان به وجود آمده بود.

110- عوامل اندوه مؤمنان

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

18 - نجم - 53 - 60 - 3

3 - مؤمنان راستین ، دور از سرمستی ، و گریان و اندوهناک در برابر انذار های الهی

ص: 208

و تضحکون و لاتبکون

از توییح کافران به خاطر سرمستی و سرخوشی، استفاده می شود که مؤمنان - بر خلاف ایشان - از خوف انذارهای الهی، گریان و از سرمستی ها به دوراند.

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

18 - مجادله - 58 - 10 - 4,5

4 - شیطان، دشمن مؤمنان و در پی ناراحت و اندوهگین کردن آنان است.

إِنَّمَا النجوى من الشيطان ليحزن الذين ءامنوا

5 - شیطان، از راه نجوا های منافقان، درصدد اندوهگین کردن مؤمنان بود.

إِنَّمَا النجوى من الشيطان ليحزن الذين ءامنوا

111- عوامل اندوه مؤمنان صدر اسلام

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

14 - روم - 30 - 4 - 7

7 - شکست رومیان، حادثه ای حزن انگیز برای مؤمنان صدر اسلام بود.

غلبت الروم... و يومئذ يفرح المؤمنون

احتمال دارد که شادمانی مسلمانان، به خاطر این باشد که مسلمانان مکه، از شکست رومیان، به عنوان جبهه جناح مؤمنان، اندوهگین شده بودند و خداوند به آنان اعلام می کند که اندوه شان بر طرف خواهد شد.

112- عوامل اندوه نوح(ع)

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

8 - هود - 11 - 36 - 6

6- نوح (ع)، همواره رنجیده خاطر از رفتار ناپسند قوم خویش و اندوهناک از اصرار آنان بر کفر و انکار رسالت

فلاتبتئس بما كانوا يفعلون

إبتئاس (مصدر تبتئس) به معنای محزون و ناراحت شدن است و مراد از «ما كانوا يفعلون» شرک ورزی و اصرار آنان بر انکار رسالت و

دیگر کارهای نارواست.

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

11 - انبیاء - 21 - 76 - 8

8- قوم بی ایمان نوح ، مایه غم شدید و اندوه بزرگ برای حضرت نوح و خاندانش بودند .

فنجینه و أهله من الكرب العظیم

ص: 209

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

15 - صافات - 37 - 76 - 3

3 - نوح (ع) و خاندانش به وسیله قوم خود، گرفتار غم بزرگ و مشکلات اندوه بار شدند .

و نَجِّينَهُ وَأَهْلَهُ مِنَ الْكَرْبِ الْعَظِيمِ

113- عوامل اندوه هارون (ع)

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

15 - صافات - 37 - 115 - 3

3 - موسی و هارون (علیهما السلام) و قوم شان، گرفتار غم بزرگ و مشکلات اندوه بار از سوی فرعونیان

و نَجِّينَهُمَا وَقَوْمَهُمَا مِنَ الْكَرْبِ الْعَظِيمِ

اندوهی که موسی و هارون (علیهما السلام) و قوم شان به آن گرفتار بودند، ناشی از مسائل و مشکلات شخصی نبود؛ بلکه بر اثر تبلیغ رسالت شان در میان فرعونیان به وجود آمده بود.

114- عوامل اندوه یعقوب (ع)

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

8 - یوسف - 12 - 84 - 12، 2

2- ماجرای بنیامین، خاطره یوسف (ع) را برای یعقوب (ع) تجدید کرد و موجب اظهار تأسف شدید او بر فراق یوسف (ع) شد .

و قال یأسفی علی یوسف

حرف «الف» در آخر «اسفی» منقلب از یای متکلم است. بنابراین «یأسفی»، یعنی ای دریغ من.

12- یعقوب (ع) بر اثر فراق یوسف (ع)، درونی آکنده از غم و دلی لبریز از اندوه داشت .

و ابیضت عیناه من الحزن فهو کظیم

(کظیم) به معنای اسم مفعول مکظوم به کسی گفته می شود که لبریز از غم و غصه و یا آکنده از خشم و غضب باشد.

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

1- یعقوب (ع) در فراق یوسف (ع) گرفتار غم و اندوهی فراوان و طاقت فرسا بود .

قال إنما أشكوا بثي و حزني إلى الله

«بث» در لغت به معنای حزن شدید است. گویا شدت آن باعث می شود که دارنده اش نتواند آن را تحمل کند. از این رو برای دیگران بازگو کرده و منتشرش می سازد.

ص: 210

115- عوامل رفع اندوه

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

4 - نساء - 4 - 130 - 5

5 - توجه به وعده الهی در مورد رفع نیازها ، برطرف کننده نگرانی های برخاسته از طلاق های ناگزیر

وإن يتفرقا يغن الله كلا من سعته

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

4 - نساء - 4 - 131 - 5

5 - توجه زنان و مردان به مالکیت مطلق خداوند ، برطرف کننده نگرانی آنان از کمبودها و نیازها در صورت طلاق

وإن يتفرقا يغن الله كلا من سعته . . . والله ما فى السموت و ما فى الأرض

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

7 - یونس - 10 - 62 - 3

3 - دوستی خدا ، مایه رفع اندوه و ترس انسان است .

ألا إن أولياء الله لا خوف عليهم ولا هم يحزنون

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

7 - یونس - 10 - 63 - 6

6 - ایمان و تقوایبشگی ، موجب رفع اندوه و ترس انسان است .

ألا إن أولياء الله لا خوف عليهم ولا هم يحزنون الذين ءامنوا و كانوا يتقون

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

7 - یونس - 10 - 64 - 4

4 - بشارت های خداوند به مؤمنان متقی ، موجب رفع ترس و اندوه آنان است .

ألا إن أولياء الله لا خوف عليهم ولا هم يحزنون. الذين ءامنوا و كانوا يتقون. لهم

جمله «لهم البشري» می تواند تعلیل برای جمله «لا خوف عليهم ولا هم يحزنون» باشد؛ یعنی، چون اولیای خدا در دنیا دریافت بشارت می کنند، خوف و حزن از آنان رخت برمی بندد.

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

7 - یونس - 10 - 65 - 7

7 - توجه به انحصار عزت برای خداوند و شنوایی و دانایی مطلق او، برطرف کننده اندوه ایجاد شده از جنجال های تبلیغاتی دشمنان است

ولا يحزنك قولهم إن العزة لله جميعاً هو السميع العليم

ص: 211

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

9 - حجر - 15 - 98 - 7

7- ذکر خدا و عبادت پروردگار چون نماز، زداینده نگرانی‌ها و اندوه‌ها و تقویت‌کننده روحیه پایداری و موجب آرامش خاطر است.

و لقد نعلم أنك يضيق صدرك... فسبح بحمد ربك وكن من السجدين

نوع مفسران بر آنند که مقصود از سجده در این آیه، نماز است و مؤید آن روایتی است که می‌گوید: «پیامبر (صلی الله علیه و آله) هر گاه محزون و دلتنگ می‌شد، نماز می‌خواند» (مجمع البیان، ذیل آیه فوق).

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

11 - انبیاء - 21 - 88 - 4,5

4- دعا، وسیله‌ای مؤثر برای نجات از گرفتاری و اندوه

فنادی... و نجینه من الغم

5- ظلم به خویش، دارای پی‌آمد‌های اندوه‌بار و رهایی از آن نیازمند امداد الهی است.

إني كنت من الظلمين . فاستجبنا له و نجينه من الغم

116- عوامل رفع اندوه بنیامین

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

8 - یوسف - 12 - 69 - 10

10- توفیق ملاقات یوسف (ع) در مقام عزیزی مصر با برادرش بنیامین، از میان برنده تلخ‌کامی‌ها و زایل‌کننده ناراحتی آن دوازده رفتاری‌های گذشته برادران

إني أنا أخوك فلا تبتئس بما كانوا يعملون

تفریع «فلا تبتئس...» به وسیله حرف «فاء» بر «إني أنا أخوك» بیانگر دلیل یوسف (ع) برای جا نداشتن حزن و اندوه بر رفتار ناپسند برادرانش است؛ یعنی، یوسف (ع) با این تفریع بیان می‌دارد که هر چند بر اثر رفتار آنان مشکلاتی را متحمل شدم؛ ولی همانها زمینه شد که به این مقام نایل شوم. بنابراین نه تو و نه من نباید از عملکرد برادرانمان محزون باشیم.

117- عوامل رفع اندوه مادر موسی (ع)

جلد - نام سورہ - سورہ - آیہ - فیش

11 - طہ - 20 - 40 - 14

14 - دیدار دوبارہ با موسیٰ (ع) ، بہ چشمان مادر روشنی و آرامش بخشید و اندوہ اورا برطرف ساخت .

فرجعنک إلی أمک کی تقرّ عینہا و لاتحزن

ص: 212

«قره العین» یا از «قرار» به معنای آرام گرفتن مشتق است و یا از «قُر» به معنای سرد شدن که نتیجه توقف اشک سوزان است. در هر صورت این تعبیر، کنایه از شادمانی است که چشم را از نگران بودن و حرکت به سمت راست و چپ باز می‌دارد و اشک سوزان اندوه را قطع می‌کند.

118- عوامل رفع اندوه محمد (صلی الله علیه و آله)

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

14 - لقمان - 31 - 23 - 10

10 - توجه به بازگشت حتمی کافران به سوی خداوند، زداینده اندوه پیامبر (صلی الله علیه و آله) است.

و من کفر فلا یحزنک کفره إلینا مرجعهم فننبئهم بما عملوا

119- عوامل رفع اندوه یوسف (ع)

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

8 - یوسف - 12 - 69 - 10

10- توفیق ملاقات یوسف (ع) در مقام عزیزی مصر با برادرش بنیامین، از میان برنده تلخ کامی‌ها و زایل کننده ناراحتی آن دو از بد رفتاری‌های گذشته برادران

إنی أنا أخوک فلا تبتئس بما کانوا یعملون

تفریع «فلا تبتئس...» به وسیله حرف «فاء» بر «إنی أنا أخوک» بیانگر دلیل یوسف (ع) برای جا نداشتن حزن و اندوه بر رفتار ناپسند برادرانش است؛ یعنی، یوسف (ع) با این تفریع بیان می‌دارد که هر چند بر اثر رفتار آنان مشکلاتی را متحمل شدم؛ ولی همانها زمینه شد که به این مقام نایل شوم. بنابراین نه تو و نه من نباید از عملکرد برادرانمان محزون باشیم.

120- عوامل نجات از اندوه

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

5 - انعام - 6 - 64 - 1

1 - خداوند تنها نجاتبخش آدمیان از مهلکه‌ها و از هرگونه اندوه و سختی است.

قل من ینجیکم .. قل الله ینجیکم

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

7 - تقوا، موجب نجات انسان از هرگونه بدی و اندوه در قیامت

ص: 213

الذین اتَّقوا... لا یمسّهم السوء و لا هم یحزنون

121- مبارزه با اندوه

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

2 - بقره - 2 - 274 - 9

9 - اتفاق کنندگان در راه خدا، نه ترسی (از آینده و ناداری) بر آنان مستولی خواهد گردید و نه اندوهی (از گذشته خویش و آنچه داده اند) دارند.

و لا خوف علیهم و لا هم یحزنون

بنابراینکه نفی «خوف» و «حزن» مربوط به دنیا باشد: خوف نسبت به آینده و حزن نسبت به گذشته. یعنی خداند زندگی آنان را به گونه ای تأمین می کند که بر داده های خویش محزون نباشند و هیچ ترسی از فقر و ناداری نسبت به آینده، احساس نکنند.

122- متخلفان از جهاد و اندوه

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

7 - توبه - 9 - 82 - 4

4 - متخلفان از جهاد، نباید از تخلف خویش مسرور گردند؛ بلکه باید از پیامد ناگوار ترک این فریضه، محزون و غمزه باشند.

فرح المخلفون... فلیضحکوا قليلا و لیبکوا کثیراً

123- محسنان و اندوه

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

1 - بقره - 2 - 112 - 6

6 - آنان که تسلیم خدا باشند و اعمال نیک انجام دهند، هرگز نه ترسی ایشان را فرا می گیرد و نه بر امری محزون می شوند.

من أسلم... و لا خوف علیهم و لا هم یحزنون

برخی «لا خوف علیهم...» را مخصوص قیامت دانسته و جمله «فله أجره» را - که ظرف تحقق آن قیامت است - شاهد بر آن می دانند و برخی بر آنند که مقتضای تسلیم خدا بودن این است که ترس و اندوه از زندگی شخص تسلیم شده برافکنده شود و لذا ظرف «لا خوف علیهم...» هم دنیا است و هم آخرت.

124- محمد (صلی الله علیه و آله) و اجتناب از اندوه

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

ص: 214

2 - توصیه خداوند ، به پیامبر (صلی الله علیه و آله) برای اجتناب از حزن و اندوه در قبال کفرکافران

و من کفر فلا یحزنک کفره

125- مصونیت از اندوه

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

17 - احقاف - 46 - 13 - 1

1- یکتاپرستان استوار بر طریق ایمان ، ایمن از هر بیم و اندوه نسبت به گذشته و آینده

إِنَّ الَّذِينَ قَالُوا رَبُّنَا اللَّهُ ثُمَّ اسْتَقَمُوا فَلَا خَوْفَ عَلَيْهِمْ وَلَا هُمْ يَحْزَنُونَ

در معنای «لا خوف علیهم» گفته شده است که «خوف» نسبت به آینده و موضوعی است که در شرف وقوع می باشد؛ ولی در «ولا هم یحزنون» حزن و اندوه، همواره بر امری است که تحقق یافته و سپری شده است.

126- مصونیت از اندوه اخروی

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

17 - زخرف - 43 - 68 - 4

4 - بشارت خداوند به تقوایبندگان ، مبنی بر مصونیت آنان از هرگونه خوف و اندوه در قیامت

یعباد لا خوف علیکم الیوم و لا أنتم تحزنون

127- مصونیت از اندوه قیامت

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

16 - غافر - 40 - 9 - 1

1 - نگره داشتن مؤمنان تائب و صالحان ، از بدی ها و ناراحتی های روز قیامت ، دعا و درخواست فرشتگان عرش الهی از خداوند

وقهم السیئات

الف و لام جنس در «السیئات» مفید استغراق و عموم است و مقصود از آن در آیه شریفه، بدی ها و ناراحتی هایی است که یا بر اثر گناهان و لغزش های خود انسان و یا به خاطر شرایط سخت روز قیامت برای آدمی پدید می آید.

جلد - نام سوره - سوره - آيه - فيش

ص: 215

18 - نجم - 53 - 43 - 1

1 - اراده الهی ، حاکم بر حالات شادی و غم انسان

و أنه هو أضحك و أبكى

129- منشأ رفع اندوه

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

11 - طه - 20 - 40 - 24

24 - نجات انسان از غم و غصه ، به دست خدا است .

فنجینک من الغم

130- منشأ رفع اندوه محمد (صلی الله علیه و آله)

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

20 - شرح - 94 - 2 - 5

5 - خداوند ، برطرف سازنده حزن پیامبر (صلی الله علیه و آله) از مهجور ماندن رسالت خویش

و وضعنا عنک وزرک

131- موانع اندوه

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

1 - بقره - 2 - 62 - 2

2 - ایمان واقعی به خدا و قیامت و انجام اعمال صالح ، شرط دور ماندن مسلمانان ، یهودیان ، نصارا و صابئان از هرگونه ترس و اندوه

إن الذین ءامنوا .. و لا خوف علیهم و لا هم یحزنون

تکرار «ایمان» در «ان الذین آمنوا» و «من آمن» حکایت از آن دارد که: مراد از ایمان در جمله «من آمن» ایمان واقعی و راستین است نه ایمان صوری و اسمی.

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

6- آنان که تسلیم خدا باشند و اعمال نیک انجام دهند، هرگز نه ترسی ایشان را فرا می گیرد و نه بر امری محزون می شوند.

من أسلم . . . ولا خوف علیهم ولا هم یحزنون

ص: 216

برخی «لا خوف علیهم...» را مخصوص قیامت دانسته و جمله «فله أجره» را - که ظرف تحقق آن قیامت است - شاهد بر آن می دانند و برخی بر آنند که مقتضای تسلیم خدا بودن این است که ترس و اندوه از زندگی شخص تسلیم شده برافکنده شود و لذا ظرف «لاخوف علیهم...» هم دنیاست و هم آخرت.

9 - تسلیم خدا بودن بدون انجام اعمال نیک و انجام نیکی ها بدون تسلیم خدا بودن ، تضمین کننده پاداش الهی نبوده و مانع از روی آوردن ترس و اندوه نخواهد شد .

من أسلم... ولا خوف علیهم ولا هم یحزنون

132- موانع اندوه بر کافران

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

15 - فاطر - 35 - 8 - 17

17 - توجه و ایمان به آگاهی همه جانبه خداوند بر احوال و رفتار کافران و گمراهان ، بازدارنده آدمی از حسرت و اندوه شدید نسبت به آنان

فلاتذهب نفسک علیهم حسرت إنَّ اللهَ علیم بما یصنعون

جمله «إنَّ اللهَ علیم...» تعلیل برای جمله «فلاتذهب نفسک علیهم حسرات» است؛ یعنی، از آن جایی که خداوند بر احوال کافران آگاه است، پس به حال آنان حسرت مخور. این معنا گویای دو مطلب است: 1- چون خدا بر احوال کافران آگاه است و آنان تحت نظر او قرار دارند، پس باید آنها را به خدا واگذاشت و بیش از این بر آنان اندوه نخورد. 2- این سخن نوعی دلداری به پیامبر (صلی الله علیه و آله) است.

133- موانع اندوه بر گمراهان

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

15 - فاطر - 35 - 8 - 17

17 - توجه و ایمان به آگاهی همه جانبه خداوند بر احوال و رفتار کافران و گمراهان ، بازدارنده آدمی از حسرت و اندوه شدید نسبت به آنان

فلاتذهب نفسک علیهم حسرت إنَّ اللهَ علیم بما یصنعون

جمله «إنَّ اللهَ علیم...» تعلیل برای جمله «فلاتذهب نفسک علیهم حسرات» است؛ یعنی، از آن جایی که خداوند بر احوال کافران آگاه است، پس به حال آنان حسرت مخور. این معنا گویای دو مطلب است: 1- چون خدا بر احوال کافران آگاه است و آنان تحت نظر او قرار دارند، پس باید آنها را به خدا واگذاشت و بیش از این بر آنان اندوه نخورد. 2- این سخن نوعی دلداری به پیامبر (صلی الله علیه و آله) است.

134- موانع اندوه موحدان

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

16 - فصلت - 41 - 31 - 2

2- توجه به پشتیبانی مداوم فرشتگان ، مانع راه یابی هراس و اندوه در دل های موحدان

تتنزل عليهم الملكة ألا تخافوا . . نحن أولياؤكم في الحيوه الدنيا و في الآخرة

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

17 - احقاف - 46 - 14 - 7

7- توجه یکتاپرستان استوار بر ایمان به جاودانگی در بهشت ، زداینده هر گونه بیم و اندوه از ایشان

فلا خوف عليهم و لا هم يحزنون . أولئك أصحاب الجنة خلدین فیها

با توجه به ارتباط این آیه با «فلا خوف عليهم و لا هم يحزنون» در آیه قبل، توجه به وعده خداوند به بهشتی بودن موحدان نیک کردار، می تواند زداینده ترس و اندوه آنان باشد.

135- موجبات اندوه

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

4 - مائده - 5 - 69 - 11

11 - کفر به خدا و قیامت و نداشتن عمل صالح ، موجب غلبه ترس و اندوه بر آدمی

من ءامن بالله و الیوم الاخر و عمل صالحاً فلا خوف علیهم و لا هم يحزنون

136- موجبات اندوه اخروی

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

17 - زخرف - 43 - 75 - 3

3 - کفر و گناه پیشگی ، موجب عذاب پیوسته و اندوه پایان ناپذیر در قیامت

إنّ المجرمین . . . و هم فیها مبلسون

137- موجبات نجات از اندوه

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

4 - مائده - 5 - 69 - 1

1 - ایمان به خدا و قیامت و انجام عمل صالح ، شرط رهایی مسلمانان ، یهودیان ، صائبی ها و نصارا از هرگونه ترس و اندوه

ص: 218

إِنَّ الَّذِينَ ءَامَنُوا وَالَّذِينَ هَادُوا وَالصَّبِئُونَ وَالنَّصِرَى ... وَلَا هُمْ يَحْزَنُونَ

«صابئی» که مفرد «صابئون» است به کسی گفته می شود که آیین خویش را رها کرده و به آیینی دیگر گرویده باشد؛ با توجه به این معنا می توان گفت مصداق مورد نظر از «الصبئون» در این آیه - به قرینه وقوع آن بین «الذین ءامنوا و الذین هادوا» «و النصری»، کسانی هستند که با ترک اسلام و یا یهودیت پذیرای آیین نصارا شده باشند.

138- مؤمنان و اندوه

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

1 - بقره - 2 - 62 - 11

11 - مؤمنان به خدا و قیامت و دارندگان عمل صالح، در قیامت هیچ ترس و اندوهی نخواهند داشت.

من ءامن بالله و الیوم الآخر و عمل صلحاً .. و لا خوف علیهم و لا هم یحزنون

به قرینه «فلهم أجرهم عند ربهم» می توان گفت: ظرف «لا خوف علیهم ..» قیامت است.

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

5 - انعام - 6 - 48 - 5,6

5 - کسانی که ایمان آورند و کار شایسته انجام دهند، نه از آینده خویش بیمناک و نه بر گذشته خویش غمناک هستند.

فمن ءامن و أصلح فلا خوف علیهم و لا هم یحزنون

غالباً «خوف» در مورد ترس از آینده و «حزن» در مورد اندوه بر گذشته به کار می رود.

6 - مؤمنانی که کار شایسته انجام دهند، نه ترس بر آنان مسلط گردد و نه اسیر اندوه دایم شوند.

فمن ءامن و أصلح فلا خوف علیهم و لا هم یحزنون

از معانی حرف «علی» استیلا و غلبه است. در این جمله استیلائی ترس بر مؤمنان نفی شده است، نه اینکه هیچگاه در معرض آن قرار نمی گیرند. همچنین «لا یحزنون»، بیانگر نفی استمرار حزن بر آنان است نه تلقی مطلق حزن.

139- نبوت و اندوه بر فراق محبوبان

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

8 - یوسف - 12 - 84 - 8

8- گریستن و اندوهگین شدن در فراق عزیزان و تأسف خوردن بر دوری آنان ، با مقام نبوت ناسازگار نیست .

قال یأسفی علی یوسف وایبضت عیناه من الحزن

ص: 219

140- نجات از اندوه در قیامت

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

1 - بقره - 2 - 112 - 8

8 - نجات آدمی از ترس و اندوه صحنه قیامت ، در گرو تسلیم شدن در برابر خدا و انجام دادن اعمال نیک در دنیا است .

من أسلم . . . ولا خوف علیهم ولا هم یحزنون

141- نعمت اندوه

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

18 - نجم - 53 - 55 - 3

3 - غم ، شادی ، مرگ ، حیات و نیازمندی و غنا ، هر یک ضرورت و نعمتی در نظام زندگی انسان *

فبأیء آلاء ربک تتماری

در صورتی که تعبیر «آلاء» در مورد مطالب آیات پیشین به کار رفته باشد، مطلب یاد شده را می توان به دست آورد.

142- نعمت رفع اندوه

جلد - نام سوره - سوره - آیه - فیش

15 - صافات - 37 - 115 - 6

6 - آزادی از ستم نظام ستمگر و نجات از مشکلات اندوه بار آن ، از نعمت های بزرگ الهی

ولقد منّا علی موسی و هرون . ونجینهما وقومهما من الکرب العظیم

ص: 220

بسمه تعالی

هَلْ يَسْتَوِي الَّذِينَ يَعْلَمُونَ وَالَّذِينَ لَا يَعْلَمُونَ

آیا کسانی که می دانند و کسانی که نمی دانند یکسانند؟

سوره زمر / 9

آدرس دفتر مرکزی:

اصفهان - خیابان عبدالرزاق - بازارچه حاج محمد جعفر آباده ای - کوچه شهید محمد حسن توکلی - پلاک 129/34 - طبقه اول

وب سایت: www.ghbook.ir

ایمیل: Info@ghbook.ir

تلفن دفتر مرکزی: 03134490125

دفتر تهران: 021 - 88318722

بازرگانی و فروش: 09132000109

امور کاربران: 09132000109

مرکز تحقیقات رایانگی

اصفهان

گامی

WWW

برای داشتن کتابخانه های تخصصی
دیگر به سایت این مرکز به نشانی

www.Ghaemiyeh.com

www.Ghaemiyeh.net

www.Ghaemiyeh.org

www.Ghaemiyeh.ir

مراجعه و برای سفارش با ما تماس بگیرید.

۰۹۱۳ ۲۰۰۰ ۱۰۹

